

פרשת בהעלותך (באה"ק) ה'תשס"ו

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

ברוקלין, נ.י.

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

קה א הודו ליהוה קראו בשמו הודיעו בעמים עלילותיו: ב שירו-לו זמרו-לו
 שִׁיחוּ בְּכָל-נִפְלְאוֹתָיו: ג הַתְּהַלְלוּ בְּשֵׁם קְדֹשׁ יִשְׁמַח לֵב | מִבְּקִשֵׁי יְהוָה: ד דַּרְשׁוּ
 יְהוָה וְעִזּוּ בַקִּשׁוֹ פְּנֵי תַמִּיד: ה זְכְרוּ נִפְלְאוֹתַי אֲשֶׁר-עָשָׂה מִפְּתֵי וּמִשְׁפְּטֵי-פִיו:
 ו זֶרַע אֲבֵרָהֶם עֲבָדוּ בְּנֵי יַעֲקֹב בַּחֲרִירוֹ: ז הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּכָל-הָאָרֶץ מִשְׁפָּטָיו:
 ח זָכַר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ דָּבָר צִוָּה לְאַלְפֵי דוֹר: ט אֲשֶׁר בָּרַת אֶת-אֲבֵרָהֶם וּשְׁבוּעָתוֹ
 לִישָׁחֵק: י וַיַּעֲמִידָהּ לִיעֲקֹב לְחֹק לְיִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם: יא לֹאמֹר לְךָ אֶתֶּן
 אֶת-אֶרֶץ-כְּנָעַן חֹבֵל נַחֲלַתְכֶם: יב בַּהֲיוֹתֶם מֵתֵי מִסְפָּר כְּמַעֲט וְגֵרִים בָּהּ:
 יג וַיִּתְּהַלְכוּ מִגּוֹי אֶל-גּוֹי מִמַּמְלָכָה אֶל-עַם אַחֵר: יד לֹא-הֵנִיחַ אָדָם לַעֲשֹׂקֶם
 וַיִּזְכַּח עֲלֵיהֶם מְלָכִים: טו אֶל-תִּגְעוּ בְּמִשְׁיַחֵי וּלְנַבִּיאֵי אֶל-תִּרְעוּ: טז וַיִּקְרָא רַעֲב
 עַל-הָאָרֶץ כָּל-מִטְּהַלְּחֵם שָׁבֵר: יז שֶׁלַח לַפְּנֵיהֶם אִישׁ לַעֲבֹד נִמְכָּר יוֹסֵף: יח עָנּוּ
 בַכָּבֵל רַגְלוֹ (כתיב רגליו) בְּרִזָּל בָּאָה נַפְשׁוֹ: יט עַד-עַתָּה בֹא-דִבְרוּ אִמְרַת יְהוָה
 צְרַפְתָּהּ: כ שֶׁלַח מֶלֶךְ וַיִּתִּירָהּ מִשָּׁל עַמִּים וַיִּפְתַּחְהוּ: כא שְׁמוֹ אֲדוֹן לְבֵיתוֹ
 וּמִשָּׁל בְּכָל-קְנִינָו: כב לְאַסֹּר שָׂרָיו בְּנַפְשׁוֹ וּזְקֵנָיו יַחֲכֶם: כג וַיָּבֵא יִשְׂרָאֵל מִצְרַיִם
 וַיַּעֲקֹב גַּר בְּאֶרֶץ-חַם: כד וַיִּפֹּר אֶת-עַמּוֹ מֵאֵד וַיַּעֲצֵמָהּ מִצְרָיו: כה הִפְךָ לִבְּסָם
 לְשֵׁנָא עַמּוֹ לְהַתְנַפֵּל בְּעַבְדָיו: כו שֶׁלַח מֹשֶׁה עֲבָדוֹ אֶהְרֹן אֲשֶׁר בָּחַר-בוֹ: כז שְׁמוֹ-
 בַם דְּבַרֵי אֹתוֹתָיו וּמִפְּתַיִם בְּאֶרֶץ חַם: כח שֶׁלַח חֲשֵׁף וַיַּחֲשֵׁף וְלֹא-מָרוּ אֶת-דְּבָרוֹ
 (כתיב דבריו): כט הִפְךָ אֶת-מִימֵיהֶם לְדָם וַיִּמַּת אֶת-דָּגְתָם: ל שָׂרֵץ אֶרֶץ
 צַפְרָדַיִם בַּחֲדָרֵי מְלָכֵיהֶם: לא אָמַר וַיָּבֵא עָרֵב כְּנִים בְּכָל-גְּבוּלָם: לב נָתַן
 גְּשָׁמֵיהֶם בְּרֵד אֵשׁ לְהַבּוֹת בְּאֶרֶץ חַם: לג וַיִּךְ גִּפְנִם וַתֵּאֲנַתֶם וַיִּשְׁפֹּר עַץ גְּבוּלָם:
 לד אָמַר וַיָּבֵא אַרְבֶּה וַיִּלַּק וַאֲיִן מִסְפָּר: לה וַיֹּאכַל כָּל-עֵשֶׂב בְּאֶרֶץ חַם וַיֹּאכַל פְּרִי
 אֲדָמָתָם: לו וַיִּךְ כָּל-בְּכוֹר בְּאֶרֶץ חַם רֵאשִׁית לְכָל-אוֹנָם: לז וַיִּזְצִיאֵם בַּכֶּסֶף וַזְּהַב
 וַאֲיִן בְּשִׁבְטָיו בּוֹשֵׁל: לח שָׂמַח מִצְרַיִם בְּצֵאתָם כִּי-נִפְּל פַּחַדָם עֲלֵיהֶם: לט פָּרַשׁ
 עַנְנֵן לְמִסְךָ וְאֵשׁ לְהֵאִיר לַיְלָה: מ שָׂאֵל וַיָּבֵא שְׁלוֹ וְלַחֵם שָׁמַיִם יִשְׁבִיעֶם: מא פָּתַח
 צוּר וַיִּזְבּוּ מִיֵּם הִלְכוּ בַּצִּיּוֹת נֶהָר: מב כִּי-זָכַר אֶת-דְּבָרֵי קְדֹשׁ אֶת-אֲבֵרָהֶם
 עֲבָדוֹ: מג וַיִּצְאָ עַמּוֹ בְּשִׁשּׁוֹן בְּרִנָּה אֶת-בַּחֲרִירוֹ: מד וַיִּתֵּן לָהֶם אֶרְצוֹת גּוֹיִם וַעֲמַל
 לְאֻמִּים יִירָשׁוּ: מה בַּעֲבוּר | יִשְׁמְרוּ חֻקָּיו וְתוֹרָתוֹ יִנְצְרוּ הַלְלוּיָהּ:

קו א הללויה | הודו ליהוה כי טוב פי לעולם חסדו: ב מי ימלל גבורות יהוה
 ישמיע כל־תהלתו: ג אשרי שמרי משפט עשה צדקה בכל־עת: ד זכרני יהוה
 ברצון עמך פְּקֹדֵנִי בִישׁוּעֶתְךָ: ה לראות | בטובת בחיריך לשמח בשמחת גויך
 להתהלל עם־נחלתך: ו חטאנו עם־אבותינו הענינו הרשענו: ז אבותינו במצרים |
 לא־השפילו נפלאותיך לא זכרו את־רב חסדיך וימרו על־ים ביס־סוף:
 ח וישיעם למען שמו להודיע את־גבורתו: ט ויגער ביס־סוף ויחרב ויוליכם
 בתהמות במדבר: י וישיעם מיד שונא ויגאלם מיד אויב: יא ויכסו־מים צריהם
 אחד מהם לא נותר: יב ויאמינו בדבריו ישירו תהלתו: יג מהרו שכחו מעשיו
 לא־חכו לעצתו: יד ויתאו תאוה במדבר וינסו־אל בשימון: טו ויתן להם
 שאלתם וישלח רזון בנפשם: טז ויקנאו למשה במחנה לאהרן קדוש יהוה:
 יז תפתח־ארץ ותבלע דתן ותכס על־עדת אבירם: יח ותבער־אש בעדתם להבה
 תלהט רשעים: יט יעשו־עגל בחרב וישתחוו למסכה: כ וימרו את־כבודם
 בתבנית שור אכל עשב: כא שכחו אל מושיעם עשה גדלות במצרים:
 כב נפלאות בארץ חס נוראות על־ים־סוף: כג ויאמר להשמידם לולי משה בחירו
 עמד בפרץ לפני להשיב חמתו מהשחית: כד וימאסו בארץ חמדה לא־האמינו
 לדברו: כה וירגנו באהליהם לא שמעו בקול יהוה: כו וישא ידו להם להפיל אותם
 במדבר: כז ולהפיל זרעם בגוים ולזרותם בארצות: כח ויצמדו לבעל פעור ויאכלו
 זבחי מתים: כט ויכעיסו במעלליהם ותפרץ־בם מגפה: לו ויעמד פינחס ויפלל
 ותעצר המגפה: לא ותחשב לו לצדקה לדר ודר עד־עולם: לב ויקציפו על־מי
 מריבה וידע למשה בעבורם: לג כי־המרו את־רוחו ויבטא בשפתיו: לד לא־
 השמידו את־העמים אשר אמר יהוה להם: לה ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם:
 לו ויעבדו את־עצביהם ויהיו להם למוקש: לז ויזבחו את־בניהם ואת־בנותיהם
 לשדים: לח וישפכו דם נקי דם־בניהם ובנותיהם אשר זבחו לעצבי כנען ותחנף
 הארץ בדמים: לט ויטמאו במעשיהם ויזנו במעלליהם: מ ויחר־אף יהוה בעמו
 ויתעב את־נחלתו: מא ויתנם ביד־גוים וימשלו בהם שנאיהם: מב וילחצום
 אויביהם ויבנעו תחת ידם: מג פעמים רבות יצילם והמה ימרו בעצתם וימפו
 בעונם: מד וירא בצר להם בשמעו את־רנתם: מה ויזכר להם בריתו וינחם כרב
 חסדו: מז ויתן אותם לרחמים לפני כל־שׁוֹבֵיהֶם: מז הושיענו | יהוה אלהינו וקבענו
 מן־הגוים להודות לשם קדשך להשתבח בתהלתך: מח ברוך יהוה | אלהי
 ישראל מן־העולם ועד העולם ואמר כל־העם אמן הללויה:

מפתח כללי

- א) מזמורי תהילים ק"ה ק"ו.....ב
- ב) מאמר ד"ה וידבר אלקים אור ליום ה', י"ב סיון, ה'תשמ"ב.....ה
- ג) מאמר ד"ה צאינה וראינה ש"פ נשא ה'תשמ"ב.....י
- ד) שיחת אסרו חג ה'תשט"ו.....יז
- ה) שיחת י"ב סיון ה'תשמ"ב.....יח
- ו) לקוטי שיחות (בלה"ק) ש"פ בהעלותך.....ל
- ז) אגרות קודש.....לג
- ח) שיעורי תניא לשבוע פרשת בהעלותך.....לד
- ט) לוח "היום יום" לשבוע פרשת בהעלותך.....מג
- י) שיעורי רמב"ם – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת בהעלותך.....מה
- יא) שיעורי רמב"ם – פרק אחד ליום לשבוע פרשת בהעלותך.....סב
- יב) שיעורי רמב"ם – ספר המצוות לשבוע פרשת בהעלותך.....סח
- יג) ביאורים לפרקי אבות פרק שני.....ע
- יד) ספר הזכרונות (בלה"ק) – פרק קט"ז.....עא
- טו) חומש, רש"י ותרגום אונקלוס פרשת בהעלותך.....עד

בס"ד. אור ליום ה', י"ב סיון ה'תשמ"ב.

הנחת הת' בלתי מוגה

וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמרי¹, ומדייק בזה כ"ק מו"ח אדמו"ר [בד"ה זה (דשנת תרצ"ט)² שבא בהמשך למאמרי ד"ה ועבדי דוד מלך עליהם, בלה"ק ובאידיית], מדוע נאמר כאן שם אלקים שהוא מדת הדין והצמצום³. ובפרט שבמתן תורה נכללו כל הענינים שבתורה וכל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש⁴, ויתר על כן, דבמ"ת ניתנה גם תורתו של משיח שעלי' נאמר⁵ ישקני מנשיקות פיהו כפרש"י סוד טעמי' ומסתר צפונותי', דאף שנאמר בה⁶ כי תורה מאתי תצא ואי' במדרש⁷ תורה חדשה מאתי תצא חידוש תורה מאתי תצא, מ"מ, הרי ידוע פתגם רבותינו נשיאינו שמ"ת לא יהי' עוד פעם⁸, וכל הענינים שבתורה ניתנו במ"ת, דמכ"ז מובן גודל העילוי שבגילויים דמ"ת, ולפי זה צריך ביאור ביותר מדוע נאמר כאן שם אלקים, מדת הדין והצמצום. ועוד זאת, דע"פ מאמר רז"ל⁹ אסתכל באורייתא וברא עלמא, מובן, דכשם שהי' אז גילוי הכי נעלה בתורה הי' עד"ז גם בעולם שכל עניני העולם היו בתכלית ההתרחבות והשלימות הכי גדולה, ומדוע נאמר כאן שם אלקים שמורה על ענין הצמצום. גם ידוע הדיוק בפסוק זה בלקו"ת לרבינו הזקן¹⁰ (ובדרושי רבותינו נשיאינו ממלאי מקומו) מה שנאמר כאן הדברים האלה, דאלה מורה על גילוי הדבר, ולכאורה מאי קמ"ל שהם הדברים האלה, ולפי פשוטו של מקרא, גם אם לא הי' נאמר, לכאורה, תיבת האלה, גם אז הי' מובן לאיזה דברים הכוונה, וא"כ הי' לו לומר וידבר אלקים את כל הדברים לאמר אנכי ה' אלקיך גו' וכל אשר לרעך. גם¹¹ מדוע נאמרה כאן תיבת לאמר, דבכל מקום¹² פירוש תיבת לאמר הוא לאמר לאחרים, היינו שהדבר נאמר לאחד על מנת שיאמר לזולתו, משא"כ בשעת מ"ת הרי היו כאן כל ישראל, וגם כל הנשמות העתידות לבוא ושהיו לפנ"ז כולם עמדו במעמד הר סיני ושמעו מפי הקב"ה את הדברים האלה¹³, וא"כ מדוע כתיב לאמר. והנה מתן התורה הרי הי' בקולות וברקים וכו'¹⁴, ומדייקים בזה רבותינו נשיאינו¹⁵, מהו כל הרעש הגדול (שהי' צ"ל קולות וברקים כו'), והרי לכאורה הענינים שבעשה"ד הם ענינים פשוטים, וא"כ מדוע הי' צ"ל בקולות וברקים ובאימה ביראה ברתת ובזיע¹⁶ כדי שהדברים יתקבלו ויתקיימו בישראל. והגם שנת"ל שבעשה"ד נכללו כל הענינים שבתורה עד מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש, ועד לתורתו של משיח, ואפ"ל שמשום זה הי' קולות וברקים כו', מ"מ, הרי אין מקרא

(1) יתרו כ, א.

(2) סה"מ תרצ"ט ע' 202.

(3) ראה ב"ר רפי"ד. זח"א סד, ב. ובכ"מ.

(4) ראה מגילה יט, ב. ובהנסמן בלקו"ש ח"ז ע' 207.

(5) שה"ש א, ב.

(6) ישע"י נא, ד.

(7) ראה ויק"ר פי"ג, ג.

(8) תרס"ו ע' כג. תקמו. תער"ב ח"א ע' שסו. סה"מ תש"ט

(9) זח"א קסא, א. וראה ב"ר בתחילתו.

(10) במדבר טו, ג.

(11) תו"א יתרו סז, ב. לקו"ת שה"ש מ, ב. וראה לקו"ש ח"ז

ע' 119.

(12) ראה לקו"ש שם. וש"נ.

(13) שמו"ר פכ"ח, ו. ובכ"מ (נסמן בלקו"ש שם).

(14) יתרו יט, יח-יט.

(15) לקו"ת שם (הנ"ל בהע' 10). ובכ"מ.

(16) ברכות כב, א.

יוצא מידי פשוטו¹⁷, ובפשוטו של מקרא היו הקולות והלפידים וכו' בפשוטם קשורים עם הדברים שנאמרו בפשוטם, שהם עשה"ד לפירוש הפשוט, דברים פשוטים לכאורה (כנ"ל). והנה לכאורה אפשר להסביר זה באופן אחר, דמכיון שבעשה"ד נכללו כל הענינים העתידיים שבתורה, הרי כדי שלימוד התורה בדורות הבאים יהי באימה ביראה ברתת ובזיעה¹⁶ לפיכך הוצרך להיות גם אז ענינים שלמעלה מן הטבע, קולות וברקים כו', כדי לנטוע (איינפלאנצן) בישראל את ענין האימה ויראה כו', אמנם מפשוטם של כתובים משמע, שטעם הקולות והברקים כו' לא הי' בשביל העתיד, אלא בשביל הזמן ההוא והמצב ההוא, היינו דנוסף על פעולתם לתת עוז ותוקף ואור וחיות לדורות הבאים, הרי לכל לראש עיקרם הי' בשביל הזמן ההוא, וא"כ אי"מ והרי היו דברים פשוטים לכאורה כנ"ל.

אך נקודת הביאור בכל זה, דהנה מתן התורה הי' אחרי העבודה דספירת העומר, ולפנ"ז, אחרי היציאה ממצרים, ולפנ"ז הגלות במצרים שהי' בעבודה קשה בחומר ובלבנים גו'¹⁸. וכשם שהי' בזמן, שמ"ת הי' אחרי הקדמת עבודת פרך דגלות מצרים, כן הוא גם בפעולת התורה, דכדי שדברי התורה יתקבלו ויפעלו פעולתם כדרוש, צ"ל בהקדמת העבודה דאתכפיא ואתהפכא. דעבודה זו קשורה עם מדת הגבורה והצמצום, דצריך לצמצם טבעו ורגילותו ולהתגבר על טבעו ורגילותו וכו', עד שבא לאתכפיא ויתירה מזו אתהפכא. וזהו הטעם על מ"ש¹⁹ בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה, לפי שקבלת התורה היא דוקא ע"י הקדמת היציאה ממצרים וגבולים היינו גם ממיצרי הנה"ב, וגם ממיצרי הנפש האלקית, וגם ממיצרי הנה"א כפי שהיא בשרשה ומקורה, ודוקא אז אפ"ל תעבדון את האלקים על ההר הזה בתכלית השלימות.

והנה מכיון שכן הי' ביוצאי מצרים כפשוטו, שקבלת התורה שלהם היתה אחרי הקדמת גלות מצרים והיציאה ממצרים, כן הי' צריך לפעול אצלם שיהי' ענין האימה ויראה כו' במשך כל ימי חייהם. ומטעם זה הי' מתן התורה ע"י שם אלקים דוקא²⁰, כדי שבנ"י בעבודתם יהיו בבחי' עובד אלקים²¹, להפך את הצמצומים וגבולים, עד שמזה גופא נעשה וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר, שמדת הגבורה נעשה בבחי' גילוי כו'. וכמ"ש לע"ל²² ולילה כיום יאיר, שהלילה עצמו מאיר. שזהו נוסף על ענין יתרון האור מן החושך ויתרון החכמה מן הסכלות, הרי נוסף לזה ישנו ענין נעלה יותר שהלילה עצמו מאיר, ע"ד מה שזדונות עצמם נעשין זכיות ממש²³. וזהו ענין וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר, דאף שהוא ע"י שם אלקים ובאופן של דיבור שהוא לשון קשה²⁴, הרי אח"כ נעשה לאמר, אמירה לשון רכה²⁵, עד שהוא גילוי שלם ובתכלית השלימות ובאופן דוירד הוי' על הר סיני²⁶, בכבודו ובעצמו (עם כל הדרגות המכונים בתוארים אלו) עד לעצמותו ומהותו ממש. וכמו שאומרים בשיעור תהלים של יום י"ב בסיון, במזמור הידוע המדבר על מתן

(22) תהלים קלט, יב.

(23) תניא פ"ז - ע"פ יומא פו, ב.

(24) ראה מכות יא, א. זח"ג קלג, א.

(25) ראה שם.

(26) יתרו יט, יט.

(17) שבת סג, א.

(18) שמות א, יד.

(19) שם ג, יב.

(20) ראה סה"מ תרצ"ט הנ"ל בריש המאמר - ע' 208. לקו"ת

הנ"ל בהע' 10.

(21) לשון הפסוק - מלאכי ג, יח.

תורה וקבלת התורה (מזמור סח), רכב אלקים רבותים אלפי שנאן אד' במ סיני בקודש²⁷, ואיתא בגמרא²⁸ שבמ"ת ירד הקב"ה בעצמו (עצומ"ה) עם פמליא של מעלה (אלפי שנאן). וכן הוא בלימוד התורה של כל אחד מישראל, שהקב"ה קורא ושונה כנגדו, ומה להלן כו' אף כאן כו'¹⁶.

והנה מהנ"ל מובן, שכוונת הירידה למצרים לכתחילה היתה בשביל העלי' שעל ידה, כדי שבהוציאך את העם גו' תעבדון את האלקים על ההר הזה, דזהו מה שירוד ירדנו²⁹ כדי שיהי' ואנכי אעלך גם עלה³⁰, עד להגילוי דאנכי הוי' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים³¹. ומזה מובן גם בעבודת האדם, שהעבודה צ"ל באופן שירד ממדריגתו ודוקא על ידי זה הוא עולה מעלה מעלה. וזהו הטעם על מה שעשה"ד היו דברים פשוטים דוקא, היינו הירידה בדברים פשוטים³², דהמקיים דברים פשוטים אלה (עשה"ד) הוא משום שכך נצטווה ע"י עצמותו ומהותו ית' שהי' בגילוי בשעת מ"ת (כפי ששייך ענין הגילוי בעצומ"ה), ועד שאנא נפשי כתבית יהבית³³, שהכניס עצמותו ומהותו בתורה לכל ישראל בכל מקום ובכל זמן, דכל הקורא ושונה הקב"ה קורא ושונה כנגדו³⁴, ולא רק הקב"ה שהם דרגות ושמות, קדוש וברוך³⁵, אלא עצומ"ה ממש קורא ושונה כנגדו, ולפיכך מה להלן (בשעת מ"ת) באימה ביראה כו' אף כאן כו'.

והנה מטעם זה נאמרה כאן תיבת לאמר³⁶, לומר לך, שניתנה לכל אחד מישראל הרשות והיכולת וכל המצטרך שיהי' אצלו תען לשוני אמרתך³⁷, שילמד את כל דברי התורה שנאמרו מסיני. דכשם שבפעם הראשונה הי' וידבר אלקים את כל הדברים האלה, כך יש בכחו של כל אחד מישראל, שיומשך בעולם הזה התחתון שאין תחתון למטה ממנו, ואדרבה, דוקא בעולם זה כי לא בשמים היא³⁸ וניתנה דוקא במקום שלמצרים ירדתם כו'³⁹, הרי שם פועל שיהי' הוצאתיך מארץ מצרים. ועי"ז נמשך בחי' אנכי ובאופן דהוי', ועד שנמשך באופן דאלקיך, כחך וחיותך, היינו שהוא בעל הכחות כולם (כדפי' בשו"ע⁴⁰) כולל הכח הכי תחתון, כח המעשה. ואדרבה, המעשה הוא העיקר⁴¹, כמבואר בהדרושים שלפנ"ז⁴². ומטעם זה היו עשה"ד דברים פשוטים דוקא, ואעפ"כ הי' ברעש גדול עד שצפור לא צווח עוף לא פרח שור לא געה וכו'⁴³, ביטול בתכלית השלימות, ומכל ד' הרוחות הי' הקול יוצא אנכי ולא יהי' לך⁴⁴ וענין זה נמשך, כנ"ל, בעבודת כל אחד, שמשום זה נאמר לאמר, ועד שזהו בגילוי אצלו, ומשום זה נאמר כאן הדברים האלה, דאף שלע"ע אינו רואה זה

(27) תהלים סח, יח.

(28) שמו"ר פכ"ט, ב. ובכ"מ.

(29) מקץ מג, כ.

(30) ויגש מו, ד. וראה תו"א שמות מט, א.

(31) יתרו כ, ב.

(32) ראה לקו"ת הנ"ל בהע' 10.

(33) שבת קד, א.

(34) תדא"ר רפי"ח.

(35) ראה לקו"ת תזריע כב, ב ואילך.

(36) ראה תו"א - הנ"ל בהע' 11.

(37) תהלים קיט, קעב.

(38) ראה ב"מ נט, ב.

(39) שבת פח, ב ואילך.

(40) או"ח סי' ה'. וראה גם שו"ע אדה"ז שם.

(41) אבות פ"א מי"ז.

(42) ד"ה ועבדי דוד דאור לערב חגה"ש ודיום ב' דחגה"ש.

(43) שמו"ר ספכ"ט.

(44) שם פ"ה, ט. תנחומא שמות כה. וראה תניא פל"ו.

בעיני בשר, מ"מ כבר הי' לעולמים מעין זה בשעת מ"ת⁴⁵, ויהי' לע"ל שאז יהי' עיקר השכר⁴⁵ ובפרט לאח"ז כשיהי' תורה חדשה מאתי תצא⁷, חידוש תורה, דאף שכל התורה כולה כבר ניתנה, מ"מ יהיו פירושים וגילויים ואורות והמשכות חדשים בתורה⁴⁶.

וזהו מ"ש⁴⁷ לע"ל ועבדי דוד מלך עליהם ורועה אחד יהי' לכולם גו', דמשיח ילמד דרכים חדשות בעבודת ה' ובלמוד התורה. והחידוש הוא משום שעד אז הי' זה בהעלם והסתר. וע"י מעשינו ועבודתינו בדוגמת העבודת פרך דגלות מצרים, בחומר דא ק"ו ובלבנים דא ליבון הלכתא (כמבואר בתו"א בתחלת ספר ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה⁴⁸), ה"ז הכנה קרובה ללימוד התורה ע"י משיח צדקנו שילמד תורה את העם כולו. ומדייק בזה (בד"ה זה תרצ"ט⁴⁹) איך יהי' יכול ללמוד רבוי גדול כזה שהרי אז יהיו אלפי אלפים ורבוה רבבות והאיך יכול ללמוד עמהם. ומבאר בזה, שהוא משום שהלימוד יהי' בבחי' ראי', דכח הראי' ענינו שתופס את כל הפרטים בבת אחת, ועוד זאת שתופס את עצם הדבר. ועוד מעלה בראי' שאפשר לתפוס על ידה דבר גשמי הכי תחתון ולא ענין הקול (אף דכתיב⁵⁰ רואין את הקולות, מ"מ עיקר ענין הראי' הוא בדבר גשמי), וכן הוא כללות ענין עשה"ד שהם דברים פשוטים דוקא, וקשורים עם קולות וברקים וההר עשן וכו', שהם דברים כפשוטם (דאין מקרא יוצא מידי פשוטו), דברים גשמיים. וזהו מה שלע"ל יהי' לילה כיום יאיר²², שהחושך עצמו יאיר. ועד שיהיו אז ב' הענינים שבמשיח, מה שהוא מלך עליהם ומה שהוא רועה לכולם, דענין הרועה הוא שהוא זן ומפרנס צאן מרעיתו, וב' ענינים אלו יהיו במשיח⁵¹, ענין המלך שהכל בטלים אליו, ולימוד התורה שלו שהו"ע הרועה שבו, דהרי התורה היא מזון כמ"ש⁵² ותורתך בתוך מעי. וכל הענינים האלה יהיו לכולם, משום שבמשיח יהי' גילוי עצמותו ומהותו ית' שנמשך ע"י נשמת היחידה הכללית, נשמתו של משיח המלוכשת בגופו דוקא, דזהו ענין הגאולה האמיתית והשלימה שיהיו נשמות בגופים דוקא, ובהם יומשכו כל הגילויים והענינים שלמעלה מכל גילוי לגמרי, עד שצריך ביאור כיצד שייך בהם ענין הגילוי ובמה ענינו. אבל הענין הוא כך (איז דאך אזוי) משום שכן נאמר בתורת אמת בדיוק ובפירוש ובגילוי.

וכן תהי' לנו ע"י מעשינו ועבודתינו במשך שיתא אלפי שנין דהוי עלמא, ובמיוחד בעקבתא דמשיחא, שאז צריכים להפך את החושך הכפול והמכופל, הרי אז לכל בני"י יהי' אור במושבותם, ותורה אור⁵³, וגדול לימוד שמביא לידי מעשה⁵⁴, נר מצוה⁵³, ע"י המאור שבתורה שהיא פנימיות התורה⁵⁵, ובפרט שבמעשינו ועבודתינו ישנה הנקודה הפנימית דהפצת המעינות חוצה, הרי עי"ז קאתי מר דא מלכא משיחא, בגאולה האמיתית והשלימה באופן דאחישנה⁵⁶, וארו עם ענני שמיא⁵⁷, בנערינו בזקנינו גו' בבנינו ובכנותינו⁵⁸, קהל גדול⁵⁹,

(45) תניא שם.

(46) ראה סה"מ תרצ"ט הנ"ל (בריש המאמר) - ע' 208.

(47) יחזקאל לז, כד.

(48) מט, א (מזח"ג קנג, א).

(49) נסמן לעיל בריש המאמר.

(50) יתרו כ, טו.

(51) ראה דרמ"צ קי, ב ואילך.

(52) תהלים מ, ט.

(53) משלי ו, כג.

(54) קדושין מ, ב.

(55) ראה קה"ע - ירושלמי חגיגה פ"א סה"ז.

(56) ישע"י ס, כב. וראה סנהדרין צח, א.

(57) דניאל ז, יג. וראה סנהדרין שם.

(58) בא י, ט.

(59) ירמי' לא, ח.

יחד עם ההכנה לחידוש תורה מאתי תצא⁷ ע"י שלימות התורה בימי הגלות האחרונים, לארץ טובה ורחבה, ארץ ישראל בשלימותה, וגם רחבה, כי ירחיב ה' את גבולך⁶⁰, גם ארץ קיני קניזי וקדמוני⁶¹. וזה קשור עם עבודת האדם, כביאור כ"ק אדמו"ר האמצעי⁶² דנוסף על כיבוש ז' המדות ברוחניות יחד עם כיבוש ארץ ז' האומות כפשוטה, ישנה גם ענין ג' המוחין, ארץ קיני קניזי וקדמוני ואז הוא מספר שלם של עשר אומות, שהוא הכנה קרובה למנין העשירי שיהי' לע"ל ע"י משיח צדקנו⁶³, עם השיר העשירי⁶⁴ דאז יהי' שירו לה' שיר חדש⁶⁵, שעז"נ⁶⁶ אז ישיר גו' שר לא נאמר אלא ישיר⁶⁷, ומשה עמהם⁶⁸, במהרה בימינו ממש, ע"י משיח צדקנו.

(65) תהלים צו, א. צח, א. קמט, א. ועוד. וראה יהל אור ע'

תרצט ואילך ובכ"מ.

(66) בשלח שם.

(67) מכילתא שם. סנהדרין צא, ב.

(68) יומא ה, ב.

(60) שופטים יט, ח.

(61) ספרי שם.

(62) בד"ה אל תצר בתחילתו.

(63) במדב"ר פ"ב, יא. תנחומא תשא ט.

(64) מכילתא בשלח טו, א.

בס"ד. ש"פ נשא, ה'תשמ"ב.

הנחת הת' בלתי מוגה

צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת לבוי, וארוז"ל² דמלך שלמה זה הקב"ה ואמו היא כנס"י וביום חתונתו זה מ"ת. ולפי זה פירוש בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו הוא, שבמ"ת עטרו והכתירו ישראל עטרה להקב"ה. והנה איתא במד"ר³ עה"פ⁴ קדושים תהיו גו' והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני משל למלך שעשו לו בני המדינה ג' עטרות מה עשה המלך נטל א' ונתן בראשו ושתים נתן בראש בניו, כך העליונים מכתירים ג' קדושות להקב"ה בכל יום (קדוש קדוש קדוש) מה עושה הקב"ה נוטל קדוש אחד לעצמו, הדא הוא דכתיב כי קדוש אני ושנים נותן בראש בניו כמ"ש והתקדשתם והייתם קדושים. והנה בהדרושים⁵ מקשרים מדרש זה עם ענין העטרה שעטרה לו אמו במ"ת. והענין הוא, משום שענין הקדושה נפעל במ"ת, כמ"ש (בתור הכנה למ"ת) ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש כו'. וצריך להבין, מהו ענין פרטי המשל דבני המדינה שעשו למלך ג' עטרות, ומהו ענין שנטל א' ונתן בראשו, ושתים (שהם שני ענינים נפרדים, שתי עטרות) נתן בראש בניו. וטעם הדבר שבמדרש נותן משל לקדושה מעטרה הוא לפי שעטרה ענינה מקיף ולמעלה מהראש וכ"ש משאר הגוף, והיינו שהיא בבחי' קדושה והבדלה.

ולהבין ענין ג' העטרות הנ"ל, מקדים בהדרושים (ד"ה וידבר גו' קדושים תקס"ב⁷ ובביאור כ"ק אדמו"ר הצ"צ הנדפס בסה"מ צ' שלו⁸, ובד"ה צאינה וראינה עזר"ת⁹ ועוד¹⁰) את מאמר המשנה במס' אבות (בפרק הנלמד בשבת זו בחו"ל)¹¹ על ג' דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמ"ח. וצריך להבין, למה אומר על גמילות חסדים ל' נקבה ולא על הגומל חסד. גם¹² למה אומר גמילות חסדים ולא לשון נתינה כמו נתן נתן וכיו"ב. אך כללות הענין הוא, דג' הדברים תורה עבודה וגמ"ח הם ג' העטרות שעשו בני המדינה למלך.

והענין הוא, דהנה עבודת ה' בכל עניני תומ"צ, תורה עבודה וגמ"ח, צ"ל בבחי' בכל מאדך, בכל מדה שהוא מודד לך¹³, היינו למעלה מכל מדידה והגבלה¹⁴. והגם שבפירוש נאמר בתורה ענין זה בנוגע למצות אהבת ה', ואהבת את ה"א גו' ובכל מאדך¹⁵,

(10) ד"ה וידבר וגו' קדושים בסה"מ תרכ"ט ע' קסא. וד"ה

צאור"ר בסה"מ תש"ח ע' 201.

(11) פ"א מ"ב.

(12) ראה תקס"ב שם ח"א ע' קפג. ח"ב ע' תכט. דרמ"צ שם

קנט, א.

(13) ברכות נד, א (במשנה).

(14) ראה תקס"ב שם ח"א ע' קעה ואילך. ח"ב ע' תכא ואילך.

דרמ"צ שם קנד, א ואילך.

(15) ואתחנן ו, ה.

(1) שה"ש ג, יא.

(2) שהש"ר עה"פ. וראה תענית כו, ב (במשנה), ובפירש"י

שם. ובכ"מ.

(3) ויק"ר ספכ"ד.

(4) קדושים יט, ב. כ, ז.

(5) ד"ה צאור"ר (דעזר"ת ודתש"ח) דלהלך.

(6) יתרו יט, ו.

(7) ח"א ע' קעד. ח"ב ע' תכ. וראה בהוספות שם ע' תרא.

(8) דרמ"צ קנג, ב.

(9) ע' קצג.

מ"מ הרי מכיון שמצות אהבת ה' היא השורש דכל רמ"ח מ"ע (כמבואר בתניא¹⁶) הכוללת גם מצות יראת ה' שהיא שורש שס"ה מל"ת, הרי מובן, שענין זה (דבכל מאדך) נמשך מהשורש (אהבת ה') אל כל המצות, שקיומן צ"ל בבחי' בכל מאדך. וזהו מה שבמדרש זה נקראו ג' הדברים בשם עטרות, כי עטרה ענינה (כנ"ל) שהיא בחי' מקיף ולמעלה ממדידה והגבלה, ובזה נרמז שהעבודה בג' הקוין צ"ל בבחי' עטרה, למעלה ממדידה והגבלה.

ולהבין כל זה בפרטיות יותר, הנה עבודה היא עבודת הקרבנות, ותפילות שבמקום קרבנות תקנום¹⁷. דענין התפלה הוא (כמו הקרבנות) העלאה מלמטה למעלה כמ"ש¹⁸ והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, דקאי¹⁹ על הסולם דתפלה, היינו שבסולם התפלה עולים מבחי' ארצה שלמטה מארץ סתם אל בחי' שמימה שלמעלה מבחי' שמים סתם²⁰. ועד שהעלי' דתפלה היא אל מהותו ועצמותו ית', כדאי' בספרי²¹ דהתפלה היא אליו ולא למדותיו, וכמאמר²² אני מתפלל לדעת זה התינוק, ועד שהעלי' היא באופן שמתאחד עם עצומ"ה ית'. דזהו מה שהתפלה היא מלשון התופל כלי חרס שפירושו התחברות היינו התאחדות²³. ועד"ז תפלה היא גם מלשון טפל²⁴, שהוא טפל ובטל לעצומ"ה ית' כעבדא קמי מרי²⁵. וזהו מה שקו זה דעבודה נק' בשם עטרה, לפי שעיקר ענין התפלה הוא באופן שלמעלה מכל מדידה והגבלה עד שנעשה חד עם עצומ"ה ית'. ומשום זה אמרז"ל²⁶ מט"ט קושר כתרים לקונו מתפילותיהן של ישראל, כתרים דייקא, דהתפלות הן בבחי' כתר שלמע' ממדוה"ג. וכמו כן הוא גם תורה וגמ"ח שהם למעלה ממדידה והגבלה, אלא שהחילוק ביניהם הוא, דקו העבודה הוא בבחי' העלאה (כנ"ל), וב' הקוים דתורה וגמ"ח הם בבחי' המשכה מלמעלה למטה. אבל גם בב' קוים אלו מודגש ענין הכתר שלמעלה ממדוה"ג. דתורה היא המשכה מבחי' שלמעלה ממדוה"ג, כמ"ש²⁷ מן השמים השמיעך את קולו גוי'. ועד"ז הוא במצות (גמ"ח) שממשיכים על ידן מבחי' נעלית מאד, כמארז"ל²⁸ ע"פ²⁹ מגיד דבריו ליעקב גוי' מה שהוא עושה הוא אומר לישראל לעשות, היינו שהמצות הן מצות ה', וע"י מעשה המצות למטה ממשיכים את מצות ה' למטה. ויתירה מזו, דע"י קיום המצות למטה מוסיפים חיות בהמצות, כתורת הה"מ³⁰ (המיוסדת על דברי הזהר³¹) בפירוש הכתוב³² וחי בהם, שהאדם ע"י עבודתו בקיום המצות מוסיף חיות וקיום

(16) רפ"ד.

(17) ברכות כו, ב. ובכ"מ.

(18) ויצא כח, יב.

(19) ראה זח"א רטו, ב. זח"ג רמג, א. שו, ב. תקו"ז תמ"ה.

(20) סה"מ קונטרסים ח"ב שיט, א.

(21) הובא בפרדס של"ב פ"ב. וראה דרמ"צ קיז, א ואילך.

ובכ"מ.

(22) שו"ת הריב"ש סי' קנ"ז בשם הר"ש מקינון. הובא גם

בדרמ"צ שם קיח, א.

(23) ראה סה"מ תקס"ח ע' תב ואילך. אוה"ת משפטים ע'

אקצה. ובכ"מ.

(24) ראה סה"מ תקס"ח שם.

(25) שבת י, א.

(26) ראה זח"א לו, ב. וראה הערה בסה"מ תש"ח (הנ"ל בהע'

(10) ע' 202.

(27) ואתחנן ד, לו.

(28) שמו"ר פ"ל, ט.

(29) תהלים קמז, יט.

(30) לקו"א סרכ"ז (נה, א). או"ת סק"י (לח, ג). וראה אוה"ת

אחרי ע' צט ואילך.

(31) ראה אוה"ת שם.

(32) אחרי יח, ה.

והתהוות בהמצות. והוא משום שהאדם כעבודתו מגיע בבחי' בעל הרצון שלמעלה מכל מדוה"ג (כמבואר בדרושי בשעה שהקדימו³³, דע"י הקדמת נעשה לנשמע מגיעים בבחי' בעל הרצון), ובחי' זו הוא ממשיך בהמצות.

והנה ג' הכתרים הנ"ל, היינו ג' הדברים הנ"ל באופן של כתרים למעלה ממדוה"ג, יש להם קשר ושייכות מיוחד למ"ת. והענין הוא, דלפני מ"ת היתה הגזירה דעליונים לא ירדו למטה ותחתונים לא יעלו למעלה³⁴, ולכן העבודה היתה בבחי' מדוה"ג, וכשעת מ"ת, כשהי' ביטול הגזירה, ואני המתחיל³⁴ וירד ה' על הר סיני³⁵, הנה מאז אפשר שתהי' העבודה בבחי' שלמע' ממדוה"ג.

וי"ל³⁶, דזהו ג"כ הטעם על מה שמתן התורה שייך למספר שלשה דוקא, כמאמר ההוא גלילאה דיהב אוריין תליתאי לעם תליתאי ע"י תליתאי ביום תליתאי בירחא תליתאי³⁷. דהנה בחי' התורה היא למעלה מן העולם, קדמה לעולם³⁸, ובמתן תורה נמשכה בבחי' עולם, במקום וזמן. ומשום זה ניתנה בירחא תליתאי, דמספר שלשה מורה על המשכת בחי' שלמעלה מזמן ומקום בזמן ומקום. דהתורה גם כפי שנמשכה במ"ת לתוך המקום והזמן ה"ה בבחי' שלמע' ממקום וזמן, ולכן היא תורה אחת שניתנה לעם אחד (אף שהוא מפוזר ומפורד) ע"י אלקים אחד. ומשום זה ניתנה ע"י משה רבינו שהוא תליתאי, היינו שבתור נשמה בגוף הוא השלישי שנולד (אחרי אהרן ומרים), ולא בהיותו באצילות. וזה גם מה שמ"ת הי' אחרי יציאת מצרים, כי בזמן יציאת מצרים היתה היציאה ממצרים וגבולים, למעלה ממדידה והגבלה, בחי' תליתאי. ועוד, דביצי"מ כתיב³⁹ וינצלו את מצרים שעשאוה כמצודה שאין בה דגן⁴⁰, היינו שביררו את מצרים ונטלו משם את כל ניצוצות הקדושה, היינו דנוסף על ענין הקדושה ובירור הלעו"ז שהם ב' בחינות, היתה גם הבחינה הג', בחי' תליתאי.

אמנם עדיין צריך להבין מהו ההפרש בין תורה לגמ"ח, והרי שתיהן ענינן הוא המשכה מלמעלה למטה כנ"ל, ומזה שמחלקים אותם לב' ענינים מובן שהם ענינים נפרדים. אך הענין הוא, דהתורה יש בה ב' הענינים דהמשכה והעלאה. דענין ההמשכה הוא כמשנ"ל שניתנה מן השמים, וזהו ג"כ מה שאמר⁴¹ הלא כה דברי כאש⁴² מה אש אינו מקבל טומאה אף דברי תורה כו'. אבל לאידך גיסא, הרי מזה שמדמים דברי תורה לאש, מובן שיש בתורה גם ענין ההעלאה, כמו האש שטבעו לעלות למעלה (כמבואר בתניא⁴³). וב' פרטים אלו ישנם גם במצות לימוד התורה שיש בה ב' מצות⁴⁴, א' הקריאה בדבור בפה, שהדבור הוא ע"י ה' מוצאות הפה, עד שיהי' באופן דכל עצמותי תאמרנה⁴⁵, היינו שענין התורה

33) ראה לקו"ת שה"ש כב, א. ובכ"מ.

34) שמו"ר פי"ב, ג. תנחומא וראא טו.

35) יתרו יט, כ.

36) בהבא להלן - ראה בארוכה לקו"ש ח"ח ע' 232 ואילך.

37) שבת פח, א.

38) פסחים נד, א. ובכ"מ.

39) בא יב, לו.

40) ברכות ט, ב.

41) ברכות כב, א.

42) ירמ" כג, כט.

43) רפי"ט.

44) ראה לקוטי ביאורים לתניא ח"ב (ביאורים לאגה"ת פ"א)

ע' מג. וש"נ.

45) תהלים לה, י. וראה עירובין נד, א. תניא פל"ז (מז, א).

נמשך גם בגוף ונה"ב, דזהו ענין ההמשכה שבתורה. וב' מצות עיון התורה, להבין דעת התורה, היינו לא שרוצה להכניס רצונו בתורה שזה בא מצד קרבת עצמו או שוחד, רק שמעלה את עצמו אל התורה, העלאה מלמטה למעלה. [ואף שארז"ל⁴⁶ לעולם יעסוק אדם בתורה שלא לשמה, הרי אמרו שזהו משום שמתוך שלא לשמה בא לשמה, היינו (כידוע הפירוש) שהתוך בפנימיות של הלא לשמה הוא הלשמה (וכמובן בפשטות, דבאמת כל יהודי רוצה לקיים רצון קונו רק שנכנסה בו רוח שטות המכסה על האמת)]. וכן הוא גם בפשטות הענין, דהבנת התורה היא מלמטה למעלה, מן הקל אל הכבד, מן הפרט אל הכלל.

ועל פי הנ"ל יובן גם הסדר שבו נמנו ג' הדברים במשנה, דלכאורה אי"מ, דאם לשון המשנה הוא מלמטה למעלה הי' צ"ל גמ"ח לפני עבודה. ולפי הנ"ל יובן, כי נוסף לזה שבפשטות, בכדי לידע ענין העבודה וענין המצות וגמ"ח צ"ל לימוד התורה לפני⁴⁷, ובפרט דקוב"ה אסתכל באורייתא וברא עלמא⁴⁷, היינו שמקור כל הענינים הוא בתורה (ובפרט בענין גמ"ח כמארז"ל⁴⁸ שהתורה תחלתה וסופה גמ"ח), הרי עוד זאת דבענין התורה ישנם ב' הקוים דהעלאה והמשכה, כנ"ל.

וזוהו מה שבני המדינה מביאים להמלך ג' עטרות ונוטל אחד לעצמו ונותן שנים בראש בניו, דבני המדינה קאי על בני ישראל, והם מביאים להמלך ג' עטרות שזהו"ע ג' הדברים תורה עבודה וגמ"ח, והקב"ה נוטל אחד לעצמו שזהו קו עבודה, העלאה מלמטה למעלה, דזהו מה שנטל לעצמו, ונותן שנים בראש בניו זהו"ע תורה וגמ"ח המשכה מלמעלה למטה, אבל הם שני כתרנים נפרדים וכנ"ל בהחילוק בין תורה לגמ"ח.

וזזהו"ע צאינה וראינה בנות ציון וגו', דצ"ל צאינה, היציאה מכל מיצרים וגבולים, ואז יהי' וראינה, בחי' ראי' באלקות, וגם צאינה הוא היציאה מהגלות, ועי"ז וראינה, שלע"ל נאמר⁴⁹ ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר, וגם לימוד התורה אז יהי' באופן של ראי', ולכן משיח ילמד תורה את כל עם ישראל, שזה כולל גם משה רבינו ואברהם אבינו ביחד⁵⁰. ויה"ר שע"י הוספה בתורה ומצות בהקדמת עבודת התפלה, שזה כולל גם הוספה בלימוד פנימיות התורה, הפצת המעיינות חוצה, נזכה שנלך בנערינו ובזקנינו בבנינו ובבנותינו⁵¹, לקבל פני משיח צדקנו, ובמהרה בימינו ממש.

(49) ישע"י מ, ה.

(50) ראה לקו"ת צו יז, א.

(51) ראה בא י, ט.

(46) פסחים נ, ב. ובכ"מ.

(47) זח"א קסא, א. וראה ב"ר בתחלתו.

(48) סוטה יד, א. ובכ"מ.

בס"ד. שיחת* אסרו חג השבועות, ה'תשט"ו. – בכינוס להרמי"ם ומנהלי הישיבות שבערי השדה –

בלתי מוגה

- א. נמצאים אנו בכינוס הרמי"ם של הישיבות שבערי השדה.
- שדה בכלל הו"ע שאינו קדושה, כמ"ש¹ "עשו גו' איש שדה", וצריכים לתקן את השדה ולהעלותו לשדה קדושה, שזוהי הכנה לעיר דקדושה².
- וזהו מ"ש³ "ויצא יצחק לשוח בשדה", שהתפלל תפלת מנחה⁴ – כידוע⁵ שגדולה מעלת תפלת המנחה על תפלת שחרית ותפלת ערבית, כי, תפלת שחרית היא לפני שמתחיל לעסוק בעסקיו, ותפלת ערבית היא לאחר גמר עסקיו, ואילו תפלת מנחה היא בשעה שעומד בעיצומו של הלהט בעולם ("אין מיטן רעכטן קאָך פון וועלט"), ואעפ"כ נעמד להתפלל, ועומד "כעבדא קמי מרי"⁶,
- ועי"ז פועל המשכת אלקות בהעסק גופא, ומעלה את העסק עצמו למעלה, כולל גם העסק של כל היום, שלפנ"ז ושל אח"ז.
- וענין זה מתאים להנ"ל – שהשדה עצמו אינו ענין של קדושה, וצריכים לתקנו ולהעלותו לקדושה.
- ב. כיון שכך הוא ענין השדה בשרשו, הרי כן הוא גם בגשמיות – שהישיבות שבערי השדה צריכים להיות הכנה להישיבה שבערים המרכזיים, שהרי הכתות הגבוהות שבישיבות שבערי השדה הם למטה מהכתות הגבוהות שבישיבה המרכזית, ובמילא, יש להתייחס לישיבות שבערי השדה כהכנה ויסודות שעליהם נבנית הישיבה המרכזית.
- כלומר: העבודה בישיבות שבערי השדה היא – לפעול על תלמידי הכתות, החל מהכתה הראשונה, להתחיל להכין אותם שיהיו ראויים ומוכשרים ללמוד בישיבה המרכזית.
- וענין זה נוגע לא רק להתלמידים עצמם, אלא גם לקיום המוסד – כי, אם לאחר כן ילכו התלמידים למקום אחר, אזי מתעוררת אצל ההורים השאלה: לשם מה צריך התלמיד לילך לשני מקומות, הרי גם ההתחלה יכולה להיות באותו מקום שבו ממשיך לאחר כן.
- ענין זה לא נשאר "סוד", שהרי לתלמידים יש חברים וכו'. ובמילא, אם בשביל "לקנות שלימות" צריכים ללכת למקום אחר – יכול הוא מלכתחילה לילך למקום זה!
- ונמצא, שהענין המדובר שהרמי"ם בישיבות שבערי השדה צריכים לפעול על התלמידים שילכו לישיבה המרכזית – הרי זה ענין שנוגע הן להתלמידים והן להמוסד.
- ג. מה שטוענים ש"ליובאוויטש" היא מאד קפדנית ("זייער שטרענג"), ולכן קשה למשוך לכאן תלמידים – הנה:
- לכל לראש – לשון הגמרא⁷ הוא "עבדא בהפקירא ניחא לי", ולא נאמר לשון כזה על יהודי אמריקני ח"ו.

* על רשימת ההנחה שבארכיון ספריית אגודת חסידי חב"ד – תיקן כ"ק אדמו"ר שליט"א איזה תיקונים בכת"ק (המו"ל).

(1) תולדות כה, כז.

(2) ראה ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי (בהוספות) חיי שרה כט, ד ואילך. אוה"ת תולדות קלט, ס"ב ואילך. ועוד.

(3) חיי שרה כד, סג. וראה תו"א ס"פ חיי שרה.

(4) ברכות כו, ב.

(5) ראה סדה"י (בתפלת מנחה) – הובא באוה"ת נ"ך ח"א ע' עא. סה"מ עזר"ת ע' פז.

(6) שבת יו"ד, א.

(7) גיטין יג, א. וש"נ.

ועוד זאת – אילו היו מתחשבים בכך, לא הי' כ"ק מו"ח אדמו"ר מביא כלל את ליובאוויטש לאמריקא... כיון שליובאוויטש מעולם לא חיפשה "קולא", אדרבה: תמיד הוסיפו חומרא והידור.

כאשר כ"ק מו"ח אדמו"ר הגיע לאמריקא, לפולין וכיו"ב, היו כאלו שחששו וטענו שאם ילכו בדרך זו, לא יהי' אף אחד... ובמילא צריכים לילך בדרך של פשרות. ובסופו של דבר התברר שדוקא דרכו של הרבי, לא להניח פשרות וקולות, דוקא דרך זו הצליחה, לא רק באיכות, אלא גם בכמות – שהיו ריבוי תלמידים.

והסיבה לכך היא – שכאשר הולכים בדרך של פשרות, רואים התלמידים שנותנים להם לא חינוך אמיתי מצד עצמו, אלא מתנהגים עמהם לפי רוח הזמן; אבל כאשר לא מניחים שום קולות, אזי מרגישים התלמידים שנותנים להם ענין עקרוני ("מיט אַ פרינציפ"), ענין אמיתי שאינו משתנה לפי רוח הזמן. וענין זה גופא מביא תנועה של קירוב מצדם של התלמידים.

ועוד מעלה בזה: טבע האדם הוא שכאשר יודע שלא יוכל לפעול מאומה – אזי מלכתחילה לא יתווכח. כאשר יודעים שכאן (בישיבה זו) לא יותרו על שום דבר – לא יתווכחו ההורים מלכתחילה, ויחשבו, מילא, הילד (או הילדה) שלי יהי' קצת יותר אדוק ("פרימער אַ ביסל").

ומלבד כל הסברות הנ"ל – הרי "אין חכם כבעל הנסיון"⁸, והנסיון הראה במוחש, כאמור, שכל אלו שהלכו בדרך של פשרות, הלכו סוכ"ס לכיוון השמאלי ("אַלץ לינקער"), וכל אלו שהלכו בדרך ללא פשרות, הצליחו הן באיכות והן בכמות.⁹

*

ד. נהוג לקשר כל ענין עם פרשת השבוע או עם ענינא דיומא:

עומדים אנו באסרו חג השבועות, שהוא "יום טבוח"¹⁰.

החידוש בשבועות – שבו היו מקריבים שתי הלחם. בפסח – היו מקריבים את העומר, ובשבועות היו מקריבים שתי הלחם. העומר הי' משעורים¹¹, ושתי הלחם – מחטים¹².

וע"פ המבואר בסידור, בלקו"ת ועוד דרושים¹³, הנה, שתי הלחם שבאים מן החטים – ענינם הוא תורה, שנקראת "לחם"¹⁴, ובפרטיות יותר: שתי הלחם – כי בתורה יש תורה שבכתב ותורה שבעל-פה, גליא דתורה וסתים דתורה¹⁵. ובכללות באים שתי הלחם מן החטים – מאכל אדם.

ולעומת זאת, העומר בא מן השעורים, מאכל בהמה, כדאיתא בגמרא¹⁶ בנוגע למנחת סוטה: "כשם שמעשי מעשה בהמה כך קרבנה מאכל בהמה", וזהו גם ענינה של מנחת העומר – לברר את נפש הבהמית שתהי' ראוי' לאחרי כן לקבל את התורה.

והנה, הן העומר והן שתי הלחם מתירים את החדש, שהי' אסור לפני הקרבת העומר ושתי הלחם. אבל יש חילוק ביניהם – שקודם הקרבת העומר יש איסור חדש גם להדיוט, אבל קודם הקרבת שתי הלחם יש איסור חדש רק במקדש¹⁷.

ובזה שהקרבת שתי הלחם מתירה חדש במקדש – ישנם ג' הסברות¹⁸:

(8) עקידה פ' נח (שער יד [הקדמה] השלישית).
 (9) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"י ס"ע 288 ואילך.
 (10) חגיגה יח, סע"א. שו"ע אדה"ז או"ח סתצ"ד סי"ט.
 (11) סוטה רפ"ב. מנחות סח, ב. ועוד.
 (12) תשא לד, כב ובפרש"י.
 (13) ראה סידור (עם דא"ח) מה, ג. לקו"ת הנסמן בלקו"ש
 חל"ב ע' 137. ועוד.
 (14) ראה משלי ט, ה. ברכות נו, סע"א. ועוד.
 (15) ראה לקו"ש שם הערה 47. וש"נ.
 (16) סוטה שם.
 (17) מנחות שם.
 (18) ראה לקו"ש שם ע' 134 ואילך. וש"נ.

א) האיסור דחדש קודם הקרבת שתי הלחם הוא אותו איסור חדש שהי' קודם הקרבת העומר, אלא שבתחילה הי' האיסור (הן על שעורים והן על חטים) הן בגבולים והן במקדש, והעומר התיר חדש להדיוט, ואילו איסור חדש (מחטים) במקדש נשאר עד הקרבת שתי הלחם.

ב) ישנם ב' איסורים נפרדים: איסור אחד של חדש ישנו לפני הקרבת העומר, ואיסור זה נותר לגמרי ע"י הקרבת העומר. וישנו איסור נוסף של חדש במקדש – איסור בפני עצמו – קודם הקרבת שתי הלחם.

ג) קודם הקרבת שתי הלחם אין חלות איסור על חדש (שהרי לא מצינו בתורה שאסור להקריב מן החדש קודם הקרבת שתי הלחם), אלא ישנו דין בשתי הלחם שצריכים להיות "מנחה חדשה", ובכדי ששתי הלחם יהיו מנחה חדשה, לא היו יכולים להשתמש בחדש לפני הקרבת שתי הלחם, כיון שאז לא היו מנחה חדשה.

ה. והביאור בזה ברוחניות הענינים:

כאשר מדובר אודות איסור חדש בהדיוט – הרי זה דבר הפשוט ש"ראשית עריסותיכם" תרימו תרומה לה' ¹⁹, היינו, שאי אפשר להשתמש בענינים הגשמיים קודם שמשתמשים בהם לגבוה, לכל-הפחות עומר אחד,

– וע"ד הדין שאסור לעסוק בעסקיו קודם התפלה ²⁰, וכמו כן אסור לאכול קודם התפלה ²¹ (ורק בדורות האחרונים מצד חלישות הדורות התירו כו" ²²), כיון שצריכים ליתן תחילה לגבוה, ורק לאח"ז יכולים ליתן לגוף ונה"ב –

ואז הרי זה בהצלחה – כדאיתא בגמרא במסכת ר"ה ²³ "מפני מה אמרה תורה הביאו עומר בפסח, מפני שהפסח זמן תבואה הוא, אמר הקב"ה הביאו לפני עומר בפסח כדי שתתברך לכם תבואה שבשדות".

אמנם, כאשר מדובר אודות ענין התורה – שתי הלחם – ובתורה גופא דורשים שיהי' "חדש", היינו, מן המובחר – אזי יש סברא לומר שכיון שבכל אופן ("סיי ווי") הרי זה ענין של תורה, אין זה נוגע ("מאכט ניט אויס") אם אינו מן המובחר כ"כ.

אבל האמת היא – כפי שרואים בפועל שכאשר לומדים תורה ללא חיות או ללא יראת-שמים, הנה לאט לאט מתנתקים לגמרי מהתורה.

ולכן, מצינו אמנם סברא ש"מנחה חדשה" ב"שתי הלחם" אינו אלא הידור ¹⁷, אבל, לדעת רוב המפרשים ורוב הפוסקים הרי זה ענין שנוגע גם בדיעבד, כי, כאמור, ענין זה שלימוד התורה צריך להיות מתוך חיות ויראת-שמים נוגע גם לעיכובא.

וזהו שאמרו חז"ל ²⁴ "בכל יום ויום יהיו בעיניך (דברי תורה) כחדשים" – כיון שהקב"ה יודע תכונות ויצר לב האדם, שאם דברי תורה לא יהי' אצלו "כחדשים", הרי זה ילך ויתקרר עד שיהי' בקרירות לגמרי.

ו. ובנוגע לעניננו:

אלו שנסעו לערי השדה – הנה בזמנים הראשונים הי' הרבה יותר קשה מכמו שהוא עכשיו, כיון שזה הי' דבר חדש;

(23) טז, א.

(19) שלח טו, יט-כ.

(24) ראה ספרי ופרש"י ואתחנן ו, ו. שו"ע אדה"ז או"ח סס"א

(20) ברכות יד, א.

ס"ב.

(21) שם י"ד, ב.

(22) ראה תורת מנחם – התוועדויות ח"ח ע' 65. וש"נ.

אמנם, במשך הזמן, לאחרי שכ"ק מו"ח אדמו"ר שלח שלוחים לכבוש את ערי השדה, והם לא התחשבו בשום דבר, בדעת הבעלי-בתים, בעניני כספים וכיו"ב, והשקיעו את כל מוחם כוחם ומרצם ("די גאנצע קאָפּ מיט די גאָנצע ענערגיע") בעבודה זו – הנה עכשיו, לאחרי שעברו כמה שנים, נעשתה העבודה קלה הרבה יותר מאשר אז, אבל, אין את אותה מסירת-נפש שהיתה אז, בגלל התיישנות הדבר. – אינני רוצה לומר שהדבר התמאס ("דערעסן"), אבל עכ"פ נתיישן הדבר, ואין בו החיות שהיתה בעבר.

עומדים אנו למחרת מתן-תורה (והרי מתן-תורה הוא גם בערי השדה), אבל צריך לחזור ולהיות "חדשים". – יש מקום²⁴ שבו נאמר "חדשים", בכ"ף הדמיון, אבל במקום נוסף²⁵ נאמר הלשון "חדשים", ללא כ"ף הדמיון.

ובכן: ידמה ("זאָל זיך דוכטן") לכל אחד שעכשיו קוראו הרבי אליו ("דער רבי רופט אים אַריין") – כמו שהי' בשנים תש"א ותש"ב – ואומר לו: הנני מוסר לך את העיר ואת הילדים שבה, שתעשה מהם חסידים...

ואז – יתבטלו כל ההעלמות וההסתרים, ויהי' בהצלחה.

ועי"ז תומשך הצלחה גם בנוגע אליו – שהוא עצמו יהי' חסיד וירא-שמים, וגם הבית יהי' בית חסידי כדבעי.

קיץ בריא וקיץ שמח, וברכת הצלחה בגשמיות וברוחניות.

בס"ד. שיחת אור ליום ה' פ' נשא, י"ב סיון ה'תשמ"ב.

בלתי מוגה

א. צוה לנגן "שיבנה בית המקדש", ואמר מאמר ד"ה וידבר אלקים גו'.

ב. י"ב סיון הוא סיום ימי התשלומין דחג השבועות – כפי שכותב אדמו"ר הזקן בסידורו (דבר השוה לכל נפש) שאין אומרים תחנון "מר"ח סיון עד י"ב בו, ועד בכלל, דהיינו ה' ימים עד אחר חג השבועות, כי החג יש לו תשלומין כל שבעה".

והנה, הלשון "תשלומין כל שבעה" – מובא בגמרא (חגיגה יז, א) ובפוסקים, ועד לסידורו של אדמו"ר הזקן, כנ"ל.

ולכאורה אינו מובן: הרי הבאת הקרבן ביום הראשון הוא מעיקר הדין, ואין זה בגדר של "תשלומין", וא"כ, היו צריכים לומר "תשלומין כל ששה", ומדוע נאמר "תשלומין כל שבעה"?

[שאלה זו אינה קשורה עם חג השבועות דוקא, אלא כמו כן בנוגע לחג הפסח וחג הסוכות, שגם שם מצרפים את היום הראשון למנין ימי התשלומין – "תשלומין כל שבעה" בנוגע לחגה"פ, ו"תשלומין כל שמונה" בנוגע לחגה"ס].

ואין לומר שהדבר תלוי בפלוגתא אם כולם תשלומין של ראשון או שכולם תשלומין זה לזה (שם ט, א) – כי ההלכה היא שכולם תשלומין לראשון, היינו, שהחיוב מעיקר הדין הוא ביום הראשון בלבד, ושאר הימים הם תשלומין לראשון, ואעפ"כ נאמר הלשון "תשלומין כל שבעה" (כולל יום הראשון).

לכאורה, אפשר לומר שביום הראשון גופא עיקר החיוב הוא בשעה ראשונה, ושאר היום כולו הוא בגדר של תשלומין.

[ונפק"מ בפועל – בנוגע למי שהי' חיגר ביום ראשון בשעה ראשונה, ונתפשט בשעה שני': אע"פ שבשעת החיוב, בשעה ראשונה, הי' פטור מעלי' לרגל (משום שאינו יכול לעלות ברגליו), ומעולת ראי' ושלמי חגיגה, אעפ"כ, מאחר שנתפשט בשעה שני' חייב להביא קרבנות אלו מצד החיוב ד"תשלומין" שביום הראשון (אינו ברור)].

אבל באמת אי אפשר לומר כן, כי: ידוע שהגדר ד"אונס רחמנא פטרי" שייך רק כאשר הי' אנוס בשעת החיוב, אבל אם בשעת החיוב לא הי' אנוס (היינו, שלא קיים את המצוה במזיד), ובזמן התשלומין אירע לו אונס – לא אמרינן "אונס רחמנא פטרי", מאחר שבשעת החיוב לא הי' אנוס כלל. ועפ"ז – אם נאמר שעיקר החיוב הוא בשעה ראשונה בלבד, ושאר היום הוא בגדר של "תשלומין", נמצא שאם לא הקריב בשעה ראשונה, ולאח"ז הי' אנוס במשך היום הראשון – לא אמרינן "אונס רחמנא פטרי", מאחר שבשעה ראשונה עכ"פ (שעת החיוב) לא הי' אנוס. ולא אישתמיט תנא ואמורא בשום מקום לומר חידוש גדול כזה!

ואדרבה: מבואר במפרשים שהחיוב דעלי' לרגל והבאת קרבן הוא במשך כל היום כולו – עד שקיעת החמה, היינו, שהחיוב דיום ראשון כולו הוא מעיקר הדין (ולא בגדר של תשלומין). ועפ"ז אינו מובן: מדוע נאמר הלשון "תשלומין כל שבעה"?

ג. ויש לומר הביאור בזה:

החיוב דעולת ראי' ושלמי חגיגה קשור עם עלי' לרגל, כמ"ש "ולא יראה את פני ה' ריקם", היינו, כאשר עולים לרגל לראות את פני ה', ישנו חיוב להביא עולות ראי' ושלמי חגיגה.

והנה, "מי שבא לעזרה ביום ראשון ולא הביא עולה, לא דיו שלא עשה מצות עשה, אלא עובר על לא תעשה, שנאמר ולא יראו פני ריקם" (רמב"ם ריש הל' חגיגה).

ועפ"ז – כאשר יהודי נכנס לעזרה בהתחלת יום הראשון ולא הביא קרבן, ולאחרי כמה שעות (במשך יום הראשון) הביא קרבן – הרי קרבן זה הוא בגדר של "תשלומין", כי עיקר החיוב הי' בעת שנכנס לעזרה בפעם הראשונה (בהתחלת היום), ומאחר שבעת החיוב לא הביא קרבן, מובן, שכאשר מביא קרבן בשעות שלאח"ז (אפילו במשך יום הראשון) – הרי זה בגדר של "תשלומין" בלבד.

ומאחר שישנה מציאות מסויימת שמקריבים קרבן ביום הראשון בגדר של "תשלומין" (באם נכנס לעזרה ולא הביא קרבן) – לכן נאמר הלשון "תשלומין כל שבעה".

והנה, במציאות הנ"ל (שנכנס לעזרה בהתחלת היום ולא הביא קרבן), אם נאנס במשך שאר שעות היום הראשון (לאחרי שנכנס לעזרה בהתחלת היום) – לא אמרינן "אונס רחמנא פטרי", מאחר שהזיד בשעת החיוב (כאשר נכנס לעזרה).

ומה שלא אישתמיט תנא ואמורא בשום מקום לומר חידוש הנ"ל – הרי זה כיון שזהו דבר בלתי שכיח כלל, והתורה על הרוב תדבר:

כל ישראל בחזקת כשרות, ולכן, יתכן אמנם שיהודי ישכח להביא קרבן, וכיו"ב; אבל שיהודי יכנס לעזרה בלא קרבן במזיד, היינו, למרות שבעלותו לירושלים הביא עמו קרבן (והראי' – שבמשך היום מביא את הקרבן), הרי הוא נכנס לעזרה ללא הקרבן במזיד, ואח"כ נכנס שנית עם הקרבן (כי כוונתו היא – "להכעיס", לעשות היפך השו"ע) – הרי זה דבר בלתי שכיח כלל, והתורה על הרוב תדבר.

אבל אעפ"כ, מאחר שבעצם הענין שייך מציאות דהקרבת קרבן ביום הראשון באופן של "תשלומין" – לכן נאמר הלשון "תשלומין כל שבעה".

ד. הביאור בענין ה"תשלומין" – בעבודת האדם:

"תשלומין" פירושו – הן השלמת החסרון, והן מלשון שלימות. זאת אומרת, אפילו כאשר לא חסר מאומה בעצם העבודה, אעפ"כ, שייך תמיד ענין של "תשלומין" – להוסיף בשלימות הדבר, עד לתכלית השלימות.

ולכן, כאשר מדובר אודות עבודת הקרבנות בעבודה בנפש האדם – כפי שמבאר אדמו"ר הזקן (לקו"ת ויקרא ב, ב ואילך) מ"ש "אדם כי יקריב מנחת קרבן גו'", ולא "אדם מכם כי יקריב קרבן", שזה מורה שהקרבן הוא "מכם", היינו, שהאדם מקריב את נפשו לה' – הנה גם כאשר אין חסרון בעבודה זו בהתאם למעמדו ומצבו בהוה, צריך הוא להוסיף שלימות בעבודה זו, עד לתכלית השלימות.

וע"ד המבואר בתניא (פכ"ט) בנוגע לעבודת התשובה – ש"אף שכבר עשה תשובה נכונה, הרי עיקר התשובה בלב, והלב יש בו בחי' ומדרגות רבות כו", היינו, שכאשר מתעלה לדרגא נעלית יותר, נדרשת ממנו דרגא נעלית יותר בעבודת התשובה, אע"פ שביחס לדרגתו הקודמת מספיקה דרגת התשובה שהיתה אצלו בעבר.

ועד"ז בנוגע לעניננו: למרות שביחס למעמדו ומצבו הקודם היתה עבודת הקרבנות שלו באופן המתאים, הנה כאשר מתעלה לדרגא נעלית יותר (למחרת, או אפילו ביום זה עצמו, לאחר שעה, וכיו"ב) – נדרשת ממנו עבודת הקרבנות באופן נעלה יותר. וע"ד עשיר שהביא קרבן עני לא יצא, היינו, שכאשר מגיע למעמד ומצב ד"עשיר", נדרש ממנו קרבן נעלה יותר לגבי הקרבן שהי' נדרש ממנו בהיותו במעמד ומצב ד"עני".

וזהו ענין ה"תשלומין" בעבודת האדם – שלימות בעבודה הרוחנית דהקרבת הקרבנות, עד לתכלית השלימות.

ה. ההוראה מזה בנוגע לפועל:

בעמדנו ביום י"ב סיון, סיום ימי התשלומין דחג השבועות – צריכים לנצל זמן זה כדי להשלים את

כל עניני העבודה הקשורים עם "זמן מתן תורתנו".

ואע"פ שכל ישראל הם בחזקת כשרות, ובודאי שאצל כאו"א מישראל היתה כללות העבודה ד"זמן מתן תורתנו" בשלימות – צריך האדם להעריך את עצמו [כפתגם אדמו"ר הזקן בנוגע ללימוד מסכת "ערכין" – "אז מ'דארף זיך אליין אפשאצן"] ולעשות חשבון שכל זה הוא בהתאם למעמדו ומצבו בששה בסיון דשנת תשמ"ב, אבל כאשר נתעלה בעבודתו בימים שלאח"ז, עד י"ב סיון, עליו להגיע לשלימות נעלית יותר בכל הענינים הקשורים עם "זמן מתן תורתנו".

דהנה, "כל יומא ויומא עביד עבידתי", ובהתאם לציווי "מעלין בקודש", מובן, שבכל יום מימי התשלומין מתעלה האדם לדרגא נעלית יותר, ולכן, נדרשת ממנו שלימות נעלית יותר בענינים הקשורים עם "זמן מתן תורתנו",

בהתאם להתעלותו לדרגא נעלית יותר מדרגתו בששה בסיון – בשבעה בסיון, ב"אסרו חג", בתשעה בסיון, בעשרה, באחד עשר ובי"ב בו.

זאת אומרת: לא זו בלבד שבימי התשלומין צריך האדם להגיע לשלימות נעלית יותר בעניני "זמן מתן תורתנו" ביחס למעמדו ומצבו בששה בסיון, אלא בכל יום מימי התשלומין (לאחר ששה בסיון) נדרשת ממנו שלימות נעלית יותר ממה שנדרש ממנו ביום שלפניו.

ויתירה מזו: אפילו ביום י"ב סיון עצמו – הנה בסוף היום (קודם שקיעת החמה) נדרשת ממנו שלימות נעלית יותר לגבי השלימות שנדרשה ממנו בהתחלת היום, שהרי הציווי ד"מעלין בקודש" אמור לא רק ביחס ליום זה ביחס ליום שלפניו, אלא גם ביום זה עצמו – בסוף היום לגבי התחלת היום, וכיו"ב.

דהנה, גם לאחר העילוי בעת תפלת ערבית (בתפלת העמידה), תכלית הביטול, "כעבדא קמי מרי" – הנה בעת השינה עולה הנשמה למעלה ושואבת לה חיים כו' (כדאינתא בפדר"א), ועאכו"כ לאחר שקם משנתו (שאו נפעלת עיקר עבודתו במעשה בפועל) – שאז מתעלה בעת תפלת שחרית לדרגא נעלית יותר, שלא בערך לגבי דרגתו הקודמת, ולאח"ז – הרי הוא מתעלה לדרגא נעלית יותר בתפלת מנחה.

וע"פ מאמר רז"ל (המובא בתניא (פי"ג)) "הלואי שיתפלל אדם כל היום כולו", מובן, שבמשך כל היום כולו (לא רק מתפלה לתפלה) מתעלה האדם בעילוי אחר עילוי, באופן של הליכה "מחיל אל חיל".

ומאחר שבמשך היום עצמו ישנם ריבוי עליות – מובן, שכאשר נמצאים בסוף יום י"ב סיון, צריכים להוסיף בשלימות כל עניני "זמן מתן תורתנו" בהתאם למעמדו ומצבו של האדם בסוף יום י"ב סיון, לאחר כל העליות שבינתיים.

ו. "והמעשה הוא העיקר":

אין להסתפק במחשבה ובדיבור בלבד, אלא כל האמור לעיל צריך לבוא במעשה בפועל (הן מעשה כפשוטו, והן מעשה שבדיבור, ומעשה שבמחשבה) – לנצל כל רגע ורגע ב"עת רצון" ד"י"ב סיון, כדי שכל הענינים הקשורים עם "זמן מתן תורתנו" יהיו בתכלית השלימות.

וכאמור לעיל שמדובר כאן אודות השלימות הנדרשת מיהודי לאחר כללות העבודה דימי התשלומין באופן ד"ילכו מחיל אל חיל".

וכללות העבודה באופן ד"ילכו מחיל אל חיל" בעוה"ז – מהוה הכנה קרובה להליכה "מחיל אל חיל" לעתיד לבוא, בגאולה האמיתית והשלימה, ובאופן ד"מיד הן נגאלין".

וכמארז"ל (בסיום וחזרתם מסכת ברכות, ובכ"מ) "תלמידי חכמים [נדקאי על כאו"א מישראל, כדברי

כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו שממ"ש "וכל בניך לימודי ה'", היינו, שכאו"א מישראל הוא תלמידו של הקב"ה, מובן, שכל יהודי הוא בבחינת "תלמיד חכם" – תלמידו של הקב"ה, שהוא ה"חכם" האמיתי אין להם מנוחה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב, שנאמר ילכו מחיל אל חיל גו", והרי "עולם הבא" קאי על עולם התחי', נשמות בגופים, לעתיד לבוא.

וזוכים לזה ע"י העבודה באופן ד"לכו מחיל אל חיל" בימי הגלות האחרונים, ובפרט כאשר העבודה היא מתוך שמחה של מצוה, "ישמח ישראל בעושיו", ששמחה זו קשורה עם שמחת הקב"ה, "ישמח ה' במעשיו" – כי כאשר הקב"ה נמצא בתנועה של שמחה, הרי "שמחה פורצת גדר", ובמילא זוכים לגאולה השלימה באופן מהיר יותר, ביחד עם כל הברכות והמשכות והשפעות עד לדברים הכי פשוטים, בבני חיי ומזוני רויחי, ובכולם רויחי, למטה מעשרה טפחים, ו"שמחת עולם על ראשם".

* * *

ז. הוזכר לעיל במאמר שבשיעור תהלים דיום י"ב בחודש (פרק סח) מדובר בארוכה אודות כללות הענין דמתן תורה באופן ד"וירד ה' על הר סיני" – כמ"ש "הר אלקים . . . ההר חמד אלקים לשבתו", "רכב אלקים רבותיים אלפי שנאן אדני-בם סיני בקודש", שענין זה קשור עם גילוי מעשה מרכבה וכו', "עלית למרום שבית שבי גו".

והנה, כאשר יהודי לומד תורה בכל זמן ובכל מקום – הרי זה בדוגמת הענין דמ"ת בפעם הראשונה, כמארז"ל "מה להלן כו' אף כאן כו'". ומזה מובן, שכל הענינים המבוארים אודות מ"ת בפרק ס"ח שבתהלים, חוזרים ונפעלים כאשר יהודי לומד תורה בכל זמן ובכל מקום.

וענין זה מודגש ביותר ביום י"ב בחודש – כי פרק ס"ח שבתהלים שייך לשיעור תהלים דיום י"ב בחודש.

ועאכ"כ ביום י"ב דחודש סיון, "ירחא תליתאי", שבחודש זה ניתנה התורה, "אוריאן תליתאי", ובפרט שזהו סיום ימי התשלומין ד"זמן מתן תורתנו" – ולכן, בשיעור תהלים דיום זה מודגש ביותר כללות הענין דמ"ת.

ח. כללות הענין דמ"ת קשור גם עם השיעור חומש היומי – יום חמישי דפ' נשא:

בהתחלת השיעור חומש היומי נאמר: "ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן גו". ומפרש רש"י: "כלות כתיב ("כלות" בפתח, ולא "כלות" בשוא), יום הקמת המשכן היו ישראל ככלה הנכנסת לחופה". זאת אומרת: היות שביום הקמת המשכן נפעל הענין ד"ושכנתי בתוכם", הרי זה בדוגמת "כלה הנכנסת לחופה" – "כלה" זו כנסת ישראל, ו"חתן" זה הקב"ה.

והנה, כללות הענין דהקמת המשכן, "ושכנתי בתוכם", הרי זה סיום ושלימות הענין דמ"ת, כי: עיקר החידוש שנפעל במ"ת הוא – ירידת והמשכת אלקות למטה, כמ"ש "וירד ה' על הר סיני", אלא שבמ"ת ה' רק התחלת הענין, ושלימות הענין נפעל ע"י הקמת המשכן, שעל ידו נפעל הענין ד"ושכנתי בתוכם", "השמים ושמי השמים לא יכלכלוך ואף כי הבית הזה" – בניחותא.

ועפ"ז מובן הקשר דשיעור חומש היומי למ"ת – כי בשיעור חומש היומי מדבר אודות הקמת המשכן, שענינו – גמר ושלימות הענין דמ"ת.

וכשם שבנוגע להקמת המשכן נאמר הלשון ד"כלה" ("כלות כתיב . . . ככלה הנכנסת לחופה"), כמו כן מצינו לשון "כלה" בנוגע למתן תורה:

עה"פ "ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו" (תשא לא, יח), מפרש רש"י: "ככלתו כתיב חסר, שנמסרה לו תורה במתנה ככלה לחתן".

זאת אומרת, שהנקודה המשותפת דמ"ת והקמת המשכן היא – האירוסין והקידושין דכנס"י עם

הקב"ה, כי במ"ת נאמר "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש", וענין זה נמעל בשלימות ע"י הקמת המשכן – כמ"ש "ושכנתי בתוכם".

והרי כללות ענין האירוסין והקידושין דכנס"י עם הקב"ה – הרי זה הכנה קרובה לענין הנישואין דלעתיד לבוא (ראה שמו"ר ספ"ו), במהרה בימינו ממש.

ט. והנה, הפירוש הפשוט ד"כלות" ("ביום כלות משה להקים את המשכן") ו"ככלתו" ("ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו") – הוא מלשון סיום וחיות, שהרי "אין מקרא יוצא מידי פשוטו".

ויש לקשר זאת עם הענין ד"כלה" – ע"פ המבואר בלקו"ת שה"ש (בתחלתו) שא' הפירושים ד"כלה" הוא מלשון כליון, שזהו גם סיום הענין.

ואע"פ שמדובר אודות הענין דאירוסין בלבד – הרי בזה ישנו כבר ענין הנישואין (סיום וגמר הענין) בכח ובהעלם עכ"פ, כי האירוסין הוא ענין הקידושין, ועי"ז אסר לה אכולא עלמא כהקדש. אלא כדי שיהי' ענין ההולדה בפועל ובגלוי, צריך להיות ענין הנישואין.

ועד"ז בנוגע לתורה: אע"פ שלימוד התורה אינו סיום וגמר הענין, כי המעשה הוא העיקר – אעפ"כ, בלימוד התורה ישנו כבר בכח ובהעלם כללות הענין דמעשה בפועל, שהרי "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה", היינו, שדוקא ע"י לימוד התורה יודעים כיצד לקיים את המצוות בפועל. ובכללות יותר: בשעת מ"ת נעשו בני"י "ממלכת כהנים וגוי קדוש", עוד קודם לימוד התורה וקיום המצוות בפועל.

אבל בלימוד התורה הרי ענין המעשה הוא בכח ובהעלם בלבד, ולכן צריכים לגלות זאת ע"י ענין המעשה כפשוטו, שזהו בדוגמת ענין ההולדה ע"י הנישואין, כמארז"ל "תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים", "מאי פירי – מצוות".

י. וזוהי ההוראה הנלמדת מהשיעור חומש היומי – לכאו"א מישראל:

היות ש"התורה היא נצחית", מובן, שגם עתה ישנו כללות הענין דהקמת המשכן, בעבודה הרוחנית. וכמרז"ל "ושכנתי בתוכם – בתוך כל אחד ואחד", היינו, שכאו"א מישראל צריך לעשות מביתו מקום ראוי להשראת השכינה באופן ד"ושכנתי בתוכם", ועד שפועל זאת בחלקו בעולם (לא רק בביתו).

והוראה זו מודגשת ביותר ביום זה – כאשר לומדים בשיעור חומש היומי אודות הקמת המשכן, "ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן גו'".

וכללות העבודה דעשיית המשכן בחייו הפרטיים דכאו"א מישראל – קשורה עם כללות הענין דמ"ת, כי ע"י התורה בכחו לעשות מהענינים הגשמיים שבעולם משכן לו ית', ע"ד הענין ד"אסתכל באורייתא וברא עלמא".

וכל זה (הן לימוד התורה, והן עשיית המשכן) צריך להיות באופן דנשיאת ראש (כדלקמן) – כמרומז בזה שהפסוק "ככלתו לדבר אתו" (בנוגע לתורה) נאמר בפרשת "כי תשא את ראש", וגם הפסוק "ביום כלות משה" (בנוגע למשכן) נאמר בפרשת "נשא את ראש".

יא. והביאור בזה:

בנוגע ללימוד התורה – הרי זה דבר פשוט שהלימוד צריך להיות באופן דנשיאת ראש – "ואתהלכה ברחבה", היינו, לימוד התורה באופן שלמעלה מכל מדידה והגבלה וצמצום מצד רגילותו, וכיו"ב, ובודאי שאינו מתבייש מפני המלעיגים (כולל המלעיג שבו), כי הוא נמצא בתנועה ד"כי תשא את ראש".

ועד"ז בנוגע לעשיית המשכן:

כאשר יהודי עוסק בעניני העולם, "זהב וכסף ונחושת", הנה מאחר שתכלית ומטרת הדבר היא – כדי לעשות משכן לו ית', מובן, שגם בעת עסקו בעניני העולם נמצא הוא בתנועה ד"נשא את ראש".

ולכן, לא יתכן שיוותר ח"ו על פרט מסויים בעניני יהדות כדי שיתוסף אצלו ב"זהב וכסף ונחושת" – ח"ו שתהי' אצלו "מחשבת חוץ" כזו, אלא הוא נמצא בתנועה דנשיאת ראש, ובודאי – למעלה מהמציאות ד"זהב וכסף ונחושת".

וכאשר יורד לעסוק בעניני העולם – מאחר ש"בעל כרחך אתה חי", היינו, שהוא מוכרח לרדת לעוה"ז התחתון, ולעסוק בעניני עשי', ובוזה גופא – ב"זהב וכסף ונחושת", כדי למלא את רצון הקב"ה – אין זו ירידה ח"ו במעלתו ושלימותו הרוחנית, ואדרבה: עי"ז נפעל עילוי בדברים הגשמיים שעוסק בהם, היינו, שהירידה לעסוק בענינים אלו היא – כדי שעי"ז יהי' "אנכי אעלך גם עלה", כי עבודתו היא לעשות מהדברים הגשמיים משכן לו ית', באופן נעלה יותר מאשר "השמים ושמי השמים", כי הם "לא יכלכלוך", אלא רק "הבית הזה", ועד שמעלה את הדברים הגשמיים לבחי' "אנכי" – "אנכי אעלך גם עלה".

יב. והנה, הנתינת כח לעבודה זו היא – כללות הענין דמתן תורה:

התחלת הגילוי דמ"ת הוא – "אנכי הוי' אלקיך", בחי' "אנכי", "דלא אתפס בשם ולא אתרמיז בשום אות וקוצא כלל כו'", וגילוי זה נמשך גם בבחי' "הוי'", ובבחי' "אלקיך". והחידוש הוא – שלא מתחילים לכל לראש בבחי' "אלקיך", בחי' האלקות המתלבשת בעולם, ואפילו לא בבחי' "הוי'", בחי' סובב כל עלמין, שיש לו איזה שייכות לעולם, אלא התחלת הגילוי הוא – "אנכי".

וגילוי בחי' "אנכי" באופן ד"אנא נפשי כתבית יהבית", היינו, בכתיבה וחקיקה גשמית, כמ"ש "מזה ומזה הם כתובים", דקאי על אותיות החקיקה שבלוחות.

והרי כללות הגילוי דמ"ת נמשך לכאו"א מישראל באופן גלוי – שלכן נאמר "וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר", היינו, שענין זה נמשך לכאו"א מישראל עד סוף כל הדורות – "לאמר", ובאופן גלוי – "הדברים האלה".

וכאשר ישנו הגילוי דבחי' "אנכי", ע"י כללות הענין דמ"ת – הרי זה נתינת כח בנוגע לכללות העבודה דעשיית המשכן, לעשות לו ית' דירה בתחתונים.

ונתינת כח זו מרומזת גם במ"ש "ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו":

בפירושו הב' מפרש רש"י: "מה כלה מתקשטת בכ"ד קשוטין, הן האמורים בספר ישעי', אף ת"ח צריך להיות בקי בכ"ד ספרים".

והנה, כ"ד קשוטין דכלה אינם דברים הכרחיים, כמובן בפשטות שכללות ענין הקישוט הוא בתור הוספה על הדברים המוכרחים, לשם יופי וכו'.

ומאחר שכנס"י היא ה"כלה" של הקב"ה – הרי הקב"ה נותן לכנס"י את כל הכ"ד קשוטין דכלה, ועאכו"כ שהקב"ה נותן לבנ"י את כל הדברים המוכרחים, כולל – נתינת כח הדרושה למלא את השימוש לקונו, עי"ז שעושה דירה לו ית' בתחתונים, באופן ד"ושכנתי בתוכם".

וזהו גם כללות הענין דכ"ד ספרים שבתורה (שהם הכ"ד קישוטיין) – כי ע"י לימוד התורה נמשכת נתינת כח בנוגע לכללות העבודה בעניני העולם, ע"ד הענין ד"אסתכל באורייתא וברא עלמא".

יג. בהמשך להמדובר אודות הענין דמתן תורה – הרי כאן המקום לעורר עוד הפעם אודות ההשתדלות שכל יהודי יקנה אות בא' מספרי התורה הכלליים, שעיי"ז מאחדים את כל בנ"י למציאות אחת, "כאיש אחד בלב אחד", כפי שהי' בר"ח סיון, כאשר "ויחן שם ישראל נגד ההר", "ויחן" לשון יחיד, "כאיש אחד בלב אחד".

דהנה, הפעולה דאחדותם של ישראל קשורה עם מ"ת – "ויחן שם ישראל נגד ההר", ההר שבו

ניתנה התורה לישראל. דלכאורה: כיצד יתכן שכל בנ"י יתאחדו למציאות אחת, בה בשעה שיש ביניהם חילוקים רבים, מ"ראשיכם שבטיכם" עד "חוטב עציך ושואב מימין"?! – אלא ענין זה נפעל כאשר היו "נגד ההר", והתכוונו לקראת קבלת התורה, שאז התגלה העצם והפנימיות דכאו"א מישראל, הקשור עם העצם והפנימיות דלמעלה.

ועפ"ז מובן שאחדותם של בנ"י נפעלת ע"י התורה, כי לימוד התורה הוא בדוגמת הענין דמ"ת, כמארז"ל "מה להלן כו' אף כאן כו'".

וכדי לפעול זאת באופן גלוי – צריך הדבר להתבטא באופן ד"כתבית יהבית", היינו, עי"ז שלכאו"א מישראל יש אות כתובה בא' מספרי התורה הכלליים, ובוה מתבטאת אחדותם של ישראל, "כאיש אחד בלב אחד", "נגד ההר", באופן גלוי.

וכללות ענין התורה צריך לבוא במעשה בפועל, שהרי "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה" – החל מהענינים הכי פשוטים (ע"ד האמור לעיל (במאמר) בנוגע ל"עשרת הדברות"), ועד ל"כל הדברים האלה" – כל עניני התורה ומצוותי, ובאופן גלוי ("האלה"), היינו, לא רק במחשבה ובדיבור, אלא גם במעשה בפועל.

ולכל לראש – ע"י ה"מבצעים" הידועים, שהם מצוות כלליות ובהם כלולים פרטים רבים: אהבת ישראל, חינוך, תורה, תפילין, מזוזה, צדקה, בית מלא ספרים – יבנה וחכמי, נרות שבת קודש (ובפרט בעמדנו באור ליום חמישי, שביום שלאחריו, ערב שבת, מדליקים נרות שבת), כשרות האכילה ושותי, וטהרת המשפחה.

ועי"ז ממהרים ומזרזים את הטהרה ד"וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם" – טהרה אמיתית ונצחית, הקשורה עם ביהמ"ק הנצחי, ומתוך שמחה נצחית – "שמחת עולם על ראשם", במהרה בימינו ממש, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

* * *

יד. דובר כמ"פ אודות המעלה דיום האחרון להקרכת קרבנות הנשיאים – ע"פ המבואר בסיום הסדרה (לאחרי קרבנו של הנשיא שהקריב ביום י"ב) הסך-הכל הכללי דכל קרבנות הנשיאים:

בימים שלפנ"ז מודגש בכל יום הקרבן של הנשיא שהקריב ביום זה בלבד; אבל ביום האחרון, לאחרי שכאו"א מהנשיאים הביא כבר את קרבנו – היו במשכן הקרבנות דכל י"ב הנשיאים, ולכן, ביום זה מודגש כללות הענין דקרבנות הנשיאים באופן של כלל, "כאיש אחד בלב אחד" (נוסף על הענין הפרטי בקרבנו של כל נשיא), משא"כ ביום הראשון להקרכת קרבנות הנשיאים, שאז נמצא הענין הכללי בכח בלבד, מאחר שעדיין לא הביאו את הקרבנות בפועל.

זאת אומרת: ביום האחרון להקרכת קרבנות הנשיאים, היו במשכן קרבנותיהם של כל הנשיאים בפועל, היינו, הן הענין הפרטי בקרבנו של כל נשיא ונשיא, והן הענין הכללי דקרבנות הנשיאים. ולכן, כאשר התורה מפרטת ומונה את הסך-הכלל הכללי דקרבנות הנשיאים, מופיע גם המשקל הפרטי דכל קערה ומזרק וכפ"ע (למרות שענין זה נאמר כבר י"ב פעמים – בקרבנו של כל נשיא), ולאח"ז מופיע המשקל הכללי ד"כל כסף הכלים גו'", ו"כל זהב הכפות גו'".

ומה שהתורה מפרטת ומונה את הסך-הכלל הכללי דקרבנות הנשיאים, למרות שיכולים לחשב זאת לבד – הרי נוסף על הדגשת גודל החביבות דקרבנות הנשיאים, מצד חביבותן של ישראל (ראה גם שיחת ש"פ נשא סכ"ו), הנה בפנימיות הענינים, מובן, שע"י הסך-הכלל הכללי נוסף ענין חדש לגמרי, מציאות חדשה, שלא בערך לגבי הענין הפרטי ויקרבנו של כל נשיא בפ"ע.

דוגמא לדבר – בהלכה: כאשר עשרה מישראל מתפללים ביחידות, עולים למעלה עשר תפלות

פרטיות; אבל כאשר עשרה מישראל מתפללים בציבור, נוסף ענין חדש לגמרי – מעלת הציבור, שזהו ענין שבאין ערוך לגבי תפלת היחיד, כי תפלת הציבור היא תפלה של "עדה קדושה", ועז"נ "הן א-ל כביר ולא ימאס".

דוגמא פשוטה לדבר: כאשר ב' אנשים נושאים משא ביחד, מסוגלים הם להרים משא כבד יותר מאשר כפליים ממשאו של כאו"א בפ"ע, כי ע"י צירוף שניהם יחד נוסף ענין חדש. וכדברי הגמרא (סוטה לד, א) "גמירי דטעונא דמדלי איניש לכתפי תילתא דטעוני הוה" ("שליש משאוי שנושא כשמטעינו אחר" (פרש"י שם)).

ועד"ז מובן בנוגע לעניננו – שע"י הצירוף דכל קרבנות הנשיאים ביחד, המתבטא בסך-הכל הכללי דקרבנות אלו, נוסף ענין חדש, שלא בערך לגבי הענין הפרטי בקרבנו של כל נשיא בפ"ע.

טו. והנה, העילוי דיום האחרון דהקרבנות הנשיאים שייך במיוחד לשיעור חומש דיום השבת (ששם נאמר הסך-הכלל הכללי דקרבנות הנשיאים); אבל בעמדנו ביום חמישי בשבוע, שבשיעור חומש דיום זה מדובר התחלת קרבנות הנשיאים – יש צורך לדבר בשבחו של יום חמישי, היינו, לבאר את המעלה שביום ראשון דהקרבנות הנשיאים לגבי יום האחרון דהקרבנות הנשיאים.

ומצינו מעלה יתירה ביום הראשון לגבי היום האחרון – בנוגע לענין הכללי דקרבנות הנשיאים (שבזה מתבטא העילוי המיוחד דיום האחרון):

בשיעור חומש דיום החמישי מסופר אודות הקרבן הכללי שהביאו הנשיאים עבור המשכן (נוסף על הקרבנות דחנוכת המזבח שהביא כאו"א מהנשיאים ביום) – "שש עגלות צב ושני עשר בקר עגלה על שני הנשיאים ושור לאחד", שזהו קרבן כללי שהביאו כל הנשיאים ביחד ביום הראשון (משא"כ הקרבנות דחנוכת המזבח, שכל נשיא הקריב ביום).

ובקרבן הכללי דיום הראשון ישנו עילוי לגבי הכלל דיום האחרון (הסך-הכלל דכל קרבנות הנשיאים) – כי הכלל דיום האחרון ישנו רק ביום האחרון (שאז ישנם כבר בפועל הקרבנות דכל הנשיאים), משא"כ הקרבן הכללי דיום הראשון ישנו בפועל בכל י"ב הימים, כי קרבן זה הי' כבר במשכן בפועל החל מיום הראשון.

טז. אודות הקרבן הכללי שהביאו הנשיאים ביום הראשון – "שש עגלות צב ושני עשר בקר" – דובר פעם בארוכה (שיחת ש"פ נשא תשל"ח סי"ד) שמצינו בזה דבר פלא. ובהקדים:

נדבת בני עבור המשכן היתה באופן של נדיבות לב גדולה ביותר, ועד שבמשך ב' ימים בלבד הביאו בני את כל נדבת המשכן (ראה רמב"ן ויקהל לו, ג), ולכן הי' צורך להכריז ולהודיע ש"איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקודש", כי "המלאכה היתה דים גו' והותר" (ויקהל שם, ו-ז). ועד כדי כך שלא נשאר לנשיאים מה להביא (מלבד "אבני השהם גו'"), ו"לכך התנדבו בחנוכת המזבח תחלה" (פרש"י שם לה, כז).

ועפ"ז – צריך להבין: מדוע הביאו הנשיאים "שש עגלות צב" בלבד, "עגלה על שני הנשיאים", היינו, שכל ב' נשיאים השתתפו יחד בקניית עגלה אחת, לכאורה, הי' כל נשיא צריך לנדב עגלה אחת שלימה, ולשם מה הי' זקוק להשתתפותו של נשיא הב' במחצית ההוצאות דקניית העגלה!?

[אין להקשות מדוע הביא הנשיא רק אחד ולא יותר – כי אין לדבר סוף, ובפרט שמצינו מעלה מיוחדת במספר אחד דוקא – "פר אחד איל אחד" דיוהכ"פ ושמע"צ, וכיו"ב. אבל כאשר מצינו שהתנדבו פחות מאחד ("עגלה על שני הנשיאים") – נשאלת השאלה: מדוע לא הביא כל נשיא עגלה אחת עכ"פ].

דהנה, פשיטא שאצל הנשיאים לא הי' חסרון בתכונה ד"נדיב לב", ובודאי היתה באפשרותו וביכולתו הכספית של כל נשיא לקנות עגלה אחת בממונו הפרטי, ללא צורך שהנשיא הב' ישתתף עמו בקניית

העגלה [שהרי איתא בגמרא (בכורות ה, ב) "שאיין לך כל אחד ואחד מישראל (לא רק נשיאי ישראל) שלא היו עמו תשעים חמורים לובים טעונים מכספה וזהבה של מצרים", ונוסף לזה היתה גם "ביזת הים"] – ואעפ"כ, רואים בפועל שהנשיאים הביאו שש עגלות בלבד, "עגלה על שני הנשיאים", היינו, שכל נשיא נתן מממונו עבור מחצית ההוצאות דקניית עגלה אחת! נוסף לזה:

מטרתן של העגלות היא – "לעבוד את עבודת אוהל מועד", "שתי העגלות . . לבני גרשון", כדי לשאת את יריעות המשכן וכו', "ואת ארבע העגלות . . לבני מררי", כדי לשאת את קרשי המשכן וכו'. ומאחר שמספר קרשי המשכן הי' ארבעים ושמונה, הנה כאשר מחלקים מ"ח קרשים לד' עגלות, נמצא שבכל עגלה היו מטעינים י"ב קרשים (מלבד העמודים וכו').

והנה, ע"פ המבואר בגמרא (שבת צח, א) אודות אופן הנחת הקרשים על גבי העגלות, בהתאם לרוחב ועובי הקרשים ואורך ורוחב העגלות – מובן, שהקרשים היו מונחים (בחלקם עכ"פ) זה על גב זה. וכמבואר בגמרא (שם צט, א) שבן לוי הי' הולך סמוך לעגלות, "דכי משתלפי קרשים הוה נקיט להו".

ועפ"ז – אם הנשיאים היו מנדכים י"ב עגלות, היו יכולים להוסיף עוד כמה עגלות לבני מררי, ואז היו יכולים להניח את כל הקרשים על גבי העגלות עצמן, באופן של כבוד כו', ולא הי' צורך להניחם בשטח מצומצם, באופן דק"ש א' על גבי הקרש הב'?! יז. והביאור בזה:

ידוע הכלל שכל דבר צריך להיות באופן של שלימות, וכאשר מנצלים דבר מסויים, כחות מסויימים וכיו"ב, צריכים לנצל זאת בשלימות, היינו, שלא ישאר פרט א' שלא נוצל לתכליתו, כי אם ישנו פרט א' שלא נוצל כדבעי, נמצא שפרט זה הוא לבטלה.

וזוהי אופן הנהגת הקב"ה – "ואני המתחיל", וכמ"ש "מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל" – ש"לא ברא הקב"ה בעולמו דבר אחד לבטלה", היינו, שכל פרט ופרט שנברא ע"י הקב"ה, יש לו תכלית ומטרה מסויימת שלכך נברא.

דלכאורה, מאחר שישנו ריבוי עצום של נבראים, דומם צומח חי ומדבר – מהו החסרון אם נאמר שישנה איזו כבשה קטנה שמסתובבת בעולם ללא כל מטרה, או שישנו איזה גרגיר חול על שפת הים ללא כל מטרה, ואדרבה: יש מקום לומר שגדלותו של הקב"ה מתבטאת בזה שישנו ריבוי עצום של פרטי נבראים, עד שאין כל תשומת לב אליהם! ואעפ"כ מדגישים ש"לא ברא הקב"ה בעולמו דבר אחד לבטלה", כי כאשר ישנו בזבז ללא כל תועלת – הרי זה היפך השלימות, ולכן, בהכרח לנמר שכל פרט בבריאה יש לו מטרה ותכלית מסויימת שלכך נברא.

וכידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו בשם אביו, שאפילו הפרט הכי קטן שבסוג הדומם, כגון: טלטול עלה מצד לצד ע"י הרוח, וכיו"ב, הרי זה בהשגחה פרטית, וענין זה נוגע במחשבה הקדומה דא"ק!

וענין זה נתגלה לכאורה מאתנו – כדי שנדע שגם הנהגתנו צריכה להיות בדוגמת הנהגת הקב"ה, היינו, להשתדל שלא יהי' דבר לבטלה, אפילו פרט א' בלבד, אלא לנצל כל ענין וכל פרט בתכלית השלימות.

והנה, מאחר שלא ברא הקב"ה בעולמו דבר אחד לבטלה – התבטא ענין זה גם במשכן, שזהו מקום השראת השכינה, כמ"ש "ושכנתי בתוכם" [דאע"פ שהמשכן הי' "אוהל" ולא "בית", הרי עליו נאמר "ושכנתי בתוכם", ולכן הרי זה "מקום מנוחת", ואדרבה: דוקא במשכן ישנה מעלת הנצחיות, כמארו"ל

שמעשה ידי משה נצחיים הם, ולכן, לעתיד לבוא יתגלו קרשי המשכן ועמודיו וכו', וכל כלי המשכן]: כאשר ישנם עגלות שבכחן לשאת י"ב קרשים, הנה אם יטעינום בו' קרשים בלבד, נמצא שמנצלים רק מחצית מהכח שהעגלה יכולה לשאת, ומחצית הב' – מתבזבז לבטלה.

ולכן, למרות שכל נשיא הי' מעוניין לנדב את העגלה בעצמו (ללא השתתפות הנשיא הב' במחצית ההוצאות) – הנה כאשר חושבים אודות שלימות המשכן, אי אפשר להביא יותר משש עגלות, כי בכחן של שש העגלות לשאת את כל המשא, ואם יביאו עגלות נוספות ויחלקו את המשא בין כל העגלות, הרי חלק מכחן של העגלות יתבזבז לבטלה (היפך השלימות).

דוגמא לדבר: כלי שרת מקדשים כשהם מלאים דוקא, היינו, כאשר מנצלים את כל הכלי בשלימותו (מבלי להשאיר חלק ריק בכלי, שחלק זה לא בא לידי שימוש). ועד"ז בנדוד"ד: כל כחן של העגלות צריך לבוא לידי שימוש, ולכן, אין להרכות בעגלות יותר מכפי הדרוש לנשיאת המשא, שאז מתבזבז חלק מכחן של העגלות לבטלה.

יח. ומזה למדים הוראה נפלאה בעבודת האדם:

קודם שמתחילה העבודה הפרטית דכל יום ויום, "כל יומא ויומא עביד עבדתי", "נשיא אחד ליום נשיא אחד ליום" [בהתאם לחילוקים שבין "ראשיכם שבטיכם" עד "חוטב עציך ושואב מימך"], וקודם התחלת העבודה באופן דהליכה מחיל אל חיל, שזהו ענין הליכת המשכן (ע"י העגלות) ממסע למסע [וכתורת הבעש"ט הידועה שבמשך חיי האדם בעוה"ז ישנם מ"ב מסעות, בדוגמת מ"ב המסעות דכלל ישראל] – ישנה הוראה כללית בנוגע לאופן העבודה, שצריכים לנצל את כל הכחות שניתנו במילואן ובשלימותן.

ומובן, שאינו יכול לסמוך על עבודתו של הזולת – כי נשמתו נתלבשה בגופו כדי למלא שליחות של הקב"ה, וא"כ, הרי זו מצוה שבגופו, שאין יכולים לקיימה ע"י שליח. ובפשטות: הכחות שניתנו לו ע"י הקב"ה, מנוצלים דוקא ע"י עבודתו, ולא ע"י עבודת הזולת, ולכן, עליו לנצל את כל הכחות שניתנו לו ע"י הקב"ה, שלא יהי' הדבר לבטלה ח"ו.

ועד"ז מובן עד כמה צריכים לייקר ולנצל כל רגע לעבודת ה':

לכאורה, יכול יהודי לחשוב שכבר מילא את תפקידו בעבודת ה' ביום זה; הוא פעל על עצמו להתפלל "תפלת העמידה" עם פירוש המילות, הוא אכל "לשם שמים, כדי לעבוד את ה' בגופו" (כי אכילת דבר גשמי שלא לשם שמים פועלת בו ירידה), כמבואר בתניא (פ"ז), הוא למד תורה וקיים מצוות, עסק בעשיית טובות ליהודים, לבני ביתו, וגם לעצמו (אכל ושתה, טייל ונח, ואפילו קרא את ה"עיתון") – וא"כ, מדוע שלא יסתובב כמה דקות, או דקה אחת בלבד, ללא כל תוכן?!

הנה על זה אומרים לו: "אני נבראתי לשמש את קוניי", ולכן צריך האדם לנצל כל רגע בהתאם לתכלית בריאתו – "לשמש את קונו", כי רק עי"ז הרי הוא מצדיק את בריאתו!

אבל אעפ"כ, טוען הוא: היתכן, במשך כל שעות היום (כ"ג שעות ונ"ט דקות) עסק בעבודת ה', וא"כ, מה הרעש אם תשאר דקה אחת במשך המעט-לעת ללא כל תוכן (הרי אין כוונתו לעשות פעולה מסויימת היפך רצון ה')?!

הנה על זה אומרים לו: הקב"ה ברא אותך באופן ד"אתם קרויין אדם", ע"ש "אדמה לעליון", ולכן, כשם שהקב"ה לא ברא בעולמו דבר אחד לבטלה, כמו כן ניתן הכח לכאו"א מישראל שהנהגתו תוכל להיות (ולכן דורשים ממנו שהנהגתו תהי') באופן שאפילו רגע א' במשך כל ימי חייו לא ילך לבטלה ח"ו!

ומאחר ש"כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו" (כמ"ש בסיום וחותם מסכת אבות), מובן, שיהודי צריך לנצל כל רגע באופן המתאים לכבודו של הקב"ה, שזוהי תכלית בריאת רגע זה –

"לא בראו אלא לכבודו". אלא שישנם חילוקים בנוגע לאופן העבודה: בשעת תפלת העמידה מתבטא השימוש לקונו ("לא בראו אלא לכבודו") בענין הביטול "כעבדא קמי מרי"; בשעת לימוד התורה מתבטא השימוש לקונו ע"י העיון והיגיעה להבין בשכלו את עניני התורה, ועד"ז בנוגע לשאר המצוות, ועד להתעסקות בעניני הרשות – "כל מעשיך יהיו לשם שמים" ו"בכל דרכיך דעהו".

וזהי ההוראה הכללית הנלמדת מהשיעור חומש דיום חמישי פ' נשא (סיום וחותם ימי התשלומין דחגה"ש), שבו מסופר אודות העגלות שנדבו הנשיאים עבור המשכן – שצריכים לנצל כל דבר לתכליתו, עד שלא ישאר אפילו פרט א' לבטלה.

ט. ויה"ר שבקרוב ממש יקויים היעוד "לתקן עולם במלכות שד-י" – בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

וההכנה לזה היא – ע"י מעשינו ועבודתינו "מעין" זה, כאשר כאו"א מישראל מתקן את ד' אמותיו, חלקו בעולם, היינו, שחלקו בעולם יהי' מוכן וראוי לגילוי "מלכות שד-י", ע"ז שיהודי ממלא את חלקו בעולם בעניני יהדות, קדושה ואלקות.

ועבודה זו נעשית הכנה קרובה לקיום היעוד "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר", ובאופן ד"מיד הן נגאלין".

* * *

כ. בהמשך למה שהוזכר לעיל שאדמו"ר הזקן כותב בסידורו שמר"ח סיון עד י"ב בו אין אומרים תחנון – מובן, שישנה נקודה כללית בכל י"ב ימים אלו, שזהו כללות הענין דאחדות ואהבת ישראל, כי בר"ח סיון נפעל הענין ד"ויחן שם ישראל נגד ההר", "ויחן" לשון יחיד, "כאיש אחד בלב אחד", וזו היתה ההכנה לקבלת התורה.

[כאן הושמט ענין מסויים – ע"פ הוראת כ"ק אדמו"ר שליט"א].

ולכן, בסיום ההתוועדות, לאחר אמירת "ברכה אחרונה" – אתן שטרות של דולר עבור כאו"א מהמסובים (שטר א' לכאו"א, לא פחות ולא יותר, באופן שוה לכולם) כדי לתת לצדקה – שע"ז יודגש יותר כללות הענין דאחדות ואהבת ישראל, "כאיש אחד בלב אחד".

וע"י ההוספה במצות הצדקה, וכללות ההליכה מחיל אל חיל בעניני התורה ומצוותי, לימוד התורה (נגלה דתורה, ופנימיות התורה, שהיא "נשמתא דאורייתא"), וקיום המצוות בהידור – נזכה בקרוב ממש לגאולה האמיתית והשלימה דכלל ישראל, ע"י משיח צדקנו שנשמתו היא בחי' היחידה הכללית דכלל ישראל, ונזכה לקיום הבקשה "שיבנה בית המקדש במהרה בימינו".

וכל זה יהי' באופן ד"לכתחילה אריבער", ומתוך שמחה וטוב לבב, והולכים בריקוד ד"האפ-קאזאק" לקבל פני משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.

כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן "לכתחילה אריבער". "עך טי דורען מארקא". ואח"כ התחיל לנגן "ניעט ניעט ניקאווא".

אח"כ צוה לנגן ניגון הכנה. ניגון אדמו"ר הזקן (בבא הד' – פ"א). ניע זשוריצי כלאפצי.

* * *

כא. האמור לעיל אודות חלוקת הדולרים – הרי זה קשור עם "מבצע צדקה" ובודאי שההוספה ב"מבצע צדקה" תביא לידי הוספה בכללות הענין דאהבת ישראל, וכתוצאה מזה – הוספה בכל המבצעים, החל מהמבצע דאחדות כל בני" ע"י כתיבת ספרי תורה כלליים.

ועד שבאים למבצע הכללי – להתכונן לקבלת פני משיח צדקנו, ע"ז שמצחצחים את הכפתורים

האחרונים של "בגדי השרד".

וע"י הפעולות בכל המבצעים נפעל הענין ד"בהעלותך את הנרות" נכפי שהולכים ללמוד בפרשת השבוע הבא, החל מיום ראשון, ט"ו סיון, שבו "קיימא סיהרא באשלמותא" – "סיהרא" ד"ירחא תליתאי", שבו ניתנה "אוריין תליתאי לעם תליתאי על ידי תליתאי" – היינו, שהקב"ה יאיר את "נר ה' נשמת אדם" דכאו"א מישראל, ובאופן "עד שתהא שלהבת עולה מאלי", ומובן שענין זה נעשה ע"י יגיעת האדם, באופן ד"יגעת ומצאת", ולא באופן ד"נהמא דכיסופא".

ובקרוב ממש נזכה לקיום היעוד "אני מראה לכם נרות של ציון" – כמ"ש בילקוט שמעוני ר"פ "בהעלותך את הנרות".

וכאמור לעיל – ע"י ההוספה בלימוד התורה וקיום מצוותי, החל מהפעולות בכל המבצעים והמשכם, ובפרט כאשר מצרפים לזה התוועדות אחת (עכ"פ) במשך השעות די"ב סיון שנת תשמ"ב, התוועדות הנערכת נאן, בד' אמותיו של כ"ק מו"ח אדמו"ר – הרי זה ממחרת עוד יותר את ביאת משיח צדקנו בשנה זו – "תהי שנת ביאת משיח".

ומתוך שמחה וריקוד ד"האפ-קאזאק" – כי כל יהודי הוא "קאזאק" של הקב"ה, השייך ל"צבאות השם" – הולכים לארצנו הקדושה, באופן ד"שלימות העם", "שלימות התורה", ו"שלימות הארץ" – במהרה בימינו ממש.

כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן "האפ קאזאק". ואח"כ התחיל לנגן "ווי וואנט משיח נאור".

כ"ק אדמו"ר שליט"א הזכיר אודות אמירת ברכה אחרונה.

* * *

כב. כאן המקום להזכיר פעם נוספת אודות הוצאה לאור דקובצי חידושי תורה – לכל לראש, קובץ חידושי תורה מכל ה"גדולים" שבכל מדינה (ובכל עיר המתאימה לזה), ונוסף לזה – לבחור מכל קובצים אלו את המובחר שבמובחר, ראשון שבראשון, ולהוציאם לאור בקובץ מיוחד (כמדובר בהתוועדות שלפנ"ז (שיחת יום ב' דחגה"ש סל"ב)).

וכל הזריז וכל המקדים – הרי זה משובח. וכמובן, שכל זה בתנאי שהזריזות לא תפגע באיכות ובכמות דחידושי התורה שיודפסו בקובצים אלו, ולא תפגע בהגהה המתאימה.

ויה"ר שיתוסף בכללות הענין דלימוד התורה וקיום המצוות אצל כאו"א מישראל, וזו תהי' הכנה קרובה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", כמובא גם בסיום וחותם ספר "יד החזקה" ו"משנה תורה" להרמב"ם, ומובא בכ"מ בדברי רבותינו נשיאינו בתורת החסידות.

ובקרוב ממש נזכה לקיום היעוד "ודוד עבדי מלך עליהם ורועה אחד יהי' לכולם" – במהרה בימינו ממש.

כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן ניגון "הקפות" לאביו רלוי"צ ז"ל.

אח"כ אמר:

אתן כעת שטרות של דולר ל"טנקיסטים", והם יחלקו לכאו"א מהמסובים שטר של דולר א' – כדי לתת לצדקה מחר בבוקר, ועכ"פ – במשך היום די"ב סיון. וגדולה צדקה שמקרבת את הגאולה – בקרוב ממש, תיכף ומיד, ובלשון הרמב"ם "מיד הן נגאלין".

[כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן שטרות של דולר ל"טנקיסטים" שיחיו, לחלק לכאו"א מהמסובים שטר של דולר א' – לתת לצדקה].

לקוטי שיחות פרשת בהעלותך (כרך ב)

ולא היתה זו רק מטרתו, כי אם גם הדרך למטרה. כלומר שגם בגלוי היתה הדרך "אוהב את הבריות" ועל ידי כך, "ומקרבן לתורה". לעשותם לבני-תורה.

כך היתה גם דרכם של רבותינו הנשיאים, עד כ"ק מו"ח אדמו"ר בעל ההילולא ועד בכלל, שעבודתם היתה: הדלקת הנרות.

בכל איש ישראל ישנו "נר הוי" נשמת אדם", אלא שיש אשר מחכים שידליקוהו, וזאת היא עבודת נשיאי ישראל, הדלקת נר הוי" נשמת אדם החבוי בקרב כל איש ישראל, ובכך קיימים שבעה סוגים.

אצל נשיאי חב"ד בכלל, ואצל כ"ק מו"ח אדמו"ר בעל ההילולא בפרט היתה האהבה בגלוי: לא רק המטרה היתה – אור, כי אם גם הדרך למטרה היתה באופן זה. בדרכי קירוב ובדרכי נועם הדליק את נר הוי" נשמת אדם בכל סוגי ישראל.

(משיחת יו"ד שבט, תשט"ז)

א. הסדר בהפצת המעיינות חוצה, הוא: לא להמתין עד שאלה הנכללים בגדר "חוצה", יבואו למעיינות, אלא: "יפוצו מעיינותיך חוצה", לצאת החוצה ושם להפיץ המעיינות.

ודרך זו יסודה באהרן הכהן, שעליו נאמר "אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה", אהרן לא המתין עד שבאו אליו, אלא הקדים והלך אליהם.

והוא הלך "לבריות", כלומר, גם לאלה שאין בהם כל יתרון מלבד היותם "בריות", ברואי הקב"ה, גם אליהם הלך אהרן וקרבים לתורה.⁷

ברם, דיוק הלשון הוא: "ומקרבן לתורה", הוא קרבים אל התורה, לא שקירב התורה אליהם, למרות שפנה ל"בריות", לא נתן להם התורה לפי רוחם: לא עשה שום פשרות והיתרים בתורה: לא קירב את התורה לרוח הבריות, אלא קירב את הבריות לתורה, תורה תמימה, כמות שהיא.

ב. "נקודת" עבודתו של אהרן רמוזה בפרשת השבוע – בהעלותך את הנרות. נרות רומזים לנשמות ישראל, וכנאמר: "נר הוי" נשמת אדם".⁸ בכללות קיימים שבעה

א. בהפטרת פרשת בהעלותך נאמר: "ראיתי והנה מנורת זהב כולה"¹. דבר המורה על כנסת ישראל: כל ישראל יחד – מנורת זהב כולה.

המנורה היתה מורכבת משבעה נרות, כך גם קיימות דרכים שונות בישראל וכפי שמוסבר בפירוט בחסידות: יש כאלה שדרכם בקו החסד, ויש ההולכים בקו הגבורה וכו', וכך נמנות שבע דרכים, שהן שבעת הנרות.²

הצד השווה שבהם – שכולם נרות, וכולם מאירים בבית המקדש, ואינם מסתפקים בהארתם את בית המקדש אלא שהאור בוקע מביהמ"ק לעבר העולם כולו, לכן היו בבית המקדש החלונות, "שקופים אטומים"³.

לא ככל הבתים, בהם מותקנים חלונות כדי להכניס את האור מן החוץ, אלא, להיפך, מבית המקדש הואר כל העולם, והרי זו תכלית כוונת בית המקדש.

מי הפעיל את זה? – הנרות, נשמות ישראל.

למרות הבדלי הסוגים בקרב ישראל, שכן, על כל יהודי לעבוד את ה' בכשרונותיו הוא, "אני לא נבראתי אלא לשמש את קוני"⁴, הוא וכשרונותיו שחונן בהם נוצרו כדי לעבוד את ה' בכשרונות אלו, הרי הצד השווה שביניהם, שכולם נרות, כולם מאירים.

ההבדל אינו אלא בגישה ל"עבודה". עבודתם של אלו היא בקו החסד, בהתאם לכשרונות וחושים שנתברכו בהם. ועבודת הללו היא בקו הגבורה, בענייני חומרות, ובלבוש של "דינים", בהתאם לחושיהם. אין זה אלא שגישתם היא בקו הגבורות, ברם, מטרת עבודתם היא שוה: להאיר.

- אף שהתכלית, המטרה אחידה לכולם – יש, בכל זאת, הבדל גדול בין דרך קו הגבורות לבין הדרך שהיא לכתחילה בקו החסדים, שאז אין צורך לגשש. המטרה נראית לעין מיד, שכן גם בגלוי זו דרך של "ואהבת לרעך כמוך".

וזו היתה דרכו של אהרן כהן גדול, שהדליק את המנורה. אהרן היה אוהב את הבריות ומקרבן לתורה.⁵ גם בריות, כאלה שאינם מחוננים בשום יתרון, ואין בהם אלא מגרעות בלבד, מעלתם היחידה מתבטאת בכך שהקב"ה בראם. – כפירוש אדמו"ר הזקן נ"ע⁶ - גם להם גילה אהרן יחס של אהבה.

(1) זכרי' ד, ב.

(2) ראה לקוטי תורה במדבר כט, ג.

(3) מלכים א ו, ד. ראה מנחות פו, ב ורש"י שם ד"ה שקופים. ויקרא רבה פרשה לא, ז. תנחומא תצוה ופ' בהעלותך ב.

(4) קדושין פב, א (בשינוי לשון קצת).

(5) אבות פרק א משנה יב, ומפרשים שם.

(6) תניא פרק לב.

(7) ראה הערה 5

(8) משלי כ, כז.

להדבק בה' ולעבדו – בכוחו להיטיב ולהכין הדרכים להארת נרות הנשמה, ורק לאחר שהכהן מכין השמן והפתילה מתפקידו שכל כל אחד להדליקם, - להפיץ מעינות אלו גם חוצה.

ג) מקום המנורה המוארת הוא בהיכל דוקא "עשר קדושות הן"¹³, עשר מדריגות בקדושה (קדשי קדשים, היכל, וכיו"ב), וגם הדרגות שלמטה מההיכל, קדושות הן. בכל זאת, בהדלקת המנורה באחד ממקומות הללו שקדושותו למטה מקדושת ההיכל, לא יצאו ידי חובה. לכל דבר נועד "שדה פעולה" משלו. ותפקידה של המנורה הוא – להאיר בהיכל.

ד. ההוראה מכך ב"עבודה" היא, שאל יאמר אדם: "אמת הדבר שאיש ישראל צריך להדליק הנר אשר בקרבו והנר של הזולת, אך מי אומר שעלי לעשות זאת בקדושה חמורה כל כך? ישנם הרי הרבה מבני ישראל, אשר אין דורשים מהם במדה גדולה כ"כ, ומדוע, איפוא, נדרש אני לבצע זאת בצורה כזו?"

לכך באה ההוראה: כל אחד יש לו תפקידו, משימתו שנועדה עבורו, מאחר ואדם זה חונן בכוחות ואפשרויות להאיר במקום קדוש יותר, מוכיחה עובדה זו שזה התפקיד שהוטל עליו ע"י הבורא. וכשלא עושה את הדבר כך – פירוש הדבר שלא מילא עדיין תפקידו, שכן לא קיים רצון הבורא.

כידוע, לא ניתן הרצון לחלוקה. זה ההבדל בין שכל לרצון¹⁴. בהשכלה ותבונה, תיתכן גם הבנה חלקית, לא כן ברצון. כשלא מבוצע הרצון לכל פרטיו, אין זה קיום מחציתו של הרצון, כי אם אי-קיום הרצון לגמרי. אדרבה: יש כאן עשיית היפוכו של הרצון.

כשם שקיים הבדל בין איש לאיש, שכל אחד יש לו תפקידו הוא, ואין ללמוד ממנו על חברו, כך קיים גם הבדל בין דור לדור: אף על פי שבדורות הראשונים היו רבים שלא עסקו בפנימיות התורה – בדורות האחרונים, שנתגלתה פנימיות התורה, הרי התגלות זו עצמה, הוראה, שלימוד פנימיות התורה הוא אחד מתפקידי דורנו. ומכיון שכך – אסור אחרת. שכן, כאמור: אין חלוקה ברצון.

הדלקת המנורה מלמדת אותנו: דרושה בהתעסקות בפנימיות התורה, וכמדובר בענין השלהבת¹⁵, שלא די ב"נהורא אוכמא", - גליא דתורה, אלא שיש הכרח גם ב"נהורא חירורא", פנימיות התורה, ולימוד פנימיות התורה

סוגים בנשמות ישראל, וכמבואר בלקוטי תורה? שזהו ענין שבעת נרות המנורה, ועבודת אהרן היתה: הדלקת הנרות והעלאתם. בכל איש ישראל ישנו הנר האלקי, אלא שהוא חבוי, ועבודת אהרן היא להדליק נרות אלו, ולגלותם מהעלמם.

וכל כך פעל אהרן בגילוי נשמתו של כל יהודי, "עד שתהא שלהבת עולה מאליה". כל זמן ש"נר הוי" של הבריות זקוק להדלקתו של אהרן – לא הגיעו הם עדיין לתכלית. העבודה צריכה להיות: הדלקת הנר עד שהשלהבת תעלה מאליה, כשאין צורך עוד בהדלקה, והיא דולקת ומאירה מאליה.

ג. בהדלקת המנורה בבית המקדש, ישנם שלשה דינים¹⁰: א) הדלקה כשרה בזר, גם מי שאינו כהן כשר להדלקת המנורה. ב) הטבת הנרות, הכנת הנרות צריכה להיות דוקא ע"י כהן. ג) מקום עמידת המנורה הוא דוקא בהיכל בית המקדש. מובן, איפוא, שגם בהדלקת המנורה הרוחנית, כלומר: הארת נשמות ישראל, ישנם שלשת תנאים אלו.

א) הדלקה כשרה בזר.

עבודת ההשפעה על הזולת והפצת המעינות חוצה, אינה עבודה רק ליחיד סגולה. והרי זו זכותו וחובתו של כל יהודי, וכאמר המשנה לכל יהודי¹¹: "הוה מתלמידיו של אהרן". על כל אחד מישראל ללכת בעקבות אהרן הכהן, לקרב הבריות לתורה.

ב) ברם, ה"הטבה", הכנת הנרות, אפשרית רק ע"י הכהן.

הרי אפשר לחשוב: מאחר והעיקר הוא, הרי להשפיע על הזולת. מה חשיבות לשאלה, באיזה דרך ובאמצעות מה אשפיע עליו?! – אסביר לו נושא בתורה, לפי הבנתי – במדה שהיא מתאימה להבנתו: אבחר לו דרך במצוות המתאימה גם לי וגם לו, וכדומה, וכך אשפיע גם על הזולת.

כלפי כך באה ההוראה: שההטבה, הכנסת השמן והפתילה, החומר ממנו מושתת הנר, אפשרית רק ע"י הכהן. לא כל אחד מסוגל ומתאים לבחור ולהכין הגורמים בהם מדליקים הנר, ורק הכהן בכוחו לעשות זאת.

כהן הוא, שאין לו חלק ונחלה עצמית, אלא ה' הוא נחלתו, וכפי שהרמב"ם כותב¹²: "אשר נדבה רוחו כו' להבדל", רק מי שמובדל מחומריות וכל מהותו היא

9) ראה הערה 2.

10) ראה יומא כד, ב. רמב"ם הלכות ביאת המקדש פרק ט הלכה ז, ה.

11) ראה הערה 5.

12) סוף הלכות שמיטה ויובל.

13) כלים פרק א משנה ו.

14) ראה לקוטי דיבורים עמוד 1540.

15) באש, יש שני סוגים: נהורא אוכמא, אש כהה, הקרובה לפתילה, ונהורא חירורא, אש בהירה, וכדוגמתם גם בתורה שנמשלה לאש.

דובר גם, שאופן ההדלקה, ההשפעה על הזולת, צריך להיות בדרגת קדושת הכהן הגדול דוקא, לא להסתפק בהשפעה על הזולת במדרגה תחתונה יותר של קדושה, כי אם דוקא בקדושת כהן גדול.

ענינו של כהן גדול הוא, שאחת לשנה נכנס "לפני ולפנים" במקום קדש הקדשים. בקדש הקדשים לא היה רק הארון והלוחות בלבד. בחינת הכהן הגדול היא שאין לו שום דבר אלא תורה בלבד.

יתר על כן: בקדש הקדשים היו הלוחות, בלוחות אלו היתה התורה זקוקה, באותיות החקיקה¹⁹. אותיות הכתיבה, הן תוספת לקלף, ואילו אותיות החקיקה, הן בעצם הלוחות "מינייה וביה", וזהו ענינו של כהן גדול, שכל מהותו הוא תורה.

וזהו: "דבר אל אהרן גו' בהעלותך את הנרות". זכותו וחובתו של כל אחד מישראל להדליק ולהאיר את נר הוי' שבקרבן ושקרב הזולת בכחו של אהרן כהן גדול ולפי אופנו, עד שכל ישותו תהא רק תורה, וחוב זה הוא על כל אדם, כאמור לעיל²⁰, שהדלקה כשרה בזר.

ובמיוחד, אמורים הדברים, לנשי ישראל, שבהן תלוי חינוך הבנים והבנות. עליהן, איפוא, לדעת, שהתנהגותן צריכה להיות עד כדי כך ובאופן כזה, שיוכלו לגדל בנים כהנים גדולים.

כן אמרים רז"ל בנוגע לכהן גדול²¹: "גדלהו", יש לגדלו. על ידי ההתנהגות האמורה, בטלות כל המניעות והעיכובים בחיי הבנים והבנות – מתברכים בבני חיי ומזוני רויחי, כפשוטו ממש.

(משיחת חגה"ש, תשי"ז)

יתן כוח ועזו, לשלוט על כל המפריעים, ויוסיף "חיות" גם בלימוד הנגלה של תורה ובקיום המצוות.

* * *

ה. אחד הענינים העיקריים בהתנהגות נשי ישראל, המשפיע על בניהן ובנותיהן הוא ענין הצניעות: "כל כבודה בת מלך פנימה"¹⁶, וכמובא בגמרא¹⁷ בנוגע לצניעותה המיוחדת של "קמחית" (אם לכהנים גדולים בזמן בית המקדש), שכתלי ביתה לא ראו אף פעם שערות ראשה, ובגין כך זכתה לשבעה בנים, כהנים גדולים.

ואל לחשוב: המוכרחת אני במדה כה גדולה של צניעות כדי שיהיו בני כהנים גדולים – ומה אם יהיו כהנים סתם? הרי "כל ישראל קדושים הם"!

לכך, מורה לנו הדלקת המנורה, שהמנורה צריכה להאיר דוקא בהיכל, וכמדובר לעיל¹⁸, שאם קיימת אפשרות להאיר במקום מקודש יותר, - ובנוגע לעניננו – אם באפשרותה של האשה לגדל בניה שיהיו כהנים גדולים – הרי דבר זה עצמו מהווה הוראה שכך היא חובתה, ואם אינה ממלאה תפקידה זה – לא קיימה כלל תפקידה, ולא מילאה אחר רצון הקב"ה.

ו. בכך יובן הנאמר: "דבר אל אהרן גו' בהעלותך את הנרות". שאהרן ידליק את נרות המנורה. לכאורה בלתי מובן: הדלקת הנרות כשרה הרי גם בזר, שאינו כהן, אפילו הטבת הנרות כשרה בכהן הדיוט, שאינו כהן גדול. לשם מה, אם כן, נדרש אהרן לעשות זאת? מכך מובן, איפוא, שדוקא על אהרן כהן גדול, לעשות זאת.

אלא, שכמדובר לעיל, מחובתו של כל אחד לפעול ביחס לזולת, להדליק את הנר האלקי, הנשמה שבקרבן.

19) לקוטי תורה ויקרא מה, א.
20) אות ג.
21) יומא יח, א.

16) תהלים מה, יד.
17) יומא מז, א (בשינוי הלשון קצת).
18) אות ד.

ב"ה, י"ד סיון, תשי"ז

ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ וכו' מו"ח יהודא שלי

שלום וברכה!

במענה על המכתב פ"נ מעשירי בסיון.

בעת רצון אזכירו ואת ב"ב שיחיו על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע להמצטרך להם, מתאים לתוכן כתבו.

נעם לי לקרות בסיום המכתב אשר לומד לפרקים בתורת החסידות, ותקותי חזקה אשר עכ"פ מכאן ולהבא יהי הלימוד בקביעות, ומי יתן לא רק קביעות בזמן אלא גם קביעות בנפש, ועל מנת שיורגש לימוד זה במשך כל היום ע"י תוספת אור וחיות בעניני תורה ומצות ובכלל בעניני האדם אשר על כולם נאמר בכל דרכיך דעהו, וכמובא בארוכה בהלכות דיעות להרמב"ם ובטור שו"ע או"ח סי' רל"א, עיין שם.

וכיון שמזכיר במכתבו שהי נוכח בהתועדות כ"ק מו"ח אדמו"ר שהתקיימה בבית פאפענהיים בוויין, כנראה כוונתו לאותה ההתועדות שסיפר אז כ"ק מו"ח אדמו"ר ע"ד נסיעת זקנו כ"ק אדמו"ר מוהר"ש לפאריז במיוחד בשביל להציל ולהחזיר בתשובה נפש אחת מישראל, וכידוע הסיפור בתוככי החסידים, וסיים אז כ"ק מו"ח אדמו"ר, אשר מאותו האברך שהוחזר לתשובה ע"י נסיעה זו, נהי אח"כ לראש משפחה דבני ישראל היותר חרדים אשר בצרפת.

וכיון שהכל בהשגחה פרטית, ובכלל זה מה שמזכיר במכתבו שהי בעת ההתועדות, בודאי זוהי הוראה אשר עליו להתעסק במרץ בהפצת המעינות חוצה, ובטח תמציא לו השגחה העליונה כמה הזדמנויות, באם רק ירצה באמת ויצליח בההפצה, ופשוט שע"ז יתרבה גם בברכות השי"ת בהמצטרך לו ולכל בני ביתו שיחיו ובהענינים אודותם כותב בהפ"נ, ואחכה לבשו"ט.

בברכה.

נ.ב.

בטח יודע ושומר שלשת השיעורים השוים לכל נפש מתקנת כ"ק מו"ח אדמו"ר בחומש תהלים ותניא הידועים, ועכ"פ ישמור עליהם מכאן ולהבא.

יום ראשון ח' סיון

פיענוחים וכיבורים בספר התניא

ואף שלא הזכיר שם "אבן" מעשרה מאמרות שבתורה, - כיצד, איפוא, אנו אומרים שב"אבן" נמצאות האותיות של "עשרה מאמרות" שבתורה? אף-על-פי כן נמשך חיות לאבן - מעשרה מאמרות, על ידי צירופים וחלופי אותיות, - אות אחת מחליפה

את השניה, לדוגמה: האות אל"ף מתחלפת באות ה"א, כי שתי הן ממוצא אחד, וכדומה, המתנגלות ברל"א שערים פנים ואחור, - המתנגלות ומתחלפות לפי מאתים שלושים ואחד אופנים, באופן של "פנים ואחור", כמו שכתוב בספר יצירה, עד שמשתלשל מעשרה מאמרות ונמשך מהן צרוף - האותיות המהוות שם "אבן", והוא - צירוף האותיות המשתלשות מעשרה מאמרות ומצטרפות למלה "אבן", הן חיותו של האבן. וכן בכל הנבראים שנקראים בהם בלשון הקדש הן הן אותיות הדבור המשתלשו ממדרגה למדרגה מעשרה מאמרות שבתורה ע"י חילופים ותמורות האותיות ברל"א שערים עד שמגיעות ומתלבשות באותו נברא להחיותו לפי שאין פרטי הנבראים יכולים לקבל חיותם מעשרה מאמרות עצמן שבתורה שהחיות הנמשך מהן עצמן גדול מאד מבחי' הנבראים פרטיים ואין כח בהם לקבל החיות אלא ע"י שורד החיות ומשתלשל ממדרגה למדרגה פחותה ממנה ע"י חילופים ותמורות האותיות וגימטריאות שהן חשבון האותיות עד שיוכל להתמצם ולהתלבש ולהתהוות ממנו נברא פרטי וזה שמו אשר יקראו לו בלה"ק הוא כלי לחיות המצומצם באותיות שם זה שנשתלשל מעשרה מאמרות שבתורה שיש בהם כח וחיות לברוא יש מאין ולהחיותו לעולם דאורייתא וקב"ה כולא חד:

והשמות בלשון הקודש של הדברים קשורים למהותם - שלא כמו בשפות אחרות, שהן שפות-הסכמה בלבד, שבני אדם החליטו לקרוא לדבר מסויים בשם מסויים - הרי השמות בהם נקראים הנבראים בלשון הקודש - הן הן אותיות הדבור, המשתלשלות ממדרגה למדרגה מעשרה מאמרות שבתורה, על ידי חלופים ותמורות האותיות ברל"א שערים, עד שמגיעות ומתלבשות

פיענוחים וכיבורים בספר התניא

באותו נברא להחיותו. לפי שאין פרטי הנבראים - לא הנבראים הכלליים כמו שמים, ארץ, או שמש וירח, אלא הנבראים הפרטיים, יכולים לקבל חיותם מעשרה מאמרות עצמן שבתורה, שהחיות הנמשך מהן - מעשרה מאמרות עצמן - גדול מאד מבחינת הנבראים פרטיים, - מלהוות את חיות הנבראים, ואין כח בהם - נבראים הפרטיים, לקבל החיות, אלא על ידי שורד החיות ומשתלשל ממדרגה - שלה, למדרגה פחותה ממנה, - וירידה זו געשית על ידי חלופים ותמורות האותיות, וגימטריאות שהן חשבון האותיות, - החיות היא לא רק על ידי חילוף אות אחת בשניה, אלא גם על ידי חישוב חשבון האות, עד שיוכל - שתוכל החיות, להתמצם ולהתלבש ולהתהוות ממנו - מהחיות, נברא פרטי. וזה שמו אשר יקראו לו - השם שקוראים לנברא, בלשון הקדש, הוא כלי לחיות המצומצם באותיות שם זה, שנשתלשל מעשרה מאמרות שבתורה, שיש בהם - ב"עשרה מאמרות", כח וחיות לברא יש מאין, ולהחיותו - את ה"יש" הנברא, לעולם, - מדוע יש בהם כח זה? - הרי זה מפני דאורייתא וקדש-גדול-הוא - התורה והקודש ברוך הוא בלא תד - הם כולם אחד. וכשם שיש בכוחו של הקב"ה לברוא יש מאין, כך יש ל"עשרה מאמרות" שבתורה הכוח והחיות לברוא "יש" מ"אין".

שער היחוד והאמונה

ואף שלא הזכיר שם אבן בעשרה מאמרות שבתורה אעפ"כ נמשך חיות לאבן ע"י צירופים וחילופי אותיות המתנגלות ברל"א שערים פנים ואחור כמו"ש בס' יצירה עד שמשתלשל מעשרה מאמרות ונמשך מהן צירוף שם אבן והוא חיותו של האבן וכן בכל הנבראים שבעולם השמות שנקראים בהם בלשון הקדש הן הן אותיות הדבור המשתלשו ממדרגה למדרגה מעשרה מאמרות שבתורה ע"י חילופים ותמורות האותיות ברל"א שערים עד שמגיעות ומתלבשות באותו נברא להחיותו לפי שאין פרטי הנבראים יכולים לקבל חיותם מעשרה מאמרות עצמן שבתורה שהחיות הנמשך מהן עצמן גדול מאד מבחי' הנבראים פרטיים ואין כח בהם לקבל החיות אלא ע"י שורד החיות ומשתלשל ממדרגה למדרגה פחותה ממנה ע"י חילופים ותמורות האותיות וגימטריאות שהן חשבון האותיות עד שיוכל להתמצם ולהתלבש ולהתהוות ממנו נברא פרטי וזה שמו אשר יקראו לו בלה"ק הוא כלי לחיות המצומצם באותיות שם זה שנשתלשל מעשרה מאמרות שבתורה שיש בהם כח וחיות לברוא יש מאין ולהחיותו לעולם דאורייתא וקב"ה כולא חד:

והשמות בלשון הקודש של הדברים קשורים למהותם - שלא כמו בשפות אחרות, שהן שפות-הסכמה בלבד, שבני אדם החליטו לקרוא לדבר מסויים בשם מסויים - הרי השמות בהם נקראים הנבראים בלשון הקודש - הן הן אותיות הדבור, המשתלשלות ממדרגה למדרגה מעשרה מאמרות שבתורה, על ידי חלופים ותמורות האותיות ברל"א שערים, עד שמגיעות ומתלבשות

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אויסגערעכנט בפרטיות בס' הפרדס ש' הצירוף פ"ה" - מפורטים בפרוטרוט בספר הפרדס שער הצירוף פרק ה.

יום שני ט' סיון

פיענוחים וכיאוורים בספר התניא

מציאות חדשה, שהרי, המציאות, החומר של הכלי, היתה קיימת גם לפני עשיית הכלי; וגם הצורה והתבנית של הכלי שיצר האומן מחתיכת הכסף, אין בהם באמת משום חידוש בכסף, שכן, מציאות הכסף נבראה כך, שהיא ניתנת לעיצוב בכל מיני צורות ותבניות של

כלים - הרי שהאדם לא חידש חידוש מהותי במציאות הכסף, ולכן אין הכלי, אחרי יצירתו, צריך להזדקק לידי האדם שיצר אותו - ואילו ה"מינים" אינם רואים כיצד אי אפשר להשוות יצירת כלי - למעשה שמים וארץ, שהוא יש מאין. - לפני שנבראו השמים והארץ, הם היו אין ואפס, הם לא היו קיימים כלל, ועם התהוותם הם נעשו בבחינת "יש" דבר ממשי - הרי שנתחדש כאן דבר חדש שלא היה קיים מקודם כלל. ומכיוון שנוצרת כאן יצירה מהותית חדשה - יסביר להלן -

ההכרח, איפוא, שהכוח שיצר חידוש זה יהווה תמיד את החידוש, שאם לא כן - יתבטל הדבר ממציאותו. והוא - בהתהוותם של שמים וארץ "יש מאין", פלא גדול יותר מקריעת ים סוף על דרך משל, - שהיתה על ידי שהולידה ה' את הים ברוח הקודש עזה כל הלילה - כלומר, הכוח שבקע את הים התלבש ברוח הקודש ויבקעו המים, ונצבו כמו נד וכחומה, - שלא זו בלבד שהמים לא המשיכו בזרימתם הטבעית, אלא גם עמדו כחומה בצורה. ואלו הפסיק ה' את הרוח ברגע - היו המים הוזרים ונגרים במוך בדרבם ומבעים, ולא כמו בחומה פלי ספק, - כלומר, אין מקום לחשוב כלל, שהמים היו נשארים עומדים כחומה אחרי שהרוח היתה מפסיקה לנשוב עליהם בחזקה, אלא בודאי היו המים חוזרים לטבעם וניגרים מלמעלה למטה. אף שהטבע הנה פנים גם בן נברא ומחדש יש מאין, - שבמקום שמקודם היה "אין", שלא היה טבע כזה - נעשה "יש", נתהווה טבע כזה. כלומר, כפי שמפרש הרבי שליט"א - שטבע זה במים, הניגרים תמיד ואינם עומדים כחומה, גם הוא נברא "יש מאין". לא רק מציאות המים נבראה "יש מאין", אלא שגם נברא במים הטבע להיות ניגרים ולא לעמוד כחומה. הרי כשהרוח החזקה משפיעה על המים שיעמדו כחומה, אין זה באופן שנוצר דבר חדש לגמרי, "יש מאין", אלא רק שינוי "יש" אחד (טבע המים להיות ניגרים) ל"יש" שני (לעמוד כחומה); ואף על פי כן, כדי

פיענוחים וכיאוורים בספר התניא

פרק ב.

בפרק הקודם, פרק א', הסביר רבנו חזקן, שהכוח האלקי שברא כל נברא, חייב להתקיים תמיד בנברא, לברוא אותו ולהחיות מחדש. שכן, אם הכוח האלקי שברא את הנברא היה חוזר למקורו, היה הופך הנברא ל"אין ואפס", הוא היה מתבטל ממציוותו, כפי שהיה לפני שנברא.

והנה, מכאן - ממה שהוסבר עד עתה, שהכוח האלקי שברא את הנברא חייב להתקיים תמיד בנברא, לבראו ולהחיותו מחדש, תשובת המינים - התשובה למינים, ונלוי שרש מעותם, - של המינים. הכוונה ב"מינים" כאן, היא לא לאלה שכופרים בחידוש העולם, שהעולם נברא על ידי הבורא - בכך הם מודים, אלא הכופרים בהשגחה פרטית ובאותות ומופתים התורה, - הם כופרים בכך שהקב"ה משגיח בהשגחה פרטית על כל נברא ויצור, וכופרים גם באותות ובמופתים הכתובים בתורה;

מדוע הם אכן כופרים בכך, למרות שהם מודים שהקב"ה ברא את העולם? הרי זה מפני שמועדים גדולים הובנו, - הם טועים בהשוואתם הכוזבת והם טועים גם בנוסף לכך. שכן, גם לפי השוואתם הכוזבת צריך להיות אחרת מכפי שהם חושבים, כפי שמוכן מההסבר הבא: שדמיון - שהם משווים מעשה ה' "עשה שמים וארץ" למעשה אנוש ותחבולותיו, כי כאשר יצא לצורך פלי - כשכלי יוצא מתחת ידי האומן, שוב אין הפלי צריך לידי הצורה, פי - שהרי, אף שידיו - של האומן, מסלקות הימנו - מהכלי, והולך לו בשוק - הכלי קים בתבניתו וצלמו ממש כאשר יצא מידו לצורך, כפי שדיו מסולקות הימנו והולך לו בשוק הכלי קיים בתבניתו וצלמו ממש כאשר יצא מידו לצורך כך מדמיון הסכלים האלו מעשה שמים וארץ אך טח מראות עיניהם ההבדל הגדול שבין מעשה אנוש ותחבולותיו שהוא יש מיש רק שמשנה הצורה והתמונה מתמונת 154 חתיכת כסף לתמונת כלי למעשה שמים וארץ שהוא יש מאין והוא פלא גדול יותר מקריעת ים סוף עד"מ שהולידה ה' את הים ברוח קדים עזה כל הלילה ויבקעו המים ונצבו כמו נד וכחומה ואילו הפסיק ה' את הרוח כרגע היו המים חוזרים וניגרים במורד כדרכם וטבעם ולא כמו כחומה בלי ספק אף שהטבע הזה במים גם כן נברא ומחדש יש מאין שהרי חומת אבנים נצבת

פיענוחים וכיאוורים בספר התניא

שהמים יעמדו באופן של חידוש, מן ההכרח שעל הכוח הפועל חידוש זה, יצור את החידוש בלי הפסק – הרוח מוכרחה תמיד ובאופן סדיר לעשות את המים עומדים כחומה – וכשכוח זה מפסיק לרגע פעילותו זו, מתבטל החידוש. אם כן מוכיח הדבר שגם בחידוש

של "יש" מ"יש", מן ההכרח שהכוח המחודש לא יפסיק מליצור את החידוש. וכלפי מה שדובר שטבע המים להיות ניגרים הוא בריאה "יש מיש" ולא ענין עצמי במים – כלומר, שנאמר, שאם נוצרת מציאות של מים עליהם מן ההכרח להיות ממילא דבר שניגר מלמעלה למטה (כמו למשל, הענין מה שנברא תופס מקום, הרי זה ענין עצמי בנברא, באופן שעל תפיסת המקום שלו אין

בריאה מיוחדת "יש מאין", אלא עם יצירת נברא הוא ממילא באופן שהוא תופס מקום, ואילו מה שהמים ניגרים אינו כך), אלא טבע זה עצמו הוא בריאה "יש מאין" – על כך מביא רבנו הזקן מיד להלן ראייה ממנה שישנם נבראים, כמו קיר, חומה, העומדים מעצמם מבלי להזדקק לכוח אחר שיחזיק אותם – **שְׁהָרִי חוֹמַת אֲבָנִים נִצְבֵת מַעֲצָמָה בְּלִי רוּחַ** – שיחזיק אותה, **רַק שְׁטַבְעַ הַמַּיִם אֵינִי בֵן**; – ואם למים יש טבע לא להיות עומדים, אלא להיות ניגרים מלמעלה למטה, הרי שטבע זה הוא בריאה "יש מאין" במים עצמם הרי, שהכוח האלקי שברוח, לא היה צריך ליצור מציאות חדשה "יש מאין", דבר חדש שלא היה לפי כן בנבראים, אלא רק שינוי "יש" אחד ל"יש" שני – מן הטבע להיות ניגרים, לטבע של עמידה כחומה – ואף על פי כן יש בכך משום פלא-חידוש גדול, עד שלשם כך מוכרח הכוח מחודש ליצור תמיד את החידוש (ובאם לאו – מתבטל החידוש מיד). הרי מכל שכן וקל וחומר שבחידוש של "יש מאין", שזה התהוותם של כל הנבראים, על הכוח האלקי שברא אותם, ליצור את החידוש תמיד ובלי הפסק, שיהיו "יש" ולא יחזרו ל"אין" כלפני יצירתם – הרי שגם לפי ההשוואה הכוזבת, מה שהמינים מדמים מעשה שמים וארץ ("יש מאין") ליצירתו של אדם שהיא רק "יש מיש", צריכים לומר שגם בשינוי מ"יש" אחד ל"יש" שני ובאופן של חידוש (כמו מטבע המים להיות ניגרים, לטבע של עמידה כחומה) מוכרח הכוח לחדש זאת באופן תמידי; דבר זה עצמו כבר מחייב, שהכוח האלקי שיצר את הנברא חייב לעמוד תמיד בנברא וליצור אותו תמיד בלי הפסק. כך, שנוסף על הכוח שבהשוואתם, הם גם טועים, בחשבם שהכוח המחודש אינו מוכרח לעמוד תמיד בחידוש – ואם בקריעת ים סוף, שינוי "יש" אחד לשני בלבד, מן ההכרח שהכוח המחודש ייצר את החידוש תמיד ובלי הפסק – וְכָל

פיענוחים וכיאוורים בספר התניא

שָׁבֵן וְכָל וְחֶמְדַּר בְּבְרִיאַת – הנבראים, **יֵשׁ מֵאֵין, שְׁהִיא לְמַעְלָה מִהַטְבַּע, וְהַפְּלֵא וְהַפְּלֵא יוֹתֵר מִקְרִיעַת יָם סוּף, עַל אַחַת בְּמָה וּבְמָה שְׁבַחְתֶּם לְקוֹת בְּחַ הַנְּבִרָא מִן הַנְּבִרָא חַס וְשְׁלוֹם** – ישוב הנברא לֵאמֹר וְאָפֶס מִמֶּשׁ. אֵלֶּא צְרִיךְ לְהִיּוֹת בְּחַ הַפּוֹעֵל –

שער היחוד והאמונה

מעצמה בלי רוח רק שטבע המים אינו כן וכ"ש וק"ו בבריאת יש מאין שהיא למעלה מהטבע והפלא ופלא יותר מקריעת ים סוף עאכ"ו שבהסתלקו' כח הכורא מן הנברא ח"ו ישוב הנברא לאין ואפס ממש אלא צריך להיות כח הפועל בנפעל תמיד להחיותו ולקיימו והן הן בחי' אותיות הדבור מעשרה מאמרות שבהם נבראו וע"ז נאמר ואתה מחיה את כולם אל תקרי מחיה אלא מהוה דהיינו יש מאין ואתה הן בחי' האותיות מאל"ף ועד תי"ו והה"א היא ה' מוצאות הפה מקור האותיות ואף שאין לו דמות הגוף הרי מקרא מלא דבר הכתוב וידבר ה' ויאמר ה' והיא בחי' התגלות הכ"ב אותיות עליונות לנביאי' ומתלבשות בשכלם והשגתם במראה הנבואה וגם במחשבתם ודיבורם כמ"ש רוח ה' דבר כי

המהווה את הנברא, בנפעל – בנברא, תמיד, להחיותו ולקיימו. והן הן בחינת אותיות הדבור מעשרה מאמרות שבהם נבראו – הנבראים לכן אומר הפסוק: "לעולם הוי' דברך נצב בשמים" – הדיבור, שהוא הכוח האלקי שיצר את הנברא, מוכרח לעמוד תמיד בנברא לברוא אותו ולהחיותו מחודש* ועל זה נאמר: – על מה שדובר לעיל, שהחיות האלקית שיצרה את הנברא מוכרחה

לעמוד תמיד בנברא לבראו ולהחיותו מחודש, אומר הפסוק: **"וְאֵתְהַ מְחִיָּה אֵת בְּלֶם"** – אתה מחיה את השמים ואת הארץ ואת כל הנבראים שבתוכם – הנזכרים בתחילת הפסוק, **אֵל תִּקְרִי מְחִיָּה אֵלֶּא מְחִיָּה"**, – כך נאמר ב"ראשית חכמה" ובש"ה (מח, ב. ע, א) שלמרות שנאמר "מחיה", אין הכוונה שהקב"ה מחיה בלבד את הנבראים, שבתחילה יצר אותם ועתה הוא רק נותן להם חיים בלבד, כמו מה שהנשמה נותנת לגוף, אלא הכוונה היא שהחיות גם יוצרת את קיומו של הנברא, דְּתֵינֵנו יֵשׁ מֵאֵין, – דבר קיים מדבר שלא היה קיים, ובלעדי החיות האלקית לא היה הדבר נמצא כלל, ועל ידי החיות הדבר הוא "יש", דבר קיים. וְאֵתְהַ – המלה "אתה", הֵן בְּחִינַת הָאוֹתִיּוֹת מֵאֵל"ף – האות הראשונה באותיות – ועד תי"ו, – האות האחרונה באותיות – זהו הא' והת' שבמלה "אתה", וְהֵה"א – שבמלת "אתה", הִיא – רומז על ה' מוֹצְאוֹת הַפֶּה, – חמשת המוצאות של הדיבור, מְקוֹר הָאוֹתִיּוֹת. – זהו פירוש 'ואתה מחיה את כולם', ש"אתה" – האותיות שלמעלה, הבאות מה' המוצאות שלמעלה, מקור האותיות, הן מחיות כל הנבראים באופן של התהוות "יש מאין" התהוות "יש מאין" באה בעיקר מצד האותיות, ולא מצד האור המאיר על ידי האותיות. וְאֵתְהַ שְׁאֵין לוֹ – להקב"ה, דְּמוֹת הַגּוֹף – כיצד, איפוא, אומרים אנו שקיים ענין האותיות למעלה, ואשר מהן דוקא באה ההתהוות "יש מאין"? – הֵרִי מִקְרָא מְלֵא דְבַר הַכְּתוּב: **"וַיִּדְבַּר ה', וַיֵּאמֶר ה'",** – ענין של דיבור ושל אותיות, וְהִיא – מה שכתוב "וידבר ה', ויאמר ה'", הכוונה לְבְחִינַת הַתְּגִלוֹת הַכ"ב אוֹתִיּוֹת עֲלִיוֹנוֹת לְנְבִיאִים, וּמְתַלְבְּשוֹת – האותיות העליונות, בְּשִׁכְלָם וְהַשְׁגָתָם – של הנביאים, בְּמִרְאֵה הַנְּבִואָה, – ולא רק בשכלם ובהשגתם, אלא וְגַם בְּמַחְשַׁבְתָּם וּדְבוּרָם, בְּמֹו שְׁבַתוּבִי: **"רוח ה' דבר בי, ומלתי על לשוני"**,

פיענוחים וכיבורים בספר התניא

וּכְמוֹ שֶׁפָּתַח הָאֲר"י ז"ל [בְּשֵׁעַר הַנְּבוּאָה]. – הרי, שקיים למעלה ענין של אותיות, השייכות להתלבש עד במחשבתם ודיבורם של הנביאים. וְכַעֲנִין זֶה – דומה לכך, היא הַתְּלַבְּשׁוֹת הָאוֹתוֹת – שלמעלה, בְּפָרְוֵי אֵימָה, פְּדָתֵיב: – כמו שכתוב: "בְּדָבָר ה' שָׁמַיִם נִעֲשׂוּ, וּבְרוּחַ פִּי – נִבְרָאוּ, כָּל צְבָאִים", – הרי זה ענין של "דיבור" ו"רוח פה", כמו שבנואה הוא ענין של "דיבור" ו"רוח ה'" רק שְׁהִיא – מה שהדיבור

פיענוחים וכיבורים בספר התניא

מתלבש בנבראים, הוא על ידי הַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת רְבוֹת וְעֲצוּמוֹת, עַד שִׁיּוֹרְדוֹת לַעֲשִׂיָה גּוֹפְנִית, – בעולם העשיה, שהוא עולם גופני בעל נבראים גופניים מִה שְׁאִין בֵּין הַשְּׁנֵת הַנְּבִיאִים הִיא – בעולם פְּאֲצִילוֹת הַמְּתַלַּבֶּשֶׁת פְּעוֹלֵם הַפְּרִיאָה: – וממדריגה עליונה זו, מאיר ומתגלה לנביאים. ברם, על כל פנים, מדובר כאן על האותיות שלמעלה המתלבשות בנבראים להחיותם באופן של התהוות יש מאין.

שער היחוד והאמונה

ומלתו על לשוני וכמ"ש האר"י ז"ל [בשער הנבואה] וכעין זה היא התלבשות האותיות בברואים כדכתיב בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם רק שהיא ע"י השתלשלות רבות ועצומות עד שיורדות לעשיה גופנית משא"כ השגת הנביא' היא באצילו' המתלבשת בעולם הבריאה:

(* על השאלה, כיצד אפשר לשכנע את ה'מינים' הכופרים במופתי התורה וגם בקריעת ים סוף, על ידי השתמשות בדוגמה של קריעת ים סוף? – ענה כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אין זה מכוון אליהם – שהרי אומרים להד"ם – כ"א זהו מעין מאמר המוסגר, המבאר אליבא דאמת – איך שזוהו פלא גדול וכו' [כן בזה מסולקת קושיא עצומה לכאורה ודוקא אצל המאמינים דאין לדמות מעשה ה' עושה שו"א למעשה כו' ולכן מעשיו עצמאים לגמרי אחרי שבראם – אלא שקר"ם שהולך ה' מוכיחה שאינן"]. 1. נחמיה ט, ו. 2. שמואל ב, כג, ב. 3. תהלים לג, ו.

יום שלישי י' סיון

פיענוחים וכיבורים בספר התניא

פְּרָק ג.

לעיל הסביר רבנו חזקוני, שהכוח האלקי שברא את הנברא, חייב להתקיים תמיד בנברא לבראו ולהחיותו מחדש, ושאלה הן האותיות שלמעלה, הבאות מ'מוצא פי ה', המתלבשות בנברא ומחיות אותו באופן של התהוות "יש מאין".

פיענוחים וכיבורים בספר התניא

אֵת כַּח ה' וְרוּחַ פִּי שֶׁבִּנְבְרָא, אָבָל אֵלּוּ נִתְּנָה רְשׁוֹת לְעִין לְרֵאוֹת וּלְחִשְׁבֵי אֵת הַחַיּוֹת וְרוּחַנִּיּוֹת שֶׁבְּכָל נְבְרָא, הַשּׁוֹפֵעַ בּוֹ מְמוּצָא פִי ה' וְרוּחַ פִּי – אילו היינו רואים בעיני בשר ומבחינים באותו כוח אלקי רוחני השופע בכל נברא, האותיות מ'מוצא פי ה'.

וְהִנֵּה, אַחֲרֵי הַדְּבָרִים וְהָאֵמֶת הָאֱלֹהִים, – שהוסברו לעיל, שהכוח

שער היחוד והאמונה

עַח פֶּרֶק ג' וְהִנֵּה אַחֲרֵי הַדְּבָרִי' וְהָאֵמֶת הָאֱלֹהִים כֹּל מִשְׁכִּיל עַל דְּבַר יְבִין לְאִשׁוּרוֹ אִיךְ שְׂכָל נְבֵרָא וַיֵּשׁ הוּא בְּאֵמֶת נַחֲשֵׁב לְאִין וְאִפְסֵי מִמֶּשׁ לְגַבִּי כֹל הַפּוֹעֵל וְרוּחַ פִּי שֶׁבִּנְפִעַל הַמַּהוּה אֹתוֹ תְּמִיד וּמוּצִיאוֹ מֵאִין מִמֶּשׁ לֵישׁ וְמַה שְׂכָל נְבֵרָא וּנְפִעַל לְנוֹ לֵישׁ וּמִמֶּשׁוֹ' זֶהוּ מַחֲמַת שְׁאִין אֲנִי מִשִּׁיגִים וְרוֹאִים בְּעֵינֵי בִשָּׂר אֵת כַּח ה' וְרוּחַ פִּי שֶׁבִּנְבְרָא אֲבָל אֵלּוּ נִתְּנָה רְשׁוֹת לְעִין לְרֵאוֹת וּלְחִשְׁבֵי אֵת הַחַיּוֹת וְרוּחַנִּיּוֹת שֶׁבְּכָל נְבֵרָא הַשּׁוֹפֵעַ בּוֹ מְמוּצָא פִי ה' וְרוּחַ פִּי לֹא הִיָּה גִשְׁמִיּוֹת הַנְּבֵרָא וְחֹמְרוֹ וּמִמֶּשׁוֹ נִרְאָה כֹּל לְעֵינֵינוּ כִּי הוּא כְּטַל בְּמִצִּיאוֹת מִמֶּשׁ לְגַבִּי הַחַיּוֹת וְהַרוּחַנִּיּוֹת שֶׁבּוֹ מֵאַחַר שֶׁמִּבְּלַעֲדֵי הַרוּחַנִּיּוֹת הִיָּה אִין וְאִפְסֵי מִמֶּשׁ כְּמוֹ קוֹדֶם שִׁשֶׁת יָמִי בְּרֵאשִׁית מִמֶּשׁ וְהַרוּחַנִּיּוֹת הַשּׁוֹפֵעַ עֲלֵיו מְמוּצָא פִי ה' וְרוּחַ פִּי הוּא לְבָדוֹ הַמוּצִיאוֹ תְּמִיד מֵאַפְסֵי וְאִין לֵישׁ וְמַהוּה אֹתוֹ א"כ אִפְסֵי בְּלַעֲדוֹ בְּאֵמֶת

לֹא הָיָה גִשְׁמִיּוֹת הַנְּבֵרָא וְחֹמְרוֹ וּמִמֶּשׁוֹ נִרְאָה כֹּל לְעֵינֵינוּ, כִּי הוּא – הַחֹמֶר וְהַמְּמַשׁוֹת שֶׁל הַנְּבֵרָא, כְּטַל כְּאִפְסֵי, לְגַבִּי הַחַיּוֹת וְהַרוּחַנִּיּוֹת שֶׁבּוֹ, מֵאַחַר – כִּינֵּן, שֶׁמִּבְּלַעֲדֵי הַרוּחַנִּיּוֹת – שֶׁבִּנְבְרָא, הָיָה – הַנְּבֵרָא, אִין וְאִפְסֵי מִמֶּשׁ, כְּמוֹ קוֹדֶם שִׁשֶׁת יָמִי בְּרֵאשִׁית מִמֶּשׁ, – שאז היה "אין ואפס" מִמֶּשׁ; וְהַרוּחַנִּיּוֹת הַשּׁוֹפֵעַ עֲלֵיו – על הנברא, מְמוּצָא פִי ה' וְרוּחַ פִּי, הוּא לְבָדוֹ הַמוּצִיאוֹ תְּמִיד מֵאַפְסֵי

וְאִין לֵישׁ, וְהִתְהַוָּה אֹתוֹ – החיות האלקית יוצרת את הנברא ועושה אותו לדבר ממשי, אִם בֵּין אִפְסֵי בְּלַעֲדוֹ בְּאֵמֶת. – אין הוא באמת כלום, מלבד החיות הרוחנית היוצרת אותו, כיון שרק היא, היא המציאות האמיתית; ואילו הנברא, הנוצר ללא הרף מן החיות הרוחנית, אין מציאותו אמיתית. שכן, כל מציאותו באה רק ממה שהחיות הרוחנית "עומדת" בו תמיד ומעניקה לו את מציאותו.

הַאֲלֵקִי מוֹכַרְח "לְעֵמֹד" תְּמִיד בְּנְבֵרָא וְלִיצוֹר אֹתוֹ בְּלֵי הַפֶּסֶק מ'אין ליש". כָּל מִשְׁכִּיל עַל דְּבַר יְבִין לְאִשׁוּרוֹ, אִיךְ שֶׁבְּכָל נְבֵרָא וַיֵּשׁ – למרות שהנברא נראה ל'מציאות', ל'יש', הרי הוא בְּאֵמֶת נַחֲשֵׁב לְאִין וְאִפְסֵי מִמֶּשׁ לְגַבִּי כַּח הַפּוֹעֵל וְרוּחַ פִּי – של הקב"ה, שֶׁבִּנְפִעַל, – בדבר הנברא, הַמְּתַהַוָּה אֹתוֹ תְּמִיד וּמוּצִיאוֹ – בלי הפסק, מֵאִין מִמֶּשׁ לֵישׁ. – שבמקום שיהיה "אין" – דבר שאינו בנמצא – כפי שהיה

לפני שנברא – יהיה "יש", דבר קיים. – כיוון שהכוח האלקי צריך תמיד ליצור את הנברא מ'אין ליש', ובלעדי כוח זה, היה הנברא הופך ל'אין ואפס', הרי שהכוח האלקי הוא כל מציאותו של הנברא, וממילא הנברא הוא כלא כלום לגבי הכוח האלקי היוצר בלי הפסק את מציאותו של הנברא. וְמַה שֶׁבְּכָל נְבֵרָא וּנְפִעַל נִרְאָה לְנוֹ לֵישׁ וּמִמֶּשׁוֹת, – כדבר מציאותי וממשי, ולא ככוח אלקי רוחני בלבד, וְהוּא מַחֲמַת – מפני, שְׁאִין אֲנִי מִשִּׁיגִים וְרוֹאִים בְּעֵינֵי בִשָּׂר

יום רביעי י"א סיון

פיענוחים וביאורים בספר התניא

והמשל לזה - שאנו אומרים, שהנבראים, למרות שהם נראים בעינינו כ"יש" ו"מציאות", אין הם לאמיתו של דבר, מציאות אמיתית, כיוון שכל מציאותם הוא הכוח האלקי שבהם, המשל לכך הוא, אור השמש המאיר לארץ ולדברים - עליה, כלומר, קרני

השמש, שהוא זיו ואור המתפשט מגוף השמש ונראה - אור זה, לעין כל, - כפי שהוא מאיר על הארץ ובחלל העולם. והנה, זה פשוט, - ודאי הדבר, שאור זיו זה ישנו - אותו זיו, הקרנים שמגיעים לארץ, נמצאים, גם בן גנוף וחסר כדור השמש עצמו שבשמים, שאם - שהרי אם אור זה, מתפשט ומאיר למרחוק כל כך, - עד לארץ, כל שכן שיכול להאיר במקומו ממש, - כלומר, בכדור השמש עצמו; רק ששם במקומו ממש - בכדור השמש עצמו, נחשב הזיו הזה לאין ואפס ממש, כי - הוא, כמל ממש במציאות לגבי גוף כדור השמש, שהוא - כדור השמש, מהווה מקור האור והזיו הזה, שהזיו והאור הזה אינו רק הארה מאירה מגוף השמש, ועל הארץ, שאין כאן גוף כדור השמש; - ומכיון שאור השמש אינו רק זיו מגוף השמש, לכן בהיותו במקורו, בגוף

פיענוחים וביאורים בספר התניא

מוגדר בתואר "יש" כלל, רק שם - הוא, "אין" ו"אפס", כי באמת הוא - הזיו, שם - בתוך גוף כדור השמש, לאין ואפס ממש, שאין מאיר שם רק מקורו לבדו, שהוא גוף השמש המאיר, ואפס בלעדיו. - הרי, למרות שהאור המתפשט מהשמש

נמצא בודאי בשמש עצמה, אף על פי כן, אין הוא יכול להיחשב כ"יש", אך באיזה אופן הוא נמצא שם? - באופן שהוא בטל במציאות, וכשאנו רוצים להגדיר מי נמצא שם במציאות - הרי זה רק על השמש עצמה ולא על האור והזיו. ובדברים האלה ממש, בדמותם כצלמם, הם כל הכרואים לגבי שפע האלהי מרוח פיו, השופע עליהם ומתנה אותם, והוא - "רוח פיו" של הקב"ה, מקורם, והם עצמם - הנבראים, אינם רק כמו אור זיו מתפשט מן השופע רוח ה' השופע ומתלבש בתוכם - בתוך הנבראים, ומוציאים מאין ליש, ולכן הם - הנבראים, כמלים במציאות לגבי מקורם, כמו אור השמש שבמל במציאות ונחשב לאין ואפס ממש, ואינו נקרא בשם "יש" כלל כשהוא במקורו, - גוף כדור השמש, רק תחת השמים שאין שם מקורו, שם נקרא האור והזיו בשם

שער היחוד והאמונה

והמשל לזה הוא אור השמש המאיר לארץ ולדברים שהוא זיו ואור המתפשט מגוף השמש ונראה לעין כל מאיר על הארץ ובחלל העולם והנה זה פשוט שאור זיו זה ישנו ג"כ בגוף וחומר כדור השמש עצמו שבשמים שאם מתפשט ומאיר למרחוק כ"כ כ"ש שיוכל להאיר במקומו ממש רק ששם במקומו ממש נחשב הזיו הזה לאין ואפס ממש כי בטל ממש במציאות לגבי גוף כדור השמש שהוא מקור האור והזיו הזה שהזיו והאור הזה אינו רק הארה מאירה מגוף ועצם כדור השמש רק בחלל העולם תחת כל השמים ועל הארץ שאין כאן גוף כדור השמש במציאות נראה כאן האור והזיו הזה ליש ממש לעין כל ונופל עליו כאן שם יש באמת ממשא"כ כשהוא במקורו בגוף השמש אין נופל עליו שם יש כלל רק שם אין ואפס כי באמת הוא שם לאין ואפס ממש שאין מאיר שם רק מקורו לבדו שהוא גוף השמש המאיר ואפס בלעדיו וכדברים האלה ממש בדמותם כצלמם הם כל הכרואים לגבי שפע האלהי מרוח פיו השופע עליהם ומהוה אותם והוא מקורם והם עצמם אינם רק כמו אור זיו מתפשט מן השופע רוח ה' השופע ומתלבש בתוכם ומוציאים מאין ליש ולכן הם כמלים במציאות לגבי מקורם כמו אור השמש שבמל במציאות ונחשב לאין ואפס ממש ואינו נקרא בשם יש כלל כשהוא במקורו רק תחת השמים שאין שם מקורו כך כל הכרואי' אין נופל עליהם שם יש כלל אלא לעיני בשר שלנו שאין אנו רואים ומשיגים כלל את המקור שהוא רוח ה' המהוה אותם. ולכן נראה לעינינו גשמיית הנבראים וחומרם וממשם שהם יש גמור כמו שנרא' אור השמש יש גמור כשאינו במקורו

השמש, בטלה הארה זו במציאות לגבי גוף השמש שהוא ה"עצם" שלה, ואין כל מקום לומר שבגוף השמש מאיר אור השמש, אלא - שם קיימת ומאירה השמש עצמה בלבד, רק בחלל העולם, - בלבד, תחת כל השמים ועל הארץ, שאין כאן גוף כדור השמש במציאות - קיים כאן זיו השמש בלבד, נראה כאן האור והזיו הזה - של השמש, ליש ממש לעין כל, ונופל עליו כאן שם "יש" באמת. - מתאים באמת לומר, שהזיו הוא כאן דבר ממש, שהרי השמש עצמה איננה נמצאת כאן, רק אורה וזיוה. מה שאין בן כשהוא - הזיו, במקורו בגוף השמש - אין נופל עליו שם - אינו

"יש", ואילו בתוך גוף כדור השמש, אין הוא נקרא בשם "יש" כלל. כך כל הכרואים אין נופל עליהם שם "יש" כלל, אלא לעיני בשר שלנו, - נראים הנבראים כ"יש". מדוע? מפני שאין אנו רואים ומשיגים כלל את המקור, - של הנבראים שהוא רוח ה' המתנה אותם, ולכן - מפני שאין אנו רואים ומשיגים את מקורם של הנבראים, נראה לעינינו גשמיית הנבראים והמקור וממשם שהם יש גמור, כמו שנראה אור השמש יש גמור כשאינו במקורו. - אלא נמצא בחלל העולם או על הארץ. כך, שרק לגבי עיני הבשר שלנו, מכיון שאין הן רואות את מקור הנבראים, הרי

פיענוחים וכיאוורים בספר התניא

לגביהן הנבראים הם כאילו היו מחוץ למקורם (כמו אור השמש כשהוא נמצא מחוץ לשמש שהיא מקורו). האמת היא, אבל, שהמקור נמצא בהם, למרות שאין אנו רואים אותו, ולכן אין הם באמת מציאות כלל, אלא הם בטלים במציאות למקורם. רק שפנה

אין המשל דומה לנמשל

לגמרי לכאורה, - יש,

לכאורה, הבדל בין המשל

לבין הנמשל, שפמשל - של

אור השמש לגבי השמש,

אין המקור - השמש, נמצא

במציאות כלל פתלל

העולם ועל הארץ שנראה

שם אורו ליש גמור, - הרי כיוון שהשמש המקור, איננה נמצאת

שם כלל, לכן אור השמש הוא שם בבחינת מציאות, ומובן מדוע

הוא נראה כמציאות. מה שאין בן כל הפרואים הם במקורם

פיענוחים וכיאוורים בספר התניא

תמיד, - שהרי המקור, הכוח האלקי, נמצא תמיד בתוך הנברא ויוצר אותו תמיד מחדש מ"אין" ל"יש", רק שאין המקור נראה לעיני בשר. - אך, באמת הם נמצאים תמיד במקורם, ואם כך - ולמה אינן בטלים במציאות למקורם? - מדוע אין ביטולם

במציאות של הנבראים,

באופן שיראה איך הם

בטלים במציאות, וממילא

לא לתת מקום לראות את

הנבראים כ"יש"

וכ"מציאות"? אף להבין זה

- צריך להקדים: - רבנו

הזקן יסביר בפרק הבא,

שדבר זה בא מהכוח האלקי של צמצום והעלם המכסה על האור

ועל החיות האלקית ו"פועל" שהנבראים יוכלו להיראות כ"יש"

וכ"מציאות", למרות שבאמת הם בטלים במציאות.

שער היחוד והאמונה

רק שבוה אין המשל דומה לנמשל לגמרי לכאורה שבמשל אין המקור במציאות כלל בחלל העולם ועל הארץ שנראה שם אורו ליש גמור משא"כ כל הברואי הם במקורם תמיד רק שאין המקור נראה לעיני בשר ולמה אינן בטלים במציאות למקורם אך להבין זה צריך להקדים:

יום חמישי י"ב סיון

פיענוחים וכיאוורים בספר התניא

פרק ד.

בפרק הקודם, פרק ג', הסביר רבנו הזקן, שכיוון שהכוח האלקי, שיצר את הנברא, "עומד" תמיד נבבא לבראו מחדש - ובאם לאו, היה הנברא חוזר ל"אין" ו"אפס" כמו לפני שנברא - פירוש הדבר, שהנברא אינו מציאות כלל והוא בטל לגמרי למקורו, דבר ה' היצר אותו תמיד מ"אין" ל"יש", ומה שהנברא נראה לעינינו כ"יש" וממשות, הרי זה מפני שבעיני

הבשר שלנו אין אנו רואים ואין אנו משיגים את מקורו, את דבר ה' - כנמשל של אור

השמש, כשהוא מחוץ למקורו, בגוף

כדור השמש, אלא בחלל העולם או

על הארץ, הוא נראה או כ"יש", על

כך שאלו אמנם במשל, כיוון שאור

השמש אכן אינו נמצא במקורו בשעה

שהוא מאיר על הארץ - מובן מדוע

הוא נראה כ"יש", אך, בנמשל, הרי

הנברא נמצא תמיד במקורו, שהוא

דבר ה', העומד תמיד בתוך הנברא -

מדוע, איפוא, אין הנבראים בטלים

במציאות למקורם, באופן שלא יהיה

מקום לחשוב אותם כ"יש"

וכ"מציאות"? - כדי להבין זאת, אמר

רבנו הזקן שיש להקדים מה שיוסבר

בפרק הנבואי, שהסיבה לכך היא הכוח

האלקי של צמצום.

כי הנה פתיבו: - כתוב בפסוק: "כי שמש ומגן ה' אלהים", -

כמו שהשמש מאירה, כך מאיר לנו הקב"ה בשם הוי"ו שלו, וכמו

ה"מגן" השומר ומבטיח, כך מגן עלינו הקב"ה בשם אלקים שלו.

פרוש - המלה "מגן" - אין הכוונה למגן סתם שאין לו שייכות

לשמש אודותה מדובר בפסוק, אלא הוא נרתק לשמש - כדי להגן,

שיוכלו הפריות לסבלו, - כדי שהנבראים יוכלו לקלוט את קרני

השמש, יש לה לשמש "מגן" ונרתיק, המאפשר לנבראים לקלוט את

אור השמש. כמאמר רבותינו זכרונם לברכה: "לעתיד לבא

תקדוש-ברוך-הוא מוציא תמה מנרתקה, רשעים נדונין בה

כו". - הרשעים ייענשו באמצעות החמה כיוון שלא יהיו מסוגלים

למצאת את אורה הזקן של השמש - וצדיקים (לא זו בלבד שיוכלו

פיענוחים וכיאוורים בספר התניא

לשאת את האור, אלא יתירה מזו, יוכלו) להירפא על ידי אור

השמש - רואים ממאמר זה של חכמינו ז"ל, שלשמש יש "מגן"

ו"נרתק" המאפשר לקבל את אור השמש. וכמו שהנרתק מגן בעד

השמש, - שיוכלו בני האדם לקבל את אורה, כך שם "אלהים"

מגן לשם הוי"ו

ברוך-הוא. - שיוכלו

הנבראים לקבל את האור

של שם הוי"ו. - וזה, איפוא,

פירוש "כי שמש ומגן הוי"

אלקים: שם הוי"ו הוא

כמשל ה"שמש", ושם

"אלקים" מגן על האור של

שם הוי"ו שיוכלו לקבל אותו

- כמו ה"מגן", הנרתק, על

השמש. רבנו הזקן יסביר

להלן, מדוע זקוק האור של שם הוי"ו ל"מגן" כדי שיוכלו לקבל אותו:

דשם הוי"ו - מלשון מהוה, פרושו שמתהוה את הכל מאין ליש,

- הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "זהו האותיות - תיבת הוה" - אלו

הן שלש האותיות "הוה" משם "הוי" המרכיבות את המלה "הוה"

מלשון מהוה, ו"הו"ד - שבשם הוי, משפשת - מורה על הפעלה

שהיא בלשון הוה ותמיד, - כשרוצים לומר, שהפעולה לא היתה

רק אי פעם, אלא נמשכת תמיד, מוסיפים את האות יו"ד

למלת-הפעולה, דבר המראה על תמידיות הפעולה. כדפרש רש"י

- כמו שמפרש רש"י, על פסוק: "בכה יעשה איוב כל הימים",

- לא כתוב "עשה" אלא "יעשה", ביו"ד, להורות שתמיד היה עושה

כך. כך גם היא משמעות ה"יו"ד של שם הוי, שהפעולה של "הוי",

בריאת הכל "מאין ליש", היא תמידית, שתמיד יוצר הקב"ה את

פיענוחים וכיבורים בספר התניא

הכל "יש מאין" וְהִינוּ הַחַיּוֹת הַנִּשְׁפָּע בְּכָל רִנֵּע מִמֶּשׁ בְּכָל הַבְּרֹאִים מְמוּצָא פִּי ה' וְרוּחוֹ, וּמִהֵנָּה אוֹתָם מֵאֵין לִישׁ בְּכָל רִנֵּע, כִּי לֹא דִי לָהֶם – לַבְּרֹאִים, כִּמָּה שֶׁנִּבְרָאוּ בְּשֵׁשֶׁת יָמֵי בְּרֵאשִׁית לְהֵיטֵב קִיּוּמֵם בְּזֶה, – אלא מוכרחים הם להיברא תמיד

מחדש מ"אין" ל"יש", כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּרַר לְעֵיל. – זהו

ה"שמש" של שם הוי', שאורה מאיר לנבראים, וממנו הם נוצרים כל רגע "מאין ליש". ברם, מבחינת אור הוי' המאיר באופן גלוי, היו הנבראים בטלים במציאות לגמרי ולא היתה נראית שום מציאות של נברא. שהרי, כשהחיות האלקית היוצרת את הנברא מתגלה, לא נראית אז

מציאותו של הנברא. לשם כך נדרש ה"מגן" של שם אלקים, המסתיר על האור של שם הוי', שלא יהיה גלוי לנברא, וכך מתאפשר לנברא להרגיש את עצמו כאילו הוא דבר נפרד ועצמאי,

פיענוחים וכיבורים בספר התניא

ואז נחשב הנברא ל"מציאות" ול"יש", כפי שיוסבר להלן. וְהֵנָּה, בְּסִדּוֹר שִׁבְחֵיו שֶׁל תְּקֵדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּתִיב⁸: "הַגְּדוֹל הַגְּבוּר כּוֹ", וּפְרוּשׁ "הַגְּדוֹל" הִיא מֵדֵת חֶסֶד וְהִתְפַּשְׁטוֹת הַחַיּוֹת בְּכָל הָעוֹלָמוֹת וּבְרֹאִים לְאֵין קֶץ וְתַכְלִית, לְהֵיטֵב בְּרֹאִים – כְּדִי שִׂיתְהוּוּ מֵאֵין לִישׁ

וְקִיּוּמֵם בְּחֶסֶד חֲנֻם, – של

הקב"ה – בין אם הם ראויים

לכך ובין אם לאו, הם

קיימים מחסדו של הקב"ה

בלבד. וְנִקְרָאת – מֵדֵת

החסד, "גְּדוֹלָה", כִּי – מִפְּנֵי

שֶׁבָּאָה מִגְּדוּלָתוֹ שֶׁל

תְּקֵדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא כְּכַבּוֹדוֹ

וּבְעֶצְמוֹ, כִּי גְדוֹל ה'

וְלִגְדוּלָתוֹ אֵין חֶקֶר, – מִפְּנֵי

שֶׁאֵין לָהּ גְבוּל, וְלִכֵּן

מִשְׁפִּיעַ גַּם בֵּין חַיּוֹת

וְהַתְּהוּוֹת מֵאֵין לִישׁ

לְעוֹלָמוֹת וּבְרֹאִים אֵין קֶץ, – מִפְּנֵי שֶׁמִּבְּעַ הַטּוֹב – זה שטוב

בעצמו, לְהַטִּיב. – עם אחרים, כך גם למעלה: מבחינת מֵדֵת החסד

הטוב של הקב"ה נדרש שיתהוו נבראים, להם תושפע חסדו וחיותו.

שער היחוד והאמונה

הנשפע בכל רגע ממש בכל הברואים ממוצא פי ה' ורוחו ומהוה אותם מאין ליש בכל רגע כי לא די להם במה שנבראו בששת ימי בראשית להיות קיימים בזה כמ"ש לעיל. והנה בסידור שבחיו של הקב"ה כתיב הגדול הגבור כו' ופי' הגדול היא מֵדֵת חֶסֶד וְהִתְפַּשְׁטוֹת הַחַיּוֹת בְּכָל הָעוֹלָמוֹת וּבְרֹאִים לְאֵין קֶץ וְתַכְלִית לְהֵיטֵב בְּרֹאִים מֵאֵין לִישׁ וְקִיּוּמֵם בְּחֶסֶד חֲנֻם וְנִקְרָאת גְּדוּלָה כִּי בָאָה מִגְּדוּלָתוֹ שֶׁל הַקְּב"ה בְּכַבּוֹדוֹ וּבְעֶצְמוֹ כִּי גְדוֹל ה' וְלִגְדוּלָתוֹ אֵין חֶקֶר וְלִכֵּן מִשְׁפִּיעַ גַּם בֵּין חַיּוֹת וְהַתְּהוּוֹת מֵאֵין לִישׁ לְעוֹלָמוֹת וּבְרֹאִים אֵין קֶץ שֶׁמִּבְּעַ הַטּוֹב לְהַטִּיב

5. תהלים פד, יב. 6. ראה נדרים ח, ב. 7. איוב א, ה. וראה רש"י חיי שרה כד, מה. בשלח טו, א. 8. בתפילת שמונה עשרה. ראה יומא טט, ב.

יום שישי י"ג סיון

פיענוחים וכיבורים בספר התניא

וְהֵנָּה, כְּמוֹ שֶׁמֻּדָּה זֶה – מֵדֵת "הַגְּדוֹל", שֶׁל חֶסֶד, הֵינּוּ הַתְּפַשְׁטוֹת חַיּוֹת בְּכָל הָעוֹלָמוֹת וְהַנְּבֵרָאִים, לְהוֹתֵם מִ"אֵין" ל"יש", הִיא שִׁבְחֵיו – וּמֵעֵלָתוֹ, שֶׁל תְּקֵדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְבָדוֹ, – שֶׁרַק בּוֹ יִתְבַרַךְ בְּלִבְדוֹ קִיּוּמֵת מֵעֵלָה זֶה וּכְחוֹ זֶה, שֶׁאֵין בִּיכְלֵת שׁוּם נִבְרָא לְבָרָא יֵשׁ מֵאֵין

וְלִתְהוּוֹתוֹ, – כפי המובא במדרש⁹, שאילו היו מתקבצים כל ברואי עולם, לא היה באפשרותם לברוא גם לא כנף של "יתוש" ולהכניס בו נשמה; שכן, דבר זה הוא רק בחיק הבורא לברוא "יש" מ"אין". מדה זו היא למעלה לא רק מכוח הנבראים, אלא גם למעלה משכל הנבראים, להבין ולהשיג מדה זו – כפי

שמוסבר להלן: וְגַם מֻּדָּה זֶה – שֶׁל חֶסֶד, לַבְּרֹא "יש" מ"אין", הִיא לְמַעְלָה מִהַשְּׁכָלָת כָּל הַבְּרֹאִים וְהַשְּׁתָּתָם, שֶׁאֵין בָּתּוֹ בְּשִׁכְלָה שׁוּם

פיענוחים וכיבורים בספר התניא

נִבְרָא לְהַשְּׁכִיל – בְּכּוּחַ הַחֻכְמָה, וְלְהַשִּׁיג – בְּכּוּחַ הַבִּינָה, מֻּדָּה זֶה וּבִיכְלֵתָה לְבָרָא יֵשׁ מֵאֵין וְלִתְהוּוֹתוֹ, כִּי הַבְּרִיאָה יֵשׁ מֵאֵין הוּא דְבַר שֶׁלְמַעְלָה מִשְּׁכָל הַנְּבֵרָאִים, כִּי הִיא – הַתְּהוּוֹת "יש" מ"אין", מִמֵּדֵת גְּדוּלָתוֹ שֶׁל תְּקֵדוֹשׁ – בְּרוּךְ – הוּא, וְתְּקֵדוֹשׁ – בְּרוּךְ – הוּא וּמְדוּתָיו – אַחֲדוֹת פְּשׁוּט, בְּרִיאָתָא – כפי שכתוב בְּזֶהֶר תְּקֵדוֹשׁ¹⁰ ד' אֵיהוּ וְנִגְרַמְהוּ חַד", – שהוא יתברך וכליו וכוחותיו (כלומר, מדותיו) הם דבר אחד; וּבְשֵׁם שֶׁאֵין בִּיכְלֵת שׁוּם נִבְרָא לְהַשִּׁיג בּוֹרְאוֹ – כלומר, את הקב"ה, כִּי אֵינוּ יָכוֹל – שֶׁכֵּל שֶׁל הַנְּבֵרָא אֵינוּ מְסוּגֵל, לְהַשִּׁיג מְדוּתָיו. – של הקב"ה, שכן,

שער היחוד והאמונה

והנה כמו שמדה זו היא שבחו של הקב"ה לבדו שאין ביכולת שום נברא לברוא יש מאין ולהחיותו וגם מדה זו היא למעלה מהשכלת כל הברואים והשגתם שאין כח בשכל שום נברא להשכיל ולהשיג מדה זו ויכולתה לברוא יש מאין ולהחיותו כי הבריאה יש מאין הוא דבר שלמעלה משכל הנבראים כי היא ממדת גדולתו של הקב"ה והקב"ה ומדותיו אחדות פשוט כדאיתא בזה"ק דאיהו וגרמוהי חד וכשם שאין ביכולת שום שכל נברא להשיג בוראו כך אינו יכול להשיג מדותיו וכמו

כאמור, מדותיו הן דבר אחד אתו יתברך, וכשם שאי אפשר להשיג אותו יתברך, כך אי אפשר להשיג את מדותיו וכוחותיו. – כל זה

פיענוחים וכיאוורים בספר התניא

באשר למדת החסד – התגלות והתפשטות הכח האלקי לברוא "יש" מ"אין" – וכך הדבר גם באשר למדת הגבורה והצמצום, המשפיעה לכסות על הכוח האלקי שלא יתגלה בנברא, שהרי לולא זאת היה הנברא, כלומר ישותו וממשותו, מתבטל במציאות; ומן ההכרח שיהיה הצמצום והכיסוי, שהכוח האלקי יהיה מוחבא מהנברא, שגם כוח אלקי זה של צמצום והעלם הוא למעלה משכל הנבראים – וכפי שיוסבר להלן: **וְכַמוֹ שְׂאִין בִּיכּוּלַת שׁוּם שְׂכָל נִבְרָא לְהַשִּׁיג מֵדַת גְּדוּלָתוֹ, – שֶׁל הַקֶּב"ה, שְׁהִיא הַיִּכּוּלַת לְבָרָא יֵשׁ מְאִין וְלִהְיוֹתוֹ, – הַבָּאָה מִמֵּדַת הַגְּדוּלָּה, מֵדַת הַחֶסֶד, בְּדַבְרֵיבִי: – כְּמוֹ שְׂכַתּוּבִי: "עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה" – בְּךָ מִמֶּשׁ אִין בִּיכּוּלָתוֹ – שֶׁל הַנְּבִרָא, לְהַשִּׁיג מֵדַת גְּבוּרָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, שְׁהִיא מֵדַת – וְכוּת, הַצְּמֻצוֹם וּמִנִּיעַת הַתְּפַשּׁוּת הַחַיּוּת מְגֻדְלָתוֹ, – יִתְבָּרַךְ, מְלִירַד וְלִהְתַּגְלוֹת עַל הַנְּבִרָאִים לְהַחֲיוֹתָם וְלְקַיְימָם בְּגִלּוֹי – מֵדַת הַגְּבוּרָה וְהַצְּמֻצוֹם שֶׁל הַקֶּב"ה פּוֹעֵלַת שֶׁהַחַיּוּת הַאֲלֵקִית (הַמַּחֲדִּיחַ וּמְקַיֵּימַת אֶת הַנְּבִרָא) לֹא תִהְיֶה גְלוּיָה לְנִבְרָא, בִּי אִם – שֶׁהַחַיּוּת תִּהְיֶה בְּהֶסְתֵּר פְּנִיִם, שְׁתִּחַיּוּת מְסֻתָּר בְּגוֹף הַנְּבִרָא, וְכֵאלּוֹ גּוֹף הַנְּבִרָא הוּא – נִרְאָה כְּדָבָר בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ, – וְכֵאלּוֹ וְאִינוֹ הַתְּפַשּׁוּת הַחַיּוּת וְהַרוּחָנִיּוּת – שֶׁל הַכּוּחַ הַאֲלֵקִי הַמְהוּוֹת אוֹתוֹ, בְּהַתְּפַשּׁוּת הַיָּדוּ וְהָאֹר מְהַשְׁמֵשׁ, אֱלֹא הוּא – נִרְאָה כְּדָבָר בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ, וְאֵף שְׂכֻבְאָמַת אִינוֹ – הַנְּבִרָא, דְּבָר בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ, אֱלֹא – כְּמוֹ הַתְּפַשּׁוּת הָאֹר מְהַשְׁמֵשׁ, – כִּי הַנְּבִרָא הוּא הַתְּפַשּׁוּת מִמְּקוּרוֹ, ה"אִין" הַאֲלֵקִי; וְכִיוּן שֶׁהַנְּבִרָא כּלּוֹל בְּמִקּוּרוֹ, בְּכּוּחַ הַאֲלֵקִי, כְּמוֹ הָאֹר בְּשֶׁעָה שֶׁהוּא נִמְצָא בַתּוֹךְ מְקוּרוֹ, הִיָּה דָבָר זֶה צָרִיךְ לְהַשְׁפִּיעַ שֶׁהַנְּבִרָא יִהְיֶה בְּטֵל בְּמִצִּיאוֹת, בְּאוֹתָהּ מִדָּה שְׂאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ בְּטֵל בְּמִצִּיאוֹת בְּמִקּוּרוֹ, אֶךְ הַסִּיבָה לֹאֵי בִיטּוּלוֹ בְּמִצִּיאוֹת הִיא מִפְּנֵי – מְכָל מְקוֹם – לְמֵרֹת שֶׁהַנְּבִרָא הוּא הַתְּפַשּׁוּת אוֹר מִמְּקוּרוֹ בְּלִבּוֹ, הֵן הֵן גְּבוּרָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, – כְּבִיכּוּל, אֲשֶׁר כּלּ יוּכַל, – שֶׁהוּא לֹאֵרַק בְּעַל הַיִּכּוּלַת שִׁתְּפֶשֶׁט וְיוֹמֶשֶׁךְ מִמֶּנּוּ אוֹר וְחַיּוּת, אֲלֹא הוּא גַם בְּעַל הַיִּכּוּלַת לְצַמֵּם וְלִהְעֵלִים אֶת הָאוֹר וְהַחַיּוּת – לְצַמֵּם הַחַיּוּת וְהַרוּחָנִיּוּת הַנִּשְׁפָּע מֵרוּחַ פִּיו וְלִהְסֻתִירוֹ, שְׂלֹא יִכְמַל גּוֹף**

שער היחוד והאמונה

שאין ביכולת שום שכל נברא להשיג מדת גדולתו שהיא היכולת לברוא יש מאין ולהחיותו כדכתיב עולם חסד יבנה כך ממש אין ביכולתו להשיג מדת גבורתו של הקב"ה שהיא מדת הצמצום ומניעת התפשטות גדולתו מלירד ולהתגלות על הנבראים להחיותם ולקיימם בגילוי כ"א בהסתר פנים שהחיות מסתתר בגוף הנברא וכאלו גוף הנברא הוא דבר בפני עצמו ואינו התפשטות החיות והרוחניות כהתפשטות הזיו והאור מהשמש אלא הוא דבר בפני עצמו ואף שבאמת אינו דבר בפני עצמו אלא כמו התפשטות האור מהשמש מכל מקום הן הן גבורותיו של הקדוש ברוך הוא אשר כל יכול לצמצם החיות והרוחניות הנשפע מרוח פיו ולהסתירו שלא יבטל גוף הנברא במציאות וזה אין בשכל שום נברא להשיג מהות הצמצו' וההסתר ושהיה אעפ"כ גוף הנברא נברא מאין ליש כמו שאין יכולת בשכל שום נברא להשיג מהות הבריאה מאין ליש.

פיענוחים וכיאוורים בספר התניא

הַנְּבִרָא בְּמִצִּיאוֹת – כִּי שֶׁלִּמְרוֹת שֶׁהַנְּבִרָא הוּא לֹא יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר הַתְּפַשּׁוּת הָאוֹר מִמְּקוּרוֹ, לֹא יִתְבַטֵּל בְּכֵל זֹאת בְּמִצִּיאוֹת, אֲלֹא יִרְאֶה כ"מִצִּיאוֹת", כ"יש". וְזֶה אִין בְּשְׂכָל שׁוּם נִבְרָא לְהַשִּׁיג מֵהוּת הַצְּמֻצוֹם וְהַהֶסְתֵּר, וְשִׁיחַיָּה אֵף-עַל-פִּי-כֵן – לְמֵרֹת הַצְּמֻצוֹם וְהַהֶסְתֵּר, גּוֹף הַנְּבִרָא נִבְרָא מְאִין לְיֵשׁ, – שֶׁלְכַאוּרָה, כְּדֵי לְהוֹת מ"אִין" ל"יש" צָרִיךְ הָרִי לְהִיּוֹת לְהִיפֵךְ: הַהֶתְגַּלוֹת שֶׁל הַכּוּחַ הַאֲלֵקִי, שֶׁהִי הַתְּהוּוֹת הִיא הַתְּגַלוֹת וְלֹא הַסְתֵּרָה – כִּיצַד, אִיפּוֹא, הֵם שְׁנֵי הַדְּבָרִים יְחַד: מִצַּד אֶחָד – הַתְּגַלוֹת הַכּוּחַ הַאֲלֵקִי לְהוֹת אֶת הַנְּבִרָא, וּמִצַּד שְׁנֵי – צְמֻצוֹמוֹ וְהַסְתֵּרוֹ שֶׁל הַכּוּחַ הַאֲלֵקִי – מִפְּנֵי שְׂאִילוֹ לֹא יִסְתַּתֵּר הִיָּה הַנְּבִרָא בְּטֵל בְּמִצִּיאוֹת, וְאִם כֵּן הָרִי זֶה עֵנִין שְׁשׁוּם שְׂכָל שֶׁל נִבְרָא אִינוֹ יוּכַל לְהַשִּׁיג, כְּמוֹ שְׂאִין יְכַלַת בְּשְׂכָל שׁוּם נִבְרָא לְהַשִּׁיג מֵהוּת הַבְּרִיאָה מְאִין לְיֵשׁ. – כִּי אִין הוּא יוּכַל לְהַשִּׁיג אֶת הַצְּמֻצוֹם הַמְּסֻתָּר וּפּוֹעֵל שֶׁהַנְּבִרָא יוּכַל לְהִירְאוֹת כ"מִצִּיאוֹת". לְפִי זֶה שְׁהוּסְבֵר, שֶׁדָּבָר זֶה שֶׁהַנְּבִרָא נִרְאָה כ"יש" ו"מִצִּיאוֹת", בֹּא מִסִּיבַת כֹּחַ הַגְּבוּרָה וְהַצְּמֻצוֹם שֶׁלִּמְעַלָּה – מִשׁוּם שְׂכֵשֵׁם שִׁישׁ לוֹ הַיִּכּוּלַת לְהֵאִיר וְלְגַלוֹת אוֹר וְחַיּוּת, כִּי יֵשׁ לוֹ גַם הַיִּכּוּלַת לְצַמֵּם וְלִהְסֻתִיר אֶת הָאוֹר וְהַחַיּוּת – אִפְשֵׁר לְכַאוּרָה לְחֻשׁוֹב שֶׁהַצְּמֻצוֹם וְהַהֶעֱלֵם הוּא אֲמִיתִי; כְּלוּמֵר, אִפְשֵׁר לְחֻשׁוֹב שֶׁלֹּא רַק הַנְּבִרָאִים רוֹאִים עֲצָמוֹ ל"יש" ו"מִצִּיאוֹת", אֲלֹא גַם לְגַבֵּי הַקֶּב"ה הַנְּבִרָא הוּא "יש" ו"מִצִּיאוֹת", מְכִיוּן שֶׁהוּא בֹּא עַל יְדֵי כּוּחַ הַצְּמֻצוֹם הַמְּסֻתָּר, וּבִיחֹס לְנִבְרָא, הוּא כְּמוֹ שֶׁהוּא מִחוּץ לְמִקּוּרוֹ – מְצִיץ מִיַּד רַבְּנוֹ הַזִּקֵּן לְהֵלֵךְ וּמְסַבִּיר, שְׂשֵׁנִיהֶם, כּוּחַ הַגִּילּוּי לְגַלוֹת אֶת הָאוֹר וְהַחַיּוּת, וְכּוּחַ הַצְּמֻצוֹם לְהַסְתִיר אֶת הָאוֹר וְהַחַיּוּת, הֵם שְׁנֵיהֶם בְּאִמַת דָּבָר אֶחָד – שְׂכֵן, זְהוֹ עֵנִין שֶׁל אוֹר וְכֵלִי, הַמֵּאוּחָדִים בְּתַכְלִית וּבְשֵׁרְשֵׁם וְהֵם עֵנִין אֶחָד לְגַמְרֵי – וְקִיִּים הָרִי כֵלֵל ש"אִין עֲצָם מְסֻתָּר עַל עֲצָם"; וְכִפִּי שְׂמוּבָאָת בְּשׁוּלְחַן עָרוֹךְ אוֹרָה חִיִּים הִרְאִיָּה לְגַבֵּי כִיסוּי הָרֵאשׁ, שְׂאִין זֶה נִקְרָא כִיסוּי כְּשֶׂאֲדֵם מְנִיחַ אֶת יָדוֹ עַל רֵאשׁוֹ, מִפְּנֵי שְׂרָאשׁוֹ וְיָדוֹ הֵם אוֹתוֹ "עֲצָם", כִּי גַם בְּעֵנִינָנוּ: כִּיוּן שְׂכּוּחַ הַגִּילּוּי וְכּוּחַ הַצְּמֻצוֹם הֵם שְׁנֵיהֶם דָּבָר אֶחָד, אִין זֶה הַסְתֵּר וְהַעֲלֵם אֲמִיתִי; הַהֶסְתֵּר הוּא רַק לְגַבֵּי הַנְּבִרָאִים, לְהַסְתִיר כְּדֵי שֶׁהַנְּבִרָאִים יִירְאוּ ל"יש" ו"מִצִּיאוֹת", אֲבָל לֹא לְגַבֵּי לְמַעְלָה.

שבת קודש י"ד סיון

פיענוחים וכיאוורים בספר התניא

[וְהִנֵּה, בְּחִינַת הַצְמָצוּם וְהַסְתֵּר הַחַיּוּת נִקְרָא – בלשון תורת הקבלה, בְּשֵׁם "כְּלִים", וְהַחַיּוּת עֲצוּמוֹ – התגלות החיות, נִקְרָא בְּשֵׁם "אור", – שהיא ענין של אור וגילוי; שְׂכָמוֹ שֶׁהַכְּלִי מְכַסֶּה עַל מַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ – בְּךָ בְּחִינַת הַצְמָצוּם מְכַסֶּה וּמְסַתֵּר הָאור

וְהַחַיּוּת הַשּׁוֹפֵעַ; – הצמצום

מכסה ומסתיר על האור

והחיות האלקי השופע

לנבראים, שהאלקות לא

תיראה, וְהַכְּלִים הֵן הֵן

הְאוֹתִיּוֹת, – של "עשרה

מאמרות", או חילופיהן (כפי

שאותיות מתחלפות

באותיות אחרות) ו"עשרה

מאמרות" הם החיות

המהווה ומחיה את

הנבראים, שְׂשָׁרְשָׁן – של האותיות, הן ה' אוֹתִיּוֹת מְנַצֵּפֶה, – שהן

"כפולות", ישנו כ' וישנו ך' סופית, וכך בשאר ארבע האותיות, וכפי

שמוסבר ב"קבלה" אותיות כפולות אלו הן שורש האותיות, כי –

שְׁהֵן ה' גְּבוּרָה – אלו הן חמש בחינות הגבורה, הַמְחַלְקוֹת

וּמַפְרִידוֹת הַהֶבֶל וְהַקּוֹל בְּה' מוֹצְאוֹת הַפֶּה לְהַתְּהוּוֹת כ"ב

אוֹתִיּוֹת, – כפי שהדבר לדוגמה בגשמיות, שעל ידי "ה' מוצאות

הפה" מתחלק ונבדל הבל הקול להברות נפרדות של אותיות ומילים

פיענוחים וכיאוורים בספר התניא

– כך גם ברוחניות למעלה, שישנן ה' גבורות למעלה, היוצרות ענין כ"ב אותיות עליונות, וְשָׂרְשׁ הַ' גְּבוּרָה הוּא – הבחינה הנקראת ב"קבלה" בּוֹצִינָא דְקַרְדּוּנִיתָא, – פירוש המלה "קרדוניתא" בארמית, הוא חושך והעלם, והיינו שזו בחינה של העלם וחושך

שלמעלה מאור, שְׂהִיא –

בחינת גְּבוּרָה עֲלֵאָה

דְ"עֵתִיק יוֹמִין", – בפנימיות

הכתר, וְשָׂרְשׁ הַחֲסָדִים הוּא

גַּם כֵּן – בחינת חֲסָד

דְ"עֵתִיק יוֹמִין", כִּידוּעַ

לְיִדְעֵי חָן: – כפי שהדבר

ידוע ללומדי החכמה

הנסתרה, תורת הקבלה.

וכיון שגם הצמצום של

אותיות וגם הגילוי של אור

והיות אלקי, שרשם אחד ב"עתיק יומין", מובן הדבר שהצמצום

וההסתר אינם הסתרה אמיתית, שכן, כאמור, "אין עצם מסתיר על

עצם", אם הם "עצם" אחד, אין זו הסתרה. ממילא יוצא שהצמצום

וההסתר, המסתירים שהכוח האלקי המהווה את הנברא לא ייראה,

אין בהם משום הסתרה כלל לגבי למעלה ח"ו, אלא רק לגבי

הנבראים בלבד, שהם יראו את הבריאה כ"יש" ו"מציאות", ואילו

לאמיתית של דבר בטל כל נברא במציאות לגבי מקורו.

שער היחוד והאמונה

[והנה בחי' הצמצום

והסתר החיות נקרא בשם כלים והחיות עצמו נקרא

בשם אור שכומו שהכלי מכסה על מה שבתוכו כך

בחי' הצמצום מכסה ומסתיר האור והחיות השופע

והכלים הן הן האותיות ששרשן ה' אותיות מנצפ"ך

שהן ה' גבורות המחלקות ומפרידות ההבל והקול

בה' מוצאות הפה להתהוות כ"ב אותיות ושרש הה'

גבורות הוא בוצינא דקרדוניתא שהיא גבורה עילאה

דעתיק יומין ושרש החסדים הוא ג"כ חסד דעתיק יומין

כידוע ל"ח:

12. סיום חצאי הריבוע חסר בהרבה מדפוסי ה"תניא". ראה ביאורו של כ"ק אדמו"ר שליט"א הנדפס בסוף פרק ה.

יום ששי ח סיון, אסרו חה"ש [בחור"ל] ה'תש"ג

שיעורים. חומש: נשא, ששי.

תהלים: מד-מח.

תניא: פרק ב. והנה . . . -154- אינו כן.

דער עולם הזה הגשמי איז א געמיש פון גיבונאי של הקב"ה (א צוזאמענקונפט פלאַץ, וואו השי"ת כביכול קומט זיך צוזאמען מיט דעם אדם בחיר הנבראים) און גנת אגוז (בגימטריא חטא). און השי"ת גיט א בחירה חפשית צום מענשען, אז דער מענש קען זיך אליין אויסקלייבן א וועג אין לעבען.

תרגום חפשי

העולם הזה הגשמי הוא תערובת של "גיבונאי" של הקב"ה (מקום מפגש, שבו השי"ת כביכול מזדמן עם האדם בחיר הנבראים) ו"גנת אגוז" (אגוז (עם הכולל)) בגימטריא חטא). והשי"ת מעניק בחירה חפשית לאדם, שהאדם יכול לבחור בעצמו דרך בחיים.

שבת ט סיון ה'תש"ג

שיעורים. חומש: נשא, שביעי עם פירש"י.

תהלים: מט-נד.

תניא: וכו' . . . -154- הבריאה.

די וועלט דארף האָבען טהרת האויר. טהרת האויר איז נאָר דורך אותיות התורה. די אותיות שבתורה זיינען א שמירה כללית און א שמירה פרטית. חלוקת השתא סדרי משנה (בעל-פה) איז א "ובלכתך בדרך"דיקער. די משנה משניות וואָס מען וועט חזר'ן וואו מען וועט זיין, אין וואָס פאר א פלאַץ מען וועט זיין, וועט מען באלייכטען די פארבינדונג פון ישראל מיט קוב"ה. משנה איז אותיות נשמה. עס איז זייער שווער צו געפינען די ווערטער אויסצודריקען דעם גרעסטען תועלת בעזה"י אין דער שמירה כללית און דער שמירה פרטית, וואָס דער כסדר'דיגער חזר'ן משניות וועט בעזה"י בריינגען. און עס פעלען אויס די ווערטער צו באַשרייבען דעם גרויסען נחת רוח, וואָס מען וועט פארשאַפען דעם בורא עולם ב"ה.

תרגום חפשי

העולם זקוק לטיהור האויר. טהרת האויר היא רק ע"י אותיות התורה. האותיות שבתורה הם שמירה כללית ושמירה פרטית. חלוקת הששה סדרי משנה (בעל-פה) היא ה"ובלכתך בדרך". המשנה-משניות שישנו אותם איפה שימצאו, באיזה מקום שימצאו - מאירים את הקשר של ישראל עם קוב"ה. משנה היא אותיות נשמה. קשה מאוד למצוא את המלים להביע את התועלת הגדולה ביותר, בעזה"י, בשמירה כללית ובשמירה פרטית, שהחזרה הסדירה של משניות תביא, בעזה"י, וחסרות המלים להביע את גודל נחת הרוח, שיגרמו לבורא עולם ב"ה.

יום ראשון י סיון ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בעלותך, פ' ראשונה עם פירש"י.

תהלים: נה-נט.

תניא: פרק ג. והנה . . . אפס בלעדו.

רבינו הזקן ענה לאחד בהכנסו ליחידות: בני ישראל ווערען אָנגערופען נרות. א נר איז כלול פון כלי פתילה שמן ואש. מען מוז אבער אָנצינדען דעם אש און דעמאָלט איז דאָס מאיר. בא דיר איז א גוטער נר, אָבער עס פעלט דיר דער אָנצינדער. דורך הכאה בכח אין דעם אבן של נפש הבהמית, געהט אויס א ניצוץ אש, וועלכער צינדט אָן דעם אש אלקי.

תרגום חפשי

רבינו הזקן ענה לאחד בהכנסו ליחידות: בני ישראל קרויים נרות. נר כלול מכלי, פתילה, שמן ואש. אך חייבים להצית את האש ואז הוא מאיר. הנר שבך הוא טוב, אך חסר לך מי שידליקו; ע"י הכאה בכוח באבן של נפש הבהמית, ניתז ניצוץ אש, שהוא מצית את האש האלקי.

יום ראשון

יום שני

יום שלישי

יום שני י"א סיון ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בעלותך, שני עם פירש"י.
תהלים: ס-סח.
תניא: והמשל . . . -156- ואפס בלעדו.

יום
רביעי

משיחות אאמו"ר: אין דער עבודה פון עבודת ה' ע"ד החסידות, זיינען פאראן אלע מדריגות..
די דרגא פון מת באדארף קיין סך הסבר ניט האָבען. עם איז אבער אויך פאראן - ת"ל - תחית המתים אין עבודה רוחנית. א מת איז קאלט, עם איז ניטאָ אזא קאלטע זאך ווי שכל הטבעי און שכל אנושי, און ווען דער שכל הטבעי פארשטעהט א השגה אלקית און די מדות שבשכל ווערען נתפעל און גערירט פון דעם געשמאק שכלי, איז דאָס דער אמת'ער תחית המתים.

תרגום חפשי

משיחות אאמו"ר: בסדר העבודה של עבודת ה' על דרך החסידות, נמצאות כל הרמות.. דרגת מת אינה זקוקה להסבר רב. אך קיימת גם - תודה לאל - תחיית המתים בעבודה רוחנית. מת הוא קר, אין דבר כל-כך קר כמו השכל הטבעי והשכל האנושי, וכאשר השכל הטבעי מבין השגה אלוקית, והמדות שבשכל מתפעלים ומתרגשים מהעריבות השכלית - הרי זו תחיית המתים האמיתית.

יום שלישי י"ב סיון ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בעלותך, שלישי עם פירש"י.
תהלים: טו-סח.
תניא: וכדברים . . . -156- להקדים.
בברכת שנ"ב: נהי' היו"ד בקמץ ולא בסגול.

אאמו"ר כותב באחד ממכתביו: אהוב את הבקורת, כי היא תעמידך על הגובה האמיתי.

יום
חמישי

יום רביעי י"ג סיון ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בעלותך, רביעי עם פירש"י.
תהלים: סט-עא.
תניא: פרק ד. כי . . . -עט- להטיב.

הצ"צ חבר כמה נגונים, למודו הי' בקול ונגון, ולפעמים הי' מפסיק באמצע למודו, או כתיבתו דא"ח או שו"ת, ומנגן איזה ניגון.
אאמו"ר סיפר, אשר מקול ניגונו של הצ"צ הי' יודע במה הוא עסוק באותה שעה.

יום
שישי

יום חמישי י"ד סיון ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בעלותך, חמישי עם פירש"י.
תהלים: עב-עו.
תניא: והנה כמו . . . -158- ליש.

בלבישת טלית קטן בבוקר בידים נקיות ובמקום שמותר לברך, מברכים "על מצות ציצית"
- כיון שאין בט"ק שלנו שיעור עיטוף. אם אסור לברך, אזי קודם התפלה - אם אינו לובש ט"ג - ימשמש בד' ציציותיו ויברך אז.

שבת
קודש

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - ח' סיון י"ד סיון ה'תשס"ו

יום ראשון

הלכות זכייה ומתנה פ"ק ז

א. מנהג פשוט ברב המדינות, שבזמן שישיא אדם אשה, משלחין לו רעיו ומידעיו מעות כדי שיתחזק בהן על ההוצאה שמוציא במשטה, ובאין אותן הרעים והמדיעין ששלחו, ואוכלין ושותין עם החתן בשבעת ימי המשטה או במקצתן, הכל כמנהג המדינה. ואלו המעות שמשלחין נקראין 'שושבינות', ואותם האנשים ששלחו אותן המעות ואוכלין ושותין עם החתן נקראים 'שושבינין'.

ב. השושבינות אינה מתנה גמורה; הדברים דועים, שלא שלח זה עשרה דינרין, כדי שיאכל וישטה בזו אָחד; ולא שלח אלא ודעתו שאם ישא הוא, יחזר וישלח לו כמו ששלח לו. לפיכך, אם נשא זה, ולא החזיר לו השושבינות - הרי זה תובע בדין, ומוציאה ממנו.

ג. ואין יכול לתבעו, עד שישיא כדרך שנשא הוא. ביצד? ראובן שנשא בתולה, ושלח לו שמעון שושבינות, ואחר כך נשא שמעון אלמנה - אינו יכול לתבע לראובן להחזיר לו השושבינות, שהרי אומר לו: 'איני מחזיר לך אלא בבתולה כמו שנתת לי'. וכן אם שלח לו בנשואי אלמנה, אינו יכול לתבעו ולהחזיר לו בנשואי בתולה.

ד. עשה ראובן משטה בגלוי ובפרהסייה, ועשה שמעון בצנעה, או שעשה ראובן בצנעה, ועשה שמעון בפרהסייה - אינו יכול לתבעו, שהרי אומר לו: 'איני עושה עמך אלא כדרך שעשית עמי'.

ה. ראובן שנשא, ושלח לו שמעון שושבינות, ואכל ושתה עמו, ואחר כך נשא שמעון בנשואי ראובן עצמן, ובא ראובן ואכל ושתה עמו, או שקרא לו שמעון לאכל ולא רצה לבוא, או שהנה במדינה ושמע קול טבלה במקום שאין דרפן לקרות אחד אחד אלא כל השומע יבוא, ושמע ולא בא - חייב להחזיר לו השושבינות כלה; שהרי ידע ולא בא, או קרא לו במקום שדרפן לקרות אחד אחד ולא בא.

ו. לא היה ראובן במדינה - מנכין לו דמי מה שאכל ושתה שמעון אצלו, ומחזיר שאר השושבינות. וכן אם היה במדינה, ולא קראהו או לא הודיעו - מנכין לו; ויש לו עליו תרעמת, מפני שלא הודיעו.

ז. וכמה מנכין? נהגו בכובי, אם דינר אחד שלח לו שמעון - אינו מחזיר לו כלום, שזה הוא דמי מה שאכל. ואם יתר על דינר עד סלע שלח לו, מנכה לו מחצה. מסלע ולמעלה, אומדין דעת המשלח.

ח. ושעור השושבינות - אם אדם חשוב הוא, מנכה לו מחצה; ואם צר עין ומדקדק בהוצאתו, אינו מנכה לו אלא שעור מה שאכל ושתה, ומשלם לו השאר.

ט. מת שמעון קדם שישיא אשה, או שנשא ומת בתוך ימי המשטה - אין ראובן חייב להחזיר ליושי שמעון כלום,

שהרי אומר להם: 'תנו לי שושביני ואשמח עמו'.

י. לפיכך אם שמח עמו ואחר כך מת שמעון, או שקרא לו ולא בא, או שלא היה במדינה, או שלא הודיעו - הואיל ושלמו ימי המשטה ואחר כך מת שמעון, חייב ראובן להחזיר השושבינות ליושי; או כלה, או בכובי, אם לא הודיעו או לא היה עמו במדינה.

יא. מת ראובן, ואחר כך נשא שמעון אשה, ושלמו ימי המשטה - מקום שנהגו לגבות השושבינות מן היושי, כופין יושי ראובן להחזיר בכובי; ומקום שלא נהגו, אין היושיין משלמין כלום.

יב. מת ראובן אחר שנשא שמעון אשה ושלמו ימי המשטה - כופין את יושיי לשלם השושבינות ככל מקום, שהרי נתחייב אביהם לשלם. ואם כלה היה חייב לשלם, משלמין את כלה; ואם בכובי, משלמין בכובי.

יג. חמשה דברים נאמרו בשושבינות: נגבית בבית דין - שאינה אלא כמו מלוה. ואינה משתלמת אלא בעונתה כעין נשואי ראשון - שזה כמו תנאי הוא, אף על פי שלא פירש שעל דעת זו שלחה. ואין בה משום רבית; אפלו שלח לו דינר, והחזיר לו עשרה - מתר, שלא על מנת להוסיף לו שלח. ואין השביעית משמטתה, שאינו יכול לגש אותו ולתבעו עד שישיא כדרך שנשא הוא. ואין הבכור נוטל בה פי שנים כשתחזר ליושי, מפני שהוא ראוי, ואין הבכור נוטל בראוי כבמחזק, כמו שיתבאר במקומו.

יד. השולח תשורה לחברו, או שנתן לו מעות כשמיטה ירו, והוא ממאן לקח, וזה נשבע שאי אפשר שלא תקח והפציר בו עד שלקח, וכל פיצא באלו - אף על פי שלא פירש, הרי אלו מתנה, ואינו יכול לחזר ולתבע, עד שיפירש שהיא מלוה.

טו. וכן השולח לחברו כדי יין וכדי שמן ופרות בעת הנשואין - אינן נגבין בבית דין, מפני שהן גמילות חסדים; ולא נאמרו דיני השושבינות אלא במעות בלבד.

הלכות זכייה ומתנה פ"ק ח

א. הסומא או הפסח או הגדס, או החושש בראשו או בעינו או ברגלו או בידו, וכיוצא בהן - הרי הוא ככריא לכל דבר בממכרו ומקחו ומתנותיו.

ב. אכל החולה שתשש כח כל גופו, וכשל מחמת החלי עד שאינו יכול להלך על רגליו בשוק, והרי הוא נופל על המטה - הוא הנקרא 'שכיב מרע', ומשפטי מתנותיו אינן כמתנת הכריא. ביצד? שכיב מרע שצונה לתן לפלוני כך וכך, ולתן לפלוני כך וכך, בין בחל בין בשבת, בין כתב בין לא כתב - זכו הכל כשימיות בכל מה שנתן להן, ואינו צריך קנין; שדברי שכיב מרע, ככתובין וכמסורין הן. ודבר זה מדברי סופרים. ואף על פי שאינה קונה אלא מדברייהן, עשו אותה כשול תורה, כדי שלא תטרף דעתו עליו כשידע

חוזר; ואם לא עמד, קנה זה המקצת. ואם היה בה קנן, לא קנה אלא אם כן היה מיפה כחו, כמו שבארנו.

יח. אל תטעה בשכיב מרע שכתב כל נכסיו, ופרש שנתן הכל מעכשו והקנה מחיים, שאין זו מתנת שכיב מרע, אלא כשאר כל מתנות הבריאים; שאם הגיע השטר ליד המקבל, או שקנו מיד הנותן - קנה הכל, ואין יכול לחזור בו.

יט. הנותן מתנה כשהוא שכיב מרע, וכתוב בה: 'בחיים ובמות', או: 'מחיים ובמות', בין בכל בין במקצת - הואיל וכתוב בה 'ובמות', הרי זו מתנת שכיב מרע; שזה שכתב בה 'ובמות', שלא יקנה אלא לאחר מיתה; וזה שכתב בה 'בחיים', סימן לישב דעתו שיחיה מחלי זה.

כ. שכיב מרע שנתן הנכסים, שהדבר גלוי שהן כל נכסיו שיש לו - הרי זו כמתנה במקצת; ואם קנו מידו ועמד, אינו חוזר. חוששין אנו, שמא נשאר לו נכסים אחרים במדינת הים, עד שיאמר: 'כל נכסי, שהן אלו', או שיהיה מחזק שאין לו נכסים אלא אלו; ואחר כך תהיה מתנה בכל.

כא. שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים, רואין: אם כמחלק פתבם - אם מת, קנו כלן; עמד, חוזר בכלן. ואם כגמלך אחר ששיר, וחזר וכתב, וחזר וכתב, וקנו מידו על כל אחד ואחד - מת, קנו כלן; עמד, אינו חוזר אלא באחרון, שהרי נתן לו כל נכסיו הנשארים.

כב. הכותב כל נכסיו לעבדו, ועמד - חוזר בנכסים, ואינו חוזר בעבד; שהרי יצא עליו שם בן חורין.

כג. שכיב מרע שצוה מחמת מיתה, כגון שהיתה דעתו נוטה שהוא מת ודאי, ונפר דבר זה מפלל דבריו - אף על פי שקנו מידו במקצת - אם עמד, חוזר.

כד. המפרש לים, והיוצא בשירה, והיוצא בקולר, והמספן, והוא שקפץ עליו החלי והכביד עליו חליו - כל אחד מארבעתן, כמצוה מחמת מיתה הוא, והרי דבריו כפתיבין וכמסורין, ומקמיין אותן אם מת; ואם נצול ועמד - אפלו קנו מידו במקצת, חוזר פדין כל מצוה מחמת מיתה.

כה. שכיב מרע שנתק מחלי לחלי - אם לא עמד ולא הלך על משענתו בשוק, מתנתו מתנה.

כו. עמד בין החלי שצוה בו ובין החלי שמת ממנו, והלך על משענתו - אומדין אותו על פי רופאים: אם מחמת חלי הראשון מת, מתנתו קיימת; ואם לאו, אין מתנתו קיימת. ואם הלך בשוק בלא משענת - אינו צריך אמד, אלא בטלו מתנותיו הראשונות.

כז. מתנת שכיב מרע שאין פתוב בה שמתוך חלי זה שצוה בו מת, ואין העדים מצויין לשאל להם - אף על פי שהרי זה המצוה מת, הרי המתנה בטלה; שאין מיתתו ראיה שמא עמד מחלי שנתן בו המתנה ואחר כך חלה חלי אחר ומת; לפיכך הנכסים בחזקת היושין, עד שיביא ראיה שמתוך החלי שנתן בו מתנה זו מת.

הלכות זכיה ומתנה פּרָק ט

א. שכיב מרע שצוה ואמר: 'לא תגלו מתנה זו, ולא תודיעו בה אדם אלא לאחר מותו' - הרי זו מתנה קיימת, ואינה

שאין דבריו קיימים.

ג. לפיכך, אם אמר: 'קנו ממני' - אפלו בשבת, קונין ממנו, שזה הקנן אינו צריך.

ד. ואין שכיב מרע צריך לומר 'אתם עדי', אלא כל השומע דבריו, הרי זה עד; שאין אדם משטה בשעת מיתתו.

ה. שכיב מרע שצוה לתן מתנה לעבר שבמעי אשתו - וכה העבר, מפני שדעתו של אדם קרובה אצל בנו, כמו שבארנו.

ו. אמר: 'אם ילדה אשתי זכר, יטל מנה, ואם נקבה, מאתים' - ילדה זכר, נוטל מנה; ילדה נקבה, נוטלת מאתים; ילדה זכר ונקבה, הזכר נוטל מנה והנקבה מאתים; ילדה טמטום או אנדרוגינוס, נוטל פפחות שבשניהם.

ז. שכיב מרע שאמר לו: 'נכסיו למי? ואמר להן: 'דומה שיש לו בן או שאשתו מעברת, עכשו שאין לו בן או שאין אשתו מעברת, נכסיו לפלוני', ונודע שיש לו בן, או שהיתה אשתו מעברת - אף על פי שהפילה או מת הבן אחר כך, אין מתנתו מתנה.

ח. מתנת שכיב מרע אינה קונה, אלא לאחר מיתה; ואין אחד מהן זוכה בדבר שצוה לו בין מקרקעין בין מטלטלין, אלא לאחר מיתה.

ט. לפיכך מוציאין לכתבת האשה ולמזון האלמנה והבנות מיד אלו שצוה להן, שהרי במיתתו נתחייבו הנכסים בכתבה ובמזונות, ואלו שנתן להן לא יקנו אלא לאחר מיתה.

י. מתנת שכיב מרע שכתוב בה קנן, בין היתה במקצת נכסיו בין היתה בכל נכסיו - חוששין לה שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר; והואיל ומתנה זו לא תקנה אלא לאחר מיתה - אין שטר לאחר מיתה, והרי המתנה בטלה.

יא. ואם קנו ממנו כדי ליפות כח המקבל, כגון שכתוב בה: 'וקנינו ממנו מוסף על מתנה זו' - הרי היא קיימת.

יב. שכיב מרע שאמר: 'כתבו ותנו מנה לפלוני', ומת קדם שיכתבו ותנו לו - אין כותבין ואין נוהגין לו; שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר, ואין שטר לאחר מיתה.

יג. ואם אמר 'כתבו' כדי ליפות כח המקבל, כגון שאמר: 'תנו מנה לפלוני, ואף כתבו וחתמו ותנו לו' - הרי אלו כותבין ונוהגין לאחר מיתה.

יד. שכיב מרע שכתב כל נכסיו מתנה סתם, ולא שיר כלום - אם עמד - חוזר, ואפלו קנו מידו כדי ליפות את כחו, בין שהקנה כל נכסיו לאחד, בין שכתבן לשנים; שאמדין דעת הוא, שלא נתן זה הכל, אלא ונתפנן שלא יקנו כלום אלא לאחר מותו.

טו. שיר כלום לעצמו, בין קרקע בין מטלטלין - הרי זו מתנה במקצת, וסתמה כמתנת בריא שקונה מזמן הכתיבה. לפיכך אינו חוזר, והוא שקנו מידו; שמתנת שכיב מרע במקצת צריכה קנן, בין עמד בין לא עמד.

טז. במה דברים אמורים? בשנתן סתם; שהרי אנו אומדין דעתו ואומריין: 'הואיל ושיר, לא נתפנן אלא להקנות לו מחיים במתנת בריא'.

יז. אבל אם נתן לו המקצת בפרוש במתנת שכיב מרע, שאינו קונה אלא לאחר מיתה, אינו צריך קנן, ואם עמד -

- מִתְנַה מְסֻתֶרֶת; שְׂבַעַת שְׁתַּקְנָה, שֶׁהוּא אַחַר מוֹתוֹ, הֲרִי אָמַר: 'גַּלּוֹ אוֹתָהּ'.
- ב. מְצוּנָה מִחֲמַת מִיָּתֶה, אֵינּוּ צָרִיךְ לוֹמַר: 'גַּלּוֹ אֶת הַמִּתְנָה'; אֲלֵא אַף עַל פִּי שֶׁהִיא כְּתוּבָה סֵתֵם, אֵינּוּ חוֹשְׁשִׁין לָהּ שְׁמָא מְסֻתֶרֶת הִיא.
- ג. שְׂכִיב מֵרַע שְׁאָמַר: 'טַל פְּלוּנֵי נְכִסֵּי' אוּ 'מִקְצַת נְכִסֵּי', אוּ 'יַחְזִיק', אוּ 'יִזְכֶּה', אוּ 'יִקְנֶה' - בְּלֵן לְשׁוֹן מִתְנָה הֵן. וְכֵן אִם אָמַר: 'יַחְסֵן' אוּ 'יִרְשֵׁ' עַל מִי שְׁרָאוּי לִירְשׁוֹ, הֲרִי זֶה קִנְיָה.
- ד. 'יִהְיֶה פְּלוּנֵי בְּהֵן', 'עֲמַד בְּהֵן', 'שְׁעֵן בְּהֵן' - לֹא קִנְיָה.
- ה. שְׂכִיב מֵרַע שְׂפֻתָב כָּל נְכִסָּיו לְאַחַר - אִם אֵינּוּ רְאוּי לִירְשׁוֹ, נוֹטֵלֵן מִשׁוּם מִתְנָה; וְאִם רְאוּי לִירְשׁוֹ, נוֹטֵלֵן מִשׁוּם יִרְשָׁה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהִיא הַיּוֹרֵשׁ הַזֶּה אַחַת מִבְּנוֹתָיו, אוּ אַחַד מִכָּלל בְּנָיו, אוּ אַחַד מִכָּלל אַחֲיוֹ, וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן מִשְׁאֵר יוֹרְשֵׁין. אָבֵל אִם כְּתוּבָן לְאַחַד מִבְּנָיו, לֹא עָשָׂהוּ אֲלֵא אֲפוֹטְרוֹפוֹס, כְּמוֹ שְׂבַאֲרוֹנוֹ.
- ו. מִי שְׁאָמְרוֹ לוֹ בְּשַׁעַת מִיתָתוֹ: 'נְכִסֵּיךְ לְמִי הֵן? שְׁמָא לְפְלוּנֵי? וְאָמַר לָהֵן: 'וְאֵלֵא לְמִי' - ? רּוֹאִין: אִם רְאוּי לִירְשׁוֹ, נוֹטֵלֵן מִשׁוּם יִרְשָׁה; וְאִם לֹא, נוֹטֵלֵן מִשׁוּם מִתְנָה.
- ז. גַּר שֵׁישׁ לוֹ בֵּן שְׁאֵין הוֹרְתוֹ בְּקִדְשָׁה - הוֹאִיל וְאֵינּוּ יוֹרְשׁוֹ, כְּמוֹ שְׂפִיתְבָּאָר בְּמִקּוּמוֹ, כִּף אֵינּוּ יָכוֹל לְתַן לוֹ נְכִסָּיו בְּמִתְנַת שְׂכִיב מֵרַע, לֹא כָּל נְכִסָּיו וְלֹא מִקְצַתָּן - שְׁלֹשׁוֹן יִרְשָׁה וּמִתְנָה, לְגַבֵּי יוֹרֵשׁ - אַחַד הוּא. וְאִם תֵּאמַר יִקְנֶה, נִמְצָא זֶה בְּאֵלוֹ יִרְשׁ אַבִּיו;
- ח. לְפִיכֵךְ, אִם נִתֵן לְגַר מִשְׁאֵר הַגֵּרִים, מִתְנָתוֹ קִיָּמַת.
- ט. שְׂכִיב מֵרַע שֶׁהוּדָה: 'שֵׁישׁ לוֹ לְפְלוּנֵי אֲצָלִי כִף וְכֵף, תְּנוּהוּ לוֹ', אוּ שְׁאָמַר: 'כָּלִי פְלוּנֵי הוּא פְקָדוֹן בְּיָדִי לְפְלוּנֵי, תְּנוּהוּ לוֹ', 'חֲצַר פְּלוּנֵי שֶׁל פְּלוּנֵי הוּא', 'חֹב שֵׁישׁ לִי בְּיָד פְּלוּנֵי אֵינּוּ שְׁלִי, שֶׁל פְּלוּנֵי הוּא' - בְּכָל אֵלוֹ הַדְּבָרִים וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן, הוֹדְתָּהּ הוֹדְתָּהּ. וְאִפְלוֹ הוֹדָה הַגֵּר לְכֵנוּ שְׁאֵין הוֹרְתוֹ בְּקִדְשָׁה, דְּבָרָיו קִיָּמִין; אִפְלוֹ הוֹדָה שְׂכִיב מֵרַע לְגוֹי, נוֹתֵנִין לוֹ.
- י. אָבֵל שְׂכִיב מֵרַע שְׂצוּהָ לְתַן לְגוֹי מִתְנָה - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, שְׂצוּהָ כְּמִי שְׂצוּהָ לְעַבֵר עֲבָרָה בְּנְכִסָּיו.

יום שני

הַלְכוֹת זְכִיָּה וּמִתְנָה פְּרָק י

- א. שְׂכִיב מֵרַע שְׁאָמַר: 'תְּנוּ מְנָה לְפְלוּנֵי', וְנָתַת - תְּנוּ לְאַחַר מִיָּתֶה; שְׂדַבְרֵי שְׂכִיב מֵרַע, כְּכַתוּבִין וְכַמְסוּרִין הֵן; וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא עַל מְנָה שֵׁישׁ לוֹ קְבוּרָה הוּא אוֹמַר.
- ב. וְכֵן שְׂכִיב מֵרַע שְׁאָמַר: 'הַלְוֵאָה אוּ הַפְּקָדוֹן שֵׁישׁ לִי בְּיָד פְּלוּנֵי, תְּנוּ אוֹתָהּ לְפְלוּנֵי' - דְּבָרָיו קִיָּמִין, וְאֵינּוּ צָרִיךְ לְמַעַמַד שְׁלֹשְׁתָּן. וְכֵן אִם אָמַר: 'תְּנוּ שְׂטֵר פְּלוּנֵי לְפְלוּנֵי', זְכָה בְּמָה שֵׁישׁ בְּשֵׁטֵר, וְכֵאלוֹ כְּתָב וּמְסָר, אַף עַל פִּי שֶׁלֹא מְשַׁף הַשְּׂטֵר; וְאֵין הַיּוֹרֵשׁ יָכוֹל לְמַחֵל שְׂטֵר זֶה, שְׂנַתֵן בְּמִתְנַת שְׂכִיב מֵרַע. וּמִפְּנֵי מָה הַמּוֹכֵר אוּ הַנוֹתֵן שְׂטֵר חוֹב לְחַבְרוֹ וְחֹזֵר הַיּוֹרֵשׁ וּמְחַלוֹ, מְחוּל, וְשְׂכִיב מֵרַע שְׂנַתֵן שְׂטֵר חוֹב, אֵין הַיּוֹרֵשׁ יָכוֹל לְמַחֵל? מִפְּנֵי שֶׁקִּבְּלֵן הַרְאָהָה שְׂבִשְׂטֵר, מִדְּבָרֵיהֶם.

- י. אָבֵל שְׂכִיב מֵרַע שְׂצוּהָ לְתַן לְגוֹי מִתְנָה - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, שְׂצוּהָ כְּמִי שְׂצוּהָ לְעַבֵר עֲבָרָה בְּנְכִסָּיו.
- יא. אָמַר: 'פְּלוּנֵי עֲבָדִי עָשׂוּ אוֹתוֹ בֵּן חוֹרִין', אוּ שְׁאָמַר: 'עֲשִׂיתִי אוֹתוֹ בֵּן חוֹרִין', אוּ: 'הֲרִי הוּא בֵּן חוֹרִין' - פּוֹפִין אֶת הַיּוֹרְשִׁין, וּמִשְׁחַרְרִין אוֹתוֹ; שֶׁהַעֲבָד יִשְׁנוּ בְּמִקְצַת מְצוּוֹת.
- יב. אָמַר: 'פְּלוּנֵי שְׁפַחְתִּי עָשׂוּ לָהּ קוֹרֵת רֹחַ' - עוֹשִׂין לָהּ, וְאֵינּוּ עוֹבְדֵת אֲלֵא עֲבוּדָה שֶׁהִיא רוּצָה כֶּה מִכָּל הַעֲבוּדוֹת הַיְדוּעוֹת לְעַבְדִים בְּאוֹתוֹ מְקוּם.
- יג. שְׂכִיב מֵרַע שְׂפֻתָב כָּל נְכִסָּיו לְאַחַר, וְאָמַר הֵלָה: 'אֵינִי רוּצָה בְּהֵן' - לֹא קִנְיָה.
- יד. שְׂתַק, וְאַחַר כִּף צוּח - קִנְיָה; שְׂדַבְרֵי שְׂכִיב מֵרַע כְּכַתוּבִין וְכַמְסוּרִין; וְכֵינֵן שְׂשֻׁתַק, אֵינּוּ יָכוֹל לְחַזֵר בּוֹ.
- טו. שְׂכִיב מֵרַע שְׂפֻתָב לְזוֹה, וְחֹזֵר וְכַתְב לְאַחַר - הַאֲחֲרוֹן קִנְיָה; שֵׁישׁ לוֹ לְחַזֵר עַד שְׂיָמוּת - בֵּין כָּלל בֵּין בְּמִקְצַת, בֵּין לְעַצְמוֹ בֵּין לְאַחַר. וְאִפְלוֹ כְּתָב וְזָכָה לְרֵאשׁוֹן, וְכַתְב וְזָכָה לְאַחֲרוֹן - הַאֲחֲרוֹן קִנְיָה; שְׂשְׂכִיב מֵרַע שְׂזָכָה, עֲדִין מִתְנַת

בשטר זכה. לפיכך, אם יצא עליו שטר חוב, גובה מן האחרון; אין לו, גובה משלפני; אין לו, גובה משלפני פניו.

טו. שכיב מרע שאמר: 'דור פלוני בבית זה', 'יאכל פלוני פרות דקל זה' - לא אמר פלוס; שלא הקנה להם דבר שיש בו ממש, שהדירה והאכילה וכיוצא בהן, הרי הן כדבור וכשנה שאינן נקנין. אבל אם אמר: 'תנו בית זה לפלוני כדי שידור בו עד זמן פלוני', או: 'תנו דקל זה לפלוני כדי שיאכל פרותיו' - דבריו קנימין; שהרי הקנה להן הגוף לפרות, והגוף דבר שיש בו ממש. וכן כל פיוצא בזה.

הלכות זכיה ומתנה פקק יא

א. שכיב מרע שאמר: 'נכסים אלו לבני', אין הבנות בכלל. היה לו בן אחד ובת אחת, או בן וכן הבן - אף על פי שאמר 'לבני', שהוא לשון רבים, אין נותנין אלא לבנו; שהבן האחד נקרא 'בנים'.

ב. שכיב מרע שאמר: 'נכסי לטוביה', ומת, ובא אחד ששמו טוביה, ואמר: 'אני הוא' - נוטלן. ואם החזק שמו 'רב טוביה', אינו נוטלן; ואם היה שכיב מרע גס בו, וקורא אותו בשמו - נוטלן.

ג. באו שנים לתבע, וכל אחד מהן מחזק שמו 'טוביה' - אם היה אחד מהן תלמיד חכמים, תלמיד חכמים קודם; אין בהן תלמיד חכמים, והיה בהן שכן או קרוב - הוא קודם; היה אחד שכן ואחד קרוב, השכן קודם. שניהם קרובים או שניהם שכנים או שניהם תלמידי חכמים, יעשו הדינין כמו שיראה להם: כל מי שדעתן נוטה ששעל זה אמר, נותנין לו. וכן אם היו רבים.

ד. שכיב מרע שאמר: 'נכסי לפלוני ופלוני ופלוני' - חולקין בשוה, אפלו הן מאה.

ה. אמר: 'נכסי לפלוני ולבני' - פלוני נוטל מחצה, וכל בני מחצה. ומעשה באחד שאמר לאשתו: 'נכסי לך ולבניך', ואמרו חכמים: 'תטל היא מחצה, וכל הבנים מחצה'.

ו. אמר: 'לפלוני ופלוני ובני פלוני' - נוטלין בני פלוני מחצה, והשנים הראשונים מחצה.

ז. שכיב מרע שאמר: 'יחלק פלוני בנכסי' - יטל מחצה. 'תנו חלק לפלוני בנכסי' - יטל אחד מששה עשר; ויש מי שהורה שיטל רביע הנכסים.

ח. שכיב מרע שאמר: 'תנו חלק לפלוני עבור היין שיש לי' - יטל רביע היין. אמר: 'תנו לו בו חלק בבבית' - הרי מעט, ויטל שמין היין. אמר: 'תנו לו בו חלק לקדרה' - נוטל חלק משנים עשר מן היין. אמר: 'תנו לו בו חלק לטפיח' - נוטל חלק מששה עשר מן היין שבבור, שהרי גלה דעתו שלחלק מועט נתפון.

ט. ואין גומרין מן השעורין האלו לדין אחר.

י. שכיב מרע שאמר: 'תטל אשתי כאחד מן הבנים' - נוטלת כאחד מבניו; ואם נולדו לו בנים אחר הצואה - מצטרפין עם אלו שהיו בשעת הצואה, ונוטלת חלק עם כלן. פיצד? היו לו שלשה בנים בשעת הצואה, ולאחר

לפיכך, היורש, עדין זה השטר שלו הוא מן התורה ומתקלו; ומתנת שכיב מרע - אף על פי שהיא מדברייהם, עשו אותה כשל תורה, וכאלו קנה ממון שבשטר מן התורה, והגיע לידו, ולא נשאר ליורש בו קנין, ולפיכך אינו מוחל.

ג. שכיב מרע שאמר: 'מנה לפלוני בדי' - אם אמר 'תנו', נותנין; לא אמר 'תנו', אין נותנין, שמא לא אמר 'מנה יש לפלוני בדי', אלא כדי שלא יאמרו על יורשיו שיש להן קמון.

ד. לפיכך, אם אמר דבר זה דרך הודאה, ולא היה שם חשש ערמה - נותנין, אף על פי שלא אמר 'תנו'.

ה. פיוצא בו, ראו את אביהן שהטמין מעות בשדה תבה ומגדל, ואמר: 'של פלוני הן', 'של מעשר שני הן' - אם כמותר דבריו להן, הרי דבריו קנימין; אם כמערים, לא אמר כלום.

ו. וכן אם בא אחד ואמר להן: 'אני ראיתי את אביכן שהטמין מעות בשדה תבה ומגדל, ואמר של פלוני הן, של מעשר שני הן' - אם היו טמונין בבית, לא אמר כלום; בשדה, דבריו קנימין. כללו של דבר: כל שאלו יכול לטלן, דבריו קנימין; ואם לאו, לא אמר כלום.

ז. הרי שהיה מצטער על מעות שהניח לו אביו, ולא ידע היכן החביאן, ואמרו לו בחלום: 'כך וכך הן, ובמקום פלוני הן, ושל פלוני הן', או 'של מעשר שני הן', ומצאן במקום שצאמר לו, וכמנין שנאמר לו - זה היה מעשה, ואמרו חכמים: 'דברי חלומות - לא מעלין ולא מורידין'.

ח. שכיב מרע שהודה שיש לפלוני בידו מנה, ואמרו יתומים: 'חזר ואמר לנו אבינו: פרעתיו' - נאמנין, ונשבעין על זה שבועת הסת.

ט. אמר 'תנו', ואמרו יתומים: 'חזר ואמר לנו אבא: פרעתיו' - אין נאמנין.

י. אמר: 'מנה לפלוני בדי', ואמרו יתומים: 'נתננו' - אין נאמנין; שהרי לא אמר 'תנו', ומנין ידעו שחביבין לתן?.

יא. אמר: 'תנו', ואמרו יתומים: 'נתנו' - נאמנין, ונשבעין הסת שנתנו.

יב. שכיב מרע שנתן מנה לאחד ואמר לו: 'הולך מנה זו לפלוני', הלך ומצאו שמת - אם קים היה בשעה שנתן לו השכיב מרע, ינתנו ליורשי מי שנסתלחו לו; שדברי שכיב מרע, ככתובין וכמסורין הן. ואם לא היה קים, יחזרו ליורשי המשלח; שאין קנין למת.

יג. שכיב מרע שאמר: 'תנו מאתים זוז לפלוני, ושלש מאות זוז לפלוני, וארבע מאות זוז לפלוני' - אין אומרים: 'כל הקודם בשטר זכה'. לפיכך, אם לא הניח תשע מאות - חולקין הנמצא לפי מה שכתב להן. ואם יצא עליו שטר חוב - גובה מכלן, מכל אחד ואחד כפי מה שנתן לו. פיצד? היה החוב ארבע מאות וחמשים - בעל המאתים נתן מאה, ובעל השלש מאות מאה וחמשים, ובעל הארבע מאות נתן מאתים.

יד. אבל אם אמר: 'תנו מאתים זוז לפלוני, ואחריו שלש מאות לפלוני, ואחריו ארבע מאות לפלוני' - כל הקודם

דקל'. ושוב מעשה באחד מאחד מן החמשה, מאה פדין, ונמצא הבית שיש לזה המצוה מחזיק מאה ועשרים, ואמרו חכמים: זכה בבית זה; שהדברים מראין שפגנתו לזה היתה; שכל הנותן, בעין יפה נותן. וכן כל פיוצא בדברים אלו.

כג. שכיב מרע שאמר: 'תנו לבני שקל בכל שבת', או שאמר: 'אל תתנו להם אלא שקל', ונמצא שאין מספיק להם אלא סלע בכל שבת - נותנים להם כל צורך; שלא נתפנו זה להרעיב את בניו, אלא לזרז אותן, שלא ירויחו בהוצאה יתר מדי.

כד. שכיב מרע שצוה ואמר: 'אל יספדוהו', אין סופדין אותו. 'אל תקברוהו מנכסיו' - אין שומעין לו, שיחוס על ממונו בניו, ויפיל עצמו על הצבור, שאסור להניחו בלא קבורה; אלא כופין את היורשין לקברו מנכסיו.

הלכות זכיה ומתנה פריק יב

א. שכיב מרע שאמר: 'בני פלוני יירשני' - הרי זה יורש אותו לבדו, ולא יירשו שאר הבנים. וכן אם אמר על בת בין הבנות, או אח בין האחים, או שאר היורשין - דבריו קיימין.

ב. אבל הפריא, אין דבריו קיימין.

ג. שכיב מרע שאמר: 'נכסי פלוני, ואחריו לפלוני' - אין לשני אלא מה ששיר ראשון.

ד. ואם היה הראשון ראוי לירשו, כגון שהיה בן מכלל הבנים - אין לשני כלום; שכל לשון מתנה לירוש, הרי היא כלשון ירשה; וירשה - אין לה הפסק, ואף על פי שאמר 'ואחריו לפלוני'.

ה. אבל הפריא שנתן מתנת פריא על דרך זו, וכתב לזה: 'נכסי לך ואחריו לפלוני' - אין לשני אלא מה ששיר ראשון, בין שהיה הראשון ראוי לירשו, בין שלא היה ראוי לירשו.

ו. שכיב מרע שאמר: 'נכסי לך ואחריו לפלוני', והיה הראשון ראוי לירשו, ופרש ואמר: 'לא משום ירשה אני נותן לך שאין לה הפסק, אלא במתנה, והרי הפסקתיה' - השני קונה מה ששיר הראשון. לפיכך, אם נתן המעות על ידי שלישי, או שאמר: 'תנו לבני שקל בכל שבת, ולא משום ירשה אני נותן להם, והנשאר מן הנכסים אחר מותם יהיה לפלוני' - אין נותנין להם אלא שקל, אף על פי שאינו מספק להם.

ז. 'נכסי לפלוני, ואחריו לפלוני' - מת ראשון, קנה שני; מת שני, הרי אלו לירשי השני; מת השני בחיי הראשון, הרי הנכסים לירשי הראשון.

ח. אף על פי שאין לשני אלא מה ששיר הראשון, אסור לראשון למכר ולתן גופן; אלא אוכל הפרות עד שימות, וינקה השני.

ט. ואם עבר הראשון ומכר ונתן במתנה, אין השני מוציא מיד הלקוחות; שאין לשני לא מן הגוף ולא מן הפרות, אלא הנשאר. וכל המשאי עצה לראשון למכר, נקרא רשע.

מכאן נולדו לו שנים - נוטלת חלק באחד מן החמשה, שהוא שתות כל הממון.

יא. ואינה נוטלת עמהן אלא בנכסים שהיו לו בשעת הצוואה, אבל נכסים שבאו לו אחר הצוואה - אין לה בהן חלק; שאין אדם מקנה דבר שאינו ברשותו.

יב. שכיב מרע שאמר: 'מטלטלין שלי לפלוני' - נוטל כלי תשמישו, אבל לא חטים ושעורים וכיוצא בהן; אמר: 'כל מטלטלין שלי' - נוטל הכל.

יג. והעבדים בכלל המטלטלין; אבל לא רחים התחתונה וכיוצא בה, שהרי היא מחברת בארץ.

יד. אמר: 'כל המטלטל' - נוטל אף הרחים התחתונה וכיוצא בה.

טו. שכיב מרע שאמר: 'נכסי לפלוני' - נוטל כל המטלטלין וכל המקצועות, והבגדים והעבדים והבהמה והעופות, והתפלין עם שאר ספרים; הכל בכלל נכסים. אבל ספר תורה, יש בו ספק אם הוא בכלל נכסים או אינו; לפיכך אם תפשו, אין מוציאין מידו.

טז. שכיב מרע שאמר: 'תנו מאתים וזו לפלוני בני בכורי בראוי לו' - נוטלן, ונוטל בכורתו.

יז. אמר: 'בבכורתו' - ידו על העלינה; רצה חלק בכורה, נוטל; רצה מאתים וזו, נוטל.

יח. וכן אם אמר: 'תנו מאתים וזו לפלוני אשתי בראוי לה' - נוטלתן, ונוטלת כתבתה. ואם אמר: 'בכתבתה' - נדה על העלינה.

יט. אמר: 'תנו מאתים וזו לפלוני בעל חובי בראוי לו' - נוטלן, ונוטל חובו. אמר: 'בחובו' - אין לו אלא חובו.

כ. שכיב מרע שאמר: 'תנו ארבע מאות וזו לפלוני, וישא בתי' - הרי זה כמי שנתן לו שתי מתנות, כל איזה מהן שירצה - יקח; לפיכך, אם רצה לקח המעות, ולא ישא הבת - יקח. אבל אם אמר: 'יקח בתי ותנו לו ארבע מאות וזו' - הרי זה תנאי, ולא ינקה במעות עד שיקח הבת.

כא. שכיב מרע שאמר: 'תנו ארבע מאות וזו לפלוני בתי בכבתה', או 'לכתבתה' - אם דרך אנשי העיר להוסיף בשומת הנדוניה, ולכתב שנה מנה במאתים - אינה נוטלת אלא מאתים; שהרי לא אמר 'ארבע מאות וזו' סתם, אלא 'בכתבתה'; פלומר: 'תנו לה מה שתהיה שומתו בכבתה ארבע מאות וזו'.

כב. אמר: 'תנו נדוניה לבתי כך וכך בגדים, וכך וכך בליים, וזלו הבגדים והבליים אחר כן - הרוח ליתומים, ונותנין לה כשער הזול. וכן אם אמר: 'תנו ארבע מאות וזו דמי היין לבתי, והוקיר היין - הרוח ליתומים, ונותנין לה ארבע מאות וזו בלבד. מעשה באחד שהיה יוצא בקולר, ואמר: 'תנו לפלוני ארבע מאות וזו מנין מקום פלוני, ואמרו חכמים: 'טל ארבע מאות וזו מדמי אותו היין, שלא נתפנו אלא זה לתן לו מן היין משקל ארבע מאות וזו, ולא נתפנו אלא לדמים; וזה שייחדן ביני, ליפות את כחו'. ושוב מעשה באחד שאמר: 'הדקל לבתי ומת, והניח שני חציי דקל; ואמרו חכמים: 'תטל השני חציי, שלזה נתפנו, והן שיקרא

שמשמע דברים אלו - שאף על פי שקנה הגוף מהיום, אינו זוכה בו ואוכל פרות אלא לאחר מיתה.

טו. שטר מתנה שכתוב בו שיקנה פלוני שדה פלונית לאחר מיתה, בין שהיה בשטר קנין בין שלא היה בו קנין - פינן שכתוב בו זמן ויזמן זה חי הנה, הזמן מוכיח שמחיים הקנה לו, ואינו זוכה אלא לאחר מיתה; שאלו היה בדעתו להקנות לו בשטר זה לאחר מיתה, לא היה כותב בו זמן. לפיכך, אף על פי שאין כתוב בו 'מהיום ולאחר מיתה', קונה לאחר מיתה. וזה שכותבין בכל המתנות והממפרות 'מעכשיו', ואף על פי שיש בשטר הזמן - להרויח הדבר כותבין כן, אף על פי שאינו צריך.

טז. בריא שנתן מתנה, וכתב בשטר: 'בכיים ובמות' - הרי זו מתנה גמורה מחיים, שהרי כתוב בה 'בכיים'; וזה שכתב 'ויבמות', כמו שאומר: 'מעתה ועד עולם', וכמו גוי השטר הוא זה.

יז. הצדיקים הגמורים ואנשי המעשה, לא יקבלו מתנה מאדם; אלא בוטחים בה' ברוך שמו, לא בנדיבים; והרי נאמר: "ושונוא מתנת - יחיה".

בריה רחמנא דסייען

יום שלישי

הלכות שכנים

ענין אלו ההלכות - לידע דין חלוק הקרקעות בין השתפין, והרחקת נזקי כל אחד מהן משכנו ומבעל המצר שלו, ודין בעל המצר. ובאור כל הדינים האלו - בפרקים אלו.

הלכות שכנים פרק א

א. אחד הקונה מתברו חצי שדהו, או שנים שקנו מאחד שדה, או שגרשו, או שנתנה להן במתנה, או שהחזיקו בה מן ההפקר או נכסי גר - כללו של דבר: כל שיש ביניהן שתפות בקרקע, ובקש אחד מן השתפין לחלק ולטל חלקו לבדו - אם יש באותה קרקע דין חלקה, כופה את שאר השתפין וחולקין עמו; ואם אין בה דין חלקה, אין אחד מהן יכול לכף את חברו לחלק. וכן הדין במטלטלין. במה דברים אמורים? בשאין אחד מהן מפיר את חלקו במקום שהן שתפין בו, אלא יד כלן משתמשת בכל המקום; אבל אם היה כל אחד מהן מפיר חלקו - אף על פי שאין בה דין חלקה, כופה כל אחד מהן את חברו להבדיל בין חלקו וחלק חברו.

ב. אחד מן השתפין שאמר לחברו במקום שאין בו דין חלקה, או בדבר שאי אפשר שיחלק, כגון שפחה או כלי: 'מכר לי חלקך בכך וכך, או קנה ממני חלקי בשער הזה' - הדין עמו, וכופין את הנתבע למכר לחברו או לקנות ממנו. אבל אם אין התובע רוצה לקנות, או לא ימצא במה יקנה - אינו יכול לכף את חברו לקנות ממנו, אפלו בשער הזול; שהרי חברו יכול לומר לו: 'אין רצוני שאקנה, אלא שאמכר'. לפיכך, שני אחין, אחד עני ואחד עשיר, שהניח

ואפלו היה בהן עבדים והוציאן הראשון לחרות, או בלים ועשאן תכריך למת - מעשיו קימין.

י. במה דברים אמורים? בשמכר הראשון או נתן מתנה לאחרים. אבל אם מכרן הראשון או נתן במתנה לבנו או לאחד מיורשיו, לא עשה פלום. וכן אם נתן במתנת שכיב מרע, אפלו לאחרים - לא עשה פלום; שאין מתנת שכיב מרע קונה אלא לאחר מיתה, וכשימות - יקנה השני.

יא. היה חוב על הראשון, או כתבת אשה, וקאו לבית דין להפרע מנכסים אלו - אף על פי שהראשון קים - אין בית דין מגבין אותן מגוף הנכסים, אלא מן הפרות בלבד שמין להם. מת הראשון, וקא בעל חובו ואשתו לגבות מנכסים אלו - אין מגבין להם כלום; אפלו עשאן היפותיקי או שיחדן לאשתו בכתבתה - אינן גובין מנכסים אלו כלל, שהרי הן של שני.

יב. שכיב מרע שאמר לאשה פנויה: 'נכסי לך, ואחרוך לפלוני', ועמדה ונשאת - בעל לוקח הוא, ואין השני מוציא מיד הבעל. היתה אשת איש כשנאמר לה 'ואחרוך לפלוני' - השני מוציא מיד הבעל; שפינן שזכת בנכסים על תנאי זה כשהיא נשואה, נמצא כאלו אמר לה בפרוש 'אחרוך יקנה פלוני', לא הבעל. לפיכך אם מכרה נכסים אלו כשהיא תחת הבעל, ומתה תחת הבעל - יעמדו נכסים ביד הלוקח; שאם יוציא בעל מיד לוקח, מפני שמכרה כשהיא נשואה, הרי השני מוציא מיד הבעל, והלוקח חוזר ומוציא מיד השני - שהרי מכרה לו, ואין לו אלא מה ששיר ראשון; ואין בשלשתן מי שהוציא ממון אלא הלוקח, ולפיכך תעמד בידו. מעשה באחד שאמר: 'נכסי לאמי, ואחריה ליורשי', והיתה לו בת נשואה, ומתה הבת בחיי הבעל ובחיי אם אביה, ואחר כך מתה הזקנה; ואמרו חכמים: 'אין הבעל יורש אותן הנכסים, מפני שהן ראויין לאשתו, ולא זכת בהם האשה אלא אחר שמתה'. אבל אלו הניחה הבת בן או בת - היו יורשין הנכסים, שמשמע יורשיו ואפלו יורשי יורשיו. ואלו אמר: 'וכשתמות הזקנה - הרי הם לבתי מעכשיו', הנה הבעל יורש אותם אחר מיתת אשתו.

יג. הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו - הרי הגוף של בן מזמן השטר, והפרות לאב עד שימות. לפיכך, האב אינו יכול למכר, מפני שהן נתונין לבן, והבן אינו יכול למכר, מפני שהם ברשות האב. מת האב, והניח פרות מחברין לקרקע - הרי הן של בן, מפני שדעתו של אדם קרוכה אצל בנו. היו תלושין, או שהגיעו להבצר - הרי הן של יורשין. עבר האב ומכר - מכורין עד שימות, וכשימות האב - הבן מוציא מיד הלוקח. ואם היו שם פרות מחברין, שמין אותן ללוקח ונותן הבן דמיהן; היו תלושין, או שהגיעו להבצר - הרי הן של לוקח. עבר הבן ומכר - אין ללוקח פלום עד שימות האב. מכר הבן בחיי האב, ומת הבן ואחר כך מת האב - כשימות האב, יקנה הלוקח; שאין לאב אלא פרות, וקנין פרות אינו כקנין הגוף.

יד. מתנת בריא שכתוב בה: 'מהיום ולאחר מיתה' - הרי היא כמתנת שכיב מרע, שאינה קונה אלא לאחר מיתה;

מרחץ חלקו, עד שיהיה בכל חלק כדי מרחץ; ואם שוכך, עד שיהיה כל חלק שוכך בפני עצמו; וכן בטלית ובשאר כל הדברים. אם אין בהן כדי לזה וכדי לזה, מעלין אותן בדמים, ויש לו לומר לחברו: 'או מכר לי, או קנה ממני'. אמר אחד מהן: 'חלק זה, אף על פי שאין החלקין שוים, אני אטל את הפחות, וטל אתה את היתר' - אין שומעין לו, שהרי אומר לו: 'אין רצוני לקח מתנה, אלא הואיל ואין בה דין חלקה בשנה, הרי אנו מעלין אותה בדמים'.

הלכות שכנים פרק ב

א. חצרות הכפרים, שכל אחד ואחד בונה לו בית, ונמצאת החצר שבין הבתים משתפת לכל בני הבתים - הרי יש לכל פתח ופתח ארבע אמות לפניו, ברחב כל הפתח. והנשאר מן החצר - אם יש בו ארבע אמות על ארבע אמות לכל שפתו ושפתו, חולקין אותה; ואם לאו, אין חולקין אותה, שכל חצר שאין בה ארבע אמות על ארבע אמות, אינה קרויה חצר, כמו שבארנו. כיצד? היו שני שתפין, לזה שני בתים ולזה בית אחד - זה שיש לו שני בתים, מודדין לו מן החצר ארבע אמות לכל בית ובית על רחב הפתח, אפלו היה עשר אמות; וזה שיש לו בית אחד, נותנין לו ארבע אמות ברחב פתחו לפני פתחו. והנשאר מן החצר - אם יש בו שמונה אמות כדי שיהיה לזה ארבע אמות על ארבע אמות ולזה ארבע אמות על ארבע אמות, חוץ משל פתחים - יש בה דין חלקה, וחולקין; פחות מזה, אין בה דין חלקה. ב. בית שיש לו פתחים רבים מכל רוחותיו, יש לו ארבע אמות לכל רוח; ואם יחד לו פתח, אין לו אלא ארבע אמות כנגד פתחו.

ג. אכסדרה - אם אפשר לו להכנס לתוכה במשאו, אין לה ארבע אמות; ואם לאו, יש לה ארבע אמות; שלא אמרו שיש לכל פתח ארבע אמות, אלא כדי לפרק משאו שם. ד. בית שער או מרפסת, יש להן ארבע אמות; היו חמשה בתים פתוחים למרפסת, והמרפסת פתוחה לחצר - אין לה אלא ארבע אמות.

ה. לול של תרנגולין, אין לו ארבע אמות. ו. בית - חציו מקרה וחציו אינו מקרה, בין שקרויו לפניו או כלפי חוץ - אין לו ארבע אמות. ז. בית סתום, יש לו ארבע אמות; פרוץ את פצמיו, אין לו ארבע אמות.

ח. בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות, אין לו ארבע אמות בחצר; אלא אם יש בכל החצר ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה עד פתח הבית הזה - חולקין. והגבל של חצר, מתחלק לפי הפתחים; אבל האכסניה של מלך, לפי בני האדם.

ט. השתפין שרצו לחלק דבר שאין בו דין חלקה, אף על פי שהן מפסידין את שמו - חולקין. ובכתבי הקדש - אף על פי שרצו, לא יחלקו. במה דברים אמורים? בכרך אחד; אבל בשתי פריכות - אם רצו לחלק, חולקין.

י. מקום שאין בו דין חלקה, שרצו השתפין לחלקו - אף

להן אביהן מרחץ או בית הכד - אם עשאן האב לשכר, השכר לאמצע כל זמן שירצו לעמד בשתפות; עשאן האב לעצמו - אינו יכול לכף אחיו להשכיר אותם, אלא משתמשין בהן כדרך שהשתמש אביהן. והרי העשיר אומר לעני: 'קח לך זיתים, ובוא ועשה אותן בבית הכד', קנה לך עבדים, ויבואו וירחצו במרחץ'. ואין העני כופה את העשיר לקנות חלקו, אלא אם בן אמו לו: 'קנה ממני או מכר לי, והריני לזה וקונה, או מוכר לאחרים וקוני' - הדין עמו. אמר כל אחד מהן: 'איני קונה, אלא הריני מוכר חלקי' - מוכרין אותה לאחרים. אמר כל אחד מהן: 'איני מוכר', אלא כל אחד מהן רוצה שיקנה חלק חברו, או שאין אחד מהם רוצה לא לקנות חלק חברו ולא למכר חלקו אלא ישארו שתפין בגוף - היאך הם עושין? אם היה המקום עשוי לשכר - משפירין אותו, וחולקין שכרו. ואם אינו עשוי לשכר - אם חצר היא, שוכנין בה שנה שנה, שאי אפשר שישכנו שניהן כאחד, מפני הזק ראייה, שהרי אין בה דין חלקה; ואין אדם עשוי לטרח כל שלשים יום לפנות מחצר לחצר, אלא משנה לשנה. ואם מרחץ היא, נכנסין לה שניהן תמיד בכל יום. וכן כל דבר שראוי להשתמש בו תמיד, ואינו עשוי לשכר, כגון מרחץ או שפחה או ספר תורה - אינו יכול לומר לו: 'השתמש אתה יום, ואני יום', שהרי אומר לו: 'בכל יום אני רוצה להשתמש בזה'.

ג. אחד השוכר מחברו מקצת חצר, או שדה שאין בהן דין חלקה, או שנים ששכרו מקום אחד בשתפות - כל אחד מהן יש לו לכף את חברו ולומר לו: 'או שכר ממני חלקי, או השכר לי חלקך'; ואם יש בה דין חלקה, חולקין.

ד. איזה הוא דין חלקה? כל שאלו יחלק לפי השתפין, יגיע לפחות שבהם חלק ששם הכל קרוי עליו; אבל אם אין שם הכל נקרא על החלק, אין בה דין חלקה. כיצד? כל חצר שאין בה ארבע אמות על ארבע אמות, אינה קרויה חצר; וכל שדה שאין בה כדי זריעת תשעה קבין, אינה קרויה שדה; וכל גנה שאין בה כדי זריעת חצי קב, אינה קרויה גנה; וכל פרדס שאין בו כדי זריעת שלשה קבין, אינו קרוי פרדס. לפיכך, אין חולקין את החצר, עד שיהיה בה ארבע אמות לכל אחד ואחד מן השתפין; ולא את השדה, עד שיהיה בה בית תשעת קבין לכל אחד ואחד; ולא את הגנה, עד שיהיה בה בית חצי קב לכל אחד ואחד; ולא את הפרדס, עד שיהיה בו בית שלשת קבין לכל אחד ואחד. במה דברים אמורים? בארץ ישראל וכיוצא בה. אבל בכלל וכיוצא בה, אין חולקין את השדה, עד שיהיה בה כדי חרישת יום לזה וחרישת יום לזה; ולא את הפרדס, עד שיהיה בו ששה ושלושים אילנות לזה וששה ושלושים אילנות לזה, כדי עבודת אדם אחד ביום אחד; ושדה שמשקין אותה בדלי, עד שיהיה בה כדי שימלא הפועל יום אחד לזה ויום אחד לזה.

ה. אין חולקין את הטורקלין, ולא את המורן, ולא את השוכך, ולא את בית הכד, ולא את המרחץ, ולא את הטלית, עד שיהיה בכל חלק מהן כדי לזה וכדי לזה. אם

שלשה טפחים; בגזית, זה נותן טפחים ומחצה וזה נותן טפחים ומחצה; בכפסיון, זה נותן טפחים וזה נותן טפחים; בלבנים, זה נותן טפח ומחצה וזה נותן טפח ומחצה. וכל השעורין האלו, עבי הכתל עם הסיד. והואיל ומקום הכתל משל שניהם - אם נפל הכתל, הרי המקום והאבנים של שניהם. ואפלו נפל לרשות אחד מהן, או שפנה אחד מהן את כל האבנים לרשותו, וטען שמכר לו חברו חלקו, או נתנו לו במתנה - אינו נאמן; אלא הרי הן ברשות שניהם, עד שיביא ראיה.

הלכות שכנים פרק ג

א. כתל חצר המבדיל בין שני שתפין, שנפל - יש לכל אחד משניהן לכף את חברו לבנותו עד גבה ארבע אמות, כדי שלא יראה זה את זה; אבל יתר על ארבע אמות, אין מחיבין אותו. רצה האחד והגביה הכתל יתר על ארבע אמות - אם בא חברו ובנה כתל אחר גבוה כנגד הכתל שבניהן, מחיבין אותו לתן חלקו בגובה שכנגד כתלו. כיצד? בנה האחד כתל שבניהן, והגביהו עשר אמות, ובא חברו ובנה כתל אחד כנגדו או בצדו לעשות לו בית, והגביהו הכתל האחר שש אמות - מחיבין אותו לתן חלקו בשתי האמות שהוסיף על הארבע; שהרי נראה ממעשיו שהוא רוצה בקו. וכן אם חקק בראש הכתל שבניהן מקום להניח בו הקורות, או שבנה עליו קורה גדולה שהקורות נשענין עליה - מחיבין אותו לתן חלקו בשש האמות כלן שהוסיף חברו על הארבע, אף על פי שלא בנה כנגד כל הכתל; שהרי גלה דעתו שהוא רוצה בכל הגבה הזה.

ב. אחד מן השתפין שבנה הכתל המבדיל בינו ובין חברו עד ארבע אמות, ותבע חברו לתן חלקו בהוצאה, ואמר: 'נתתי חלקי' - הרי זה בחזקת שנתן, ונשבע הסת שנתן ונפטר; עד שיביא התובע ראיה שלא נתן. אבל אם בא לתבע אותו לתן חלקו בהוצאת שאר הגבה שהוסיף על ארבע אמות, מפני שסמך לו או כנגדו, ואמר: 'נתתי' - אינו נאמן; אלא חברו נשבע בנקיטת חפץ שלא נתן לו, ונוטל ממנו, כדין כל הנשבעין ונוטלין; עד שיביא זה ראיה שנתן לו.

ג. מי שהיתה לו חרפה בין חרבות חברו, ועמד חברו וגדר רוח ראשונה ושניה ושלישית, עד שנמצאת חרפה זו מקפת גדר משלש רוחותיה - אין מחיבין אותו לתן מן ההוצאה כלום, שהרי לא הועיל לו, והרי חרפתו פתוחה לרשות הרבים כשהיתה. לפיכך, אם גדר לו רוח רביעית, עד שנמצאת חרפתו מקפת גדר - מגלגלין עליו את הכל, ונותן חצי ההוצאה שהוציא זה בארבע הרוחות עד ארבע אמות, ובלבד שהיתה מקום הכתל של שניהם.

ד. אבל אם היה הכתל של זה שבנה, ובחלקו בנה - יראה לי שאין מגלגלין עליו אלא דבר מועט כמו שיראו הדנין, שהרי אינו יכול להשתמש בפתלים. וכן אם הנקף עצמו הוא שגדר רוח רביעית - הרי גלה דעתו; ונותן חצי ההוצאה של שלש רוחות, אם היו הכתלים של שניהם. וכן

על פי שקנו מידן שרצו, כל אחד מהן יכול לחזור בו; שזה קנין דברים הוא, כמו שבארנו. אבל אם קנו מידם שזה רצה ברוח פלונית, וזה רצה ברוח פלונית - אינן יכולין לחזור. וכן אם הלך זה בעצמו והחזיק בחלקו, וזה בעצמו והחזיק בחלקו - אף על פי שלא קנו מידן, אין אחד מהן יכול לחזור בחברו.

יא. האחין שחלקו, ועשו ביניהן גורל - בין שעלה הגורל לאחד מהן, קנו כלן; בהניה שנעשית להן ששמעו זה מזה לדבר שהסכימו עליו, גמר כל אחד מהן והקנה לחברו.

יב. האחין שחלקו, הרי הן פלקוחות זה מזה; ואין להן דרך זה על זה, ולא סלמות זה על זה, ולא חלונות זה על זה, ולא אמת המים זה על זה; שפינן שחלקו, לא נשאר לאחד מהן זכות בחלק חברו. לפיכך, יש לו לומר לאחין: 'בשהיתה השדה פלה לאחד, היה מעביר בה אמת המים הזאת ממקום למקום; אבל עתה שנעשה זה חלקי, יש לי להסיר אמת המים מעלי'. וכן סותם החלון המשקיף על חלקו, ובונה בצד הסלם, אף על פי שהוא מבטל את תשמישו. והוא הדין בשנים שקנו שדה מאחד, וחלקו - לא נשאר לאחד מהן זכות בחלק חברו, ומפסיק אמת המים מחלקו, וסותם החלונות.

יג. אבל שנים שקנו שדה משני אחים או משני אנשים - אין לאחד מהן להפסיק אמת המים, ולא לשנות דבר מן הנזקים שהחזיקו בהן המוכרין.

יד. חצר השתפין שיש בה דין חלקה, או שחלקיה ברצונם אף על פי שאין בה דין חלקה - יש לכל אחד מהן לכף את חברו לבנות הכתל באמצע, כדי שלא יראהו חברו בשעה שמשתמש בחלקו, שהזק ראיה - הזק הוא; ואין לו חזקה בחצר, אלא אף על פי שעמדו כך שנים רבות בלא מחיצה, כופהו לעשות מחיצה בכל עת שירצה.

טו. רחב מקום הכתל, משל שניהם. וכמה יהיה רחבו? הכל כמנהג המדינה, ואפלו נהגו לעשות מחיצה ביניהן בקנים ובהוצין; ובלבד שלא יהיה בה אויר שיסתכל בו ויראה את חברו.

טז. כמה גבה הכתל? אין פחות מארבע אמות. וכן בגנה, כופהו להבדיל גנתו מגנת חברו במחיצה גבוהה עשרה טפחים. אבל בבקעה, אין צריך להבדיל בקעתו מבקעת חברו אלא במקום שנהגו. רצה להבדיל בקעתו מבקעת חברו - כונס לתוף שלו, ובונה, ועושה חזית כמו אמה בסיד מבחוץ, כדי להודיע שהכתל שלו; לפיכך אם נפל הכתל, המקום והאבנים שלו. ואם עשו מדעת שניהן - בונין הכתל באמצע, ועושים חזית מפאן ומפאן; לפיכך אם נפל הכתל, המקום והאבנים של שניהם.

יז. המוכר גנה לחברו סתם, והיתה מערכת עם גנות אחרות - כופין את הלוקח לבנות את הכתל ביניהן, ואפלו במקום שנהגו שלא לגדר בגנות. אבל אם מכר בקעה סתם - אין מחיבין אותו לגדר, אלא במקום שנהגו.

יח. מקום שנהגו לבנות הכתלים המבדילין בתצרות או בגנות באבנים שאינן גזית, זה נותן שלשה טפחים וזה נותן

כל פיוצא בזה.

ה. שני בתים זה בצד זה, והיו גגיהן עשויין לדירה, אפלו היו בשני צדי רשות הרבים - זה עושה מעקה לחצי גגו שהוא דר בו, וזה עושה מעקה לחצי גגו שהוא דר בו, זה שלא כנגד זה ומעדיף, כדי שלא יראו זה את זה. ואף על פי שבני רשות הרבים רואין אותן, יכול כל אחד מהן לומר לחברו: 'אלו אין רואין אותי אלא ביום בעת שאעמד על גג, ואתה רואה אותי תמיד'.

ו. גג הסמוך לחצר חברו, עושה לו מעקה גבוה ארבע אמות. אבל בין גג לגג משאר הגגין, אינו זקוק לארבע אמות, שאין בני אדם דרין בגגות, לפיכך אין בגגות הזק ראייה; אבל צריך לעשות מחיצה בין שני הגגין גבוהה עשרה טפחים, כדי שיתפש אותו כנגב אם נכנס לרשותו.

ז. שתי חצרות זו למעלה מזו, לא יאמר העליון: 'הריני בונה מכנגדי ועולה'; אלא בונין שניהן מלמטה ועולין, ובונה העליון לבדו מכנגדו ולמעלה. ואם היתה חצרו למעלה מגגו של חברו, אין העליון זקוק לתחתון כלל.

ח. מי שהיה פתלו סמוך לגגת חברו, ונפל - כופין אותו לפנות אבניו. אמר לו: 'הגיעוד, ויהי הן שלך' - אין שומעין לו. ואם רצה בהן בעל הגנה, ואמר לו 'הן' - אם פנה אותן - קנה, ואינו יכול לחזור בו; ואפלו אמר לו: 'הא לך יציאותיך, ואטל אבני' - אין שומעין לו. אבל אם לא פנה - לא קנה, שלא אמר לו אלא לדחותו.

ט. חמש גנות המספקות מים ממעין אחד, ונתקלקל המעין - כלן מתקנות עם העליונה. נמצאת התחתונה מתקנת עם כלן, ומתקנת לעצמה; והראשונה אינה מתקנת עם השנייה, ולא משניה ולמטה. וכן חמש חצרות ששופכות מים לביב אחד, ונתקלקל הביב - כלן מתקנות עם התחתונה. נמצאת העליונה מתקנת עם כלן, ומתקנת לעצמה; והתחתונה אינה מתקנת עם השנייה, ולא משניה ולמטה.

י. בני הנקר משקין על הסדר: רצה אחד מהן לסכר כדי שיחזיר לו המים וישקה תחלה, ואחר כך יפתת, ואחר רוצה להשקות תחלה - כל המתגבר זכה. ובור הקרוב לאמה מתמלא ראשון, מפני דרכי שלום.

יום רביעי

הלכות שכנים פרק ד

א. מי שהיתה לו עליה למעלה מביתו של חברו, ונפל כתל מפתלי הבית - אין בעל העליה נותן לו ביציאותיו כלום, וכופה את בעל הבית לבנותו כשהיה; אבל אין בעל הבית כופה לבעל העליה לבנות כתל עליה שנפל. והתקרה של בית, הרי היא של בעל הבית; והמעזיבה שעל התקרה, הרי היא של בעל העליה.

ב. נפלו שתייהם, הבית והעליה - הרי שניהן חולקין בעצים ובאבנים וכעפר. ואם נשתברו מקצת האבנים, רואין איזו ראויות להשתבר, אם אבני הבית, או אבני העליה; ודבר זה יודע מדרך הנפילה: אם נפל העליון על התחתון והרסו, או נשטת התחתון ונפל העליון ונהרס. ואם אינן יודעין

ביצד נפל, חולקין האבנים השלמות והשבורות.

ג. אמר בעל העליה לבעל הבית לבנות הבית כדי שיבנה עליתו על גביו, והוא אינו רוצה - הרי בעל העליה בונה את הבית כשהיה, ויושב ודר בתוכו עד שיתן לו את כל יציאותיו; ואחר כך יצא ויבנה עליתו, אם רצה.

ד. ואם אין אחד מהן יכול לבנות - בעל העליה נוטל שלישי הקרקע, ובעל הבית נוטל שני שלישים.

ה. רצה בעל הבית לבנות ביתו, בונה אותו כשהיה. ואם בא לשנות בפתלים - אם חזק אותן והרבה ברחבן יתר ממה שהיו, שומעין לו; רצה למעט ברחבן או לפחת מחזקן, כגון שהיו אבנים ובקש להחזירן לבנים וכיוצא בזה - אין שומעין לו. בא לשנות את התקרה לקורות כבדין וחזקין, שומעין לו; פחות ממה שהיו, אין שומעין לו. הרבה בחלונות או שהוסיף בגבה הבית, אין שומעין לו; מעט בחלונות או שמעט בגבה הבית, שומעין לו. וכן בעל העליה בונה אותה, אם רצה, כשהיתה. ואם בא לשנות את הפתלים להרחיב ולחזק - אין שומעין לו, מפני שהוא מכביד על פתלי התחתון; אבל למעט מהן, שומעין לו. וכן בקורות תקרת העליה - אם שנה אותן לקלים ממה שהיו, שומעין לו; לכבדים מהן, אין שומעין לו. הרבה בחלונות או שמעט בגבה העליה, שומעין לו; אבל אם מעט בחלונות או שהרבה בגבהה, אין שומעין לו.

ו. נדלדלו קורות הבית, וינדרו לאויר הבית - אם הגיעו לתוך עשרה טפחים, סותר ובונה; ואם לא הגיעו, יכול בעל העליה לעכב עליו. ואפלו אמר לו בעל הבית: 'הריני אשפר לך מקום כדי שתדור בו עד שאתקן התקרה' - אין שומעין לו, שהרי אומר לו: 'אין רצוני שאשטרח ממקום למקום כדי שתתקן אתה את ביתך'.

ז. התנו ביניהן על דבר זה, אם נשאר בגבה הבית כדי שישקח אדם חבילה בינונית על ראשו ויכנס בה פחת קורות אלו שנגעקמו - אינו סותר; ואם אינו יכול להכנס בה עד שיכף את ראשו - סותר ומתקן ובונה. ואין בעל העליה יכול לעכב, שהרי התנו ביניהן תחלה.

ח. בית הבד שהוא בנוי בעבי הקר, וגגת אחר על גביו, ונפחתו שמי בית הבד בארבעה טפחים או יתר - הרי בעל הגנה יורד וזורע למטה, עד שיעשה זה לבית ברו כפיין ויתקן העליון קרקע גנתו, ויזרע כל גנתו.

ט. שתי גנות זו על גבי זו, והירק ביניהם בגבה עבי הארץ שביניהן - כל שהעליון יכול לפשט את ידו ולטל אותו מעקרו, הרי הוא שלו, ובלבד שלא יאנס עצמו; והשאר של תחתון. הנה מגיע לנופו, ואינו מגיע לעקרו - לא יטל העליון; ואם נטל, אין מוציאין מידו. אבל האילן העומד על המצר - אף על פי שהוא נוטה לתוך שדה אחד מהן, הרי שניהן חולקין בפרותיו.

י. שטף נהר זיתו, ושתלם בתוך שדה חברו, ואמר הלה: 'זיתי אני נוטל' - אין שומעין לו, משום ישוב הארץ; אלא יעמדו במקומן. ואם עקרו הנהר בגושיהן כששתלן - יחלקו הפרות בעל השדה עם בעל הזיתים, כל שלש שנים; ולאחר

גג ביתו - לא יעשה לה פתח לתוך החצר, לפי שמרבה עליהן את הדרך; שהרי היה לזה שכן אחד, ונעשו לו שכנים הרבה. אבל פותח הוא פתח העליה לתוך ביתו; ואם רצה לחלק חדרו לשנים, חולק.

ט. מפאן אתה למד, שאחד מן השתפין שהביא אצלו לביתו אנשי בית אחר - יש לחברו לעכב עליו, מפני שמרבה עליהם את הדרך. וכן המשפיר ביתו לבעל בית אחד, והביא עמו קרוביו ומידעיו לשפן עמו כאחד בבית זה - הרי המשפיר מעכב עליו.

י. היה פתח של אחד מן השתפין קטן - אינו יכול להרחיבו, שהרי שתפו אומר לו: 'בפתח קטן אני יכול להסתר ממך בשעת תשמישי, ואיני יכול להסתר בפתח גדול'. ואם היה הפתח גדול - לא יעשנו שנים; שהוא אומר לו: 'בפתח אחד אני יכול להסתר, בשנים איני יכול'.

יא. אבל מי שיש לו פתח קטן לרשות הרבים ורצה להרחיבו, או היה רחב ורצה לעשותו שנים - אין חברו שכנגדו מעכב עליו; ואין צריך לומר בני רשות הרבים, שאינן יכולין לעכב עליו.

יב. כופין בני מבוי זה את זה לעשות להם לחי וקורה למבוי.

יג. ומי שיש לו פתח במבוי - אין בני מבוי כופין אותו לעשות דלת למבוי; שיכול לומר: 'רצוני שאכנס בהבילתי עד פתחי'. ומבוי המפיל לרשות הרבים, ובקשו בני המבוי להעמיד להם דלתות - בני רשות הרבים מעכבין עליהן, שפעמים דוחקין הרבים ונכנסין בו.

יד. מי שבקש לפתח לו פתח במבוי שאינו מפלש - בני מבוי מעכבין עליו, מפני שמרבה עליהם את הדרך; ואם היה מבוי מפלש, פותח כל פתח שירצה לכתחלה.

טו. היה לו פתח סתום במבוי שאינו מפלש, הרי זה פותחו בכל עת שירצה; ואם פרוץ את פצמיו, בני המבוי מעכבין עליו. וכן אחד מבני המבוי שבקש לסתם פתחו ולהחזירו למבוי אחר - בני המבוי מעכבין עליו; שמא יבוא להן מס, ומתמצט מחלקן מן המס הקצוב על בני המבוי. לפיכך, מקום שאין המס קצוב על בני המבוי, הרי זה סתם פתחו בכל עת שירצה.

טז. חמש חצרות הפתוחות למבוי שאינו מפלש - כלן משתמשות עם החיצונה, והחיצונה משתמשת לעצמה. וכן השניה משתמשת לעצמה, ומשתמשת עם החיצונה, ואינה משתמשת עם השאר. נמצאת הפנימית משתמשת עם כלן, ומשתמשת לעצמה. לפיכך, אם בנה בעל השניה אצטבה כנגד פתחו, וסתמו - אין החיצונה יכולה לעכב עליו. אבל כל הפנימיות מעכבות עליו, מפני שמרבה להן בארץ הדרך, שהרי מקיפין האצטבה. וכן בעל השניה שפתח לחצרו פתח שני בינו ובין החיצונה - אין החיצונה מעכבת עליו, שאין לה להשתמש אלא מפתחה ולחוצו; אבל אם פתח פתח השני בינו ובין השלישית - הפנימיות מעכבות עליו, שאין לו להשתמש במבוי אלא מפתח חצרו הראשון ולחוצו. וכן הדין בכלן.

שלש, הכל לבעל השדה. ואם לא נעקרו בגושיהן, הכל לבעל הקרקע מיד.

יא. פיוצא בו המוכר זיתיו לעצים - אם פסק עמו לקץ מיד - כל הפרות שיעשו, הרי הן לבעל הקרקע; ואם התנה עמו שיקץ כל זמן שירצה - כל הפרות שיוציאו, לבעל העצים. מכר סתם - אם עשו פחות מרביעית לסאה חוץ מן ההוצאה, הרי אלו של בעל הזיתים; עשו רביעית לסאה חוץ מן ההוצאה, הרי אלו יחלקו.

הלכות שכנים פרק ה

א. חצר השתפין - כל אחד מהן כופה את חברו לעשות לה בית שער ודלת, וכן כל הדברים שהחצר צריכה להן צרך גדול, או דברים שנהגו בני המדינה לעשותן. אבל שאר הדברים, כגון ציור וכיור וכיוצא בהן - אינו כופהו. עשה אחד מהן מעצמו - אם גלה השני דעתו שנות לו במה שעשה חברו, מגלגלין עליו את הכל, ונותן חלקו בהוצאה. ב. מי שיש לו בית בחצר אחרת - בני חצר משעבדין אותו לעשות עמהן דלת ונגר ומנעול, אבל בשאר הדברים אין משעבדין אותו; ואם היה שרוי עמהן באותה חצר, משעבדין אותו על הכל.

ג. אחד מן השתפין בחצר שבקש להעמיד בה בהמה או רחים, או לגדל בה תרנגולין - חברו מעכב עליו. וכן שאר הדברים שאין דרך אנשי המקום לעשותן בחצרותיהן, בכלן השתפין מעכבין זה על זה - חוץ מן הכביסה, לפי שאין דרךן של בנות ישראל להתבזות על גב הנהר.

ד. אחד חצר השתפין, ואחד מבוי שאינו מפלש - כל בני המבוי מעכבין זה על זה שלא להשתמש במבוי, אלא בדברים שדרך בני המדינה להשתמש בהן במבואות.

ה. אחד מן השתפין בחצר שהעמיד בהמה או רחים וכיוצא בהן בחצר, ולא מחה בו שתפו - הרי זה מעכב עליו כל זמן שירצה. ואם העמיד בפני בהמה זו וכיוצא בה מחיצה גבוהה עשרה טפחים, החזיק; שהשתפין מקפדין על המחיצה; והואיל והניחו, מחל. במה דברים אמורים? בחצר השתפין. אבל בחצר חברו - אפלו העמיד בהמתו ועשה לה מחיצה, לא החזיק; שהדבר ידוע שאין זו אלא דרך שאלה. והוא הדין לכל מעמיד תנור וכירים ומגדל תרנגולין וכיוצא בהן - שאם תאמר החזיק, אין לך אדם שמשאל מקום לחברו.

ו. אחד מן השתפין שבקש לפתח לו חלון בתוך ביתו לחצר - חברו מעכב עליו, מפני שמסתכל בו ממנו; ואם פתח, יסתם. וכן לא יפתחו השתפין בחצרן פתח בית כנגד פתח בית, או חלון כנגד חלון; אבל פותח אדם לרשות הרבים פתח כנגד פתח וחלון כנגד חלון, מפני שהוא אומר לו: 'הריני כאחד מבני רשות הרבים שרואין אותך'.

ז. אף על פי כן, לא יפתח אדם חנות כנגד פתח חצר חברו, שזה הזק קבוע תמיד; שהרי בני רשות הרבים עוברין ושבים, וזה יושב בחנותו כל היום ומביט בפתח חברו.

ח. אחד מן השתפין בחצר שלקח בית בחצר אחרת, אינו יכול לפתח פתחו לחצר השתפין שלו. אפלו בנה עליה על

מוכרין כדי פּרננסתם, אָפּלו בלא יום השוק, עד שִפּרעו חוֹבן, וילכו להן.

יא. אחד מבני מבוי שאינו מפלש שבקש להעשות רופא, אָפּן, או גרדי, או מלמד תינוקות של גויים - בני מבוי מעפכין עליו, מפני שמרבה עליהם הנכנסין והיוצאין. וכן מי שיש לו בית בתצר השתפין - לא ישפירנו לא לרופא, ולא לאָפּן, ולא לגרדי, ולא לסופר יהודי שכותב השטרות, ולא למלמד תינוקות של גויים.

יב. חנות שבחצר, יכולין השכנים למחות בידו ולומר לו: 'אין אנו יכולין לישן מקול הנכנסין והיוצאין, אלא עושה מלאכתו בחנותו ומוכר בשוק. אָבל אינן יכולין למחות בידו ולומר לו: 'אין אנו יכולין לישן מקול הפטיש או מקול הרחמים, שהרי החזיק לעשות פן. וכן יש לו ללמד תינוקות של ישראל תורה בתוך ביתו, ואין השתפין יכולין למחות בידו ולומר לו: 'אין אנו יכולין לישן מקול התינוקות של בית רבן.'

יג. מי שיש לו בור לפניו מביתו של חברו - נכנס בשעה שדרף בני אדם נכנסין, ויוצא בשעה שדרף בני אדם יוצאין; ואינו מכניס בהמתו ומשקה מבורו, אלא ממלא ומשקה מבחוץ. וישניהן עושין פותחת על הבור; בעל הבור - כדי לשמר את מימיו, ובעל חצר - משום חשד אשתו, שלא יכנס לשם אלא מדעתו.

יד. מי שיש לו גנה לפניו מגנתו של חברו - נכנס בשעה שדרף בני אדם נכנסין, ויוצא בשעה שדרף בני אדם יוצאין. ואין מכניס לתוכה תגרים, ולא יכנס מתוכה לשדה אחרת. והחיצון זורע את הדרף. החזירו הדרף מן הצד מדעת שניהם - הרי זה נכנס בשעה שהוא רוצה, ויוצא בשעה שהוא רוצה; ומכניס לתוכה תגרים, ולא יכנס מתוכה לשדה אחרת. וכל אחד מהן יש לו לעכב על חברו בנריעת הדרף שנתנו מן הצד.

יום חמישי

הלכות שכנים פרק ז

א. מי שהיתה לו חלון בכתלו, ובא חברו ועשה חצר בצדו - אינו יכול לומר לבעל החלון: 'סתם חלון זה כדי שלא תביט בי'; שהרי החזיק בהזק זה. ואם בא חברו לבנות כהלכה כנגד החלון כדי שיסיר הזק ראיתו - צריך להרחיק את הכהל מנגד החלון ארבע אמות, כדי שלא יאפיל עליו.

ב. היתה החלון למטה בכהל - כופה את חברו לבנות כנגדה ברחוק ארבע אמות, ולהגביה הבנין ארבע אמות, כדי שלא יביט בו מן החלון.

ג. היתה החלון למעלה בכהל, ובנה חברו כהל כנגד החלון מלמטה - אם היה מראש הכהל שבנה עד החלון גבה ארבע אמות או יותר, אינו יכול למנעו, אף על פי שלא הרחיק מכתל החלון כלום, שהרי לא האפיל עליו ואינו מזיקו בראיה. אָבל אם נשאר מראש הכהל שבנה עד החלון פחות מארבע אמות - כופהו למעט הכהל, כדי שלא יעמד על ראש הכהל וישקיף מן החלון, או יגביה הכהל על החלון

הלכות שכנים פרק ו

א. כופין בני העיר זה את זה לעשות חומה דלתים וברית לעיר, ולבנות להן בית הנכנסת, ולקנות להן ספר תורה נביאים וכתובים כדי שיקרא בהן כל מי שירצה לקרות מן הצבור.

ב. מי שלקח עיר בארץ ישראל - כופין אותו בית דין לקח לו דרך מארבע רוחותיה, משום שיש ארץ ישראל. וכופין בני בקעה זה את זה לעשות ביניהן חריץ וכן חריץ.

ג. מי שיש לו חצר בעיר אחרת, בני העיר משעבדין אותו לחפר עמהן בורות שיחין ומערות ואמת המים; אָבל בשאר כל הדברים, אין משעבדין אותו. ואם היה שריו עמהן באותה העיר, משעבדין אותו על הכל.

ד. קשהו גובין מאנשי העיר לבנות החומה, גובין לפי קריבת הבתים מן החומה; כל הסמוך לחומה, נותן יתר.

ה. וכל הדר בעיר שנים עשר חדש, או שקנה בה בית דירה - נותן עם בני העיר בכל הדברים שצריכין לתקון החומה והדלתות ושכר הפנשין השומרין את המדינה, וכל פיוצא באלו מדברים השומרין את העיר.

ו. כל הדברים שצריכין לשמירת העיר - לוקחין מפל אנשי העיר, ואפלו מן היתומים, חוץ מתלמידי חכמים, לפי שאין החכמים צריכין שמירה - התורה שומרתם. אָבל לתקון הדרכים והרחובות, אפלו מן החכמים. ואם כל העם יוצאין ומתקנין בעצמן - לא יצאו תלמידי חכמים עמהן, שאין דרך תלמידי חכמים להזדלזל בפני עמי הארץ.

ז. היו חופרין נהר להביא בו מים למדינה - גובין אף מן היתומים, שזו זכות להם כדי שישקו ממנו שדותיהם וכרמיהם; לפיכך, אם ארע להם דבר ולא באו המים, הואיל ולא נהנו מהם היתומים, מחזירין להם כל מה שגלגח מהם. וכן כל פיוצא בזה.

ח. כופין בני מבוי זה את זה שלא להושיב ביניהם לא חיט, ולא ברסי, ולא אחד מפעלי אמניות. היה שם במבוי אחד מבני המבוי אָפּן, ולא מחו בו, או שהיתה שם מרחץ או חנות או רחם, ובא חברו ועשה מרחץ אחרת כנגדו או טחון אחרת - אינו יכול למנעו מפניו ולומר לו: 'אתה פוסק חיי'. ואפלו היה מבני מבוי אחר - אינן יכולין למנעו, שהרי יש ביניהם אותה אמנות. אָבל גר ממדינה אחרת שבא לעשות חנות בצד חנותו של זה, או מרחץ בצד מרחץ של זה - יש להן למנעו. ואם היה נותן עמהן מנת המלך, אינו יכול למנעו.

ט. ויכולין המחזירין בעירות, אין בני העירות יכולין לעכבן, שתקנת עזרא היא שיהיו מחזירין, כדי שיהיו הבשמים מצויין לבנות ישראל. אָבל אין קובעין מקום ויושבין בו, אלא מדעת בני העיר; ואם תלמיד חכמים הוא, קובע בכל מקום שירצה.

י. הסוחרים שמביאין סחורתן למכור בתוך העירות, בני העיר מעפכין עליהם. ואם מכרו ביום השוק בלבד, אין מונעין אותן; והוא שימכרו בשוק. אָבל לא יחזרו על הפתחים, אפלו ביום השוק. ואם יש להן מלוה בעיר -

בין למטה - אפלו היתה גדולה, ואמר: אפתח חלון אחרת קטנה ואסתם זו' - בעל החצר מעכב עליו. וכן אינו יכול להרחיב בחלון כל שהוא.

י. שני אחין שחלקו חצר מדעתן, ושמו הבנין והעצים זה כנגד זה, ולא השגחיו על שימת האויר, והגיע לאחד מהן בחלקו תרבוץ החצר, ולשני האכסדרה - אם רצה בעל החצר לבנות כחל בסוף חלקו, בונה בפני האכסדרה, ואף על פי שמאפיל עליו, שהרי לא שמו האויר.

הלכות שכנים פרק ח

א. המבקש להוציא זיו מפתלו על אויר חצר חברו כל שהוא - בעל החצר מעכב עליו, שהרי מזיקו בראיה בעת שתולה בו ומשתמש בו. הוציא את הזיו, ולא מכה בו לאתרו בעל החצר - הרי החזיק בעל הזיו.

ב. הנה בזיו טפח, החזיק באויר החצר כנגדו; ואם רצה בעל החצר לבנות תחת הזיו ולכבטל תשמישו - בעל הזיו מעכב עליו. ואם אין בזיו טפח, לא החזיק באויר החצר; ובכל עת שירצה בעל החצר לבנות תחתיו ולכבטל תשמישו של זיו - אין בעל הזיו יכול לעכב עליו.

ג. הנה הזיו שהוציא רחבו טפח, ומשופך באויר חצרו של חברו ארבעה טפחים, ולא מכה בו - החזיק בארבעה טפחים על ארבעה טפחים. ואם רצה להרחיב את הזיו עד שיעשה ארבעה טפחים על ארבעה טפחים - הרי זה מרחיב; ואין בעל החצר יכול לבנות באויר חצרו תחת הזיו כלו, אלא אם כן הניח לו תחתיו גבה אויר עשרה טפחים כדי שישתמש בזיו.

ד. המעמיד סלם קטן שאין לו ארבעה תוקין בצד פתלו בתוף חצר חברו או בתוף שדהו - לא החזיק בנזק זה; וכל זמן שירצה בעל החצר - בונה בצד הסלם, ומכבטל תשמישו. ואם הנה סלם גדול שיש לו ארבעה תוקין או יתר, החזיק; ואם בא לבנות ולכבטלו - בעל הסלם מעכב עליו עד שירחיק בשעור, שהרי מחל לו להעמיד סלם גדול. לפיכך, כשיבוא בעל הגג להעמיד סלם גדול - בעל החצר יכול למחות בו, כדי שלא יחזיק עליו; אבל אם העמיד סלם קטן - אינו יכול למנעו, שהרי אומרין לו: 'אין עליך הפסד; כל זמן שתרצה, אתה מכבטלו'.

ה. הרוצה להוציא צנור על חצר חברו כדי שיקלח שם המים, או שעשה שם מזחילה על פתלו שהרי המים נזחלין ויורדין לחצר חברו - בעל החצר מעכב עליו; ואם לא מכה בו, החזיק זה בצנור או במזחילה. רצה אחר כך בעל הגג לסתם הצנור, בעל החצר מעכב עליו; שפשם שהחזיק בעל הגג לשפף מימיו לחצר חברו, כך החזיק בעל החצר שיהיו מימי גגו של חברו באין אצלו לרשותו. רצה בעל הגג לעקר הצנור מצד זה ולהחזירו לצד אחר, או שהנה ארץ ורצה לקצרו - אין בעל החצר יכול לעכב עליו; שלא החזיק אלא במימי הגג, והרי הן באין לו מכל מקום. וכן אם רצה בעל החצר לבנות תחת הצנור, אין בעל הגג יכול לעכב עליו; שאין הצנור עשוי לתשמש בזיו, כדי שיחזיק באויר חצר

ארבע אמות ויהיה הכתל רחוק מן החלון ארבע אמות, כדי שלא יאפיל ולא יציץ ויראה.

ד. בנה כתל אחד בצד החלון - צריך להרחיק מן החלון טפח, ומגביה הכתל ארבע אמות על החלון, או כונס ראש הכתל, כדי שלא ישב עליו ויציץ.

ה. בנה שני כתלין משני צדי החלון - צריך להיות ביניהן רחב ארבע אמות, והחלון באמצע הארבע; ולא יספך על גביהן אלא אם כן הרחיק הסכוף מן הכתל שיש בו החלון ארבע אמות, כדי שלא יאפיל עליו. לפיכך, מי שבא לפתח חלון לחצר חברו - בין חלון גדולה בין חלון קטנה, בין למעלה בין למטה - בעל החצר מעכב עליו; שהרי אומר לו: 'תזיק לי בראיה; ואף על פי שהיא גבוהה, תעלה בסלם ותראה'.

ו. הרי שפתח חלון לחצר חברו, ומחל לו בעל החצר, או שגלה דעתו שהניחו, כגון שבא וסייע עמו, או שידע הנזק ולא ערער - הרי זה החזיק בחלון, ואינו יכול אחר כך לחזור ולערער עליו לסתם. וכיצד דינה של חלון זה שהניחו לפתחה? אם חלון שראשו של אדם נכנס ממנה היא, או שהיתה למטה מארבע אמות אף על פי שאין ראשו נכנס ממנה - אין בעל החצר יכול לבנות כנגדה או מצדדיה, אלא אם כן הרחיק ארבע אמות כמו שבארנו.

ז. היתה חלון קטנה שאין ראשו של אדם נכנס ממנה, והיתה למעלה מארבע אמות - בעל חצר יכול לבנות כנגדה ובצדדיה; שהרי טוען ואומר: 'לא הנחתיד לפתח אלא מפני שהיא קטנה וגבוהה; אבל שתחזיק עלי עד שארחיק הבנין, לא הנחתיו'. במה דברים אמורים? בשפתחה לתשמיש, או כדי שיכנס בה הרוח. אבל אם פתחה לאורה - אפלו היתה קטנה ביותר, וגבוהה ביותר - הואיל ולא ערער, החזיק, ואין בעל החצר יכול לבנות כנגדה או מצדדיה עד שירחיק ארבע אמות, כדי שלא יאפיל עליו; שהרי מחל לו על האורה. וכן מי שהיתה לו חלון מחזקת, ובא חברו ובנה כנגדה או מצדדיה בלא הרחקה, או סתמה, ושתק בעל החלון - אינו יכול לחזור ולערער לפתח החלון או להרחיק הבנין; שפיון ששתק, מחל - שאין אדם עשוי ששותמין אורו בפניו ושותק, אלא אם כן מחל.

ח. מי שהיו לו חלונות למטה בכתלו, ובא חברו לבנות בפניהן, ואמר לו: 'אני אפתח לך חלונות אחרות בכתל זה עצמו למעלה מאלו' - הרי זה מעכב עליו ואומר לו: 'בעת שתפתח החלונות תרעיד את הכתל ותקלקל אותו'. ואפלו אמר לו: 'אני אסתר כל הכתל, ואבנה לך אותו בנין חדש, ואעשה בו חלונות, ואשפר לך בית שתדור בו עד שאבנה' - יכול לעכב עליו ולומר לו: 'אין רצוני שאטרח ממקום למקום'. לפיכך, אם לא היה שם טרח כלל, ואינו צריך לפנות - אינו יכול לעכב עליו; וכופין אותו שיהיה חברו סותם חלון זה שלמטה, ועושה לו חלון למעלה; שזו מדת סדום. וכן כל דבר שנהנה בו, ואין חברו מפסיד ולא חסר כלום - כופין עליו.

ט. אבל בעל החלון שרצה לשנות מקום חלונו, בין למעלה

בקהלנו בקול הרחמים.

ד. ומרחיקין את התנור מן הכתל שלשה טפחים מקרקעיתו, שהן ארבעה משפתו, כדי שלא יחם הכתל.

ה. אכן שהכובס מכה הבגדים עליה עד שיתלבנו, צריך להרחיק אותה ארבע אמות מכתלו של חברו; שבעת שכובס עליה - המים נותזין, ומזיקין את הכתל.

ו. לא ישתיין אדם מים בצד כתלו של חברו, אלא אם כן הרחיק ממנו שלשה טפחים. במה דברים אמורים? בכתל לבנים. אבל בכתל אבנים, ירחיק טפח; ואם היו האבנים צחית סלע, משתיין בצדו בלא הרחקה.

ז. מרחיקין את הסלם מן השוכף ארבע אמות, כדי שלא תקפץ הנמקה בעת שמוניח הסלם, ומעלה לשוכף ותאכל הגוזלות.

ח. ומרחיקין את הכתל מן המזחילה של חברו ארבע אמות, כדי שיהיה מקום לבעל המזחילה לזקף סלם ולתמן מזחילה שלו, הואיל והחזיק בה.

ט. ראובן שהיה כתלו סמוך לכתל שמעון כמין גם, וכא ראובן לעשות כתל שני כנגד כתל שמעון עד שיעשו השלשה כתלין כמין בי"ת - הרי שמעון מעכב עליו, עד שירחיק מנגדו ארבע אמות, כדי שיהיה המקום בין שני הכתלים רחב, כדי שיודשו בו רבים ותתחזק הארץ. במה דברים אמורים? בכתל גנה או בכתל חצר בעיר חדשה; אבל בעיר ישנה - כבר נתחזקה, ובונה כנגדו בלא הרחקה. וכן אם לא היה בארץ כתל שמעון שבונה כנגדו אלא פחות מארבע אמות, בונה כנגדו ואינו מרחיק, ואף על פי שמונע הרגל מלהלך שם; שהכתל שהוא פחות מארבע אמות אינו צריך חזיק הארץ.

י. מי שבא לחפר בור בסוף שדהו סמוך למצר חברו - אם שדה חברו אינה עשויה לבורות, סומך ואינו יכול למחות בגדו. ואם מלף חברו לחפר בור בצדו - צריך להרחיק מכתל הבור שלשה טפחים, עד שיהיה בין חלל שני הבורות עבי ששה טפחים. היתה שדה חברו עשויה לבורות - אינו סומך, עד שירחיק מן המצר שלשה טפחים ויחפר; וכשיבוא חברו לחפר - ירחיק גם הוא שלשה טפחים בתוך שדהו, ויחפר.

יא. הבית והעליה של שנים - לא יעשה בעל הבית תנור בתוך ביתו, אלא אם כן יש לו על גביו גבה ארבע אמות; וכן לא יעמיד בעל העליה תנור, עד שיהיה תחתיו מעזיבה שלשה טפחים, ובכירה טפח. ואם תנור של נחתומין הוא, צריך שיהיה תחתיו ארבעה טפחים; וכירה של נחתומין, שלשה טפחים. ואף על פי שהרחיק כשעור, אם יצאת האש והזיקה - משלם מה שהזיק, כמו שנתבאר במקומו.

יב. מי שהיתה לו חנות תחת אוצר חברו - לא יעשה בה לא נחתום, ולא צבע, ולא רפת בקר, ולא יכניס לה אספסתא וכיוצא בה מדברים שעולה מהן הכל חם הרבה, מפני שהחם מפסיד פרות שבאוצר. לפיכך, אם היה אוצר יין בארץ ישראל, שאין החם מפסידו - הרי זה עושה בחניתו כל מלאכת אש; אבל לא יעשה רפת בקר, מפני

ואינו עשוי אלא לקלוח המים.

ו. מי שהוריד מי גגו על חצר חברו, ולא מכה בו, והחזיק בדבר זה - אם היו המים מנטפין, ורצה לקבצן למקום אחד ולעשותן צנור - עושה; וכן אם היו באין ממקום אחד, וחקלן על רחב הכתל, והחזירן נוטפין - עושה; ואפילו לבנות על גגו כמין צריף, עד שיירדו המים במהרה לתוך חברו - בונה; שהרי החזקו מימיו של זה לירד לחצר זו.

ז. כתל שפין ראובן ושמעון - אם היו שפתין בו, שניהן משתמשין בו; זה חופר מצד זה ומכניס קורותיו כל שהן, וזה חופר מצד האחר ומכניס קורותיו כל שהן. היה הכתל של ראובן לבדו, אין שמעון יכול להשתמש בו. חפר שמעון בכתל זה והכניס בו קורה אחת, ושתיק ראובן ולא מכה בו - החזיק במקום הקורה; אפילו היתה קטנה, ורצה שמעון להחליפה בקורה גדולה או עבה - מחליף. היתה הקורה קורת ספת צראי - כל שלשים יום, לא החזיק בה, שהרי ראובן אומר לו: 'לא מחלתי והנחתיד, אלא מפני שהיא צראי'. לאחר שלשים יום - החזיק, שאין זה צראי. ואם ספת החג היא - כל שבעת ימי החג, לא החזיק; לאחר שבעה, החזיק. ואם חבר ראש הקורה בכתל בטיט, מיד החזיק; והוא, שביא ראיה שראובן סיע עמו או ראה ולא מכה.

ח. מי שהחזיק בכתל זה בקורה אחת - אינו יכול להכניס בו קורה שניה, שהרי לא מחל לו אלא על אחת. במה דברים אמורים? בשעה שראובן הכתל הזה שלו, אלא חברו מחל לו על הכנסת קורה זו. אבל אם טען 'שכתל זה, שתיק אני בו' - הואיל והשתמש בו בקורה אחת, נאמן; ומשתמש בכלן, אחר שישבע הסת שהוא שתיק בכל הכתל.

ט. היו קורותיו של ראובן בתוך הכתל, ומצד שמעון מקומות חפורין להכניס בהן ראשי הקורות - לא החזיק שמעון להכניס בהן קורות, ואינו יכול לטען שהוא שתיק בו; שהרי אין לו בו תשמיש. ויכול ראובן לטען: 'שאני חפתי מקומות אלו מצדך, כדי שיהיו מוכנים עד שתקנה ממני או שתבקש ממני ואמחל לך' - תכניס הקורות בלא חפירה בכתל, כדי שלא יתמטמט פתלי בעת חפירה.

הלכות שכנים פרק ט

א. לא יחפר אדם בור ולא שיח ולא מערה, ולא יביא אמת המים, ולא יעשה ברכת מים לשרות בה הבגדים לכבוס, בצד כתלו של חברו - אלא אם כן הרחיק מכתל חברו שלשה טפחים, וניסוד בסיד לכתל בור זה, או מקנה מים זה, או כתל האמה מצד חברו, כדי שלא יבלעו המים ויזיקו כתל חברו.

ב. מרחיקין את הגפת ואת הזבל ואת המלח ואת הסיד ואת הסלעים מכתלו של חברו שלשה טפחים, או סד בסיד. מרחיקין את הזרעים ואת המחרשה ואת הגמה שמתקבץ בה מי רגלים מן הכתל שלשה טפחים.

ג. מרחיקין את הרחמים שלשה טפחים מן הרחמים התחתונה, שהן ארבעה מן העליונה, כדי שלא יניד אותו, או כדי שלא

למשה - אם הייתה שם מעוזבה שהמים פלין בה בעת שפיקה, ואחר שיפסק עליון מלשפף יבלעו המים ויגרו וינטפו על התחתון - צריך התחתון לתקן ולהרחיק עצמו מן הנוק; ואם אין שם מעוזבה, אלא כשישפף יגרו המים מיד - הרי זה כמזיק בחציו, והעליון מתקן, או ימנע מלשפף. וכן כל פיוצא בזה.

ז. מי שהיה לו בור בתוך שדהו, וכא חברו ונטע אילן בתוך שדהו קרוב לבור חברו - אין בעל הבור יכול לעכב עליו ולומר לו: 'הרי שרשי האילן נכנסין לבור שלי ומפסדין אותו'; שנה נזק הבא מאליו הוא לאחר זמן, ובעת שנטע אינו מזיק; וכשם שנה חופר בתוך שלו, כך זה נוטע בתוך שלו. וכן ראובן שקפר בור, ויגד ומצא שרשי אילן של שמעון בתוך שדהו - קוצץ וחופר, והעצים שלו. ואם היה קרוב לאילן שמעון בתוך שש עשרה אמה - השרשים של שמעון, קוצצין ונותנין לו. ואם אינו צריך לחפר, ויצאו השרשים של שמעון לתוך שדהו - הרי זה מעמיק שלשה טפחים כדי שלא יעכב המחרשה, וכל שרש שימצא בתוך שלשה טפחים - קוצצו; ואינו חושש שמא ייבש האילן של חברו, שנה בתוך שלו הוא חופר.

ח. מי שהיתה שדה חברו נטועה גפנים או שאר אילנות, וכא הוא לנטע בתוך שדהו גפנים בצד גפנים או אילנות בצד אילנות - צריך להרחיק ארבע אמות. במה דברים אמורים? בארץ ישראל. אבל בחוזה לארץ, ירחיק בין גפנים לגפנים שתי אמות; ובין גפנים לשאר אילנות, או בין אילנות לאילנות, ארבע אמות בכל מקום. הנה גדר בינתים, זה סומך לגדר וזה סומך לגדר בכל מקום. מי שהיה אילן חברו נוטה לתוך שדהו, קוצץ מלא מרדע על גבי המחרשה; ובחריב ובשקמה - קוצץ כל הנוטה, עד שיהיה שקול כנגד המצור. וכן אם היה נוטה על בית השלהין של חברו, או על בית האילן - קוצץ את כל הנוטה, עד שיהיה שקול כנגד המצור.

הלכות שכנים פרק יא

א. מי שעשה גרן בתוך שלו, או קבע בית הפסא, או כל מלאכה שיש בה אבק ועפר וכיוצא בהן - צריך להרחיק כדי שלא יגיע העשן או ריח בית הפסא או האבק והעפר לחברו, עד שלא יזיקו. אפלו הייתה הרוח היא שמסיעת אותו בעת שעושה מלאכתו, ומולכת העפר או נערת הפשתן והמץ וכיוצא בהן, ומגיעתן לחברו - הרי זה חייב להרחיק כדי שלא יגיעו ולא יזיקו, ואפלו על ידי הרוח המצויה; שכל אלו כמי שהזיק בחציו הן.

ב. אף על פי שהוא חייב להרחיק כל כך - אם הוליכה הרוח המצויה את המץ ואת העפר והזיקה בהן, הרי זה פטור מלשלם; שהרוח היא שסיעה אותו, ואין נזק זה בא מכח המזיק עצמו.

ג. הכותש את הריפות וכיוצא בהן בתוך שלו, ובעת שמכה מנדנד חצר חברו עד שיתנדנד פסוי החבית על פי החבית - הרי זה כמזיק בחציו, וחייב להרחיק כדי שלא ינדנד, או

שמפסיד ריח היין. ואם החזקה החנות בתחלה לרפת או לנחתום וכיוצא בו, ואחר כך רצה בעל העליה לעשות עליה אוצר - אינו יכול למחות בידו.

יג. כבוד בעל העליה ורביץ עליה, או שרבה בחלונות, כדי לעשותה אוצר, וקדם זה ועשה נחתום קדם שיכניס פרות לאוצר, או שהתחיל לאצר שומשמן או רמונים או תמרים וכיוצא בהן, וקדם זה ועשה התנור קדם שיאצר החטין, או שיעשה בעל החנות מחלה על גבה להבדיל בין החנות ובין האוצר - בכל אלו בעל האוצר מעכב עליו; ואם עבר ועשה תנור וכיוצא בו - אין בעל האוצר יכול להסיר התנור בכל אלו.

יום שישי

הלכות שכנים פרק י

א. מרחיקין את האילן מן העיר עשרים וחמש אמה, ובחריב ובשקמה חמשים אמה, מפני נואי העיר. וכל אילן הנמצא קרוב לעיר בפחות מזה, קוצצין אותו. ואם האילן קדם, נותנין לו בני העיר את דמיו; ואם היה הדבר ספק ולא נודע איזה מהן קדם, אין לו לבעל האילן דמים, אלא נוטל עציו, והולף.

ב. מרחיקין גרן קבועה מן העיר חמשים אמה, כדי שלא יוליך הרוח התבן בעת שזורה, ויזיק לבני העיר. וכן לא יעשה אדם גרן קבועה בתוך שלו, אלא אם כן היה לו חמשים אמה לכל רוח, כדי שלא יזיק התבן לנטיעת חברו או לגירו.

ג. מרחיקין את הנבלות ואת הקברות ואת הברסקי מן העיר חמשים אמה.

ד. ואין עושין ברסקי אלא למזרח העיר, מפני שרוח מזרחית חמה וממעטת הזק ריח עבוד העורות.

ה. מי שבא לעשות משרה של פשתן בצד ירק של חברו, שהרי מי המשרה נבלעין בארץ והולכין ומפסדין הירק, או שנטע כרשין קרוב מן הבצלים של חברו, שהן מפיגין טעמן, או שנטע חרדל בצד פורת דבורים, שהרי הדבורים אוכלין העליון ומפסדין הדבש - בכל אלו וכיוצא בהן, אינו צריך להרחיק בכדי שלא יזיק; ועל הנוק להרחיק את עצמו, אם ירצה, עד שלא יגיע לו הנוק; שנה בתוך שלו הוא עושה, והנוק בא לחברו מאליו. במה דברים אמורים שאינו מרחיק? בשהיה הנוק בא מאליו אחר שיפסקו מעשיו של מזיק. אבל אם היו מעשיו של זה שעושה ברשותו מזיקין את חברו בשעת עשייתו, הרי זה כמי שמזיק בידו; הא למה זה דומה? למי שעמד ברשותו, ויורה חצים לחצר חברו ואמר: 'ברשותי אני עושה', שמונעין אותו. וכן כל ההרחקות האמורות למעלה בענין זה - אם לא הרחיקן, הרי זה כמי שהזיק בחציו. לפיכך, צריך להרחיק משרה מן הירק, וברשין מן הבצלים, וחרדל מן הדבורים, שלשה טפחים או יתר מעט - כדי שלא יהיה הזק בידים; אבל להרחיק עד שלא יבוא הנוק מאליו, אינו צריך.

ו. בעל עליה שהיה שופף מים, והן יורדין על הדר בבית

אמר אחד מהן: 'תנו לי חלקי מצד זה, כדי שיהיה סמוך לשדה האחרת שלי ויהיה הכל שדה אחת' - שומעין לו, וכופה אותן על זה; שעפויכן בדבר זה, מדת סודם היא. אבל אם היה חלק אחד ממנה טוב, או קרוב לנהר יותר, או קרוב לדרך, ושמו אותה הפה כנגד הרע, ואמר: 'תנו לי בשומא שלי מצד זה' - אין שומעין לו, אלא נוטל בגורל. אמר: 'תנו לי חצי מדתה מן הצד הרע בלא שומא, וטלו אתם את החצי הטוב, כדי שיהיה חלקי סמוך לשדה שלי' - הורו מקצת הגאונים ששומעין לו; ולזה דעתי נוטה, ובו ראוי לדון.

ב. הבכור שחלק, נוטל שני חלקים שלו כאחד. אבל היבם שחלק עם אחיו בנכסי האב, נוטל חלקו וחלק אחיו בגורל; ואם עלו במקום אחד, עלו; ואם עלו לו בשני מקומות, עלו. ג. ארץ מרבעת שהיה הנהר מקיף לה מזרח וצפון, והדרך דרום ומערב - חולקין אותה באלכסון, כדי שאיננו לזה נהר ודרך, ולזה נהר ודרך. ואם אמר: 'תנו לי החצי שמצד זה שהוא בצד שדי', שומעין לו. כללו של דבר: כל דבר שהוא טוב לזה, ואין על חברו הפסד כלל - כופין את חברו לעשותו.

ד. אחד מן האחים או מן השתפין שמכר חלקו לאחר - מסלקין את הלוקח, ונותנין לו שאר האחים או השתפין דמים שנתן, והולך, כדי שלא יבנס זר ביניהם.

ה. ולא עוד, אלא כל המוכר קרקע שלו לאחר - יש לחברו שהוא בצד המצר שלו לתן הדמים ללוקח, ולסלק אותו, וזה הלוקח הרחוק, כאלו הוא שליח של בן המצר; בין שמכר הוא, בין שמכר שלוחו, בין שמכרו בית דין, בין שמכר שלוחן - יש בו דין בן המצר. אפלו היה הלוקח תלמיד חכמים ושכן וקרוב למוכר, ובן המצר עם הארץ רחוק - בן המצר קודם, ומסלק את הלוקח. ודבר זה, משום שנאמר: "ועשית השר והטוב"; אמרו חכמים: הואיל והמכר אחד הוא - טוב וישר הוא שייקנה מקום זה בן המצר, יתר מן הרחוק. היו בני המצר רבים - כלם זוכים בזו השדה הנמכרת, והיא ביניהם לפי מנגנון, ונותנין בלן הדמים ללוקח; והוא, שבאו בלן פעם אחת. אבל אם קדם אחד מהן וסלק הלוקח - זכה בה לבדו, הואיל והוא בן המצר. וכן אם באו מקצתן, ומקצתן במדינה אחרת - מסלקין אותו אלו העומדין כאן בלבד, והיא להן. וכן המוכר לאחד מבני המצר, או לאחד מן השתפין שלו במשא ומתן - אף על פי שאינו שתפו בקרקע, זכה בה; ואין שאר השתפין או שאר בני המצר נוטלין עמו.

ו. המוכר כל נכסיו לאחד - אין בעל המצר של שדה אחת מהן מסלק את הלוקח מאותה השדה, שהרי היא ואחרות קנה כאחד. וכן המוכר לבעלים הראשונים, או הלוקח מן הגוי - אין בו דין בן המצר.

ז. המוכר לגוי - משמתין אותו עד שיקבל כל אגס שיבוא מן הגוי, עד שינהג הגוי עם בן המצר הזה שלו כדיני ישראל בכל. ואם אנסו בדבר שלא כדין ישראל, משלם המקום רע, אלא הכל אחד - חולקין לפי המדה בלבד. ואם

יבטל ממלאכתו שמוקת. ואם הדיק בעת הנדנדוד - חיב לשלם, שהרי מכחו בא הנזק.

ד. כל ההרחקות האמורות בפרקים של מעלה - אם לא הרחיק, וראה חברו ושתק - הרי זה מחל, ואינו יכול לחזור ולהצריכו להרחיק. והוא, שיראה ממנו שמחל - כגון שסיע עמו ביד, או שאמר לו לעשות, או שראהו שעשה בצדו בלא הרחקה ושתק ולא הקפיד על זה; שכל המחזיק בנזק, זכה בו כמו שבארנו. במה דברים אמורים? בשאר נזקין, חוץ מארבעת מיני נזקין אלו האמורות בפרק זה - שהן: העשן, וריח בית הכסא, והאבק וכיוצא בו, ונדנדוד הקרקע; שכל אחד מאלו, אין לו חזקה. ואפלו שתק הנזק כמה שנים, הרי זה חוזר וכופהו להרחיק. וכן הנזק ראיה במקום שצריך מחיצה, כופהו לעשות מחיצה בכל עת שירצה, כמו שבארנו. ולמה שנו נזקים אלו משאר נזקין? לפי שאין דעתו של אדם סובלת נזק מאלו; וחזקתו שאינו מוחל, שהנזק הנזק קבוע. ואם קנו מידו שמחל בנזקין אלו, אינו יכול לחזור בו.

ה. מי שהחזיק לעשות מלאכת דם או גבלות וכיוצא בהן במקומו, ויבואו העורבים וכיוצא בהן בגלל הדם ויאכלו, והרי הן מצרין לחברו בקולן וצפצופן, או בדם שברגליהן שהן יושבין על האילנות ומלכלכין פרותיהן - אם היה חברו קפדן או חולה שצפצופו זה מזיקו, או שהפרות שלו נפסדין בדם - חיב לבטל אותה המלאכה, או ירחיק עד שלא יבוא הנזק מחמתו; שנוק זה דומה לריח בית הכסא וכיוצא בו, שאין לו חזקה. וכן בני מבוי או בני חצר שנעשה אחד מהן אמן, ולא מחו בו שהרי החזיק, והיה העם נכנסין ויוצאין לקנות ממנו, ושתקו - לא החזיק בדבר זה, ויש להן בכל עת לעצב ולומר: 'אין אנו יכולין לישן מקול הנכנסין והיוצאין'; שזה הנזק קבוע הוא, כמו העשן והאבק. וכזה הורו הגאונים.

ו. מי שהחזיק בנזק שיש לו חזקה, כגון שפתח חלון, או העביר אמת המים, או לא הרחיק מה שראוי להרחיק, והרי המחזיק טוען: 'אתה אמרת לי לעשות', או 'מחלת לי אחר שראית', או 'שהכר הנזק ושתקת ולא מחית בי', והנזק אומר: 'עכשו הוא שראיתי, ולא דעתי מקדם', או שאמר: 'כשראיתי מחיתי בך, ואתה אומר עתה ארחיק או אסתם, ואתה מדחה אותי מיום ליום כדי שתקבע הנזק' - בכל אלו וכיוצא בהן, על הנזק להביא ראיה; ואם לא הביא, ישבע המחזיק הסת ויפטר.

ז. החזיק בנזק שאין לו חזקה, כגון עשן ובית הכסא וכיוצא בהן, וטען המחזיק שקנה מידו של נזק - על המחזיק להביא ראיה שקנו מידו; ואם לא הביא ראיה, ישבע הנזק הסת שלא קנו מידו על כך, ויסלק זה הנזק.

הלכות שכנים פרק יב

א. האחים או השתפין שבאו לחלק את השדה, ולטל כל אחד מהן חלקו - אם היתה פלה שנה ואין שם מקום טוב ומקום רע, אלא הכל אחד - חולקין לפי המדה בלבד. ואם

ב. אמר הלוקח: 'כן הוא, והערמה עשינו ומכירה היא, ובכך וכך קניתי' - נשבע בנקיטת חפץ, ונוטל כדין כל השלוחין. ויראה לי שצריך לטען דמים שהן ראויין, או יתר מעט; אבל אם אמר על שנה מאה: 'במאתים קניתי', אינו נאמן.

ג. היה כתוב בשטר מתנה: 'וקבלתי עלי אחריות מתנה זו, שאם תצא מידו אתן לו מאתים' - נותן לו בן המצר מאתים, ואחר כך מסלקו, ואף על פי שאינה שנה אלא מנה.

ד. החליף חצר בחצר, אין בו דין בעל המצר. החליף חצר בבהמה או בשאר מטלטלין - רואין דמי אותה בהמה או אותן המטלטלין, ונותן לו בן המצר ומסלקו; ואינו יכול לומר לו: 'תן לי כמין שלקחתי בו', שזו הערמה היא, ואינה מועלת כלום.

ה. מכר לו קרקע מעט באמצע שדהו, ואחר כך מכר לו קרקע בצד אותה שבאמצע - רואין: אם אותו המעט שמכר לו תחלה הוא עדית או נבורית לגבי זאת הקרקע שמכר לו באחרונה - זכה הלוקח, ואין בן המצר יכול לסלקו, שהרי הוא עצמו בן מצר הוא, מפני אותו המעט שקנה באמצע. ואם אותו המעט כמו זאת שמכר לו בסוף בצדו - הרי זה מערים, וכן המצר מסלק אותו מן השדה שקנה בסוף.

ו. המוכר על תנאי, בין שהתנה מוכר בין שהתנה לוקח - אין בעל המצר יכול לסלקו עד שיתקיימו התנאים, ויזכה הלוקח בקרקע ולא תשאר בה עלה כלל; ואחר כך יסלק אותו.

ז. הלוקח שבנה והשביח, או סתר והפסיד - בן המצר מסלקו ונותן לו דמים הראויין לו, והרי הוא בכל מעשיו כמו השליח. וכן אם לנה הלוקח קדם שיסלק אותו בן המצר, וסלקו בן המצר - אין בעל חוב שלו טורף מיד בן המצר. זה הוא העקר בכל אלו הדינים: שכל הלוקח בצד מצר חברו, הרי הוא כמו שליח לחברו, ולתקן שלחו, ולא לעות. לפיכך, אם השביח - נוטל הוצאה; ואם הפסיד וחסר והרס או אכל פרות - מנכין לו מן הדמים. במה דברים אמורים שמחשביין לו הפרות? בשאכלן אחר שבא בן המצר והביא מעות לסלקו. אבל כל הפרות שאכל מקדם - שלו הוא אוכל, ואין מחשביין אותו.

ח. אחד שלקח משנים שדה אחת, ובא בעל המצר לסלקו מחציה בלבד שלקח מן האחד - אינו יכול, אלא מסלקו מכלה או מניח כלה. אבל המוכר קרקע לשנים - יש לבעל המצר לסלק שניהם, או לסלק לאחד ולהניח לאחד.

ט. בן המצר שבא לסלק את הלוקח, וקדם שיסלקו מכר את השדה שיש לו על המצר - אבד את זכותו.

י. שליח שמכר, והרי הוא בעל המצר - אינו מסלק את הלוקח; שהרי הוא מכר לו, ואין לה מחילה גדולה מזו.

יא. בעל חוב של מוכר שטרף השדה מיד בעל המצר - הרי בעל המצר חוזר ונוטל מן הלוקח שסלקו, והלוקח חוזר ונוטל מן המוכר.

יב. כל בעל חוב שטרף בחובו, יש לבעל המצר לסלקו; לא יהיה כח הטורף גדול מכח הלוקח. ואם ירצה הנטרף

ח. השכירות, אין בה משום דין בן המצר.

ט. הממשכן מקום, ואחר כך מכרו לזה שהוא ממשכן בידו - אין בו משום דין בן המצר. וכן המוכר מקום רחוק כדי לגאל מקום קרוב, או שמכר רע כדי לגאל מקום יפה בדמיו, או שמכר כדי לתן מנת המלך, או שמכר לקבורה, או שמכרו למזון האשה או הבנות - אין באחד מאלו דין בן המצר, אלא זכה הלוקח.

י. ולמה אין בהן דין בן המצר? שכל אלו טרודין למכר, ומפני צרך גדול מוכרין, ואם תאמר 'יש בה דין בן המצר', לא ימצאו לוקח, שהרי הוא אומר: 'למה אטרח ואקח, ויבוא זה ויסלק אותי? ואין הבעלים יכולין להמתין עד שיביא בעל המצר מעות ויקנה.'

יא. הרי שטען הלוקח ואמר: 'מפני המס וכיוצא בו מכר לי המוכר, ובעל המצר אומר: 'שקר אתה טוען לבשל זכותי' - על בעל המצר להביא ראיה, ואחר כך יוציא מיד הלוקח; ואם לא הביא ראיה, ישבע הלוקח הסת.

יב. אפלו היה שם בדבר ספק, אין הלוקח מסתלק אלא בראיה ברורה שמביא בעל המצר. לפיכך, אם טען הלוקח ואמר לו: 'גזלן אתה לשדה זו', 'אריס אתה', או 'שוכר אתה' או 'ממשכן' - צריך בעל המצר להביא ראיה שהוא בעל המצר, ושקרןע זו בחזקתו. וכן כל כיוצא בזה.

יג. המוכר ליתומים קטנים, אין בו דין בעל המצר; הטוב והישר שעושים חסד עם אלו, יתר מבעל המצר.

יד. וכן המוכר לאשה - אין בו דין בעל המצר, מפני שאין נרפא לטרח תמיד ולקנות, והואיל ולקחה, חסד הוא שתעמד הקרקע בידה.

טו. מכר לטמטום ואנדורוגינוס, אין בעל המצר יכול לסלקו, מפני שהן ספק אשה.

טז. היטה הקרקע של אחד, והבגין או האילנות של אחד - אם יש לבעל הבגין או לבעל האילנות זכות בקרקע, כל אחד מהן בן מצר של חברו; לפיכך, אם מכר אחד מהן חלקו, חברו מסלק הלוקח. אבל אם אין לבעל האילנות או לבעל הבגין פלוס בקרקע, אלא כל זמן שירצה יאמר לו: 'עקר אילנך או הרס בגינך, ומכר בעל השדה - זכה הלוקח, ואין בעל האילנות או בעל הבגין מסלק אותו. ובעל האילנות או בעל הבגין, הרי בעל הקרקע מסלק אותו. יז. היה מפסיק בינו ובין מצר חברו רכב של דקלים, או בגין גבוה וחסך, או גמה וכיוצא בהם - רואין: אם יכול להכניס אפלו תלים אחד בתוך הדבר המפסיק, עד שיתערבו שתי השדות - הרי זה בן מצר שלו, ומסלק הלוקח; ואם לאו, אינו מסלק הלוקח.

שבת קודש

הלכות שכנים פרק יג

א. הנותן מתנה, אין בה דין בן המצר. היה כתוב בשטר מתנה שאחריות מתנה זו על הנותן, יש בה דין בן המצר; והאיל ויש בה אחריות - מכירה היא, ולא כתב מתנה, אלא לבשל זכות בן המצר. וכמה נותן לו? מה שהיא שנה.

המִצַּר טוֹעַן שְׂאֵמְנָה הִתְחַהּ בֵּינוּ וּבֵין הַמוֹכֵר, וְאֲנִי יוֹדֵעַ בְּדוֹדָי שֶׁלֹּא לָקַח מִמֶּנּוּ אֶלֶּא מֵאַה - הָרִי זֶה נוֹתֵן הַמְּאֲתִים כְּמוֹ שֶׁהָעִירוּ הָעֵדִים, וְאַחַר כֵּף מְסַלְקוֹ, וּמִשְׁבִּיעוּ הַסֵּת שֶׁלָקַח בְּמֵאֲתִים, וּנְפֹטֵר.

ה. כָּל הַרוֹצֵה לְמַכֵּר קְרָקֵעַ, וּבָאוּ שְׁנַיִם, כָּל אֶחָד מֵהֶן אוֹמֵר: 'אֲנִי אֶקַח בְּדַמִּים אֵלָיו', וְאֵין אֶחָד מֵהֶן בַּעַל הַמִּצַּר - אִם הִיָּה הָאֶחָד מִיּוֹשְׁבֵי הָעִיר וְאֶחָד מִשְׁכְּנֵי הַשָּׂדֶה, בֵּין הָעִיר קוֹדֵם; שֶׁכֵּן וְתַלְמִיד חֲכָמִים, תַּלְמִיד חֲכָמִים קוֹדֵם; קְרוֹב וְתַלְמִיד חֲכָמִים, תַּלְמִיד חֲכָמִים קוֹדֵם; שֶׁכֵּן וְקְרוֹב, הַשֶּׁכֵּן קוֹדֵם; שָׂגַם זֶה בְּכָלל הַטּוֹב וְהַיֶּשֶׁר הוּא. קָרַם אֶחָד מֵהֶן וּקְנָה, זָכָה; וְאֵין חֲבָרוֹ שֶׁרְאוּי לְקַדֵּם לוֹ יְכוּל לְסַלְקוֹ, הוֹאִיל וְאֵין אֶחָד מֵהֶן בַּעַל הַמִּצַּר; שֶׁלֹּא צוּוּ חֲכָמִים בְּדָבָר זֶה דֶּרֶךְ דִּין, אֶלֶּא דֶּרֶךְ חֲסִידוּת וּנְפֹטֵשׁ טוֹבָה הִיא שְׁעוֹשֶׂה כֵּף.

בְּרִיד רַחֲמָנָא דְסִינְעָן

הַלְכוֹת שְׁלוּחֵין וְשִׁתְּפִין

עֲנֵן אֵלוֹ הַהֲלָכוֹת - לִידַע דִּין שְׁלוּחוֹ שֶׁל אָדָם וְשִׁתְּפוֹ, וּמִשְׁפָּטֵיהֶן בְּמִקְחָן וּבְמִמְכָרָן וּבְהִפְסָדָן וּשְׁכָרָן. וּבְאוּר כָּל הַדִּינִין הָאֵלֶּוּ - בְּפָרְקִים אֵלֶּוּ.

הַלְכוֹת שְׁלוּחֵין וְשִׁתְּפִין פֶּרֶק א

א. הָאוֹמֵר לְשְׁלוּחוֹ: 'צֵא וּמְכַר לִי קְרָקֵעַ אוֹ מִשְׁלִטְלִין', אוֹ 'קְנֵה לִי' - הָרִי זֶה מוֹכֵר וְלוֹקַח לוֹ וְעוֹשֶׂה שְׁלִיחוּתוֹ, וְכָל מַעֲשָׂיו קִיָּמִין. וְאֵין הָעוֹשֶׂה שְׁלִיחַ צָרִיךְ קִנְיָן וְלֹא עֵדִים, אֶלֶּא בְּאֻמְרָה בְּלִבָּד בֵּינוֹ לְבֵין חֲבָרוֹ; וְאֵין צָרִיכִין עֵדִים אֶלֶּא לְגַלוֹת הַדְּבָר, אִם כָּפַר אֶחָד מֵהֶם, כִּשְׂאֵר כָּל הַטְּעוֹנוֹת.

ב. שְׁלִיחַ שֶׁעֵבַר עַל דְּבָרֵי מִשְׁלַחוֹ, לֹא עֲשָׂה כְּלוּם. וְכֵן אִם טָעָה בְּכָל שֶׁהוּא, בֵּין בְּקְרָקֵעַ בֵּין בְּמִשְׁלִטְלִין - חוֹזֵר, שֶׁהָרִי אוֹמֵר לוֹ: 'לְמַתְּן שְׁלַחְתִּיךָ, וְלֹא לַעֲנוֹת'. וְלֹא אָמְרוּ שֶׁהַהוֹנְנָה בְּמִשְׁלִטְלִין שְׁתוּתָהּ, וְהַעֲבָדִים וְהַשְּׁטִרוֹת וְהַנְּקָרְעוֹת אֵין בְּהֶן הוֹנְנָה, אֶלֶּא בְּמוֹכֵר שְׁלוֹ, אוֹ קוֹנֵה לַעֲצָמוֹ; אֲבָל הַשְּׁלִיחַ שִׁטְעָה בְּכָלֵן בְּכָל שֶׁהוּא, חוֹזֵר.

ג. נִתְּן מְעוֹת לְשְׁלוּחוֹ לְקַנּוֹת לוֹ קְרָקֵעַ, וְקָנָה לוֹ שְׁלֹא בְּאַחֲרִיּוֹת - הָרִי זֶה עוֹוֹת; וְהַשְּׁלִיחַ לוֹקַח אוֹתָהּ לַעֲצָמוֹ שְׁלֹא בְּאַחֲרִיּוֹת כְּמוֹ שֶׁעֲשָׂה, וְחוֹזֵר וּמוֹכֵר אוֹתָהּ לְמַשְׁלַח בְּאַחֲרִיּוֹת; הוֹאִיל וְקָנָה אוֹתָהּ בְּמַעֲוֹתָיו, הַאַחֲרִיּוֹת עַל הַשְּׁלִיחַ. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזַה. לְפִיכָף, אִם הַתְּנָה עָלָיו שֶׁעֲשָׂהוּ שְׁלִיחַ בֵּין לְמַתְּן בֵּין לַעֲנוֹת - אֶפְלוּ מְכַר לוֹ שׁוֹה מֵאַה בְּדִינָר, אוֹ לָקַח שׁוֹה דִּינָר בְּמֵאַה - אֵינוֹ יְכוּל לְחַזֵּר בוֹ, וְחִיב הַמְּשַׁלַּח לְתַתּוֹ לוֹ כְּפִי הַתְּנָאִי.

ד. הָאוֹמֵר לְשְׁלוּחוֹ: 'מְכַר לִי מִשְׁדָּה שְׁלִי בֵּית סָאָה', וּמְכַר לוֹ בֵּית סֵאתִים - הָרִי זֶה מוֹסִיף עַל דְּבָרָיו, וְקָנָה הַלוֹקַח בֵּית סָאָה בְּלִבָּד. אָמַר לוֹ: 'מְכַר לִי בֵּית סֵאתִים', וּמְכַר לוֹ בֵּית סָאָה - הָרִי זֶה מַעֲבִיר עַל דְּבָרָיו, וְלֹא קָנָה לוֹקַח. אָמַר לוֹ: 'מְכַר לִי שְׂדֵי לְאָדָם אֶחָד', וְהֵלֵךְ הַשְּׁלִיחַ וּמְכָרָהּ לְשִׁנַּיִם - מִמְּכָרוֹ בְּטַל, שֶׁהָרִי עֵבַר עַל דְּבָרָיו. אָמַר לוֹ: 'מְכַר לִי שְׂדֵי', וְלֹא פִרַשׁ - אֶפְלוּ מְכָרָהּ לְמֵאַה, מִמְּכָרוֹ קִנְיָם.

לִתֵּן הַדָּמִים שֶׁהָיוּ חוֹב עָלָיו - תַּחֲזוֹר לוֹ שְׁדָהוּ לְעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּמִקּוּמוֹ.

יג. קָטַן שֶׁהָיָה בֵּין הַמִּצַּר, וְרָאוּ בֵּית דִּין שֶׁזְכוּת הִיא לוֹ - מְסַלְקִין לוֹ אֶת הַלוֹקַח, אוֹ יִשְׁלוּ לוֹ חֵלֶק עִם שֶׂאֵר בַּעֲלֵי הַמִּצַּר כְּמוֹ שֶׁיִּרְאוּ.

יד. בַּעַל שֶׁהִתְחַהּ אֶשְׁתּוֹ בֵּין הַמִּצַּר, הָרִי זֶה מְסַלֵּק אֶת הַלוֹקַח; שֶׁכָּל נְכֹסֵי אִשְׁתּוֹ בְּרִשּׁוּתוֹ, וְכָל זְכוּת שֶׁתְּבוֹא לָהּ - זְכוּת הִיא לוֹ. אֶפְלוּ קִנּוּ מִיָּד אֶשְׁתּוֹ שֶׁמְחַלָּה בְּזְכוּת זוֹ לְלוֹקַח - אֵינוֹ מוֹעִיל, אֶלֶּא הַבַּעַל מְסַלְקוֹ. עֲמֵדָה הָאִשָּׁה מְדַעֲתָהּ, וְסִלְקָה אֶת הַלוֹקַח, וְכֵן הָעֵבֵד שֶׁהָיָה נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בְּנִכְסֵי אֲדוֹנָיו, שֶׁסִּלַּק אֶת הַלוֹקַח - אִם רָצָה הַבַּעַל אוֹ הָאֲדוֹן, מִקְּנִים עַל יְדֵיהֶן; וְאִם רָצָה, לֹא יִקְנִים, וְתַחֲזוֹר לְלוֹקַח, וְיַחֲזִיר הַדָּמִים.

הַלְכוֹת שְׁכָנִים פֶּרֶק יד

א. הַרוֹצֵה לְמַכֵּר שְׁדָהוּ, וְהִבִּיא בֵּין הַמִּצַּר שְׁלוֹ וְזֶה שֶׁהוּא רוֹצֵה לָקַח מִמֶּנּוּ לְבֵית דִּין, וְאָמַר לְבֵין הַמִּצַּר: 'אִם תִּרְצֶה לְקַנּוֹת בְּכֵף וְכֵף קָנָה, וְאִם לֹא - סִלַּק עֲצָמְךָ, וְהָרִי זֶה לוֹקַח' - הָרִי זֶה לֹא נִשְׁאַרָה לוֹ טַעְנָה; אֶלֶּא אוֹ מְבִיא מְעוֹת מִיָּד וְקוֹנֵה, אוֹ בְּטָלָה זְכוּתוֹ. אָמַר: 'אֶטְרַח וְאָבִיא', אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. 'אֵלֶּךָ וְאָבִיא' - אִם הוּא אָמוֹד שִׂישׁ לוֹ, מִמְּתִינִין לוֹ עַד שֶׁיִּלָּךְ וְיָבִיא; וְאִם אֵינוֹ אָמוֹד, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, שֶׁאֵינוֹ רוֹצֵה אֶלֶּא לְהִשְׁמֵט. לְפִיכָף אוֹמְרִים לוֹ: 'אוֹ הוֹצֵיא עֲתָה זְוִיִּים, אוֹ בְּטָלָה זְכוּתְךָ'; שֶׁאֵין קוֹבְעִין זְמַן לְבַעַל הַמִּצַּר. הוֹצֵיא בֵּין הַמִּצַּר הַמְּעוֹת, וְהוֹצֵיא הַלוֹקַח מְעוֹת - אִם הָיוּ שֶׁל לוֹקַח טוֹבִים מְזוּזָיו, אוֹ מִמֶּהָרִין לְצֵאת יָתֵר מְזוּזָיו - בְּטָלָה זְכוּתוֹ, וְאֵין לוֹ דִּין בֵּין הַמִּצַּר. הִיָּה רוֹצֵה הַלוֹקַח לְקַנּוֹתָהּ לְבָנוֹת בֵּיהּ בָּתִּים, וְכֵן הַמִּצַּר רוֹצֵה לְרָצָה - הַלוֹקַח זוֹכֵה, מִשׁוּם יִשׁוּב הָעָרָץ, וְאֵין בֵּיהּ דִּין בֵּין הַמִּצַּר.

ב. בֵּא הַלוֹקַח וְנִמְלָךְ בְּכֵן הַמִּצַּר, וְאָמַר לוֹ: 'הָרִי פְלוֹנִי בֵּין הַמִּצַּר שֶׁלָּךְ רוֹצֵה לְמַכֵּר לִי שְׁדָה זוֹ, אֵלֶּךָ וְאֶקַח מִמֶּנּוּ? וְאָמַר לוֹ: 'לֵךְ וְקַח' - לֹא בְטַל זְכוּתוֹ; וְיִשׁ לוֹ לְסַלֵּק אוֹתוֹ אַחַר שֶׁקָּנָה, אֶלֶּא אִם בֵּין קִנּוּ מִיָּדוֹ. בְּמֵה דְבָרִים אָמוֹרִים שֶׁצָּרִיךְ קִנְיָן? בְּשִׁמְחַל לוֹ קָדָם שֶׁיִּקְנָה. אֲבָל אִם מִחַל לוֹ זְכוּתוֹ אַחַר שֶׁלָקַח, כְּגוֹן שֶׁבֵּא בֵּין הַמִּצַּר וְסִיעַ עִמוֹ, אוֹ שְׂכַר מִמֶּנּוּ, אוֹ שֶׁרָאָה אוֹתוֹ בּוֹנֵה וְסוֹתֵר כָּל שֶׁהוּא וּמִשְׁתַּמֵּשׁ וְלֹא מַחָה בוֹ וְלֹא עָרַעַר - הָרִי זֶה מִחַל, וְיִשׁוּב אֵינוֹ יְכוּל לְסַלְקוֹ.

ג. הִיָּה בֵּין הַמִּצַּר בְּמִדִּינָה אַחֲרָת, אוֹ חוֹלָה, אוֹ קָטַן, וְאַחַר זְמַן הִבְרִיא חוֹלָה, אוֹ הִגְדִּיל הַקָּטָן, וּבָא הַחוֹלֵף - אֵינוֹ יְכוּל לְסַלְקוֹ; שֶׁאִם אִתָּה אוֹמֵר בֵּין - אֵין אָדָם יְכוּל לְמַכֵּר קְרָקֵעוֹ, שֶׁהָרִי הַלוֹקַח אוֹמֵר: 'לְאַחַר כֵּמָה שְׁנַיִם תֵּצֵא מִיָּדִי'. וְכֵנָה הוֹרוּ הַגְּאוּנִים.

ד. הַמוֹכֵר שׁוֹה מֵאֲתִים בְּמֵנָה - אִם לְכָל הָעַם מוֹזִיל וּמוֹכֵר, נוֹתֵן לוֹ בֵּין הַמִּצַּר מֵאַה וּמְסַלְקוֹ; וְאִם אֵינוֹ מוֹזִיל לְכָל הָעַם - נוֹתֵן לוֹ מֵאֲתִים שֶׁהִיא שׁוֹה, שֶׁהַמוֹכֵר נִתְּן לָזֶה מִתְּנָה. לָקַח שׁוֹה מֵנָה בְּמֵאֲתִים - אֵינוֹ יְכוּל לְסַלְקוֹ, עַד שֶׁיִּתֵּן הַמְּאֲתִים. טַעַן בֵּין הַמִּצַּר שֶׁזּוֹ קִנּוּנָהּ בִּינְיָהֶן - גִּשְׁבַּע הַלוֹקַח בְּנִקְיִטַּת חִפְזוֹ, וְנוֹטַל מֵאֲתִים. וְאִם הָיוּ שָׁם עֵדִים שֶׁנִּתְּנוּ מֵאֲתִים, וְכֵן

אכל אם בא שליח ואמר: 'נתתי כמו שאמרתי לך' - אינו יכול להשביעו הסת שפעשה שליחותו, שהרי אין שם טוען עליו טענת ודאי שלא נעשה שליחותו. וכן אם מתו השלוחין, או הלכו להן למדינת הים, ובא בעל חוב לתבע חובו - אינו יכול להשביעו הסת שלא פָּרְעו השליח, שהרי אין כאן מי שטוען עליו טענת ודאי שלקח; אלא מחריים הלוח סתם, ומשלם החוב שעליו. וכן כל פיוצא בזה.

ח. ראובן ששלח כתב לשמעון, ואמר לו: 'מנה שיש לי בגדך, שלחהו לי בגד לוי' - אם רצה לשלחו, אינו חייב באחריותו, בין שהיה מלוה בין שהיה פקדון; והוא, שיפיר שהוא כתב ידו. ואם טען המלוה ואמר: 'לא כתבתי ולא שלחתי לך' - ישבע הלוח הסת שכתב ידו בא אליו ולפיכך שלח, ויפטר; וכזה הורו רבותי. אכל אם לא היה הכתב בכתב ידו, או שאין הלוח יודע אם הוא כתב ידו או אינו - אפלו היו כתובין בו סימנים ואותות שביניהן ביחוד - אם טען ראובן ואמר: 'לא שלחתי כתב ואחרים רמו בך', שמעון חייב באחריותו, וישלם לראובן אחר שיחריים על מי ששלח כתב זה מדעתו ולא יודה. ויש מי שהורה שישבע ראובן ואחר כך יטל, כדין כל הנשבעין ונוטלין.

ט. לוי שבא בשליחות ראובן, ולקח חמשים משמעון, ובא ראובן ואמר: 'לא שלחתי לך אלא עשרים, ועשרים בלבד הביא לך' - הרי ראובן נשבע שלא שלחו לקח אלא עשרים ועשרים בלבד הביא לו, כדין כל מודה במקצת; ולוי נשבע הסת שהחמשים שנתת לי נתתי לראובן. וישלם שמעון מביתו, אם היה חייב לראובן. וכן כל פיוצא בזה.

ה. הנותן מעות לשלוחו לקח לו בהן חטים, או מין ממיני סחורה, ולא לקח - אין לו עליו אלא תרעמת. נתן לו מעות לקח בהן חטים בין לאכילה בין לסחורה, והלך ולקח לו בהן שעורים, או שנתן לו לקנות שעורים והלך ולקח לו חטים - אם פחתו דמי זה שלקח, פחתו לשליח, מפני שהוא משנה; ואם הוסיפו דמיהן, הוסיפו לבעל המעות. היה השער קצוב וידוע, והוסיפו לשליח במנן או במשקל או במדה - כל שהוסיפו לו המוכרים, הרי הוא של שניהם; וחולק התוספת, השליח עם בעל המעות. ואם היה הדבר שאין לו קצבה, הכל לבעל המעות.

ו. מי שהיה חייב לחברו ממון, בין משום מלוה בין משום פקדון או שכירות, ונתן הממון ביד השליח, ואמר לו: 'הולך ממון זה לבעל חובי' - אין השליח צריך להטפל ולתן לו בפני עדים; ואם אמר לשליח: 'אל תפרע חוב זה אלא בעדים', ופרעו שלא בעדים - חייב לשלם. וכן אם היה החוב בשטר, בין שאמר לו: 'קח לי השטר ותן לו המעות', בין שאמר לו: 'תן לו המעות וקח השטר', ונתן בלא עדים ולא לקח השטר - חייב לשלם, שהרי לתקן שלחו, ולא לענות.

ז. השולח ממון שבידו ביד שליח, ואמר לו: 'הולך ממון זה לפלוני שאני חייב לו', והלך ונתן לו שלא בעדים - השליח אומר: 'נתתי', ובעל חוב או הפועל אומר: 'לא לקחתי', והרי שלשתי עומדין - השליח נשבע הסת שנתן, ובעל חוב או הפועל נשבע הסת שלא לקח, וישלם הלה לבעל חובו או לפועל או לבעל הפקדון. ואפלו היו השלוחין שנים - אין עדותן מועלת, מפני שהן כנוגעים בעדותן, שהרי חייבין להשבע הסת. במה דברים אמורים? בשניה השליח מכחיש את בעל חוב, והרי שלשתי עומדין.

שיעור רמב"ם פרק אחד ליום

ח' סיון י"ד סיון ה'תשס"ו

יום ראשון

הלכות סנהדרין פרק יז

שלקה ראוהו חזק ויכול לקבל יותר - הרי זה פטור, ואינו לוקה יותר על האמד.

ג. אמדוהו היום שילקה שנים עשר, ולא הלוקוהו עד למחר, והרי הוא למחר יכול לקבל שמונה עשר - אינו לוקה אלא שנים עשר. אמדוהו שילקה למחר שנים עשר, ולא לקה עד יום שלישי, והרי הוא חזק ויכול לקבל שמונה עשר - לוקה שמונה עשר; שהרי בשעת האמד, לא אמדוהו ללקות אלא לאחר זמן. וכן כל פיוצא בזה.

ד. מי שנתחייב מלקיות הרבה, בין על עברות הרבה בין על מעשה אחד שחייבין עליו מלקיות הרבה - אם אמדוהו אמד אחד, לוקה ופטור; ואם לאו - לוקה ומתרפא, וחוזר ולוקה. פיצד? נתחייב שתי מלקיות, אמדו יכול הוא לקבל חמש וארבעים - כיון שילקה חמש וארבעים, נפטר. אכל אם אמדוהו למלקות אחת, והכריחו שלשה או תשעה או שלשים כמו האמד - הרי זה מתרפא, וחוזרין ואומדין אותו למלקות שניה, עד שילקה לכל מלקיות שחייב בהן.

ה. מי שאמדוהו, וכשהתחיל ללקות נתקלקל מכת ההפאה,

א. כמה מלקין את המחייב מלקות? כפי כחו, שנאמר: "כדי רשעתו, במספר". וזה שנאמר "ארבעים" - שאין מוסיפין על הארבעים, אפלו היה חזק ובריא בשמשון; אכל פוחדתין לחלש - שאם יפה חלש מכה רבה, בודאי הוא מת. לפיכך אמרו חכמים, שאפלו הבריא ביותר, מפני אותו תשעה ושלשים, שאם נוסף לו אחת, נמצא שלא הפהו אלא ארבעים הראויות לו.

ב. כשאומדין את החוטא כמה הוא יכול לקבל, אין אומדין אלא במכות הראויות להשתלש. אמדוהו שהוא יכול לקבל עשרים - אין אומדין: 'ילקה אחד ועשרים, כדי שיהיו יכולין להשתלש'; אלא ילקה שמונה עשר. אמדוהו לקבל ארבעים, וכיון שהתחיל ללקות ראוהו חלש, ואמרו: 'אינו יכול לקבל יותר על אלו התשעה' או 'השנים עשר שוט שלקה' - הרי זה פטור. אמדוהו לקבל שנים עשר, ואחר

קסמים, מעונן ומנחש ומכשף"; אף על פי שכלל כל הענינים האלו בלאו אחד, הרי חלק אותם בלאוין אחרים ואמר: "לא תנחשו, ולא תעוננו" - מלמד שכל אחד מהן בלאו בפני עצמו. וכן כל כיוצא בזה.

ד. מי שלקה בבית דין על אסור פרת, ולקה פעם שניה על אותו פרת עצמו - כגון שאכל חלב ולקה עליו, ואכל חלב פעם שניה ולקה עליו - אם אכל פעם שלישית, אין מלקין אותו; אלא מכניסין אותו לכפה, והוא מקום צר כפי קומתו ואינו יכול לשפב בו, ונותנין לו לחם צר ומים לחץ, עד שיצרו מעיו ויחלה; ואחר כך מאכילין אותו שפורים, עד שפרשו נבקעת.

ה. מי שעבר על אסור פרת או מיתת בית דין, והתרו בו, והרפין בראשו, או שתק ולא קבל עליו ההתראה - אין הורגין אותו כמו שבארנו, ואין מלקין אותו. חזר ועשה כך, והתרו בו והרפין בראשו או שתק כך - אין ממיתין אותו, ואין מלקין אותו. חזר פעם שלישית ועבר, והתרו בו - אף על פי שהרפין בראשו, או שתק - כונסין אותו לכפה, עד שישמות, וכל אלו שלא קבלו עליהם ההתראה - מכין אותם מכת מרדות, הואיל וקטאו מכל מקום; אפלו על אסור של דברי סופרים, מכין אותן מכת מרדות.

ו. הגונב כלי שרת מן המקדש, והמקלל בקוסם, והבועל ארמית - אין בית דין נזקקין להם, אלא הקנאין פוגעין בהם; וכל שהורגו, זכה. וכן כהן ששמש בטמאה, לא היו אחיו הפהנים מביאין אותו לבית דין; אלא פרחי כהנה היו מוציאין אותו חוץ לעזרה, ומוציאין את מחו בגזרין. גזרת הפתוב היא, שאין ממיתין בית דין, ולא מלקין את האדם, בהודית פיו, אלא על פי שנים עדים. וזה שהרג יהושע עכן ודוד לגר עמלקי בהודית פיהם - הוראת שעה הייתה, או דין מלכות היה. אכל הסנהדרין - אין ממיתין ולא מלקין המודה בעברה; שמה נטרפה דעתו בדבר זה, שמה מן העמלין מרי גפש המחכים למות, שהן תמיד תוקעין התרבות בבטנם, ומשליכין עצמם מעל הגגות; כך זה יבוא ויאמר דבר שלא עשה, כדי שיהרג. וכללו של דבר, גזרת מלך היא.

יום שלישי

הלכות סנהדרין פרק יט

א. כל לא תעשה שיש בו פרת ואין בו מיתת בית דין, שלוקין עליהם - אחד ועשרים הן; ואלו הן: (א) הבא על אהותו, (ב) ועל אהות אביו, (ג) ועל אהות אמו, (ד) ועל אהות אשתו, (ה) ועל אשת אחיו, (ו) ועל אשת אחי אביו, (ז) ועל הנדה, (ח) והאוכל חלב, (ט) והאוכל דם, (י) והאוכל חמץ בפסח, (יא) והאוכל ביום הכפורים, (יב) והעושה מלאכה ביום הכפורים, (יג) והאוכל נותר, (יד) והאוכל פגול, (טו) והטמא שאכל בשר הקדש, (טז) והטמא שנכנס לעזרה, (יז) והשוחט קדשים בחוץ, (יח) והמצילה קדשים בחוץ, (יט) והמפטם את השמן, (כ) והסוף בשמן המשקה, (כא) והמפטם את הקטרת.

בין בראי בין במי רגלים - אין מכין אותו יותר, שנאמר: "ונקלה אחיד לעיניך" - כיון שנקלה, נפטר. אבל אם נתקלקל מן הפחד מקדם ההפיה - אפלו נתקלקל משיצא מבית דין ללקות, ואפלו מבערב - הרי זה לוקה כל האמד שאמדהו. אמדהו לשתי מלקיות, ולקה ונתקלקל, בין בראשונה בין בשניה - פטור. נפסקה הרצועה בשניה, פוטרין אותו; נפסקה בראשונה - נפטר מלקות ראשונה, ולוקה האמד השני.

ו. כפתוהו על העמוד ללקות, וכרת את המיתרים וכרח - פטור, ואין מחזירין אותו.

ז. כל מי שחטא ולקה, חוזר לכשרותו, שנאמר: "ונקלה אחיד לעיניך" - כיון שלקה, הרי הוא אחיד. אף כל מחיבי פרת שלקו, נפטרו מידי פרתן.

ח. כהן גדול שחטא - לוקה בשלשה כשאר העם, וחוזר לגדלתו.

ט. אבל ראש ישיבה שחטא - מלקין אותו בפני שלשה, ואינו חוזר לשירותו; גם אינו חוזר להיות כאחד משאר הסנהדרין, שמעלין בקדש ולא מורדין.

יום שני

הלכות סנהדרין פרק יח

א. אלו הן הלוקין: כל העובר על לא תעשה שחייבין עליו פרת, ואין בו מיתת בית דין - כגון אוכל חלב, ודם, וחמץ בפסח; וכן כל העובר על לא תעשה שחייבין עליו מיתה בידי שמים - כגון אוכל טבל, וכהן טמא שאכל תרומה טהורה; וכן כל העובר על לאו שיש בו מעשה - כגון האוכל בשר בחלב, או לובש שעטנז. אבל לאו שאין בו מעשה - כגון הולך רכיל, ונוקם, ונוטר, ונושא שמע שוא - אינו לוקה.

ב. כל לאו שאין בו מעשה - אין לוקין עליו; חוץ מנשבע, וממיר, ומקלל את חברו בשם. וכל לאו שנתן לאזהרת מיתת בית דין - כגון "לא תנאף", "לא תעשה מלאכה ביום השבת" - אין לוקין עליו. וכל לאו שנתן לתשלומין - כגון "לא תגזל", "לא תגנב" - אין לוקין עליו. וכל לאו שנתן לעשה - כגון "לא תקח האם על הבנים", "לא תכלה פאת שדך" - אין לוקין עליו, אלא אם לא קים עשה שבה. וכל לאו שבכללות, אין לוקין עליו. ושאר כל לאוין שבתורה, לוקין עליהן.

ג. איזה הוא לאו שבכללות? זה לאו אחד שכולל ענינים הרבה, כגון: "לא תאכלו על הדם". וכן אם נאמר "לא תעשה דבר פלוני ופלוני" - הואיל ולא יחד לו לאו לכל אחד ואחד מהן, אין לוקין על כל אחד ואחד, אלא אם כן חלק אותן בלאוין אחרים, או נאמר מפי השמועה שנקלקו. כיצד? כגון זה שנאמר: "אל תאכלו ממנו נא, ויבשל מבשל". . . - אינו לוקה על הנא והמבשל שתיים, אלא אחד; ובחדש הוא אומר: "ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו", וחיב על שלשתם שלש מלקיות. מפי השמועה למדו, שזה לחלק. הרי נאמר: "לא ימצא כך מעביר בנו וכתו באש, קסם

בְּקִדְּשֵׁי מִזְבֵּחַ; (נג) הָאוֹכֵל בֶּשֶׂר קָדֵשׁ שְׁנוּטָמָא; (נד) הָאוֹכֵל מִפְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין; (נה) כֹּהֵן שְׂאָכַל בֶּשֶׂר קָדֵשׁ הַקָּדָשִׁים חוּץ לְעֶזְרָה; (נו) זָר שְׂאָכַל בֶּשֶׂר קָדֵשׁ קָדָשִׁים אַחַר מִתְּן דְּמַיִם; (נז) זָר שְׂאָכַל בֶּשֶׂר בְּכוֹר; (נח) כֹּהֵן שְׂנוֹשְׂאֵת לְזָר שְׂאָכְלָה חֲזָה וְשׂוֹק, אֶפְלוּ לְאַחַר מִיתַת בַּעֲלָהּ; (נט) חֲלָלָה שְׂאָכְלָה תְּרוּמָה; (ס) הָאוֹכֵל קָדָשִׁים קָלִים קָדָשׁ זְרִיקָת דְּמַיִם; (סא) הָאוֹכֵל קָדָשִׁים קָלִים חוּץ לְיִירוּשָׁלַיִם; (סב) הָאוֹכֵל בְּכוֹר חוּץ לְיִירוּשָׁלַיִם; (סג) הָאוֹכֵל מַעֲשֵׂר שְׁנֵי אַחַר שְׂרָאָה פְּנֵי הַבַּיִת, חוּץ לְיִירוּשָׁלַיִם; (סד) כֹּהֵן שְׂאָכַל בְּכוֹרִים מִשְׁנוּכְּנָסוּ לְיִירוּשָׁלַיִם, קָדָשׁ הַנְּחָה בְּעֶזְרָה; (סה) כֹּהֵן שְׂאָכַל בְּכוֹרִים חוּץ לְיִירוּשָׁלַיִם, אַחַר שֶׁהִנְחוּ בְּעֶזְרָה; (סו) הָאוֹכֵל בְּיִירוּשָׁלַיִם מַעֲשֵׂר שְׁנֵי שְׁנוּטָמָא, קָדָשׁ שִׁיפְדָּה; (סז) טָמֵא שְׂאָכַל מַעֲשֵׂר שְׁנֵי הַטְּהוֹר בְּיִירוּשָׁלַיִם; (סח) הָאוֹכֵל מַעֲשֵׂר שְׁנֵי בְּאַיִנוּת, וְכֵן כָּל הַקָּדָשִׁים; (סט) עָרַל שְׂאָכַל בֶּשֶׂר קָדֵשׁ אוֹ תְּרוּמוֹת; (ע) הָאוֹכֵל מִמִּנְחַת כֹּהֵן, וְכֵן מִכֹּל דְּבָר שֶׁהוּא כְּלִיל לְאֲשֵׁים; (עא) הָאוֹכֵל מִבֶּשֶׂר חֲטָאוֹת הַנְּשַׁרְפוֹת, וְכֵן מִכֹּל הַטְּעוֹן שִׁרְפָה; (עב) הַשׁוֹחֵט פָּסַח עַל הַחֶמֶץ; (עג) הַשׁוֹבֵר בּוֹ עֵצָם, בֵּין בְּרֵאשׁוֹן בֵּין בִּשְׁנֵי; (עד) הַמּוֹצִיא מִבֶּשֶׂר חוּץ לְחִבְרוֹתוֹ; (עה) הָאוֹכֵל מִבֶּשֶׂר חוּץ מִחִבְרוֹתוֹ; (עו) הָאוֹכֵל מִבֶּשֶׂר נָא אוֹ מִבֶּשֶׂל; (עז) הַנְּהַנֶּה מִן הַקָּדֵשׁ בְּמִזֵּד; (עח) הָאוֹכֵל טָבַל שְׁעֵדִין לֹא הִפְרֵשׁ מִמֶּנּוּ מַעֲשֵׂר, אֶפְלוּ מַעֲשֵׂר עָנִי, אִף עַל פִּי שֶׁהוֹרְמוּ תְּרוּמוֹתָיו; (עט) הָאוֹכֵל מִבֶּשֶׂר נֶפֶשׁ חַיָּה שֶׁנִּגְמַר דִּינָה לְסָקִילָהּ, אִף עַל פִּי שְׁנוּשְׁחָטָהּ; (פ) הָאוֹכֵל בְּהֵמָה טָמְאָה; (פא) הָאוֹכֵל עוֹף טָמֵא; (פב) הָאוֹכֵל דָּג טָמֵא; (פג) הָאוֹכֵל שָׂרֵץ הָעוֹף; (פד) הָאוֹכֵל שָׂרֵץ הָאָרֶץ; (פה) הָאוֹכֵל שָׂרֵץ הַמַּיִם; (פו) הָאוֹכֵל רֶמֶשׂ הַאֲדָמָה, אִף עַל פִּי שֶׁאִינוּ רְבִי; (פז) הָאוֹכֵל תּוֹלְעִים שְׁבִיפָרוֹת, אַחַר שִׁפְרוּשׁוֹ; (פח) הָאוֹכֵל נְבֵלָה; (פט) הָאוֹכֵל טְרֵפָה; (צ) הָאוֹכֵל אֶבֶר מִן הַחַי; (צא) הָאוֹכֵל גֵּיד הַנֶּשֶׂה; (צב) הָאוֹכֵל בֶּשֶׂר בְּחֵלֶב; (צג) הַמִּבְשֵׁל בֶּשֶׂר בְּחֵלֶב; (צד) הָאוֹכֵל מִתְּבוּאָה חֲדָשָׁה קָדָשׁ הַבְּאֵת הַעֶמֶר; (צה) הָאוֹכֵל עֲרָלָה; (צו) הָאוֹכֵל פְּלֵאֵי הַכֶּרֶם; (צז) הָאוֹכֵל תַּעֲרֻכַת חֶמֶץ בְּפֶסֶח; (צח) הָאוֹכֵל חֶמֶץ אַחַר חִצּוֹת; (צט) הַמְקַיֵּם חֶמֶץ בְּפֶסֶח בְּרִשּׁוֹתוֹ, כִּגוֹן שֶׁחֶמֶץ עֲפָתוֹ; (ק) הַשׁוֹתֵה יַיִן גָּסֶד; (קא) נְזִיר שְׂאָכַל מִגֶּפֶן הַיַּיִן; (קב) נְזִיר שֶׁגֵּלַח; (קג) נְזִיר שְׁנוּטָמָא לְמַת; (קד) הַמְגַלַּח אֶת הַנְּתֵק; (קה) הַחֹתֵךְ סִימְנֵי צִרְעָת אוֹ שִׁכּוֹן; (קו) הַעוֹבֵד בְּנִחַל שֶׁנֶּעְרַפָה בּוֹ הַעֲגָלָה; (קז) הַזּוֹרֵעַ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּשִׁבְעֵיית; (קח) הַזּוֹמֵר אֶת הָאֵילָן בְּשִׁבְעֵיית; (קט) הַקּוֹצֵר סִפִּית בְּלֹא שְׁנוֹי; (קי) הַבּוֹצֵר בְּלֹא שְׁנוֹי; (קיא) הַזּוֹרֵעַ בְּשָׁנַת הַיּוֹבֵל; (קיב) הַקּוֹצֵר בְּהַבְּלָא שְׁנוֹי; (קיג) הַבּוֹצֵר בְּהַבְּלָא שְׁנוֹי; (קיד) הַמְכֵּלֶה פְּאֵת שְׂדֵה, וְלֹא נִתְּנָה לְעֵנִי; (קטו) הַמְלַקֵּט לְקָט, וְלֹא נִתְּנָה לְעֵנִי; (קטז) הַמְעוֹלֵל בְּרָמוֹ, וְלֹא נִתְּנָה לְעֵנִי; (קיז) הַמְלַקֵּט פֶּרֶט בְּרָמוֹ, וְלֹא נִתְּנָה לְעֵנִי; (קיח) הַלּוֹקֵחַ עֹמֵר הַשְּׂכָחָה, וְלֹא נִתְּנָה לְעֵנִי; (קיט) הַלּוֹקֵחַ אֶם עַל הַבְּנָיִם, וְלֹא שֶׁלַח הָאֵם; (קכ) הַזּוֹרֵעַ פְּלֵאִים בְּאֶרֶץ בְּזֵרְעִים; (קכא) הַזּוֹרֵעַ פְּלֵאֵי הַכֶּרֶם בְּאֶרֶץ; (קכב) הַמְרַכִּיב אֵילָנוֹת פְּלֵאִים בְּכָל מְקוֹם; (קכג) הַמְרַבֵּיעַ בְּהֵמָה פְּלֵאִים בְּכָל מְקוֹם; (קכד) הַמְנַהִיג בְּכֵלָאִים בְּכָל

ב. כָּל מִחְיָבֵי מִיתָה בְּיַדֵּי שָׁמַיִם שֶׁהֵן בְּלֹא תַעֲשֶׂה וְיֵשׁ בֵּהֶן מַעֲשֶׂה, שְׁלוּקִין עֲלֵיהֶן - שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרִים; וְאֵלוּ הֵם: (א) זָר שְׂאָכַל תְּרוּמָה גְּדוּלָה, בֵּין טָמְאָה בֵּין טְהוֹרָה; (ב) זָר שְׂאָכַל תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר; (ג) זָר שְׂאָכַל בְּכוֹרִים, אַחַר שְׁנוּכְּנָסוּ לְיִירוּשָׁלַיִם; (ד) זָר שְׂאָכַל חֵלָה; (ה) זָר שְׂאָכַל טָבַל שְׂנוֹשְׂאֵת הוֹרֵם מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה גְּדוּלָה וְתְּרוּמַת מַעֲשֵׂר; (ו) זָר שְׂאָכַל מַעֲשֶׂה שְׂנוֹשְׂאֵת חֵלָתָה; (ז) זָר שְׂאָכַל תְּרוּמָה טְהוֹרָה; (ח) זָר שְׂנוּכְּנָס לְקָדֵשׁ הַקָּדָשִׁים, שְׂנוֹשְׂאֵת עֲבֹדָה; (ט) זָר שְׂנוּכְּנָס מִן הַמִּקְדָּשׁ בְּשַׁעַת עֲבֹדָה; (י) זָר שְׂנוּכְּנָס בְּעֶבְדוּת כַּהֲנָיִם; (יא) זָר שְׂשָׂמֵשׁ בַּמִּקְדָּשׁ; (יב) וַיִּמְחַסֵּר בְּגָדִים - הָרִי הוּא כְּזֶר, וְלוֹקָה אִם עָבַד; (יג) זָר שְׂנוּכְּנָס מִן הַמִּקְדָּשׁ; (יד) וְשָׁמַיִם; (טו) טָבוּל יוֹם שְׂשָׂמֵשׁ; (טז) מִחְסֵר בְּכוֹרִים שְׂשָׂמֵשׁ; (יז) פְּרוּעַ רֹאשׁ שְׂשָׂמֵשׁ; (יח) קְרוּעַ בְּגָדִים שְׂשָׂמֵשׁ.

ג. אָכַל הַמַּשְׂמֵשׁ בְּלֹא קְדוּשׁ יְדֵים וְרַגְלִים - אִף עַל פִּי שֶׁהוּא חַיָּב מִיתָה, אֵינוֹ לוֹקָה; מִפְּנֵי שֶׁהִיא מַצּוֹת עֲשֵׂה. וְכֵן נִבְיָא שְׂכִיבֵשׁ נְבוּאָתוֹ, אוֹ שְׂעֵבֵר עַל דְּבָרֵי עֲצֻמוֹ, וְהַעֹבֵר עַל דְּבָרֵי נְבִיא - אִף עַל פִּי שֶׁשְׁלֹשְׁתָּן בְּמִיתָה, אֵין לוֹקִין; שֶׁהֵן בְּאֵין מְכַלֵּל עֲשֵׂה, וְהָרִי הוּא כַּעֲשֵׂה, שְׂנוּאָמֵר: "אֵלֵינוּ תִשְׁמָעוּן"; וְלֹא הִבָּא מְכַלֵּל עֲשֵׂה - הָרִי הוּא כַּעֲשֵׂה, וְאֵין לוֹקִין עֲלָיו.

ד. כָּל לֹא תַעֲשֶׂה שְׂבִיתוֹרָה שְׂאֵין בֵּהֶן לֹא בְּרַת וְלֹא מִיתַת בֵּית דִּין, שְׁלוּקִין עֲלֵיהֶן - מֵאָה שְׁמוֹנֶה וְשָׁשִׁים; וְאֵלוּ הֵן: (א) הַעוֹשֶׂה צֶלֶם; (ב) הַעוֹשֶׂה צוּרָה לְנוֹאֵי; (ג) הַפּוֹנֶה אֶל הָאֵלִילִים בְּאֶחָד מִן הַמַּעֲשִׂים; (ד) הַמְקַיֵּם מִצְוָה; (ה) הַנּוֹטֵעַ אֵילָן בַּמִּקְדָּשׁ; (ו) הַנּוֹתֵן אָבָן מִשְׁכִּית; (ז) הַנּוֹדֵר בֶּשֶׂם עֲבֹדָה זָרָה; (ח) הַנְּשָׁבֵעַ בְּשִׁמְהָ; (ט) הַנְּהַנֶּה בַּהּ; (י) הַבּוֹנֶה עֵיר הַנְּדַחַת; (יא) הַנְּהַנֶּה מַעֵיר הַנְּדַחַת; (יב) הַעוֹשֶׂה כְּחֻקֵּי הַגּוֹיִים; (יג) הַקּוֹסֵם; (יד) הַמְעוֹנֵן; (טו) הַמְנַחֵשׁ; (טז) הַחּוֹבֵר; (יז) הַדּוֹרֵשׁ אֶל הַמַּתִּים; (יח) הַמּוֹחֵק שֵׁם, וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, כִּגוֹן הוֹרֵס אָבָן מִן הַמִּזְבֵּחַ, אוֹ שׁוֹרֵף עֵץ מִן הַמִּקְדָּשׁ; (יט) הַמְכַבֵּה אֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ; (כ) הַעוֹלֵה עֲלָיו בְּמַעְלוֹת; (כא) הַנּוֹכֵס לְעֶזְרָה בְּבִגְדֵים טָמְאִים; (כב) זָב וְכִיּוֹצֵא בּוֹ שְׁנוּכְּנָס לְהַר הַבַּיִת; (כג) הַמְסִיר בְּיַד הָאֲרוֹן; (כד) הַמּוֹצֵחַ חֶשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶס; (כה) הַקּוֹרֵעַ פִּי הַמְעִיל; (כו) הַמְקַרֵּב עַל מִזְבֵּחַ הַזָּהָב; (כז) כֹּהֵן שְׂנוּכְּנָס לְהִיכָל שְׂנוֹשְׂאֵת עֲבֹדָה; (כח) כֹּהֵן מוֹם שְׂנוּכְּנָס לְשֵׁם; (כט) שְׁתוּי שְׂנוּכְּנָס לְשֵׁם; (ל) כֹּהֵן מוֹם שְׂשָׂמֵשׁ; (לא) עָרַל שְׂשָׂמֵשׁ; (לב) כֹּהֵן שְׂעֵבֵד בְּעֶבְדוּת הַלְוִיִּים; (לג) כֹּהֵן שְׂנוּכְּנָס לְמִקְדָּשׁ פְּרוּעַ רֹאשׁ; (לד) כֹּהֵן שְׂנוּכְּנָס לְמִקְדָּשׁ קְרוּעַ בְּגָדִים; (לה) הַמְקַדֵּשׁ בְּעַלֵּי מוֹמִין; (לו) הַשׁוֹחֵטֵן; (לז) הַזּוֹרֵק דְּמֵיהֶם; (לח) הַמְקַטֵּר אַמּוֹרִיָּהִים; (לט) הַמְקַרֵּב קְרִבְנוֹת גּוֹיִים בְּעַלֵּי מוֹמִין; (מ) הַמְשִׁיל מוֹם בְּקָדָשִׁים בְּזָמַן הַמִּקְדָּשׁ; (מא) הַעוֹבֵד בְּקָדָשִׁים; (מב) הַגּוֹזֵז אוֹתָם; (מג) הַמְקַטֵּר שְׁאוֹר אוֹ דְּבִשׁ; (מד) הַעוֹשֶׂה שִׁנְיֵי מְנַחֹת חֶמֶץ; (מה) הַמְקַרֵּב בְּלֹא מֶלַח; (מו) הַמְקַרֵּב אֶתְּנָן אוֹ מַחִיר; (מז) הַנּוֹתֵן שְׁמֵן עַל מִנְחַת חוּטָא; (מח) הַנּוֹתֵן עֲלֵיהֶן לְבוֹנָה; (מט) הַנּוֹתֵן שְׁמֵן בְּקֶרְבַּן שׁוֹטָה; (נ) הַנּוֹתֵן עֲלָיו לְבוֹנָה; (נא) הַמְכַדֵּל בְּחֲטָאוֹת הָעוֹף; (נב) הַמְמַר

מקום; (קכה) החוסם בהמה בעת מלאכה בכל מקום; (קכו) השוחט אותו ואת בנו בכל מקום; (קכז) הממשכן חבירו בידו, ולא החזיר לו העבוט; (קכח) החובל אלמנה, ולא החזיר המשכון; (קכט) החובל בלים שעושין בהן אכל נפש; (קל) עד זומם שאינו בן תשלומין; (קלא) המכה חבירו הפכה שאין בה שנה פרוטה; (קלב) בן סורר ומורה בעדות ראשונה; (קלג) המוציא שם רע, שנמצא דברו שקר; (קלד) המקלל חבירו בשם; (קלה) הנשבע לשוא; (קלו) הנשבע לשקר; (קלז) המחלל נדרו; (קלח) היוצא חוץ לתחום בשבת; (קלט) העושה מלאכה ביום טוב; (קמ) המקיף פאת הראש; (קמא) המקיף פאת זקן; (קמב) השורט על מת; (קמג) הקורח ראשו על מת; (קמד) הכותב כתבת קצקע; (קמה) הלובש שעטנז; (קמו) הקוצץ אילני מאכל דרך השתתה; (קמז) איש שלבש מלבושי אשה; (קמח) אשה שלבשה מלבושי איש; (קמט) כהן שנטמא למת; (קנ) כהן שקדש זונה ובעלה; (קנא) או שקדש גרושה ובעלה; (קנב) או שקדש חללה ובעלה; (קנג) וכהן גדול שבעל אלמנה, אף על פי שלא קדשה; (קנד) המחזיר גרושתו אחר שנתקדשה; (קנה) הנושא זקוקה ליקם; (קנו) הכא על הקדשה; (קנז) ממזר שנשא בת ישראל ובעל; (קנח) פצוע דבא שנשא בת ישראל ובעל; (קנט) המסרס איש, וכן שאר זכרי בהמה חיה ועוף; (קס) אונס שגרש אנוסתו, ולא החזירה; (קסא) המוציא שם רע שגרש אשתו, ולא החזירה; (קסב) הקורב אל העריות בדרך מדרכי הנינות, אף על פי שלא גלה ערוה, וזה הוא החשוד על העריות; (קסג) המתחתן בגויים; (קסד) גר עמוני שנשא בת ישראל ובעל; (קסה) גר מואבי שנשא בת ישראל ובעל; (קסו) מלך שהרבה נשים; (קסז) מלך שהרבה סוסים; (קסח) מלך שהרבה כסף וזהב. נמצאו כל הלוקין - מאתים ושבעה; סימן להם - 'ילקו ודיים'.

יום רביעי

הלכות סנהדרין פרק כ

א. אין בית דין עונשין באמדם הדעת, אלא על פי עדים, כראיה ברורה. אפלו ראוהו העדים ודרך אחר חבירו להרגו, והתרו בו, והעלימו עיניהם, או שנכנסו אחריו לחרבה, ונכנסו אחריו, ומצאוהו הרגו ומפרפר והסוף מנשף דם בניד ההורג - הואיל ולא ראוהו בעת שהכהו, אין בית דין הורגין בעדות זו; ועל זה וכיוצא בו נאמר: "ונקי וצדיק אל תהרג". וכן אם העידו עליו שנים שעבד עבודה זרה - זה ראהו שעבד את החמה והתרה בו, וזה ראהו שעבד את הלבנה והתרה בו - אין מצטרפין, שנאמר: "ונקי וצדיק אל תהרג" - הואיל ויש שם צד לנקותו ולהיותו צדיק, אל תהרגהו.

ב. כל מי שעשה דבר שחביב עליו מיתת בית דין, באנס - אין בית דין ממיתין אותו. ואפלו היה מצוה שיהרג ואל יעבר - אף על פי שחלל את השם - הואיל והוא אנוס, אינו נהרג, שנאמר: "ולנער לא תעשה דבר" - זו אזהרה לבית

דין, שלא יענשו את האנוס.

ג. איש שאנסוהו עד שבא על הערוה - חייב מיתת בית דין, שאין קשוי אלא לדעת; אבל האשה שנבעלה באנס - אפלו אמרה אחר שנאנסה: 'הניחו לו' - הרי היא פטורה, מפני שיצרה נתגבר עליה.

ד. אסור לבית דין לחוס על ההורג - שלא יאמרו: 'כבר נהרג זה, ומה תעלה יש בהריגת האחר', ונמצאו מתרשלין בהריגתו, שנאמר: "לא תחוס עינך... ובערת דם הנקי". וכן אסור לבית דין לחוס על מי שנתחייב קנס - שלא יאמרו: 'עני הוא זה, ושלא בכונה עשה'; אלא מגבין ממנו כל שיש לו, בלא חנינה, שנאמר: "לא תחוס עינך". וכן בדיני ממונות, אין מרחמין על הדל - שלא תאמר: 'עני הוא זה, ובעל דינו עשיר, הואיל ואני והעשיר חביבין לפרנסו, אצקנו בדין, ונמצא מתפרנס בכבוד'; על זה הזהירה תורה: "ודל, לא תהדר בריבו", ונאמר: "לא תשא פני דל". אסור להדר פני גדול בדין. כיצד? הרי שבאו לפניך שנים לדין, אחד חכם גדול ואחד הדיוט - לא תקדים לשאל בשלומו של גדול, ולא תסביר לו פנים, ולא תכבדנו, שלא יסתתמו טענותיו של אחר; אלא אינו נפנה לאחד מהם, עד שיגמר הדין, שנאמר: "[ו]לא תהדר פני גדול". אמרו חכמים: אל תאמר: 'עשיר הוא זה, בן גדולים הוא זה - היאך אבישנו, ואראה בכשתו? לכך נאמר: "לא תהדר פני גדול".'

ה. באו לפניך שנים לדין, אחד פשר ואחד רשע - אל תאמר: 'הואיל ורשע הוא זה, וחקקת זה שאינו משנה בדבורו, אטה הדין על הרשע'; על זה נאמר: "לא תטה משפט אבינך בריבו" - אף על פי שהוא אביון במצוות, לא תטה דינו.

ו. "לא תעשו עול במשפט" - זה המענות את הדין, ומזכה את החייב ומחייב את הזכאי. וכן המענה את הדין ומאריך בדברים הברורים, כדי לצער אחד מבעלי הדינים - הרי זה בכלל מעול.

ז. הגס לבו בהוראה, וקופץ וחותך הדין קדם שיתקרהו בינו לבין עצמו עד שיהיה ברור לו פשמש - הרי זה שוטה, רשע, וגס רוח. כך צו חכמים: 'היי מתניין בדין'; וכן איוב אומר: "ורב לא ידעתי, אחקרהו".

ח. כל דין שבא לפני דין, והתחיל לדמותו לדין פסוק שפכר ידע אמתו, ויש עמו במדינה גדול ממנו בחכמה, ואינו הולך ונמלך בו - הרי זה בכלל הרשעים שלפם גס בהוראה. ואמרו חכמים: רעה על רעה תבוא לו; שכל הדברים וכיוצא בהן - מגסות הרוח הם, המביאה לידי עוות הדין. 'כי רבים חללים הפילה' - זה תלמיד שלא הגיע להוראה, ומורה. 'ועצמים כל הרגיה' - זה שהגיע להוראה, ואינו מורה; והוא, שיהיה הדור צריך לו; אבל אם ידע שיש שם ראוי להוראה, ומנע עצמו מן ההוראה - הרי זה משבח. וכל המונע עצמו מן הדין - מונע ממנו איבה, וגזל, ושבועת שוא. והגס לבו בהוראה - שוטה, רשע, וגס רוח.

ט. ותלמיד, אל יורה הלכה בפני רבו, אלא אם כן היה רחוק ממנו שלש פרסאות, כנגד מחנה ישראל.

למקבל לשון הרע, ומספר לשון הרע, ומעיד עדות שקר. וכן בעל דין מזוהר, שלא ישמיע דבריו לדנין קדם שיבוא חברו; וגם על זה וכיוצא בו נאמר: "מדבר שקר, תרחק". ח. לא יהיה הדין שומע מפי התרגמן, אלא אם כן היה מכיר לשון בעלי דיניו, ושומע טענותיהם; ואינו מהיר בלשונם כדי להשיב להם - יעמיד התרגמן להודיע אותם פסק הדין, ומאיוזה טעם חייב זה וזכה זה.

ט. צריך הדין לשמע טענות בעלי דיניו, ולשנות טענותיהן - שנאמר: "ויאמר המלך, זאת אומרת, זה בני החי ובגד המת"; ומצדק את הדין בלב, ואחר כך חתמהו.

י. מנין לדנין, שלא יעשה מליץ לדבריו? שנאמר: "מדבר שקר, תרחק"; אלא יאמר מה שנראה לו, וישתק. ולא ילמד אחד מבעלי דיניו טענה כלל; אפלו הביא בעל דין עד אחד - לא יאמר לו: 'אין מקבלין עד אחד'; אלא יאמר לנטען: 'הרי זה העיד עליך, ולואי שיודה ויאמר: 'אמת העיד'; עד שיטען הוא ויאמר: 'עד אחד הוא, ואינו נאמן עלי'. וכן כל פיוצא בזה.

יא. ראה הדנין זכות לאחד מהן, ובעל דין מבקש לאמרה ואינו יודע לחבר הדברים, או שראה אותו מצטער להציל עצמו בטענת אמת, ומפני החמה והכעס נסתלקה ממנו, או נשתבש מפני הסכלות - הרי זה מתר לסעדו מעט, ולהבינו תחלת הדבר, משום "פתח פיך לאלם". וצריך להתישב בדבר זה הרבה, שלא יהיה כעורכי הדנין.

יום שישי

הלכות סנהדרין פרק כב

א. שנים שבאו לפניו לדין, אחד רף ואחד קשה - עד שלא תשמע את דבריהם, או משתשמע את דבריהם ואין אתה יודע להיכן הדין נוטה - אתה רשאי לומר להם: 'איני נזקק לכם'; שמא יתחזב החזק, ונמצא רודף אחר הדנין. אבל משתשמע את דבריהם, ותדע להיכן הדין נוטה - אי אתה רשאי לומר: 'איני נזקק לכם', שנאמר: "לא תגורו מפני איש" - שלא תאמר: 'איש פלוני רשע הוא, שמא יהרג את בני, שמא ידליק את גדישי, שמא יקצץ גטיעותי'. ואם היה ממנה לרבים, חייב להזקק להם.

ב. וכן תלמיד שהיה יושב לפני רבו, וראה זכות לעני וחובה לעשיר - אם שתק - הרי זה עובר משום "לא תגורו מפני איש", ועל "מדבר שקר תרחק". ומנין לדנין, שלא יושיב תלמיד בור לפניו? תלמוד לומר: "מדבר שקר תרחק".

ג. ומנין לתלמיד שראה רבו שטעה בדין, שלא יאמר: 'אמתין לו עד שיגמר הדין, ואסתורנו ואכבנו, כדי שיקרא הדין על שמי'? תלמוד לומר: "מדבר שקר תרחק".

ד. מצנה לומר לבעלי דינים בתחלה: 'בדין אתם רוצים, או בפשרה'? אם רצו בפשרה, עושין ביניהם פשרה. וכל בית דין שעושין פשרה תמיד - הרי זה משבח, ועליו נאמר: "ומשפט שלום שפטו בשעריכם"; איזה הוא משפט שיש עמו שלום? הוי אומר, זה בצו. וכן בדרך הוא אומר: "ויהי

י. אל תאמר, שכל אלו הדברים, בדין שיש בו הוצאת ממון הרבה מזה ונתינתו לזה; לעולם יהי דין אלף מנה ודין פרוטה אחת, שוין בעיניך לכל דבר.

יא. ואין הדנין יושבין לדין לפחות משנה פרוטה. ואם הזקקו לשנה פרוטה - גומרין את דינו אפלו לפחות משנה פרוטה.

יב. כל המטה משפט אחד מישראל - עובר בלאו אחד, שנאמר: "לא תעשו עול במשפט". ואם היה גר - עובר בשני לאוין, שנאמר: "לא תטה משפט גר...". ואם יתום הוא - עובר בשלשה לאוין, שנאמר: "משפט גר יתום".

יום חמישי

הלכות סנהדרין פרק כא

א. מצות עשה לשפט השופט בצדק, שנאמר: "בצדק תשפט עמיתך". איזה הוא צדק המשפט? זה השווה שני בעלי דיניו בכל דבר - לא יהיה אחד מדבר כל צרכו, ואחד אומר לו: 'קצר דבריך'; ולא יסביר פנים לאחד וידבר לו רכות, וירע פניו לאחר וידבר לו קשות.

ב. שני בעלי דיניו שהיה אחד מהם מלבש בגדים יקרים, והשני בגדים בזויין - אומרין למכבד: 'או הלבשהו כמותך עד שתדון עמו, או לבוש כמותו; עד שתהיו שוין, ואחר כך תעמדו בדין'.

ג. לא יהיה אחד יושב ואחד עומד, אלא שניהם עומדים. ואם רצו בית דין להושיב את שניהם, מושיבין; ולא יושב אחד למעלה ואחד למטה, אלא זה בצד זה. במה דברים אמורים? בשעת משא ומתן בדין; אבל בשעת גמר דין - הכל בעמידה, שנאמר: "ויעמד העם על משה". ואיזה הוא גמר דין? - 'איש פלוני אתה חזב, איש פלוני אתה זכאי'. במה דברים אמורים? בבעלי דיניו; אבל העדים - לעולם בעמידה, שנאמר: "ועמדו שני האנשים".

ד. תלמיד חכמים ועם הארץ שבאו לדין - מושיבין את החכם, ואומרים לעם הארץ: 'שב! אם לא יושב, אין מקפידין על כך. ולא יקדים התלמיד פשיבוא לדין, וישוב לפני רבו שרוצה לדון לפניו; ואם היה קבוע לו זמן לקרות, ובא בזמנו - מתר.

ה. כבר נהגו כל בתי דיני ישראל מאחר התלמוד, בכל הישיבות, שמושיבין בעלי דיניו ומושיבין העדים, כדי לסלק המחלוקת; שאין בנו כח להעמיד משפטי הדת על תלם.

ו. היו לפני הדנין בעלי דין הרבה - מקדימין את דין התום לדין האלמנה, שנאמר: "שפטו יתום, ריבו אלמנה". ודין אלמנה קודם לדין תלמיד חכמים, ודין תלמיד חכמים קודם לדין עם הארץ; ודין האשה קודם לדין האיש, שבשית האשה מרבה.

ז. אסור לדנין לשמע דברי אחד מבעלי דיניו, קדם שיבוא חברו, או שלא בפני חברו; אפלו דבר אחד אסור, שנאמר: "שמע בין אחיכם". וכל השומע מאחד - עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא תשא שמע שוא". ובכלל לאו זה, אזהרה

ומעשה בדין שהיה עולה בדוגית קטנה לעבר בנהר, ופשט אחד ידו וסיעו בעליהו, והיה לו דין; ואמר לו הדין: 'הריני פסול לך לדין'. ומעשה באחד שהעביר אברה של עוף מעל רידי הדין, ואחר כסה רק מלפני הדין; ואמר לו: 'הריני פסול לך לדין'. ומעשה באחד שהביא מתנה ממתנות כהנה לדין כהן; ואמר לו: 'פסול אני לך לדין'. ומעשה באריס אחד של דין שהיה מביא לו תאנים מתוך שדהו מערב שבת לערב שבת; פעם אחת הקדים והביא בתמישי בשבת, מפני שהיה לו דין, ואמר לו הדין: 'הריני פסול לך לדין'; אף על פי שהתאנים משל דין, הואיל והביאן שלא בזמנו, נפסל לו לדין.

ד. כל דין ששאל שאלה, פסול לדון לזה שהשאלו. במה דברים אמורים? בשלא היה לדון להשאל. אבל היה לו להשאל - כשר, שהרי גם זה שואל ממנו.

ה. כל דין שנשל שכתו לדון - דיניו בטלים; והוא, שלא יהיה שכת הנכר. אבל אם היה עוסק במלאכתו, ובאו לפניו שנים לדין, ואמר להם: 'תנו לי מי שיעשה תפתי עד שאדון לכם', או 'תנו לי שכת בטלתי' - הרי זה מתר; והוא שיהיה הדבר נכר, שהוא שכת הבטלה בלבד בלא יותר; ויטל משניהם בשוה, זה בפני זה. כגון זה מתר.

ו. אסור לדין לדון למי שהוא אהבו, אף על פי שאינו שושבינו ולא רעו אשר כנפשו; ולא למי ששונאהו, אף על פי שאינו אויב לו ולא מבקש רעתו. אלא צריך שיהיו שני בעלי דינין שוין בעיני הדין, ובלבו. ואם לא היה מכיר את אחד מהם, ולא מעשיו - אין לך דין צדק כמוהו.

ז. וכל שני תלמידי חכמים ששונאים זה את זה - אסורין לישוב בדין זה עם זה, שדבר זה גורם ליציאת משפט מעקל; מפני השנאה שביניהן, דעת כל אחד נוטה לסתור דברי חברו.

ח. לעולם יראה הדין עצמו כאלו חרב מנחת לו על צנארו, וגינהים פתוחה לו מתחתיו; וידע את מה הוא דן, ולפני מי הוא דן, ומי עתיד להפריע ממנו אם נוטה מקו האמת, שנאמר: "אלהים נצב בעדת אל", ואומר: "ראו מה אתם עשים - כי לא לאדם תשפטו, כי לה'".

ט. כל דין שאינו דן דין אמת לאמתו, גורם לשכינה שתסתלק מישראל. וכל דין שנוטל ממון מזה ונותנו לזה שלא כדין - הקדוש ברוך הוא גובה ממנו נפשות, שנאמר: "וקבע את קבציהם, נפש". וכל דין שדן דין אמת לאמתו, אפלו שעה אחת - כאלו תקן את כל העולם כלו, וגורם לשכינה שתשרה בישראל, שנאמר: "אלהים נצב בעדת אל". ושמא יאמר הדין: 'מה לי ולצרה הזאת?' - תלמוד לומר: "ועמכם בדבר משפט"; אין לדון אלא מה שעניו רואות.

י. לעולם יהיו בעלי דינין לפניך כרשעים, ובחזקת שכל אחד מהם טוען שקר, ודון לפי מה שתראה מן הדברים; וכשיפטר מלפניך, יהיו בעיניך כצדיקים שקבלו עליהם את הדין, ודון כל אחד מהם בלבד לכף זכות.

יוד עושה משפט וצדקה לכל עמו"; איזה הוא משפט שיש עמו צדקה? הרי אומר - זה בצווע, והיא הפשרה. במה דברים אמורים? קדם גמר דין; אף על פי ששמע דבריהם, וידע להיכן הדין נוטה - מצוה לבצע. אבל אחרי שגמר הדין ואמר: 'איש פלוני אתה חייב, איש פלוני אתה זכאי' - אינו רשאי לעשות פשרה ביניהם, אלא יקב הדין את החר.

ה. אף על פי שרצו בעלי הדין בפשרה בבית דין - יש להם לחזור ולתבע את הדין, עד שיקנו מיד שניהם.

ו. יפה כח הפשרה מכת הדין; ששני הדיוטות שדנו - אין דיניהם דין, ויש לבעלי דין לחזור בהם; ואם עשו פשרה, וקנו מידם - אינן יכולין לחזור בהם.

ז. אסור לאחד מן הדינין כשיצא מבית דין לומר: 'אני הוא המזכה או המחייב, וחברי חולקין עלי, אבל מה אעשה, והם רבו עלי'. ואם אמר, הרי הוא בכלל: "הולך רכיל, מגלה סוד". ומעשה בתלמיד אחד, שהוציא דברים שנגאמרו בבית המדרש, לאחר שתיים ועשרים שנה; והוציאוהו בית דין מן המדרש, והכריזו עליו: 'זה מגלה סוד הוא'.

ח. שאל אחד מבעלי דינין לכתב לו פסק דין, כותבין לו כך: 'בא פלוני לבית דין של פלוני עם פלוני בעל דינו, שטענו ככה, ויצא זכאי, או חייב'; ונותנין לו. ואין מזכירין שם המזכירין ולא שם הממתיבין, אלא: 'בית דינו של פלוני, מדבריהם נודפה פלוני'.

ט. כך היה מנהגן של אנשי ירושלים: מכניסין בעלי דינין, ושומעים דבריהם וטענותיהם, ומכניסים העדים, ושומעים דבריהם; ומוציאין כל אדם לחוץ, ונושאים הדינין ונותנים ביניהם בדבר, וגומרין את הדבר. ואחר כך מכניסין בעלי דינים, וגדול שבדינים אומר: 'איש פלוני אתה זכאי, איש פלוני אתה חייב' - כדי שלא ידע אחד מבעלי דינים איזה דין הוא שזכה אותו, ולא איזה דין הוא שחייבו.

י. דין שהוא יודע בחברו שהוא גזלן, או רשע - אסור להצטרף עמו, שנאמר: "מדבר שקר תרחק". וכך היו בקיאי הדעת שבירושלים עושין: אין יושבין בדין, עד שידעו עם מי הן יושבין; ולא חותמין את השטר, עד שידעו מי חותם עמהן; ולא נכנסין לסעודה, עד שידעו מי מסב עמהן.

שבת קודש

הלכות סנהדרין פרק כג

א. [ו]לא תקח שחד" - אין צריך לומר לענות את הדין, אלא אפלו לזכות את הזכאי ולחייב את החייב - אסור, ועובר בלא תעשה. והרי הוא בכלל: "ארוור לקח שחד"; וחייב להחזיר השחד, כשיחבענו הנותן.

ב. וכשם שהלוקח עובר בלא תעשה - כך הנותן, שנאמר: "ולפני עור, לא תתן מכשול".

ג. כל דין שיושב ומגדל מעלתו, כדי להרבות שכת לחזניו ולסופריו - הרי הוא בכלל הנוטים אחרי הבצע; וכן עשו בני שמואל, ולכך נאמר בהן: "ויטו אחרי הבצע, ויקחו שחד". ולא שחד ממון בלבד, אלא אפלו שחד דברים.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות - ח' סיון י"ד סיון ה'תשס"ו

יום ראשון

מצות עשה רמה.

שטר וחזקה — הסמיכון לפסוקים. וכבר נתבאר ומשפטי דין זה, כלומר: ידיעת הדרכים שבהן מתקנים המקח בכל-סוג וסוג, בפרק א' מקדושין ופרק ד' ופרק ח' (בבא) מציעא ופרק ג' ופרק ד' ופרק ה' ופרק ו' ופרק ז' (בבא) בתרא.

יום שלישי

מצות עשה רלו.

המצוה הרל"ו — הצווי שנצטוינו בדין חובל בחברו, והוא אמרו יתעלה: "וכי-יריבן אנשים והכה-איש את-רעהו" (שמות כא, יח). ואלו הם הנקראים: דיני קנסות. ויש כתוב הכולל דיני קנסות כלם, והוא אמרו יתעלה: "כאשר עשה כן יעשה לו" (ויקרא כד, יט). הפונה בזה שלוקחים מממונו (מה שהזיק לו) כדי מה שהזיק, כמו שבא בקבלה: אפלו בישו בלבד — הרי אלו גובים מממונו כדי אותו השעור. ודע שדיני קנסות אלו כלם נזקי אדם באדם. וכן אם הזיקה בהמה את-האדם או את-הבהמה — הרי כל-הדינים האלה לא ידון בהם ולא יפסוק אלא בית דין הסמוכין בארץ (שנסמכו לסמכויות אלה ועוד — מדור לדור). וכבר נתבאר הלכות דין זה בפרק ח' (בבא) קמא.

יום רביעי

מצות עשה רלו.

המצוה הרל"ו — הצווי שנצטוינו בדין חובל בחברו, והוא אמרו יתעלה: "וכי-יריבן אנשים והכה-איש את-רעהו" (שמות כא, יח). ואלו הם הנקראים: דיני קנסות. ויש כתוב הכולל דיני קנסות כלם, והוא אמרו יתעלה: "כאשר עשה כן יעשה לו" (ויקרא כד, יט). הפונה בזה שלוקחים מממונו (מה שהזיק לו) כדי מה שהזיק, כמו שבא בקבלה: אפלו בישו בלבד — הרי אלו גובים מממונו כדי אותו השעור. ודע שדיני קנסות אלו כלם נזקי אדם באדם. וכן אם הזיקה בהמה את-האדם או את-הבהמה — הרי כל-הדינים האלה לא ידון בהם ולא יפסוק אלא בית דין הסמוכין בארץ (שנסמכו לסמכויות אלה ועוד —

המצוה הרמ"ה — הצווי שנצטוינו בדין מקח וממכר, כלומר: הדרכים שבהן מתקנים המקח והממכר בין המוכרים והקונים, וכבר למדו על אפן (קנין) זה ממה-שאמר יתעלה: "וכי-תמכרו ממכר לעמיתך וגו'" (ויקרא כה, יד), אמרו (בבא מציעא מז:): "דבר הנקנה מיד ליד, כלומר המשיכה." וכבר נתברר, שדבר תורה מעות קונות, ואין המשיכה במטלטלין אלא תקנת חכמים: וכן המסירה וההגבהה. ובפרוש אמרו (שם צט): כדרך שתקנו משיכה בלוקחין כף תקנו משיכה בשומרין (שה"משיכה" לרשותן מטילה עליהן חיובי השומרים). הנה נתבאר לה, שזה שהתנו משיכה במקח וממכר — תקנה, כמו שנתבאר במקומו: אבל שאר הדרכים שבהן נקנות הקרקעות וזולתן. כלומר שטר וחזקה — הסמיכון לפסוקים. וכבר נתבאר ומשפטי דין זה, כלומר: ידיעת הדרכים שבהן מתקנים המקח בכל-סוג וסוג, בפרק א' מקדושין ופרק ד' ופרק ח' (בבא) מציעא ופרק ג' ופרק ד' ופרק ה' ופרק ו' ופרק ז' (בבא) בתרא.

יום שני

מצות עשה רמה.

המצוה הרמ"ה — הצווי שנצטוינו בדין מקח וממכר, כלומר: הדרכים שבהן מתקנים המקח והממכר בין המוכרים והקונים, וכבר למדו על אפן (קנין) זה ממה-שאמר יתעלה: "וכי-תמכרו ממכר לעמיתך וגו'" (ויקרא כה, יד), אמרו (בבא מציעא מז:): "דבר הנקנה מיד ליד, כלומר המשיכה." וכבר נתברר, שדבר תורה מעות קונות, ואין המשיכה במטלטלין אלא תקנת חכמים: וכן המסירה וההגבהה. ובפרוש אמרו (שם צט): כדרך שתקנו משיכה בלוקחין כף תקנו משיכה בשומרין (שה"משיכה" לרשותן מטילה עליהן חיובי השומרים). הנה נתבאר לה, שזה שהתנו משיכה במקח וממכר — תקנה, כמו שנתבאר במקומו: אבל שאר הדרכים שבהן נקנות הקרקעות וזולתן. כלומר

מממונו כְּדִי אוֹתוֹ הַשְּׁעוֹר. וְדַע שְׂדֵינִי קִנְסוֹת אֵלּוּ כָּלֶם נִזְקֵי אָדָם בְּאֲדָם. וְכֵן אִם הִזִּיקָה בְּהֵמָה אֶת־הָאָדָם אוֹ אֶת־הַבְּהֵמָה — הָרִי כָּל־הַדֵּינִים הָאֵלֶּה לֹא יִדוֹן בָּהֶם וְלֹא יִפְסוֹק אֶלָּא בֵּית דִּין הַסְּמוּכִין בְּאֶרֶץ (שֵׁנִסְמְכוּ לִסְמֻכוֹיֹת אֵלֶּה וְעוֹד — מִדּוֹר לְדוֹר). וְכִבֵּר נִתְבְּאָרוּ הַלְּכוֹת דִּין זֶה בְּפֶרֶק ח' (מִבְּבֵא) קמ"א.

שבת קודש

מצות עשה רמה.

הַמְצָוָה הַרַמ"ה — הַצְּוִי שְׁנַצְטוּיִנוּ בְּדִין מִקַּח וּמִמְכָר, כְּלוֹמֵר: הַדְּרָכִים שֶׁבָּהֶן מִתְקַיֵּם הַמִּקַּח וְהַמְּכָר בֵּין הַמוֹכְרִים וְהַקּוֹנִים, וְכִבֵּר לְמַדּוּ עַל אַפֶּן (קִנְיָן) זֶה מִמָּה־שְׂאֵמֵר יִתְעַלֶּה: "וְכִי־תִמְכְּרוּ מִמְכָר לְעַמִּיתְךָ וְגו'" (ויקרא כה, יד), אָמְרוּ (בְּבֵא מְצִיעֵא מִזֹּ): "דְּבַר הַנִּקְנָה מִיַּד לְיָד, כְּלוֹמֵר הַמְּשִׁיכָה". וְכִבֵּר נִתְבְּרָר, שְׂדֵבֵר תּוֹרָה מְעוֹת קוֹנוֹת, וְאִין הַמְּשִׁיכָה בְּמִטְלָטְלִין אֶלָּא תִקְנַת חֲכָמִים: וְכֵן הַמְּסִירָה וְהַגְּבָהָה. וּבְפִרוּשׁ אָמְרוּ (שֵׁם צֵט): כְּדִרְךָ שֶׁתִּקְנֶנּוּ מְשִׁיכָה בְּלוֹקָחִין כִּף תִּקְנֶנּוּ מְשִׁיכָה בְּשׁוֹמְרִין (שֵׁה"מִשִּׁיכָה" לְרִשׁוֹתֵן מִטִּילָה עֲלֵיהֶן חִיּוּבֵי הַשׁוֹמְרִים). הִנֵּה נִתְבְּאָר לְךָ, שְׂזָה שֶׁהִתְנֹו מְשִׁיכָה בְּמִקַּח וּמִמְכָר — תִּקְנָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבְּאָר בְּמִקוּמוֹ: אֲבָל שְׂאָר הַדְּרָכִים שֶׁבָּהֶן נִקְנֹוֹת הַקְּרָקְעוֹת וְזוּלָתֵן. כְּלוֹמֵר שֶׁטֵר וְחִזְקָה — הַסְּמִיכוֹן לְפִסּוּקִים. וְכִבֵּר נִתְבְּאָרוּ מִשְׁפָּטֵי דִין זֶה, כְּלוֹמֵר: יִדְיעַת הַדְּרָכִים שֶׁבָּהֶן מִתְקַיֵּם הַמִּקַּח בְּכָל־סוּג וְסוּג, בְּפֶרֶק א' מִקְדוּשֵׁין וּפְרָק ד' וּפְרָק ח' (מִבְּבֵא) מְצִיעֵא וּפְרָק ג' וּפְרָק ד' וּפְרָק ה' וּפְרָק ו' וּפְרָק ז' (מִבְּבֵא) בְּתָרָא.

מִדּוֹר לְדוֹר). וְכִבֵּר נִתְבְּאָרוּ הַלְּכוֹת דִּין זֶה בְּפֶרֶק ח' (מִבְּבֵא) קמ"א.

יום חמישי

מצות עשה רלו.

הַמְצָוָה הַרַל"ו — הַצְּוִי שְׁנַצְטוּיִנוּ בְּדִין חוֹבֵל בְּחִבְרוֹ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְכִי־יִרְיֵבֵן אֲנָשִׁים וְהִכָּה־אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ" (שְׁמוֹת כֹּא, יח). וְאֵלּוּ הֵם הַנִּקְרָאִים: דֵּינֵי קִנְסוֹת. וְיֵשׁ כְּתוּב הַכּוֹלֵל דֵּינֵי קִנְסוֹת כָּלֶם, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "כַּאֲשֶׁר עָשָׂה כֵן יַעֲשֶׂה לוֹ" (ויקרא כד, יט). הַכּוֹנֵה בְּזֶה שְׁלוֹקָחִים מִמְמוֹנוֹ (מִה שֶׁהוּזִק לוֹ) כְּדִי מֵה שֶׁהִזִּיק, כְּמוֹ שֶׁבֵּא בְּקִבְלָה: אֲפִלּוּ בִּישׁוּ בְּלִבְד — הָרִי אֵלּוּ גוֹבִים מִמְמוֹנוֹ כְּדִי אוֹתוֹ הַשְּׁעוֹר. וְדַע שְׂדֵינִי קִנְסוֹת אֵלּוּ כָּלֶם נִזְקֵי אָדָם בְּאֲדָם. וְכֵן אִם הִזִּיקָה בְּהֵמָה אֶת־הָאָדָם אוֹ אֶת־הַבְּהֵמָה — הָרִי כָּל־הַדֵּינִים הָאֵלֶּה לֹא יִדוֹן בָּהֶם וְלֹא יִפְסוֹק אֶלָּא בֵּית דִּין הַסְּמוּכִין בְּאֶרֶץ (שֵׁנִסְמְכוּ לִסְמֻכוֹיֹת אֵלֶּה וְעוֹד — מִדּוֹר לְדוֹר). וְכִבֵּר נִתְבְּאָרוּ הַלְּכוֹת דִּין זֶה בְּפֶרֶק ח' (מִבְּבֵא) קמ"א.

יום שישי

מצות עשה רלו.

הַמְצָוָה הַרַל"ו — הַצְּוִי שְׁנַצְטוּיִנוּ בְּדִין חוֹבֵל בְּחִבְרוֹ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְכִי־יִרְיֵבֵן אֲנָשִׁים וְהִכָּה־אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ" (שְׁמוֹת כֹּא, יח). וְאֵלּוּ הֵם הַנִּקְרָאִים: דֵּינֵי קִנְסוֹת. וְיֵשׁ כְּתוּב הַכּוֹלֵל דֵּינֵי קִנְסוֹת כָּלֶם, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "כַּאֲשֶׁר עָשָׂה כֵן יַעֲשֶׂה לוֹ" (ויקרא כד, יט). הַכּוֹנֵה בְּזֶה שְׁלוֹקָחִים מִמְמוֹנוֹ (מִה שֶׁהוּזִק לוֹ) כְּדִי מֵה שֶׁהִזִּיק, כְּמוֹ שֶׁבֵּא בְּקִבְלָה: אֲפִלּוּ בִּישׁוּ בְּלִבְד — הָרִי אֵלּוּ גוֹבִים

פרק ב' משנה ד

הוא היה אומר: עשה רצונו כרצונך, כדי שיעשה רצונך כרצונו. כמל רצונך מפני רצונו, כדי שיכמל רצון אחרים מפני רצונך. הלל אומר: אל תפרוש מן הצבור, ואל תאמן בעצמך עד יום מותך, ואל תדין את חברך עד שתגיע למקומו, ואל תאמר דבר שאי אפשר לשמוע שסופו להשמע. ואל תאמר לכשאפנה אשנה, שמא לא תפנה.

נקודות משיחות קודש

לכאורה, אם כוונת המשנה היא לקיום מצוות, היה עליה לומר "קיים רצונו", שכן, הלשון "עשה רצונו" מתאים יותר למצות עשה, ואילו "קיים רצונו" כולל גם את מצוות לא-תעשה!

ויש לבאר זאת על-פי פנימיות, שאין הכוונה לקיום מצוות ה' המחוייבים מן הדין, אלא לענין המובא בתורת החסידות³ בביאור מאמר חז"ל⁴ "עושי רצונו של מקום" - ש"עושים" רצון חדש למעלה ("להמשיך בחינת הרצון מבחינת רעוא דכל רעוין").

והוראת המשנה היא: "עשה רצונו" - יש לנהוג באופן שיתהווה "רצון חדש" אצל הקב"ה. "כרצונך" כדי שיתהווה רצון זה תלוי הדבר בכך שזה יעשה מ"רצונך", דהיינו שתוצאה בכך באמת.

לדוגמה: כאשר אנו נמצאים בגלות, אין להשלים עם זה ולומר "כך הוא רצון ה'" - אלא צריך לפעול אצל הקב"ה "רצון חדש" לגאול את עם ישראל ולבנות את בית המקדש, וכלשון התפילה והבקשה⁵ "יהי רצון מלפניך.. שיבנה בית המקדש במהרה בימינו".

יכול אדם לומר לעצמו, די לי במה שאני מקיים את רצון ה' ומה לי ולמדריגות של עשיית רצון חדש? אומרת על כך המשנה - "כדי שיעשה רצונך כרצונו". הרצון החדש שאתה בא לעשות הוא בפנימיותו רצון של הקב"ה - "רצונו", אלא שדרגת "רצון" זו היא נעלית יותר. עליך לפעול זאת ואזי יתגלה ש"רצונך" הוא בעצם "רצונו" של הקב"ה.

(תורת מנחם, התועודיות תשמ"ט עמ' 2279)

מכך שדברי רבן גמליאל מופיעים במסכת אבות (שתוכנה הוא "מילי דחסידותא") ובפרט לאור העובדה שדבריו נאמרו על-ידו חזור ואמור ("הוא היה אומר"), מוכח שאין מדובר כאן על קיום בפועל של רצון ה' (מעשה המצוות), אלא על מדריגה גבוהה יותר המבטאת שלימות מסוימת בעבודת ה'.

ויש לבאר זאת, דהנה השלימות בעבודת ה' מ"מידת חסידות" המבוארת במשנתנו היא שלא די בקיום המצוות בפועל, אלא צריך שיעשו מתוך רצון וחפץ אמיתיים; כלומר, שהדברים ייהפכו ל"רצונך", הרצון שלך.

אך לאור זאת נצטרך להבין את המשך דברי המשנה - "כדי שיעשה", "כדי שיבטל"; זה נראה כמו עבודה על-מנת לקבל פרס; והלוא כבר שנינו לעיל כי עבודת ה' (ובפרט עבודת ה' בדרגה גבוהה ושלמה) צריכה להיות "שלא על-מנת לקבל פרס"?

הסבר הדברים הוא:

דברי המשנה "כדי שיעשה רצונך כרצונו" אינם במשמעות של נתנת שכר, שהרי מ"מידת חסידות" ודאי צריכה העשייה להיות שלא על מנת לקבל פרס!

אלא כבר ביאר הרמב"ם², שכל היעודים הגשמיים שהבטיח הקב"ה בגין שמירת המצוות אינם שכר המצוות, אלא הם באים כדי לתת אפשרות לעבוד את ה' מתוך מנוחת הדעת - "שישפיע לנו כל הטובות המחזיקות את ידינו לעשות התורה".

ומוסיפה משנתנו ומחדשת, שאף בענין זה שהוא רק מ"מידת חסידות" - לעשות "רצונך כרצונו" - מובטח לו שיזכה לסיוע מאת ה' ויושפעו לו "כל הטובות".

(תורת מנחם, התועודיות תשמ"ז כרך ג' עמ' 227)

(1) פרק א, משנה ג. (2) הלכות תשובה פרק ט הלכה א. (3) לקוטי תורה ברכה צט, ג. (4) ברכות לה, ב. (5) להלן פרק ה משנה ב.

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מלויבאוויטש

הבלן ממינסק ובנו – פרק קט"ז

הרקי היתה עיירה קטנה, והאוכלוסיה היהודית בה מנתה כשמונים משפחות. אך עיירה קטנה זו תפסה מקום מרכזי בתולדות הנסתרים והמקובלים ומאוחר יותר בתולדות החסידות.

היהודים בהרקי הצטיינו ביראת השמים שלהם. מספר גדול מיהודים אלה היו מופלגים בתורה, ובכללם בעלי המלאכה. אפילו פשוטי הפשוטים בין יהודי הרקי לא היו עמי-הארץ.

אפילו זלמן פושט העור, צדוק אליהו הזבלן, זעליג צבי הקצב, ואברהם יוסה ומשה אהרן בעלי העגלה היו מסוגלים לפתוח ספר ולעיין בו. אשר ליראת שמים - בזה יכלו להשתוות עם גדולי הלמדנים.

חלק נכבד בעובדה שהרקי היתה עיירה למדנית ויראת שמים יש לזקוף לזכותו של הרב המקומי רבי נחמן יצחק ואשתו, שרה רבקה הצדקנית.

רבי נחמן יצחק ישב על כסא הרבנות בהרקי לא פחות מששים שנה, ובמשך ששים השנים האלה נטע בקרב יהודי המקום יראת שמים ומדות טובות, ולימדם והדריכם בתורה כך שכל יהודי משם ידע את "האותיות הקטנות".

הוא היה בעל אישיות נדירה. מוצאו היה ממינסק, כבנו של הבלן המקומי שם, אשר נחשב כל ימיו כאדם פשוט אך בסופו של דבר התברר כי היה למדן וצדיק גדול, נסתר אמת.

על הבלן הנפלא הזה יסופר להלן. תחלה נתוודע אל אישיותו הנדירה של בנו, רבי נחמן יצחק, רבה של הרקי. הוא לא היה רק למדן גדול, כי אם גם סמל ודוגמא של טוב לב ויושר. הבעלי-בתים של הרקי, שהכירוהו שנים רבות כל-כך, אמרו כי מעולם לא שמעו מפי רבם אף מלה חמורה על אדם כלשהו. הוא גילה חיבה יתירה ויחס של נימוס לכל אחד.

גם כאשר רצה להוכיח אדם שחטא עשה זאת באהבה וברחמים גדולים, ובכאב לב על שהוא נאלץ להשמיע דברי תוכחה באזני יהודי.

צדקותו הגדולה באה לידי ביטוי מיוחד, כאשר פרצה פעם מגפה, רחמנא ליצלן, בהרקי, ורבים מתו בה. הרב הזמין אסיפה גדולה, שאליה נקראו כל בני הקהילה, אנשים ונשים וטף, נער וזקן.

הרב עלה על הבמה ואמר: ברור בהחלט שהמגפה באה בגלל חטאים בעיירה, שהרי הקב"ה לא היה מביא עונש כזה על העיירה לולא בוצעו כאן חטאים כבדים. אלא שאינני יכול לשער מי הם בעלי-עבירה כאלה בעיירה שלנו, ובטוחני כי האחריות מוטלת עלי כדברי רש"י על הפסוק "ואשימם בראשיכם".

הרב פרץ בבכי, ולאחריו געה כל הקהל כולו בבכי רב.

רבי נחמן יצחק התייחס לבני קהלתו כאב לבניו. לא היה אצלו הבדל בין אחד לשני, כשם שאב אינו מבדיל בין בן אחד למשנהו. אל כולם התייחס באהבה ובתשומת לב מודגשת, ואת כולם הדריך במדות טובות.

הסדר מעניין ומחוכם קבע בין שנים עשר החנוונים בעיירה. לפי סדר זה היו כל שתיים-עשרה החנויות פתוחות רק ביום שוק, כאשר כל איכרי הסביבה באו לעיירה לערוך קניותיהם. אך בימים

רגילים הנהיג הרב תורנות יומית של שלוש חנויות פתוחות. סדר זה איפשר לחנוונים פרנסה הוגנת בלי התחרות, קנאה ומחלוקת, וכך הותיר בידם זמן פנוי לעניינים רוחניים.

עוד הנהיג הרב שכל הסוחרים ישתתפו באופן שווה בהספקת סחורה אל שלוש חצרות האצילים שהיו בסביבת הרקי. רק בעונת הציד, כאשר כל פריצי הסביבה התרכזו בעיירה כדי לערוך ציד ביערות הסביבה ניתנה יד חפשית לכל יהודי להציע סחורה לאצילים ומלוויהם הרבים.

כך נשמר, הודות למאמציו וחכמתו של הרב, השלום בעיירה, וזו לא ידעה כל קנאה ושנאה וריב.

הרבנית שרה רבקה תרמה מצדה תרומה משמעותית לרמת יראת השמים והמדות הטובות בעיירה. היא היתה אישיות דגולה מצד עצמה. תמיד עסקה בעניינים כגון הכנסת כלה, ביקור חולים וגמילות חסדים. הרבנית דאגה לגדל ולפאר כל שמחה שהיתה בעיירה, ברית-מילה, בר-מצוה, מסיבת שידוכין, וחתונה. מצד שני דאגה שבכל ענין של צער ואבל, חלילה, שאירע למישהו בעיירה ישתתפו כל אנשי העיירה. והיא עצמה היתה ראשונה בצער ובנחמה, בשמחה ובעזרה.

במיוחד הקדישה שרה רבקה מזמנה ללמד את הנשים מידות טובות, שלא יריבו בינן לבין עצמן ולא תעלבנה זו את זו, שלא תדברנה לשון הרע ורכילות, ולא תגלינה שנאה וקנאה אחת לזולתה.

כאשר באה לגור משפחה חדשה בהרקי, והאשה לא היתה כה טובה ומחונכת כתושבות הוותיקות, התמסרה הרבנית לשיחות ממושכות אתה עד שהשתנתה.

בימי הקיץ הארוכים היתה הרבנית מכנסת סביבה במרפסת ביתה נשים מן העיירה ומספרת להן מסיפורי התורה, המדרש וספרים אחרים. היא היתה מסבירה להן בהרחבה את הרעיונות העמוקים שבסיפורים, ומפיקה את מוסר ההשכל שבהם, בחורף היתה אוספת את הנשים בביתה פנימה וממשיכה בסיפוריה, ובהסברתה המרתקת והמאלפת.

הרבנית היתה לכן אהובה ונערצת על נשי העיירה. המבוגרות היו קוראות לה. "אמא", והצעירות - "סבתא". שלא בנוכחותה היתה מכונה בפי כל! "הרבנית הקדושה".

גם מוצאה של שרה רבקה, כבעלה הרב, היה ממינסק, והעבר שלה היה מעניין לא פחות משל בעלה.

עתי נתוודע אל הבלן ממינסק, אביו של רבי נחמן יצחק.

שמו של הבלן הזה היה - שמעון לייב. במינסק לא העריכו אותו במיוחד, שכן סוף-סוף אין הבלנות מקצוע כה מכובד, אמנם היתה לו, לשמעון לייב, הדרת פנים בלתי מצויה, פניו האירו וזקנו הוסיף לו לויית חן. עיניו הפיקו חכמה רבה, אך עם כל זה - מי משים לבו לבלן...

מובן ששמעון לייב הוחזק לאדם פשוט והדיוט, מעולם לא שמע איש מפיו מאמר חז"ל, או אף פסוק חומש. ידעו עליו רק כי הוא משלם את התשלום השבועי הקבוע ל"חברת תהלים", והוא משתתף תכופות באמירת תהלים בצבור בחברה זו.

מאחר ולא בכל יום הוסק המרחץ במינסק של אז, היה שמעון לייב משוטט ימים שלמים על פני הרחובות. מובן שדבר זה חזיק את הרושם על היותו הולך בטל ומתרועע עם יושבי קרנות, דבר שלא תרם להעלאת חשיבותו בעיני מכיריו.

במדה טובה אחת הצטיין שמעון לייב על דעת הכל: כל הכסף שחסך משך שנים היה מלוה לעניים. החסד שבדבר היה גדול במיוחד בכך שלא המתין עד שמישהו יבוא אליו לבקשת גמילות-

חסד. בגלל שוטטותו הרבה ברחובות היה יודע תמיד היכן ולמי חסר קצת כסף כדי לקנות סחורה ולמוכרה, או כדי לפרנס אשתו וילדיו כבדרך פלא ידע כל מחסורי כל בני העיירה, ובהתאם לכך פעל. תכופות לא היה מסתפק במתן הלוואה, כי אם מביא שק תפוחי אדמה או שק קמח לביתו של עני תלמיד-חכם או לביתה של אלמנה, או סתם נזקק.

גבוה וחסון ומלא און היה נושא את השקים כמי שנושא אריזות קלות ומכניס שמחה לבתים רבים.

אלא שכל זה לא הוסיף לו חשיבות במינסק. סוף-סוף אין חשיבות לעם-הארץ במינסק הלמדנית.

ח א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ב דַּבֵּר
 אֶל־אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּהֵעֲלֹתְךָ אֶת־הַנְּרוֹת
 אֶל־מוֹל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה יֵאִירוּ שְׁבַעַת הַנְּרוֹת כִּסִּי:
 ג וַיַּעַשׂ כֵּן אַהֲרֹן אֶל־מוֹל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה הֵעֲלָה
 נְרֹתֶיהָ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה כִּסִּי: ד וַזֶּה
 מַעֲשֵׂה הַמְּנִרָה מִקְשָׁה זָהָב עַד־יִרְכָּה עַד־
 פְּרָחָה מִקְשָׁה הוּא כַּמְרָאָה אֲשֶׁר הִרְאָה יְהוָה
 אֶת־מֹשֶׁה כֵּן עָשָׂה אֶת־הַמְּנִרָה כִּסִּי: פ ה וַיְדַבֵּר
 יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ז קַח אֶת־הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְטַהַרְתָּ אֹתָם כִּסִּי: ז וְכַהֲתַעֲשֶׂה
 לָהֶם לְטַהָרֵם הִזֵּה עֲלֵיהֶם מִי חַטָּאת וְהֵעֲבִירוּ
 תַּעַר עַל־כָּל־בְּשָׂרָם וְכִבְּסוּ בְּגָדֵיהֶם

א ומליל יי עם משה למימר:
 ב מלל עם אהרן ומימר לה
 באדלקותך ית בוציניא לקבל
 אפי מנרתא יהון מנחין שבועא
 בוציניא: ג ועבד פן אהרן לקבל
 אפי מנרתא אדלק בוצינהא כמא
 די פקיד יי ית משה: ד ודין
 עובד מנרתא נגידא דהב עד
 שידה עד שושנה נגידא היא
 כחזו די אחזי יי ית משה פן
 עבד ית מנרתא: ה ומליל יי עם
 משה למימר: ו קרב ית לואי
 מגו בני ישראל ויתדפי יתהון:
 ז וכדין תעבד להון לדכואיהון
 אדי עליהון מיא דחטאתא
 ויעברון מספר על כל בשרהון
 ויחרון לבושיהון וידפון:

רשי

וזה: מקשה. בטדי"ן בלעז געשלאגען לשון
 "דא לדא נקשן" (דניאל ה). עשת של פכר זהב
 היתה ומקיש בקרנס וחותר בכשיל לפשט איכריה
 פתקונן, ולא נעשית איברים על ידי חבור:
 עד־ירכה עד־פרחה. "ירכה" היא השדה שעל
 הרגלים, חלול, כדרך מנורת כסף שלפני השרים.
 עד־ירכה עד־פרחה. כלומר גופה של מנורה כלה
 וכל התלוי בה: עד־ירכה. שהוא אבר גדול.
 עד־פרחה. שהוא מעשה דק שבה - הכל מקשה.
 ודרך "עד" לשמש בלשון זה, כמו (שופטים טו):
 "מגדיש ועד־קמה ועד־כרם זית": כמראה אשר
 הראה וגו'. כתבנית אשר הראהו בהר, כמו
 שנאמר (שמות כה): "וראה ועשה כתבניתם וגו'".
 פן עשה את־המנרה. מי שעשאה. ומדרש אגדה:
 על ידי הקדוש ברוך הוא נעשית מאליה: (ו) קח
 את־הלויים. קחם בדברים: אשריכם שתזכו להיות
 שמשים למקום: (ז) הזה עליהם מי חטאת. של
 אפר הפרה, מפני טמאי מתים שבהם: והעבירו
 תער. מצאתי בדברי רבי משה הדרשן: לפי שנתנו

(ב) בהעלתך. למה נסמכה פרשת המנורה
 לפרשת הנשיאים? לפי שפשראה אהרן חנכת
 הנשיאים, חלשה אז דעתו, כשלא היה עמהם
 בחנכה לא הוא ולא שבטו. אמר לו הקדוש ברוך
 הוא: חייך, שלף גדולה משלהם, שאתה מדליק
 ומיטיב את הנרות: בהעלתך. על שם שהלהב
 עולה, פתוב בהדלקתן לשון "עליה", שצריך
 להדליק עד שתהא שלהבת עולה מאליה. ועוד
 דרשו רבותינו: מכאן, שמעלה היתה לפני
 המנורה, שעליה הפהן עומד ומיטיב: אל־מול
 פני המנורה. אל מול נר האמצעי שאינו בקנים
 אלא בגוף של מנורה: יאירו שבעת הנרות. ששה
 שעל ששת הקנים. שלשת המזרחיים פונים למול
 האמצעי הפתילות שבהן, וכן שלשה המערביים
 ראשי הפתילות למול האמצעי, ולמה? כדי שלא
 יאמרו: לאורה הוא צריך: (ג) ויעש כן אהרן.
 (ספרי) להגיד שבחו של אהרן, שלא שנה:
 (ד) וזה מעשה המנרה. (שם) שהראהו הקדוש
 ברוך הוא באצבע, לפי שנתקשה בה, לכך נאמר

והטהרו כס"י: ח ולקחו פר בין בקר ומנחתו
 סלת בלולה בשמן ופרשני בין בקר תקח
 לחטאת כס"י: ט והקרבת את הלויים לפני אהל
 מועד והקהלת את כל עדת בני ישראל כס"י:
 והקרבת את הלויים לפני יהוה וסמכו בני
 ישראל את ידיהם על הלויים: י והניף אהרן
 את הלויים תנופה לפני יהוה מאת בני
 ישראל והיו לעבד את עבדת יהוה כס"י:
 יב והלויים וסמכו את ידיהם על ראש הפרים
 ועשה את האחד חטאת ואת האחד עלה
 ליהוה לכפר על הלויים: יג והעמדת את
 הלויים לפני אהרן ולפני בניו והנפת אתם
 תנופה ליהוה: יד והבדלת את הלויים מתוך
 בני ישראל והיו לי הלויים: טו ואחרי כן
 יבאו הלויים לעבד את אהל מועד וטהרת
 אתם והנפת אתם תנופה: טז כי נתנים נתנים

ח ויסבון תור בר תורי ומנחתה
 סלתא דפילא במשח ותור תבין
 בר תורי תסב לחטאתא:
 ט ותקרב ית לואי קדם משפן
 זמנא ותכנוש ית כל כנשתא
 דבני ישראל: י ותקרב ית לואי
 קדם יי ויסמכון בני ישראל ית
 ידיהון על לואי: יא וירים אהרן
 ית לואי ארמא קדם יי מן בני
 ישראל ויהון למפלח ית פלחנא
 דיי: יב ולואי ויסמכון ית ידיהון
 על ריש תוריא ועבד ית חד
 חטאתא וית חד עלתא קדם יי
 לכפרא על לואי: יג ותקם ית
 לואי קדם אהרן וקדם בנוהי
 ותרים יתהון ארמא קדם יי:
 יד ותפרש ית לואי מגו בני
 ישראל ויהון משמשין קדמי
 לואי: טו ובתר פן יעלון לואי
 למפלח ית משפן זמנא ותדפי
 יתהון ותרים יתהון ארמא:
 טז ארי אפרשא מפרשין אנון
 קדמי מגו בני ישראל חלף פתח

רש"י

תחתיהם, יבואו ויעמדו על קרבנם ויסמכו את
 ידיהם עליהם: (יא) והניף אהרן את הלויים
 תנופה. כדרך שאשם מצרע טעון תנופה חי. שלש
 תנופות נאמרו בפרשה זו: הראשונה לבני קהת,
 לקף נאמר בם: "והיו לעבד את עבדת ה'", לפי
 שעבודת קדש הקדשים עליהם: הארון והשלחן
 וגו'. השנייה לבני גרשון, לקף נאמר בם: "תנופה
 לה'", שאף עליהם היתה עבודת הקדש: ריעות
 וקדשים (צ"ל: וקדסים, דאלו קדשים ביד משא
 בני מררי) הנראות בבית קדש הקדשים,
 והשלישית לבני מררי: (טז) נתנים נתנים.

כפרה על הבכורות שעבדו עבודת אלילים והיא
 קרויה: "זבחי מתים" והמצרע קרוי
 "מת" - הזקיקם תגלחת כמצרעים: (ח) ולקחו
 פר בין בקר. והוא עולה, כמו שכתוב "ועשה את
 האחד עלה", והוא קרבן צבור בעבודה זרה: ופר
 שני. (ת"כ) מה תלמוד לומר "שני"? לומר לך: מה
 עולה לא נאכלת, אף חטאת לא נאכלת (ע"כ דברי
 ר"מ), ובזו יש סמך לדבריו בתורת כהנים, ואומר
 אני שהוראת שעה היתה, ששעיר היתה להם להביא
 לחטאת עבודה זרה עם פר העולה: (ט) והקהלת
 את כל עדת. לפי שהלויים נתונים קרבן כפרה

הָמָּה לִי מֵתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תַּחַת פְּטֻרַת
 כָּל־רָחֵם בְּכוֹר כָּל־מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִקְחָתִי אִתְּם
 לִי כִּי לִי כָל־בְּכוֹר בְּבָנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאָדָם
 וּבְבַהֲמָה בְּיוֹם הַכֹּתִי כָל־בְּכוֹר בְּאַרְצֵן מִצְרַיִם
 הַקֹּדֶשְׁתִּי אִתְּם לִי כִּי יִי וְאֶקַּח אֶת־הַלְלוּיִם
 תַּחַת כָּל־בְּכוֹר בְּבָנֵי יִשְׂרָאֵל יִי וְאֶתְנֶה אֶת־
 הַלְלוּיִם נְתֻנִים | לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו מֵתוֹךְ בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל לַעֲבֹד אֶת־עַבְדַּת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲלֵ
 מוֹעֵד וּלְכַפֵּר עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִהְיֶה בְּבָנֵי
 יִשְׂרָאֵל נֶגֶף בְּגִשְׁת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־הַקֹּדֶשׁ כִּי
 כִּי וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְכָל־עֵדֶת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
 לַלְלוּיִם כֹּל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה לַלְלוּיִם
 בֶּן־עֲשׂוֹ לָהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי וַיִּתְחַטְּאוּ
 הַלְלוּיִם וַיִּכְבְּסוּ בְגָדֵיהֶם וַיִּנָּף אַהֲרֹן אִתְּם
 הַנּוֹפֵה לִפְנֵי יְהוָה וַיִּכַּפֵּר עֲלֵיהֶם אַהֲרֹן
 לְטַהֲרֵם: כִּי וְאַחֲרֵי־כֵן בָּאוּ הַלְלוּיִם לַעֲבֹד אֶת־
 עַבְדַּתְּם בְּאַהֲלֵ מוֹעֵד לִפְנֵי אַהֲרֹן וּלְפָנֵי בָנָיו
 כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה עַל־הַלְלוּיִם בֶּן
 עֲשׂוֹ לָהֶם כִּי כִּי וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
 לֵאמֹר: כִּי זֹאת אֲשֶׁר לַלְלוּיִם מִבֶּן חָמֵשׁ

כל ולדא בוכרא כלא מבני
 ישראל קרבית יתהון קדמי:
 יי ארי דיילי כל בוכרא בבני
 ישראל באנשא ובבעירא ביומא
 דקטלית כל בוכרא בארעא
 דמצרים אקדשית יתהון קדמי:
 יח וקרבית ית לואי חלף כל
 בוכרא בבני ישראל: יט ויהבית
 ית לואי מסירין לאהרן ולבנוהי
 מגו בני ישראל למפלח ית פלחן
 בני ישראל במשפן זמנא
 ולכפרא על בני ישראל ולא יהי
 בבני ישראל מותא במקרב בני
 ישראל לקודשא: כ ועבד משה
 ואהרן וכל בנשמת דבני ישראל
 ללואי פכל די פקיד יי ית משה
 ללואי פן עבדו להון בני
 ישראל: כא ואדכיו לואי ותורו
 לבושיהון וארם אהרן יתהון
 ארמא קדם יי וכפר עליהון
 אהרן לדכואיהון: כב ובתר פן
 עלו לואי למפלח ית פלחנהון
 במשפן זמנא קדם אהרן וקדם
 בנוהי כמא די פקיד יי ית משה
 על לואי פן עבדו להון:
 כג ומליל יי עם משה למימר:
 כד דא די ללואי מבר חמש
 ועשרין שנין ולעלא ייתי לחילא

רש"י

תורה. וכן ראיתי בכמדבר רבה: ולא יהיה בבני
 ישראל נגף. שלא יצטרכו לגשת אל הקדש, שאם
 יגשו - יהיה נגף: (כ) ויעש משה ואהרן
 וכל־עדת וגו'. משה העמידן ואהרן הניפם
 וישראל סמכו את ידיהם: (כב) כאשר צוה ה'
 וגו' פן עשו. להגיד שבח העושין והנעשה בהם,
 שאחד מהן לא עבב: (כד) זאת אשר ללואים.

נתונים למשא, נתונים לשיר: פטרת. פתיחת:
 (יז) פי לי כל־בכור. שלי היו הבכורות בקו הדין
 שהגנתי עליהם בין בכורי מצרים ולקחתי אותם לי
 עד שטעו בעגל, ועכשו "ואקח את־הלואים":
 (יט) ואתנה וגו'. חמש פעמים נאמר "בני
 ישראל" במקרא זה להודיע חבתן, שנכפלו
 אנפרותיהן במקרא אחד כמנזן חמשה חמשי

וְעִשְׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה יָבֹוא לְצַבָּא צָבָא
 בְּעִבְדָּת אֱהֵל מוֹעֵד רַש"י: כה וּמִבְּנֵי חַמְשִׁים שָׁנָה
 יָשׁוּב מִצַּבָּא הַעֲבֹדָה וְלֹא יַעֲבֹד עוֹד רַש"י:
 כו וְיִשְׂרָת אֶת־אֶחָיו בְּאֱהֵל מוֹעֵד לְשֹׁמֵר
 מִשְׁמֶרֶת וְעִבְדָּה לֹא יַעֲבֹד כִּכָּה תַעֲשֶׂה לְלוֹיִם
 בְּמִשְׁמֶרֶתָם רַש"י: פ שלישי מ א וַיְדַבֵּר יְהוָה
 אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר־סִינַי בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּת לְצֵאתָם
 מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן לְאָמֹר רַש"י:
 ב וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַפֶּסַח בְּמוֹעֵדוֹ רַש"י:
 ג בְּאַרְבַּעַת עֶשְׂרֵי־יוֹם בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה בֵּין הָעֲרַבִּים
 תַּעֲשׂוּ אֹתוֹ בְּמוֹעֵדוֹ כְּכֹל־חֻקְתּוֹ וְכֹכֹל־
 מִשְׁפָּטָיו תַּעֲשׂוּ אֹתוֹ רַש"י: ד וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח רַש"י: ה וַיַּעֲשׂוּ אֶת־
 הַפֶּסַח בְּרִאשׁוֹן בְּאַרְבַּעַת עֶשְׂרֵי יוֹם לַחֹדֶשׁ בֵּין
 הָעֲרַבִּים בְּמִדְבַּר סִינַי כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה

חילא בפלחון משפן זמנא :
 כה ומבר חמשין שנין יתוב
 מחיל פלחנא ולא יפלה עוד :
 כו וישמש עם אחוהי במשפן
 זמנא למטר מטרא ופלחנא לא
 יפלה כדין תעבד ללואי
 במטרתהון: א ומליל יי עם
 משה במדברא דסיני בשתא
 תנתיא למפקהון מארעא
 דמצרים בירחא קדמאה למימר :
 ב ויעבדון בני ישראל ית פסחא
 בזמנה: ג בארבעת עשרא יומא
 בירחא הדין בין שמשא תעבדון
 יתה בזמנה ככל גזרתה וככל
 דחזי לה תעבדון יתה: ד ומליל
 משה עם בני ישראל למעבד
 פסחא: ה ועבדו ית פסחא
 בניסן בארבעת עשרא יומא
 לירחא בין שמשא במדברא
 דסיני ככל די פקיד יי ית משה

רש"י

ולמה לא פתח בזו? מפני שהוא גנותן של ישראל,
 שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, לא
 הקריבו אלא פסח זה בלבד: (ב) במועדו. (שם)
 אף בשבת, במועדו - אף בטמאה: (ג) ככל-
 חקתיו. אלו מצות שבגופו: שה, תמים, זכר, בן
 שנה: וככל-משפטיו. אלו מצות שעל גופו
 ממקום אחר, כגון שבעת ימים למצה ולבעור
 חמץ. (ספרים אחרים: מצות שבגופו: שה, תמים,
 זכר, בן שנה. שעל גופו: צלי-אש, ראשו על כרעיו
 ועל קרבו; שחוץ לגופו: מצה ובעור חמץ):
 (ד) וידבר משה וגו'. (ספרי) מה תלמוד לומר?
 והלא כבר נאמר (ויקרא כג): וידבר משה את מועדי
 ה' אלא כששמע פרשת מועדים מסיני אמר להם,

שנים פוסלין בהם ואין המומין פוסלין בהם: מִבְּנֵי
 חֲמֵשׁ וְעֶשְׂרִים. ובמקום אחר אומר (במדבר ד):
 "מִבְּנֵי שְׁלֹשִׁים שָׁנָה". הא כיצד? (חולין כז) מִבְּנֵי כ"ה
 בא ללמד הלכות עבודה ולומד חמש שנים, וכן
 שלשים עובד. מכאן לתלמיד שלא ראה סימן יפה
 במשנתו בחמש שנים, ששוב אינו רואה:
 (כה) ולא יעבד עוד. עבודת משא בכתף, אכל
 חוזר הוא לנעילת שערים ולשיר ולטעון עגלות.
 וזהו "וְיִשְׂרָת אֶת־אֶחָיו" - "עם אחוהי", כתרגומו:
 (כו) לשומר משמרת. לחנות סביב לאהל ולהקים
 ולהוריד בשעת המסעות: (א) בחדש הראשון.
 פרשה שבראש הספר לא נאמרה עד איר, למדת,
 (פסחים פ"ק. ספרי) שאין סדר מקדם ומאחר בתורה.

כַּן עָבְדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וְהוּוּ
גְבֵרִיא דִּי הוּוּ מְסַאבִּין לְטָמִי
נִפְשָׁא דְאִנְשָׁא וְלֹא יָכִילוּ לְמַעַבְד
פְּסָחָא בְּיוֹמָא הַהוּא וְקָרִיבוּ קָדָם
מֹשֶׁה וְקָדָם אֶהְרֹן בְּיוֹמָא הַהוּא:
וְאָמְרוּ גְבֵרִיא הָאֲנֹנִין לֵה
אֲנַחְנָא מְסַאבִּין לְטָמִי נִפְשָׁא
דְּאִנְשָׁא לְמָא נְתַמְנַע בְּדִיל דְּלֹא
לְקָרְבָא יַת קָרְבָנָא דִּי בְּזַמְנָה בְּגוּ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ח וְאָמַר לְהוֹן מֹשֶׁה
אוּרִיכוּ עַד דְּאִשְׁמַע מַה דְּאִתְּפַקֵּד
קָדָם יְיָ עַל דִּי לְכוּן: ט וּמְלִיל יְיָ
עִם מֹשֶׁה לְמִימַר: י מְלַל עִם בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לְמִימַר גְּבַר גְּבַר אָרִי יְהִי
מְסַאבִּין לְטָמִי נִפְשָׁא דְּאִנְשָׁא אוּ
בְּאִרְחָא רְחִיקָא לְכוּן אוּ לְדִרְיֹכוּן
וְיַעֲבֹד פְּסָחָא קָדָם יְיָ: יא בְּיִרְחָא
תְּנִינָא בְּאִרְבַּעַת עֶשְׂרָא יוֹמָא בֵּין
שְׁמֵשֵׁיא יַעֲבֹדוּן יַתָּה עַל פְּטִיר
וּמְרִין יִיכְלָנָה: יב לֹא יִשְׂאָרוּן
מִגִּיהָ עַד צַפְרָא וְגִרְמָא לֹא
יִתְבְּרוּן בַּהּ כְּכֹל גְּזֵרַת פְּסָחָא
יַעֲבֹדוּן יַתָּה: יג וְגִבְרָא דְּהוּא
דְּכִי וּבְאִרְחָ לֹא הָוָה וְיִתְמַנַּע
לְמַעַבְד פְּסָחָא וְיִשְׁתַּצִּי אִנְשָׁא
הַהִיא מַעֲמָה אָרִי קָרְבָנָא דִּי לֹא

אֶת־מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וְיְהִי אֲנָשִׁים
אֲשֶׁר הָיוּ טִמְאִים לְנֶפֶשׁ אָדָם וְלֹא־יִכְלוּ
לַעֲשׂוֹת־הַפֶּסַח בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּקְרְבוּ לְפָנָי מֹשֶׁה
וּלְפָנָי אֶהְרֹן בַּיּוֹם הַהוּא כִּסִּי: וַיֹּאמְרוּ
הָאֲנָשִׁים הַהֵמָּה אֵלָיו אֲנַחְנוּ טִמְאִים לְנֶפֶשׁ
אָדָם לָמָּה נִגְרַע לְבַלְתִּי הַקְרִיב אֶת־קָרְבַּן
יְהוָה בְּמַעַדוֹ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּסִּי: ח וַיֹּאמֶר
אֱלֹהִים מֹשֶׁה עֲמְדוּ וְאִשְׁמְעוּ מֵה־יְצוּהַ יְהוָה
לָכֶם: פ ט וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: י דַּבֵּר
אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי־יְהִיהַ
טָמֵא | לְנֶפֶשׁ אוּ בְדַרְךְ רְחִיקָה לָכֶם אוּ
לְדֹרֹתֵיכֶם וְעָשָׂה פֶסַח לַיהוָה כִּסִּי: יא בְּחֹדֶשׁ
הַשְּׁנִי בְּאִרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם בֵּין הָעֲרָבִים יַעֲשׂוּ
אֹתוֹ עַל־מִצּוֹת וּמִרְרִים יֹאכְלֵהוּ: יב לֹא־
יִשְׂאִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר וְעֵצֶם לֹא יִשְׁבְּרוּבוּ
כְּכֹל־חֻקַּת הַפֶּסַח יַעֲשׂוּ אֹתוֹ: יג וְהָאִישׁ אֲשֶׁר־
הוּא טָהוֹר וּבְדַרְךְ לֹא־הָיָה וְחָדַל לַעֲשׂוֹת
הַפֶּסַח וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִיא מֵעַמִּיהָ כִּי |

רש"י

לשמע מפי רבו. אשרי ילוד אשה שפך מבטח,
שכל זמן שהיה רוצה הנה מדבר עם השכינה
(סנהדרין פ"ק). וראויה היתה פרשה זו להאמר על
די משה כשאר כל התורה פלה, אלא שזכו אלו
שתאמר על ידיהן, שמגלגלין זכות על ידי זכאי:
(י) או בדרך רחקה. נקוד עליו לומר לא
שרחוקה ודאי, אלא שהיה חוץ לאסקפת העזרה
כל זמן שחיטה. פסח שני - מצה וחמץ עמו בבית

וחזר והזהירם בשעת מעשה: (ו) לפני משה
ולפני אהרן. (ספרי) כששניהם יושבין בבית
המדרש באו ושאלום; ולא יתכן לומר זה אחר זה,
שאם משה לא היה יודע, אהרן מנין לו?:
(ז) למה נגרע. (שם) אמר להם: אין קדשים
קרבים בטמאה. אמרו לו: יזרק הדם עלינו ככהנים
טהורים, ויאכל הפשר לטמאים (ס"א: לטהורים. כ"ג
ראם). אמר להם: עמדו ואשמעה, כתלמיד המבטח

קָרִיב בְּזִמְנָהּ חֹבֶבֶה יִקְבֵּל גְּבָרָא
ההוא: יד וְאָרִי יתְגַיֵּר עִמְכוּן
גִּיּוֹרָא וְיַעֲבֹד וְיַפְסֹחַ קָדָם יִי
פְּגֻזָּת פְּסָחָא וְכִדְחִזִּי לֵהּ פִּן
יַעֲבֹד קִימָא חֵד יְהִי לְכוּן
וְלִגְיִירָא וְלִצִּיבָא דְאַרְעָא: טו
וּבִיּוֹמָא דְאַתְקָם ית מִשְׁפָּנָא חָפָא
עֲנָנָא ית מִשְׁפָּנָא לְמִשְׁפָּנָא
דְסִהְדוּתָא וּבְרַמְשָׁא הָוָה עַל
מִשְׁפָּנָא כְּחִזּוּ אֲשֶׁתָּא עַד צַפְרָא:
טז כֵּן הָוָה תְּדִירָא עֲנָנָא חָפִי לֵה
וְחִזּוּ אֲשֶׁתָּא בְּלִילְיָא: יז וּלְפֹוּם
אִסְתְּלִקוּת עֲנָנָא מִעֲלוּי מִשְׁפָּנָא
וּבְתֵר כֵּן נְטִלִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וּבְאַתְרָא דְשָׂרִי תַמָּן עֲנָנָא תַמָּן
שָׂרִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: יח עַל מִימְרָא
דִּי נְטִלִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל
מִימְרָא דִּי שָׂרִין כָּל יוֹמֵי דִי שָׂרִי
עֲנָנָא עַל מִשְׁפָּנָא שָׂרִין:
יט וּבְאַרְכּוּת עֲנָנָא עַל מִשְׁפָּנָא
יוֹמִין סְגִיאִין וְיִטְרוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
יַת מִטְרַת מִימְרָא דִּי וְלֹא נְטִלִין:
כ וְאִית דִּי הָוָה עֲנָנָא יוֹמֵי דְמִנָּן

קָרִיב בְּזִמְנָהּ חֹבֶבֶה יִקְבֵּל גְּבָרָא
ההוא: יד וְאָרִי יתְגַיֵּר עִמְכוּן
גִּיּוֹרָא וְיַעֲבֹד וְיַפְסֹחַ קָדָם יִי
פְּגֻזָּת פְּסָחָא וְכִדְחִזִּי לֵהּ פִּן
יַעֲבֹד קִימָא חֵד יְהִי לְכוּן
וְלִגְיִירָא וְלִצִּיבָא דְאַרְעָא: טו
וּבִיּוֹמָא דְאַתְקָם ית מִשְׁפָּנָא חָפָא
עֲנָנָא ית מִשְׁפָּנָא לְמִשְׁפָּנָא
דְסִהְדוּתָא וּבְרַמְשָׁא הָוָה עַל
מִשְׁפָּנָא כְּחִזּוּ אֲשֶׁתָּא עַד צַפְרָא:
טז כֵּן הָוָה תְּדִירָא עֲנָנָא חָפִי לֵה
וְחִזּוּ אֲשֶׁתָּא בְּלִילְיָא: יז וּלְפֹוּם
אִסְתְּלִקוּת עֲנָנָא מִעֲלוּי מִשְׁפָּנָא
וּבְתֵר כֵּן נְטִלִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וּבְאַתְרָא דְשָׂרִי תַמָּן עֲנָנָא תַמָּן
שָׂרִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: יח עַל מִימְרָא
דִּי נְטִלִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל
מִימְרָא דִּי שָׂרִין כָּל יוֹמֵי דִי שָׂרִי
עֲנָנָא עַל מִשְׁפָּנָא שָׂרִין:
יט וּבְאַרְכּוּת עֲנָנָא עַל מִשְׁפָּנָא
יוֹמִין סְגִיאִין וְיִטְרוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
יַת מִטְרַת מִימְרָא דִּי וְלֹא נְטִלִין:
כ וְאִית דִּי הָוָה עֲנָנָא יוֹמֵי דְמִנָּן

רש"י

א (יח): "הנה-עב קטנה ככף-איש עלה מים":
(יח) על-פי ה' יסעו. שנינו במלאכת המשכן:
פיון שהיו ישראל נוסעים, היה עמוד הענן מתקפל
ונמשך על גבי בני יהודה כמין קורה; תקעו
והריעו ותקעו, ולא היה מהלך עד שמששה אומר:
"קומה ה'" ונסע דגל מחנה יהודה. זו בספרי:
ועל-פי ה' יחנו. פיון שהיו ישראל חונים, עמוד
הענן מתמר ועולה ונמשך על גבי בני יהודה כמין
סכה, ולא היה נפרש עד שמששה אומר: "שובה ה'
רכבות אלפי ישראל", הוי אומר: "על-פי ה'
וביד-משה": (כ) ויש. פלומר: ופעמים ימים
מספר. ימים מעטים:

ואין שם יום טוב, ואין אסור חמץ אלא עמו
באכילתו: (יד) וכי-יגור אתכם גר ועשה פסח.
(פסחים צג. ספרי) יכול כל המתגיר יעשה פסח מיד?
תלמוד לומר "חקה אחת וגו'", אלא כך משמעו:
וכי-יגור אתכם גר ובא עת לעשות פסח עם חבירו,
כחקה וכמשפט יעשה: (טו) המשכן לאהל
העדת. המשכן העשוי להיות אהל ללוחות
העדות: יהיה על-המשכן. כמו "הנה על
המשכן", וכן כל לשון הפרשה: (יז) העלות
הענן. פתרגומו: "אסתלקות", וכן "ונעלה הענן".
ולא יתכן לכתב "ולפי עלות הענן" ו"עלה הענן",
שאין זה לשון סלוק אלא צמוח ועליה, כמו (מלכים

עַל־הַמִּשְׁכָּן עַל־פִּי יְהוָה יַחֲנוּ וְעַל־פִּי יְהוָה יִסְעוּ כַּשִּׁי: כֹּא וְיֵשׁ אֲשֶׁר יִהְיֶה הָעֵנָן מֵעֶרֶב עַד־בֹּקֶר וְנִעְלָה הָעֵנָן בְּבֹקֶר וְנִסְעוּ אוֹ יוֹמָם וְלֵילָה וְנִעְלָה הָעֵנָן וְנִסְעוּ: כב אֹי־יָמִים אוֹ-חֹדֶשׁ אֹי־יָמִים בְּהַאֲרִיךְ הָעֵנָן עַל־הַמִּשְׁכָּן לְשָׁכֵן עָלָיו יַחֲנוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִסְעוּ וּבַהֲעֵלְתוּ יִסְעוּ כַּשִּׁי: כג עַל־פִּי יְהוָה יַחֲנוּ וְעַל־פִּי יְהוָה יִסְעוּ אֶת־מִשְׁמַרְתּוֹ יְהוָה שְׁמָרוּ עַל־פִּי יְהוָה בִּיד־מֹשֶׁה: פ י ׀ וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: כ עֲשֵׂה לְךָ שְׂתֵי חֲצוּצֹת כָּסֶף מְקֻשָּׁה תַעֲשֶׂה אֹתָם וְהָיוּ לְךָ לְמִקְרָא הָעֵדָה וּלְמַסַּע אֶת־הַמַּחֲנֹת כַּשִּׁי: ג וְתִקְעוּ בָהֶן וְנוֹעְדוּ אֵלֶיךָ כָּל־הָעֵדָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד כַּשִּׁי: ד וְאִם־בָּאֲחַת יִתְקַעוּ וְנוֹעְדוּ אֵלֶיךָ הַנְּשִׂאִים רָאשֵׁי אֲלֵפֵי יִשְׂרָאֵל כַּשִּׁי: ה וְתִקְעֹתֶם תְּרוּעָה וְנִסְעוּ הַמַּחֲנֹת וְתִקְעֹתֶם תְּרוּעָה שְׁנִית וְנִסְעוּ הַמַּחֲנֹת הַחֲנִים תִּימְנָה תְּרוּעָה יִתְקַעוּ לְמַסְעֵיהֶם:

על משכנא על מימרא דני שרון ועל מימרא דני נטלין: כא ואית די הוה עננא מרמשא עד צפרא ומסתלק עננא בצפרא ונטלין או ימם ולילי ומסתלק עננא ונטלין: כב או תרין יומין או ירחא או עדן בעדן באורכות עננא על משכנא למשרי עלוהי שרון בני ישראל ולא נטלין ובאסתלקותה נטלין: כג על מימרא דני שרון ועל מימרא דני נטלין ית מטרת מימרא דני נטלין על מימרא דני בידא דמשה: א ומליל יי עם משה למימר: ב עבד לך תרתין חצוצרון דכסף נגיד תעבד יתהן ויהיון לך לערעא כנשתא ולאטלא ית משריתא: ג ויתקעון בהן ויזדמנון לותר פל כנשתא לתרע משכן זמנא: ד ואם בחדא יתקעון ויזדמנון לותר וברביא רישי אלפיא דישראל: ה ותתקעון יבכתא ויטלון משריתא דשרן קדומא: ו ותתקעון יבכתא תננונת ויטלון משריתא דשרן דרומא יבכא

רש"י

הוא ועל-פי משה ועל-פי חצוצרות: מקשה. מהעשת תעשה בהקשת הקרנס: (ג) ותקעו בהן. בשתיקה, והוא סימן למקרא העדה, שנאמר: "ונועדו אליך כל-העדה אל-פתח אהל מועד": (ד) ואם-באחת יתקעו. הוא סימן למקרא הנשיאים, שנאמר: "ונועדו אליך הנשיאים". ואף הן יעידתן אל פתח אהל מועד, ומגורה שוה הוא בא בספרי: (ה) ותקעתם תרועה. סימן מסע המחנות: תקיעה, תרועה ותקיעה. כף הוא נדרש

(כב) או-ימים. שנה, כמו (ויקרא כה) "ימים תהיה גאלתו": (ב) עשה-לך. (שיהיו תוקעין לפניך כמלך, "ויהי בישרון מלך"): עשה לך. משלך (עשה לך - אתה עושה ומשתמש בהם ולא אחר). למקרא העדה. כשתרצה לדבר עם הסנהדרין ושאר העם ותקראם לאסוף אליך, תקראם על ידי חצוצרות: ולמסע את-המחנות. בשעת סלוק מסעות ותקעו בהם לסימן; נמצאת אתה אומר: על-פי שלשה היו נוסעים: על-פי הקדוש ברוך

וּבַהֲקַהֵל אֶת־הַקָּהָל תִּתְקַעוּ וְלֹא תִרְיעוּ כִּשְׁמִי׃
 ח וּבְנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים יִתְקַעוּ בַּחֲצֹצְרוֹת וְהָיוּ
 לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם כִּשְׁמִי׃ ט וְכִי־תִבְאוּ
 מִלְחָמָה בְּאֶרְצְכֶם עַל־הַצֹּר הַצֹּרֵר אֶתְכֶם
 וְהִרְעַתֶּם בַּחֲצֹצְרוֹת וּנְזַפְרֹתֶם לִפְנֵי יְהוָה
 אֱלֹהֵיכֶם וְנוֹשַׁעְתֶּם מֵאִיְבֹיכֶם׃ י וּבַיּוֹם
 שְׂמַחְתֶּכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרֵאשֵׁי חֲדָשְׁכֶם
 וּתְקַעְתֶּם בַּחֲצֹצְרוֹת עַל עַלְתֵיכֶם וְעַל זִבְחֵי
 שְׁלֵמֵיכֶם וְהָיוּ לָכֶם לְזִכְרוֹן לִפְנֵי אֱלֹהֵיכֶם אֲנִי
 יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כִּשְׁמִי׃ פ חֲמִישִׁי יא וְהָיָה בַּשָּׁנָה
 הַשְּׁנִיית בַּחֲדָשׁ הַשְּׁנִי בְּעֶשְׂרִים בַּחֲדָשׁ נִעְלָה
 הָעֶזְנוֹן מֵעַל מִשְׁכַּן הָעֵדוּת כִּשְׁמִי׃ יב וַיִּסְעוּ בְנֵי־
 יִשְׂרָאֵל לְמַסְעֵיהֶם מִמִּדְבַּר סִינַי וַיִּשְׁכְּנוּ הָעֶזְנוֹן
 בְּמִדְבַּר פָּאֲרֹן כִּשְׁמִי׃ יג וַיִּסְעוּ בְּרֵאשִׁית שָׁנָה עַל־פִּי
 יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה׃ יד וַיִּסַּע הַגָּל מִחֲנֵה בְנֵי־
 יְהוּדָה בְּרֵאשִׁית שָׁנָה לְצַבָּאתָם וְעַל־צַבָּאוֹ נַחֲשׂוֹן

יתקעו לְמִטְלָגְיָהוֹן׃ ז וּבְמִכְנָשׁ
 ית קהלא תתקעו וְלֹא תִיבְבוּן׃
 ח וּבְנֵי אֶהֱרֹן כְּהֵנָּא יִתְקַעוּן
 בַּחֲצֹצְרוֹתָא וַיְהוֹזוּ לְכוּן לְקִיָּם
 עֲלֵם לְדִרְיִכוּן׃ ט וְאֲרִי תַעֲלוּן
 לְאַנְחָא קְרָבָא בְּאַרְעִכוּן עַל
 מְעִיקֵי דְמְעִיקִין לְכוּן וְתִיבְבוּן
 בַּחֲצֹצְרוֹתָא וַיִּיעוֹל דּוּכְרָנִיכוּן
 לְטָבָא קָדָם יְיָ אֱלֹהֵכוּן וְתִתְפַּרְקוּן
 מִסַּנְאִיכוּן׃ י וּבַיּוֹם חֲדוּתְכוּן
 וּבְמוֹעֲדֵיכוּן וּבְרֵישֵׁי יְרֵחֵיכוּן
 וְתִתְקַעוּן בַּחֲצֹצְרוֹתָא עַל
 עֲלוּתְכוּן וְעַל נְכִסְתָּ קוּדְשֵׁיכוּן
 וַיְהוֹזוּ לְכוּן לְדוּכְרָנָא קָדָם
 אֱלֹהֵכוּן אָנָּא יְיָ אֱלֹהֵכוּן׃
 יא וְהָיָה בַּשָּׁתָא תְּנִיחָא בְּיַרְחָא
 תְּנִינָא בְּעֶשְׂרִין לְיַרְחָא אֶסְתַּלַּק
 עֲנָנָא מֵעֲלוֹי מִשְׁפָּנָא דְסַהְדוּתָא׃
 יב וּנְטְלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִטְלָגְיָהוֹן
 מִמִּדְבַּרָא דְסִינַי וְשָׂרָא עֲנָנָא
 בְּמִדְבַּרָא דְפָאֲרֹן׃ יג וּנְטְלוּ
 בְּקַדְמִיתָא עַל מִימְרָא דְיְיָ בִּידָא
 דְּמֹשֶׁה׃ יד וּנְטְלָ טַקְסָ מִשְׁרִית
 בְּנֵי יְהוּדָה בְּקַדְמִיתָא לְחִילֵיהוֹן

רש"י

בשפתיים - על-ידי תרועה ותקיעה: (ח) ובני אהרן
 יתקעו. במקראות ובמסעות הללו: (י) על
 עלתֵיכֶם. (ספרי. ערכין יא) בקרבן צבור הכתוב
 מדבר: אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם. מכאן למדנו מלכיות עם
 זכרונות ושופרות, שנאמר: "ותקעֹתם" - הרי
 שופרות, "לזכרון" הרי זכרונות. "אני ה'
 אֱלֹהֵיכֶם" - זו מלכיות וכו': (יא) בַּחֲדָשׁ הַשְּׁנִי.
 נמצאת אֵתָּה אומר: שנים עשר חדש חסר עֲשָׂרָה
 ימים עשו בחורב, שהרי בראש־הַחֲדָשׁ סִינַי חָנוּ שָׁם
 ולא נסעו עד עֶשְׂרִים בְּאִיר לְשָׁנָה הַבָּאָה׃
 (יב) לְמַסְעֵיהֶם. כמשפט המפרש למסע דגליהם,
 מי ראשון ומי אחרון. במדבר פָּאֲרֹן. קברות

בספרי מן המקראות היתרים (ר"ה לד):
 (ז) וּבַהֲקַהֵל אֶת־הַקָּהָל וְגו'. לפי שהוא אומר
 "והיו לך למקרא העדה ולמסע את־הַמַּחֲנוֹת". מה
 מקרא העדה תוקע בשני כהנים ובשתיֵהן, שנאמר:
 "ותקעו בהן וגו'", אף מסע המחנות בשתיֵהם.
 יכול מה מסע המחנות תוקע ומריע ותוקע, אף
 מקרא העדה תוקע ומריע ותוקע, ומעתה אין חלוק
 בין מקרא העדה למסע את המחנות? תלמוד לומר
 "ובַהֲקַהֵל אֶת־הַקָּהָל וְגו'", לומר שאין תרועה
 למקרא העדה, והוא הדין לנשיאים, הרי סימן
 לשלשֹׁתָם: מקרא העדה בשפתיים ושל נשיאים
 באחת, וזו וזו אין בהם תרועה, ומסע המחנות

ועל חילה נחשון בר עמינדב:
 טו ועל חילא דשבטא דבני
 יששכר נתנאל בר צוער: טז ועל
 חילא דשבטא דבני זבולן
 אליאב בר חלון: יז ומתפרק
 משכנא ונטלין בני גרשון ובני
 מררי נטלי משכנא: יח ונטל
 טקס משרית ראובן לחיליהון
 ועל חילה אליצור בר שדיאור:
 יט ועל חילא דשבטא דבני
 שמעון שלמיאל בר צורישידי:
 כ ועל חילא דשבטא דבני גד
 אלספ בר דעואל: כא ונטלין
 בני קהת נטלי מקדשא ומקימין
 ית משכנא עד מיתיהון:
 כב ונטל טקס משרית בני
 אפרים לחיליהון ועל חילה
 אלישמע בר עמיהוד: כג ועל
 חילא דשבטא דבני מנשה
 גמליאל בר פדהצור: כד ועל
 חילא דשבטא דבני בנימן אבידן
 בר גדעוני: כה ונטל טקס
 משרית בני דן מכניש לכל
 משריתא לחיליהון ועל חילה
 אחיעזר בר עמישדי: כו ועל

בן-עמינדב: טו ועל-צבא מטה בני יששכר
 נתנאל בן-צוער: טז ועל-צבא מטה בני זבולן
 אליאב בן-חלון: יז והורד המשכן ונסעו בני-
 גרשון ובני מררי נשאי המשכן כס"י: יח ונסע
 דגל מחנה ראובן לצבאתם ועל-צבאו
 אליצור בן-שדיאור: יט ועל-צבא מטה בני
 שמעון שלמיאל בן-צורישידי: כ ועל-צבא
 מטה בני-גד אליספ בן-דעואל: כא ונסעו
 הקהתים נשאי המקדש והקימו את-המשכן
 עד-באם כס"י: כב ונסע דגל מחנה בני-אפרים
 לצבאתם ועל-צבאו אלישמע בן-עמיהוד:
 כג ועל-צבא מטה בני מנשה גמליאל בן-
 פדהצור: כד ועל-צבא מטה בני בנימן אבידן
 בן-גדעוני: כה ונסע דגל מחנה בני-דן מאספ
 לכל-המחנות לצבאתם ועל-צבאו אחיעזר
 בן-עמישדי כס"י: כו ועל-צבא מטה בני אשר

רש"י

התאנה במדבר פארן הנה ושם חנו ממסע זה:
 (יז) והורד המשכן. פיון שנוסע דגל יהודה,
 נכנסו אהרן ובניו ופרקו את הפרכת וכסו בה את
 הארון, שנאמר (במדבר ד): "ובא אהרן ובניו בנסע
 המחנה", ובני גרשון ובני מררי פורקין המשכן
 וטוענין אותו בעגלות, והארון וכלי הקדש של
 משא בני קהת עומדים מכסין ונתונין על המוטות
 עד שנסע דגל מחנה ראובן, ואחר כך "ונסעו
 הקהתים": (כא) נשאי המקדש. נשאי דברים
 המקדשים: והקימו את-המשכן. בני גרשון ובני
 מררי, שהיו קודמים להם מסע שני דגלים, היו
 מקימין את המשכן פשהיה הענן שוכן, וסימן

התנה נראה בדגל מתנה יהודה. והם חונים, ועדין
 בני קהת באים מאחריהם עם שני דגלים
 האחרונים, היו בני גרשון ובני מררי מקימין את
 המשכן, וכשבאים בני קהת, מוצאים אותו על
 מכונן ומכניסין בו הארון והשלחן והמנורה
 והמזבחות; וזהו משמעות המקרא
 "והקימו" - מקימי המשכן - אותו "עד" - טרם
 "בואם" - של בני קהת: (כה) מאספ לכל-
 המחנות. תלמוד ירושלמי: לפי שהיה שבטו של
 דן מרבה באוכלוסין, הנה נוסע באחרונה, וכל מי
 שהיה מאבד דבר הנה מחזירו לו. אתיא פמאן
 דאמר: כתבה היו מהלכין, ומפיק לה מן (במדבר

פָּגַעִיאל בֶּן־עֶכְרָן: כו וְעַל־צִבְא מִשֶּׁה בְּנֵי
נִפְתָּלִי אַחִירַע בֶּן־עֵינָן: כח אֵלֶּה מִסְעֵי בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל לְצִבְאָתָם וַיִּסְעוּ כס"ו: ס כַּט וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
לְחֹבֵב בֶּן־רְעוּאֵל הַמְדִינִי חֲתָן מֹשֶׁה נְסָעִים |
אֲנַחְנוּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה אֵתָּן אֲתָן
לָכֶם לָכֶה אֲתָנוּ וְהִטְבְּנוּ לָךְ כִּי־יְהוָה דִּבֶּר־
טוֹב עַל־יִשְׂרָאֵל כס"ז: ל וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי לֹא אֵלֶיךָ
כִּי אִם־אֶל־אַרְצֵי וְאֶל־מִוְלָדְתֵי אֵלֶיךָ: כס"ח:
לא וַיֹּאמֶר אֶל־נָא תַעֲזֹב אֲתָנוּ כִּי | עַל־כֵּן
יִדְעַתְּ חֲנַתְנוּ בַּמִּדְבָּר וְהֵייתָ לָנוּ לְעֵינָיִם: כס"ט:
לב וְהִיָּה כִּי־תֵלֵךְ עִמָּנוּ וְהִיָּה | הַטוֹב הַהוּא
אֲשֶׁר יִיטִיב יְהוָה עִמָּנוּ וְהִטְבְּנוּ לָךְ: כס"י:

חילא דשכטא דבני אשר
פגעאל בר עכרן: כו ועל חילא
דשכטא דבני נפתלי אחירע בר
עיןן: כח אלה מסעי בני
ישראל לחיליהון ונטלו:
כט ואמר משה לחבב בר רעואל
מדנינאה חמוהי דמשה נטלין
אנחנא לאתרא די אמר יי יהוה
אתן לכון איתא עמנא ונוטיב לך
ארי יי מליל לאיתאה טבא על
ישראל: ל ואמר לה לא אזל
אלהן לארעי וללדותי אזל:
לא ואמר לא כען תשבוק ותנא
ארי על כן ידעת פד הוינא שרן
במדברא וגבורן דאתעבידן לנא
חזיתא בעיניך: לב ויהי ארי תול
עמנא ויהי טבא ההוא די יוטיב

רש"י

נתגזר יתרו מחבה; סבור הנה שיש לגרים חלק
בארץ, עכשו שראה שאין להם חלק, הניחם והלך
לו: כי על-כן ידעת חנתנו במדבר. כי נאה לך
לעשות זאת על אשר ידעת חנותנו במדבר, וראית
נסים וגבורות שנעשו לנו: כי על-כן ידעת. כמו:
על אשר ידעת, כמו (בראשית לח): "כִּי־עַל־כֵּן
לֹא־נִתְּתִיָּה לְשֵׁלָה בְּנִי" (שם יח): "כִּי־עַל־כֵּן
עֲבַרְתָּם" (שם יט): "כִּי עַל־כֵּן בָּאוּ" (שם לג): "כִּי
עַל־כֵּן רָאִיתִי פְּנֵיךָ": וְהֵייתָ לָנוּ לְעֵינָיִם. לשון
עבר, כתרגומו. דבר אחר, לשון עתיד: כל דבר
ודבר שיתעלם מעינינו תהיה מאיר עינינו. דבר
אחר: שתהא חביב עלינו כגלגל עינינו, שנאמר
(דברים י'): "וְאַהֲבַתְּם אֶת־הַגֵּר": (לב) וְהִיָּה הַטוֹב
ההוא וגו'. מה טובה היטיבו לו? אמרו: כשהיו
ישראל מחלקין את הארץ הנה דשנה של יריחו
ת"ק אמה על ת"ק אמה, והניחוהו מלחלק; אמרו:
מי שייבנה בית המקדש בחלקו הוא יטלנו, ובין כך

(ב): "כַּאֲשֶׁר יַחֲנוּ בֶּן יִסְעוּ". ואית דאמרי: פקורה
היו מהלבין, ומפיק לה מן "מאסף לכל-המחנות":
(כח) אלה מסעי. זה סדר מסעיהם: ויסעו. ביום
ההוא נסעו: (כט) חבב. (ספרי) הוא יתרו, שנאמר
(שופטים ד): "מבני חבב חותן משה". ומה תלמוד
לומר (שמות ב): "ותבאנה אל-רעואל אביהן"?
מלמד, שהתינוקות קורין לאבי אביהן "אבא",
ושמות הרבה היו לו: יתר - על שם שיתר פרשה
אחת בתורה, חובב - על שחבב את התורה וכו'.
נסעים אנחנו אל-המקום. (ספרי) מיד - עד שלשה
ימים אנו נכנסין לארץ; שבמסע זה הראשון נסעו
על מנת להכנס לארץ ישראל, אלא שחטאו
במתאוננים. ומפני מה שתף משה עצמו עמהם?
שעדין לא נגזרה גזרה עליו וכסבור שהוא נכנס:
(ל) אל-ארצי ואל-מולדתי. (ספרי) אם בשביל
נכסי, אם בשביל משפחתי: (לא) אל-נא תעזב.
אין "נא" אלא לשון בקשה, שלא יאמרו: לא

לג וַיִּסְעוּ מֵהַר יְהוָה דְּרֹךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים וְאָרוֹן
 בְּרִית־יְהוָה נִסַּע לִפְנֵיהֶם דְּרֹךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים
 לְתוֹר לָהֶם מְנוּחָה כִּשׁ"י: לד וַעֲנַן יְהוָה עָלֵיהֶם
 יוֹמָם בְּנִסְעָם מִן־הַמַּחֲנֶה כִּשׁ"י: ׀ שְׂשִׁי ׀ לַה וַיְהִי
 בְּנִסְעַת הָאָרוֹן וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוֹמָה ׀ יְהוָה וַיִּפְצוּ
 אִיבֵיךָ וַיִּנָּסוּ מִשְׁנֵאֵיךָ מִפְּנֵיךָ כִּשׁ"י: לו וּבִבְנִחָה
 יֹאמֶר שׁוּבָה יְהוָה רַבְבוֹת אֶלְפֵי
 יִשְׂרָאֵל כִּשׁ"י: ׀ פ יֵא ׀ וַיְהִי הָעָם כְּמִתְאַנְנִים
 רַע בְּאָזְנֵי יְהוָה וַיִּשְׁמַע יְהוָה וַיַּחַר אַפּוֹ
 וַתִּבְעַר־בָּם אֵשׁ יְהוָה וַתֹּאכַל בִּקְצֵהָ

ׁׁ עֲמָנָא וְנוֹטִיב לָךְ: לג וַנְּטֹלוּ
 מִטּוֹרָא דְאַתְגְּלִי עֲלוּהִי יִקְרָא דִּי
 מַהֲלָךְ תְּלָתָא יוֹמִין וְאָרוֹן קִימָא
 דִּי נָטַל קְדָמֵיהוֹן מַהֲלָךְ תְּלָתָא
 יוֹמִין לְאַתְקַנָּאָה לַהוֹן אֲתֵר בֵּית
 מִישְׁרֵי: לד וַעֲנַן יִקְרָא דִּי
 עֲלֵיהוֹן בִּימָמָא בְּמִטְלַהוֹן מִן
 מִשְׁרֵיתָא: לה וַהֲוָה בְּמִטְל
 אָרוֹנָא וַאֲמַר מֹשֶׁה אֲתַגְּלִי יִי
 וַיִּתְבַּדְרוּן סַנְאִיךָ וַיַּעֲרְקוּן בְּעֲלִי
 דְבָבְךָ מִן קְדָמְךָ: לו וּבְמִשְׁרוּהִי
 אָמַר תּוֹב יִי שְׂרִי בִיקְרָךְ בְּגוֹ
 רְבוֹת אֶלְפִיָּא דִישְׂרָאֵל: ׀ וַהֲוָה
 עָמָא פִּד מִסְתַּקְפִּין בִּישׁ קְדָם יִי
 וַשְׁמִיעַ קְדָם יִי וַתִּקַּף רַגְזָה
 וַדְלַקַת בְּהוֹן אֲשַׁתָּא מִן קְדָם יִי

רש"י

וגו' (שופטים א): (לג) דְּרֹךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים. מהלך
 שְׁלֹשֶׁת יָמִים הִלְכוּ בְיוֹם אֶחָד, שֶׁהָיָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ
 הוּא חָפֵץ לְהַכְנִיסָם לְאֶרֶץ מִדֵּ: וְאָרוֹן בְּרִית־ה'
 נִסַּע לִפְנֵיהֶם דְּרֹךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים. (ספרי. ב"ב יד) זֶה
 הָאָרוֹן הַיּוֹצֵא עִמָּהֶם לְמַלְחָמָה וְכוּ שְׂכָרֵי לוחות
 מְנַחִים, וּמִקְדָּיִם לִפְנֵיהֶם דְּרֹךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לְתַקַּן
 לָהֶם מְקוֹם חֲנֻנָּה: (לד) וַעֲנַן ה' עָלֵיהֶם יוֹמָם.
 שְׂבָעָה עָנָנִים כְּתוּבִים בְּמִסְעֵיהֶם: אַרְבַּע מֵאֲרַבַּע
 רוּחוֹת וְאֶחָד לְמַעְלָה וְאֶחָד לְמַטָּה וְאֶחָד לִפְנֵיהֶם,
 מִנְמִיךְ אֶת הַגְּבֹהַּ וּמַגְבִּיָּה אֶת הַנֶּמֶד וְהוֹרֵג נַחֲשִׁים
 וְעַקְרָבִים: מִן הַמַּחֲנֶה. מִמְּקוֹם חֲנֻנִתָּן: (לה) וַיְהִי
 בְּנִסְעַת הָאָרוֹן. עָשָׂה לוֹ סִימְנוֹת מִלְּפָנָיו וּמִלְּאַחֲרָיו,
 לומר שָׂאִין זֶה מִקוֹמוֹ; וְלָמָּה נִכְתָּב כָּאֵן? כְּדִי
 לְהַפְסִיק בֵּין פְּרַעֲנוֹת לְפְרַעֲנוֹת וְכוּ, כְּדֹאִיתָא בְּכָל
 כְּתָבֵי הַקְדָּשׁ (שבת קטז): קוֹמָה ה'. לְפִי שֶׁהָיָה
 מִקְדָּיִם לִפְנֵיהֶם מַהֲלָךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים, הָיָה מֹשֶׁה
 אוֹמֵר: עֲמַד וְהִמָּתֵן לָנוּ וְאַל תִּתְרַחַק יוֹתֵר. (תנחומא
 בויקהל): וַיִּפְצוּ אִיבֵיךָ. הַמְכַנְסִין: וַיִּנָּסוּ מִשְׁנֵאֵיךָ.
 אֵלוֹ הַרְדּוּפִים: מִשְׁנֵאֵיךָ, אֵלוֹ שׁוֹנְאֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁכָּל

הַשׁוֹנְאֵי אֶת יִשְׂרָאֵל שׁוֹנְאֵי אֶת מִי שֶׁאָמַר וְהָיָה
 הָעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר (תהילים פג): "וּמִשְׁנֵאֵיךָ נִשְׂאוּ
 רֹאשׁ". וּמִי הֵם? "עַל־עַמְּךָ יַעֲרִימוּ סוֹד":
 (לו) שׁוּבָה ה'. מְנַחֵם תְּרַגְּמוּ לְשׁוֹן מְרַגּוּעַ, וְכֵן
 (ישעיה ל): "בְּשׁוּבָה וְנַחַת תִּוְשַׁעוּן": רַבְבוֹת אֶלְפֵי
 יִשְׂרָאֵל. מַגִּיד, שָׂאִין הַשְׂכִּינָה שׁוֹרָה בְּיִשְׂרָאֵל
 פְּחוּתִים מִשְׁנֵי אֶלְפִים וּשְׁתֵּי רַבְבוֹת: (א) וַיְהִי
 הָעָם כְּמִתְאַנְנִים. (ספרי) אֵין הָעָם אֶלָּא רְשָׁעִים, וְכֵן
 הוּא אוֹמֵר (שמות יז): "מָה אַעֲשֶׂה לָּעָם הַזֶּה".
 וְאוֹמֵר (ירמיה יג): "הָעָם הַרַע הַזֶּה". וּכְשֶׁהֵם
 כְּשָׂרִים, קְרוּאִים: "עַמִּי", שֶׁנֶּאֱמַר (שמות ה): "שִׁלַּח
 אֶת עַמִּי" (מיכה ו): "עַמִּי מָה־עֲשִׂיתִי לָךְ".
 כְּמִתְאַנְנִים. אֵין מִתְאַנְנִים אֶלָּא לְשׁוֹן עֲלִילָה,
 מִבְּקָשִׁים עֲלִילָה הָאֵיךָ לְפָרֵשׁ מֵאַחֲרֵי הַמְּקוֹם, וְכֵן
 הוּא אוֹמֵר בְּשִׁמְשׁוֹן (שופטים יד): "כִּי תֵאָנֶה הוּא־
 מִבְּקָשׁ": רַע בְּאָזְנֵי ה'. תוֹאֲנָה שֶׁהִיא רָעָה בְּאָזְנֵי
 ה', שֶׁמִּתְפַּנְנִים שֶׁתְּבוֹא בְּאָזְנֵי וַיִּקְנִיט. אָמְרוּ: "אוֹי
 לָנוּ, כִּמָּה לְבַטְנוּ בְּדֶרֶךְ הַזֶּה שְׁלֹשָׁה יָמִים, שְׁלֹא
 נַחֲנוּ מִעֲנוּי הַדֶּרֶךְ": וַיַּחַר אַפּוֹ. אֲנִי הֵייתִי מִתְפַּנֵּן

הַמַּחֲנֶה כִּשׁׁי׃ ב וַיִּצְעַק הָעָם אֶל־מֹשֶׁה וַיִּתְפַּלֵּל
 מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַתִּשְׁקַע הָאֵשׁ כִּשׁׁי׃ ג וַיִּקְרָא
 שְׁמֵי־הַמָּקוֹם הַהוּא תְּבַעֲרָה כִּי־בַעֲרָה בָּם אֵשׁ
 יְהוָה׃ ד וְהֶאֱסַפְסַף אֲשֶׁר בְּקִרְבּוֹ הִתְאַוּוּ תְּאוּהָה
 וַיֵּשְׁבוּ וַיִּכְּבוּ גַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ מִי
 יֹאכְלֵנוּ בָּשָׂר כִּשׁׁי׃ ה זָכַרְנוּ אֶת־הַדָּגָה אֲשֶׁר־
 נֹאכַל בְּמִצְרַיִם חֲנָם אֵת הַקִּשְׁאִים וְאֵת
 הָאֲבִטְחִים וְאֵת־הַחֲצִיר וְאֵת־הַבְּצָלִים וְאֵת־
 הַשּׁוּמִים כִּשׁׁי׃ ו וְעַתָּה נַפְשֵׁנוּ יִבֶּשֶׁה אֵין כָּל
 בְּלֹתֵי אֶל־הַמֶּן עֵינֵינוּ כִּשׁׁי׃ ז וְהַמֶּן כְּזֶרַע־גֶּד הוּא
 וְעֵינוּ כְּעֵין הַבְּדֹלַח כִּשׁׁי׃ ח שָׂטוּ הָעָם וְלִקְטוּ
 וַטַּחְנוּ בָּרִחִים אֹז דָּכוּ בַּמִּדְבָּר וּבִשְׁלוּ בַּפְּרוֹר

ושציאת בספי משריטא :
 ב וצוח עמא על משה וצלי
 משה קדם יי ואשתקעת אשתא :
 ג וקרא שמא דאתרא ההוא
 דלקתא ארי דלקת בהון אשתא
 מן קדם יי : ד וערבבין די
 ביניהון שאילו שאלתא ותבו
 ובכו אף בני ישראל ואמרו מן
 יוכלנא בסרא : ה דכירן אנחנא
 ית נוניא דהוינא אכלין במצרים
 מגן ית בוציניא וית אבטיחיא
 וכרתי ובוצלי ותומי : ו וכען
 נפשנא תאיבא לית כל מדעם
 אלהן למנא עיננא : ז ומנא כבר
 זרע גדא הוא וחוזה כחזו
 בדלחא : ח שיטין עמא ולקטין
 דצבי טחין פריחיא או דצבי

רש"י

(ספרי): את הקשאים. אמר רבי שמעון: מפני מה
 המן משתנה לכל דבר, חוץ מאלו? מפני שהם
 קשים למניקות. אומרים לאשה: אל תאכלי שום
 וכצל מפני התינוק. משל למלך כו' כדאיתא
 בספרי: הקשאים. הם קוקומברוש (גורקען)
 בלעז. אבטחים. בורק"ש: החציר. פרישין
 פוריל"ש (לויך), ותרגומו ית בוציניא וכו':
 (1) אל-המן עינינו. מן בשחר מן בערב:
 (2) והמן כזרע-גד. מי שאמר זה לא אמר זה,
 ישראל אומרים: "בלתי אל-המן עינינו", והקדוש
 ברוך הוא הכתיב בתורה: "והמן כזרע-גד וגו'".
 כלומר: ראו באי עולם על מה מתלוננים בני והמן
 כף וכף הוא חשוב: כזרע-גד. עגל כגדא זרע
 קוליינדר: בדלח. שם אבן טובה קריסט"ל:
 (ח) שטו. אין "שיט" אלא לשון טיול אישכני"ר,
 בלא עמל: וטחנו פריחים וגו'. לא ירד פריחים
 ולא בקדרה ולא במדוכה, אלא משתנה היה טעמו
 לנטחנין ולנדוכין ולמבשלין: בפרור. קדרה. לשד

בן מנסיא אומר: בקצינים שבהם ובגדולים:
 (ב) ויצעק העם אל-משה. (ספרי) משל למלך
 בשר-ודם שפעס על בנו, והלך הבן אצל אוהבו
 של אביו ואמר לו: צא ובקש עלי מאבא: ותשקע
 האש. (שם) שקעה במקומה בארץ, שאלו חזרה
 לאחת הרוחות - היתה מקפלת והולכת כל אותו
 הרוח: (ד) והאספסוף. אלו ערב רב שנאספו
 עליהם בצאתם ממצרים: וישבו. (שם) גם בני
 ישראל ויכפו עמהם: מי יאכלנו בשר. וכי לא
 היה להם בשר? והלא כבר נאמר (שמות יב):
 "וגם-ערב רב עלה אפם וצאן ופקר וגו'". ואם
 תאמר: אכלום והלא בכניסתם לארץ נאמר (במדבר
 לב): "ומקנה רב היה לבני ראובן וגו'", אלא
 שמבקשים עלילה: (ה) אשר-נאכל במצרים
 חנם. אם תאמר שמצריים נותנים להם דגים חנם,
 והלא כבר נאמר (שמות ה): "ותבן לא-ינתן לכם".
 אם תבן לא היו נותנים להם חנם, דגים היו נותנים
 להם חנם? ומהו אומר "חנם"? חנם מן המצות

דאיך במדכתא ומבשלין לה
 בקדרא ועבדין יתה גריצן והוה
 טעמה בטעם דליש במשחא:
 ט וכד נחת טלא על משריתא
 ליליא נחת מנא עלוהי: י ושמע
 משה ית עמא בכן לזרעיתהון
 גבר בתרע משכנה ותקף רגזא
 דיי לחדא ובעיני משה ביש:
 יא ואמר משה קדם יי למא
 אבאשפתא לעבדך ולמא לא
 אשפחית רחמין קדמך לשואה
 ית מטול כל עמא הדין עלי:
 יב האב אנא לכל עמא הדין אם
 בני אנון דאמרת לי סוכרהי
 בתקפך כמא דמסוכר תרבינא ית
 ינקא על ארעא די קימפתא
 לאבקהתוהי: יג מנן לי בשרא
 למיהב לכל עמא הדין ארי בכן
 עלי למימר הב לנא בסרא
 וניכול: יד לית אנא יכיל
 בלחודי לסוכרא ית כל עמא
 הדין ארי יקיר מני: טו ואם
 כדין את עבד לי קטלני כען

ועשו אתו עגות והיה טעמו בטעם לשד
 השמן כס"י: ט ובדרת הטל על-המחנה לילה
 ירד המן עליו: וישמע משה את-העם בכה
 למשפחתיו איש לפתח אהלו ויחר-אף יהוה
 מאד ובעיני משה רע כס"י: יא ויאמר משה
 אל-יהוה למה הרעת לעבדך ולמה לא-
 מצתי חן בעיניך לשום את-משא כל-העם
 הוה עלי: יב האנכי הריתי את כל-העם הוה
 אם-אנכי ילדתיהו פי-תאמר אלי שאהו
 בחיךך כאשר ישא האמן את-הינק על
 האדמה אשר נשבעת לאבתיו כס"י: יג מאין לי
 בשר לתת לכל-העם הוה פי-יבכו עלי
 לאמר תנה-לנו בשר ונאכלה: יד לא-אוכל
 אנכי לבדי לשאת את-כל-העם הוה כי כבד
 ממני: טו ואם-ככה א את-עשה לי הרגני נא

רש"י

במשחא" נוטה לפתרונו של דונש; שהעסה
 הנלושה בשמן, לחלוחית שמן יש בה: (י) בכה
 למשפחתיו. משפחות משפחות נאספים ובוכים,
 לפרסם תרעמתן בגלוי. ורבותינו אמרו
 "למשפחתיו" - על עסקי משפחות של עריות
 הנאסרות להם (ספרי): (יב) פי-תאמר אלי.
 שאתה אומר אלי שאהו בחיךך. והיכן אמר לו כן?
 (שמות לב): "לך נחה את-העם" ואומר (שמות ו):
 "ויצום אל-בני ישראל" על מנת שיהיו סוקלים
 אתכם ומחרפים אתכם: על-האדמה אשר נשבעת
 לאבתיו. אפה אומר לי לשאתם בחיכי:
 (טו) ואם-ככה את-עשה לי. תשש כחו של
 משה כנקבה. כשהראהו הקדוש ברוך הוא

השמן. לחלוח של שמן, כף פרוו דונש. ודומה
 לו: (תהלים לב): "נהפך לשדי בתרבי קיץ",
 והלמ"ד יסוד - נהפך לחלוחי בתרבוני קיץ.
 ורבותינו פשוהו (ספרי) לשון שדים, אף אין ענין
 שדים אצל שמן. ואי אפשר לומר לשד השמן
 לשון (דברים לב) וישמן ישורון, שאם פן היה המ"ם
 נקוד קמץ גטון (צירה) וטעמו למטה תחת המ"ם.
 עכשו שהמ"ם נקוד פתח גטון (סגול) והטעם תחת
 השי"ן, לשון שמן הוא, והשי"ן הנקודה בקמץ
 גדול ואינה נקודה בפתח גטון מפני שהוא סוף
 פסוק. דבר אחר: "לשד" לשון נוטריקון: ליש
 שמן ד'בש - כעסה הנלושה בשמן וקטופה
 בדבש. ותרגום של אונקלוס דמתרגם: "דליש

הָרֹג אִם-מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ וְאֶל-אַרְאֵה
 בְּרַעְתִּי ^{כס"ו}: פ מו וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה
 אֶסְפְּהֶֹלִי שְׁבַעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
 יֵדְעֶתָ כִּי-הֵם זִקְנֵי הָעָם וְשֹׁטְרָיו וְלִקְחָתָם אִתָּם
 אֶל-אַהֲל מוֹעֵד וְהִתִּיצְבוּ שָׁם עִמָּךָ ^{כס"ז}:
 י וַיְרַדְתִּי וּדְבַרְתִּי עִמָּךָ שֵׁם וְאַצְלָתִי מִן-הָרוּחַ
 אֲשֶׁר עָלֶיךָ וְשָׁמַתִּי עֲלֵיהֶם וְנִשְׂאוּ אִתָּךְ
 בְּמִשְׁאֵה הָעָם וְלֹא-תִשָּׂא אִתָּהּ לְבַדְּךָ ^{כס"ח}:
 יח וְאֶל-הָעָם תֹּאמַר הִתְקַדְּשׁוּ לְמַחֵר וְאִכְלַתֶּם
 בֶּשֶׂר כִּי בְכִיתֶם בְּאוֹנֵי יְהוָה לֵאמֹר מִי יֹאכְלֵנוּ
 בֶּשֶׂר כִּי-טוֹב לָנוּ בְּמִצְרַיִם וְנָתַן יְהוָה לָכֶם
 בֶּשֶׂר וְאִכְלַתֶּם ^{כס"ט}: יט לֹא יוֹם אֶחָד תֹּאכְלוּן
 וְלֹא יוֹמִים וְלֹא חֲמִשָּׁה יָמִים וְלֹא עֲשָׂרָה

קטול אם אשפחית רחמין גדמך
 ולא אחזי בכישתי: טז ואמר יי
 למשה פנוש גדמי שבועין גברא
 מסבי ישראל די ידעת ארי אנון
 סבי עמא וסרכוהי ותדבר יתהון
 למשפן זמנא ויתעטדון תמן
 עמך: יז ואתגלי ואמלל עמך
 תמן וארבי מן רוחא דעלף
 ואשוי עליהון ויסוברון עמך
 במטול עמא ולא תסובר את
 בלחודך: יח ולעמא תימר
 אודמנו למחר ותיכלון בסרא
 ארי בכיתון קדם יי למימר מן
 יכלננא בסרא ארי טב לנא
 במצרים ויתן יי לכון בסרא
 ותיכלון: יט לא יומא חד
 תיכלון ולא תרין יומין ולא
 חמשא יומין ולא עשרא יומין

רש"י

שטרי בני ישראל - עתה יתמנו בגדלתן, כדרך
 שנצטערו בצרתן: ולקחת אתם. קחם בדברים:
 "אשריכם שנתמניתם פרנסים על בני של מקום!"
 והתיצבו שם עמך. כדי שיראו ישראל וינהגו
 בהם גדלה וכבוד ויאמרו: תביבין אלו שנכנסו עם
 משה לשמע דבור מפי הקדוש ברוך הוא (ספרי):
 (יז) וירדתני. זו אחת מעשר ירידות הכתובות
 בתורה: ודברתי עמך. ולא עמהם: ואצלתי.
 פתרגומו "וארבי", כמו (שמות כד): "ואל-אצילי
 בני ישראל": ושמתי עליהם. למה משה דומה
 באותה שעה? לנר שמנח על גפי מנורה והכל
 מדליקין הימנו ואין אורו חסר כלום: ונשאו אתך.
 התנה עמהם על מנת שיקבלו עליהם טרח בני,
 שהם טרחנים וסרכנים: ולא-תשא אתה לבדך.
 (ספרי) הרי תשובה למה שאמרת: "לא-אוכל אנכי
 לבדי": (יח) התקדשו. הזמינו עצמכם לפרענות,

הפרענות שהוא עתיד להביא עליהם על זאת, אמר
 לפני: אם כן, הרגני תחלה: ואל-אראה ברעתי.
 "ברעתם" היה לו לכתב, אלא שפנה הכתוב. וזה
 אחד מתקוני סופרים בתורה לכנוי ולתקון לשון:
 (טז) אספה-לי. הרי תשובה לתלונתך שאמרת:
 "לא-אוכל אנכי לבדי". והזקנים הראשונים היכן
 היו? והלא אף במצרים ישבו עמהם, שנאמר
 (שמות ג): "לך ואספת את-זקני ישראל"? אלא
 באש תבערה מתו וראויים היו מסיני לכה, דכתיב
 (שמות כד): "ויחזו את-האלהים", שנהגו קלות
 ראש, פנושך פתו ומדבר בפני המלך. וזהו (שם):
 "ויאכלו וישתו". ולא רצה הקדוש ברוך הוא לתן
 אבלות במתן תורה ופרע להם כאן: אשר ידעת
 כיהם וגו'. אותן שאפה מכיר שנתמנו עליהם
 שוטרים במצרים בעבודת פרך והיו מרחמים
 עליהם ומפים על ידם, שנאמר (שמות ה): "ויכו

יָמִים וְלֹא עֶשְׂרִים יוֹם: כַּעַד | חֲדָשׁ יָמִים עַד
 אֲשֶׁר-יֵצֵא מֵאֶפְסֹם וְהָיָה לָכֶם לזָרָא יַעַן
 כִּי-מֵאַסְתֶּם אֶת-יְהוָה אֲשֶׁר בְּקִרְבְּכֶם וַתִּבְכּוּ
 לְפָנָיו לֵאמֹר לָמָּה זֶה יֵצְאוּ מִמִּצְרַיִם כִּסִּי:
 כֹּא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה שֵׁשׁ-מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלֵי הָעָם
 אֲשֶׁר אֲנֹכִי בְקִרְבּוֹ וְאַתָּה אָמַרְתָּ בָשָׂר אֶתֶּן
 לָהֶם וְאָכְלוּ חֲדָשׁ יָמִים כִּסִּי: כַּב הַצֵּאן וּבִקֵּר
 יִשְׁחַט לָהֶם וּמִצָּא לָהֶם אִם אֶת-כָּל-דִּגְי הַיָּם
 יֵאָסֶף לָהֶם וּמִצָּא לָהֶם כִּסִּי: פ כַּב וַיֹּאמֶר יְהוָה
 אֶל-מֹשֶׁה הִיד יְהוָה תִּקְצַר עֵתָה תִּרְאֶה

וְלֹא עֶשְׂרִים יוֹמִין: כַּעַד יִרַח
 יוֹמִין עַד דִּי תִקְוֶצוֹן בַּה וְיִהִי
 לְכוֹן לְתַקְלָא חֲלָף דְקִצְתוֹן יֵת
 מִימְרָא דִי דִשְׁכַּנְתָּה שְׂרִית
 בִּינִיכוֹן וּבְכִיתוֹן קְדַמוּהִי לְמִימַר
 לְמָא דִנָּן נִפְקֵנָא מִמִּצְרַיִם:
 כֹּא וַאֲמַר מֹשֶׁה שִׁית מָאָה אֶלְפִין
 גְּבָרָא רַגְלָאָה עֲמָא דִי אָנָּא
 בִּינִיחוֹן וְאַתָּה אָמַרְתָּ בְסָרָא אֶתֶּן
 לָהוֹן וְיִיכְלוֹן יִרַח יוֹמִין: כַּב הַעֲצֵן
 וְתוֹרִין יִתְנַפְסוֹן לָהוֹן הִיסְפִּיקוֹן
 לָהוֹן אִם יֵת כָּל נוּגֵי יִמָּא
 יִתְכַנְשׁוֹן לָהוֹן הִיסְפִּיקוֹן לָהוֹן:
 כַּב וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה הִמִּימְרָא דִי
 יִתְעַבֵּב כְּעֵן תַּחֲזִי הִיעֲרַעְנָךְ

רש"י

וְאָכְלוּ חֲדָשׁ יָמִים הַצֵּאן וּבִקֵּר וְגו' - הַכֹּל
 כְּמִשְׁמַעוֹ: מִי יִסְפִּיק לָהֶם? כְּעֵנִין שְׁנֵאמַר (ויקרא
 כה): "וּמִצָּא כְּדִי גֵאלְתוּ". וְאִיזוֹ קֶשֶׁה: זוֹ, אוֹ
 (במדבר כ): "שְׁמַעוּ-נָא הַמְרִים?" אֲלֵא לְפִי שְׁלֵא
 אָמַר בְּרַבִּים, חֲסֵף לוֹ הַכְּתוּב וְלֹא נִפְרַע מִמֶּנּוּ, וְזוֹ
 שֶׁל מְרִיבָה הִיְתָה בְּגֵלוּי, לְפִיכֵף לֹא חֲסֵף לוֹ
 הַכְּתוּב. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמַר: חֵס וְשְׁלוֹם, לֹא עֲלָתָה
 עַל דַּעְתּוֹ שֶׁל אוֹתוֹ צְדִיק כֵּף! מִי שֶׁכְּתוּב בּוֹ (שם
 יב): "בְּכָל-בֵּיתִי נֶאֱמַן הוּא", יֹאמַר: אֵין הַמְקוֹם
 מִסְפִּיק לָנוּ? אֲלֵא כֵּף אָמַר: "שֵׁשׁ-מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלֵי
 וְגו', וְאַתָּה אָמַרְתָּ בָשָׂר אֶתֶּן" לְחֲדָשׁ יָמִים, וְאַחַר
 כֵּף תִּהְרַג אִמָּה גְדוֹלָה כְּזוֹ! "הַצֵּאן וּבִקֵּר יִשְׁחַט
 לָהֶם" כְּדִי שִׁיְהַרְגוּ, וְתִהְיֶה אֲכִילָה זוֹ מִסְפִּיקָתֶן עַד
 עוֹלָם? וְכִי שִׁבְחָךְ הוּא זֶה? אוֹמְרִים לוֹ לְחִמּוֹר:
 "טַל כּוֹר שְׁעוֹרִים וְנִחַתְךָ רֵאשֶׁף?" הַשִּׁיבוּ הַקְדוּשָׁה-
 בְּרוּךְ-הוּא: "וְאִם לֹא אֶתֶן, יֹאמְרוּ שְׁקֻצְרָה יָדִי.
 הַטוֹב בְּעֵינֶיךָ שִׂיד ה' תִּקְצַר בְּעֵינֵיהֶם? יֹאבְדוּ הֵם
 וּמֵאָה פִּיּוּצָא בְּהֵם וְאַל תְּהִי יָדִי קֻצְרָה לְפָנֵיהֶם
 אֲפִלוּ שְׁעָה אַחַת"! (כג) עֵתָה תִּרְאֶה הִיִּקְרַךְ
 דְּבָרִי. רַבִּן גְּמְלִיאֵל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה הַנְּשִׂיא
 אוֹמַר: אִי אֶפְשָׁר לְעַמֵּד עַל הַטַּפַּל, מֵאַחַר שְׂאִינָן

וְכֵן הוּא אוֹמַר (ירמיה יב): "וְהִקְדַּשְׁם לְיוֹם הַרְגָה":
 (כ) עַד חֲדָשׁ יָמִים. זוֹ בְּכַשְׂרִים, שְׁמַתְמַצִּין עַל
 מְטוֹתֵיהֶן וְאַחַר כֵּף נִשְׁמַתָּן יוֹצֵאָה. וּבְכַשְׂרֵים הוּא
 אוֹמַר: "הַבָּשָׂר עוֹדְנָה בֵּין שְׁנֵיהֶם" - כֵּף הִיא שְׁנוּיָה
 בְּסַפְרֵי, אֲבָל בְּמַכִּילְתָּא שְׁנוּיָה חֲלוּף: הַרְשָׁעִים
 אוֹכְלִין וּמִצְטַעְרִין שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְהַכַּשְׂרִים "הַבָּשָׂר
 עוֹדְנָה בֵּין שְׁנֵיהֶם": עַד אֲשֶׁר-יֵצֵא מֵאֶפְסֹם.
 כְּתַרְגוּמוֹ: "דִּי תִקְוֶצוֹן בֵּיהֶם". יְהֵא דוּמָה לָכֶם כְּאֵלוֹ
 אֲכַלְתֶּם מִמֶּנּוּ יוֹתֵר מֵדַאי, עַד שִׁיּוּצָא וְנִגְעַל לְחוּץ
 דְּרַף הָאָף: וְהָיָה לָכֶם לזָרָא. (ספרי) שְׁתַּהֲיוּ מְרַחֲקִין
 אוֹתוֹ יוֹתֵר מִמָּה שֶׁקִּרְבַּתֶּם. וּבְדַבְרֵי רַבִּי מֹשֶׁה
 הַדְרָשָׁן רֵאִיתִי שֵׁשׁ מְקוֹם שְׁקוֹרִין לְחֶרֶב "זָרָא":
 אֶת-ה' אֲשֶׁר בְּקִרְבְּכֶם. אִם לֹא שְׁנִטְעַתִּי שְׁכִינְתִּי
 בִּינֵיכֶם, לֹא גָבַהּ לְבַבְכֶם לְכַל הַדְּבָרִים הַלְלוּ:
 (כא) שֵׁשׁ-מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלֵי. לֹא חֵשׁ לְמִנּוֹת אֶת
 הַפְּרָט, שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים הִיְתַרִים. וְרַבִּי מֹשֶׁה הַדְרָשָׁן
 פִּירֵשׁ: שְׁלֹא בְכוּ אֲלֵא אוֹתָן שִׁיּוּצָאוּ מִמִּצְרַיִם:
 (כב) הַצֵּאן וּבִקֵּר יִשְׁחַט. (ספרי) זֶה אֶחָד
 מֵאַרְבָּעָה דְבָרִים שֶׁהָיָה רַבִּי עֲקִיבָא דוֹרֵשׁ וְאֵין רַבִּי
 שְׁמַעוֹן דוֹרֵשׁ כְּמוֹתוֹ. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמַר: "שֵׁשׁ-
 מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלֵי", וְאַתָּה אָמַרְתָּ: בָּשָׂר אֶתֶן לָהֶם

הִיקָרָךְ דְּבָרֵי אִם-לֹא כִּי וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר
 אֶל-הָעָם אֵת דְּבָרֵי יְהוָה וַיֹּאסֹף שְׁבַעִים אִישׁ
 מִזִּקְנֵי הָעָם וַיַּעֲמֵד אֹתָם סְבִיבֹת הָאֹהֶל:
 כה וַיֵּרָד יְהוָה וַיַּעֲנֶן וַיְדַבֵּר אֵלָיו וַיֹּאצֵּל
 מִן-הָרוּחַ אֲשֶׁר עָלָיו וַיִּתֵּן עַל-שְׁבַעִים אִישׁ
 הַזִּקְנִים וַיְהִי כְּנֹחַ עֲלֵיהֶם הָרוּחַ וַיִּתְנַבְּאוּ וְלֹא
 יָסְפוּ כִּי כו וַיִּשְׁאֲרוּ שְׁנַיִם-אֲנָשִׁים | בַּמַּחֲנֶה שֵׁם
 הָאֶחָד | אֶלְדָּד וְשֵׁם הַשֵּׁנִי מִיֻּדָּה וַתֵּנַח עֲלֵהֶם
 הָרוּחַ וְהִמָּה בַּפִּתְיָם וְלֹא יָצְאוּ הָאֹהֶלָה
 וַיִּתְנַבְּאוּ בַּמַּחֲנֶה כִּי כו וַיִּרְץ הַנֶּעֱר וַיִּגַּד
 לְמֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֶלְדָּד וּמִיֻּדָּה מִתְנַבְּאִים
 בַּמַּחֲנֶה כִּי כה וַיַּעַן יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נֹון מִשֵּׁרֵת
 מֹשֶׁה מִבְּחָרָיו וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי מֹשֶׁה כִּלָּאם כִּי:

פתגמי אם לא: כד ונפק משה ומליל לעמא ית פתגמיא די וקנש שבעין גברא מסבי עמא ואקם יתהון סחור סחור למשפנא: כה ואתגלי יי בעננא ומליל עמה ורבי מן רוחא די עלוהי ויהב על שבעין גברא סביא ויהוה פד שרת עליהון רוחא דנבוואה ומתנבאין ולא פסקין: כו ואשתארו תרין גברין במשריתא שום חד אלדד ושום תננא מידד ושרת עליהון רוחא דנבוואה ואנון בכתבינא ולא נפקו למשפנא ואתנביאו במשריתא: כו ורהט עולמא וחוי למשה ואמר אלדד ומידד מתנבאין במשריתא: כה ואתב יהושע בר נון משמשנה דמשה מעולמותה ואמר רבוני משה אסרנון:

רש"י

שנבחרו. אמרו: אין אנו פדאין לגדלה זו: והמה בפתבים. במבררים שבהם לסנהדרין. ונכתבו כלם נקובים בשמות ועל ידי גורל; לפי שהחשבון עולה ליי"ב שבטים ששה ששה לכל שבט ושבת, חוץ משני שבטים שאין מגיע אליהם אלא חמשה חמשה. אמר משה: אין שבט שומע לי לפחות משבט זקן אחד. מה עשה? נטל שבעים ושנים פתקין וכתב על שבעים "זקן", ועל שנים חלק. וברר מכל שבט ושבת ששה, והיו שבעים ושנים. אמר להם: טלו פתקיכם מתוך קלפי. מי שעלה בידו "זקן" נתקדש, ומי שעלה בידו חלק אמר לו: המקום לא חפץ בך: (כז) וירץ הנער. יש אומרים: גרשום בן משה היה: (כח) כלאם. (סנהדרין ו) הטל עליהם צרכי צבור והם פלים מאליהם. (ספרי) דבר אחר: תנם אל בית הפלא, לפי שהיו מתנבאים: משה מת ויהושע מכניס את

מבקשים אלא עלילה לא תספיק להם, סופן לדון אחריו; אם אתה נותן להם בשר בהמה גסה, יאמרו: דקה בקשנו, ואם אתה נותן להם דקה, יאמרו: גסה בקשנו, חיה ועוף בקשנו, דגים וחקבים בקשנו! אמר לו: אם-פן יאמרו שקצרה ידי. אמר לפניו: הריני הולך ומפיסן. אמר לו: "עתה תראה היקרך דברי" - שלא ישמעו לך. הלך משה לפיסן (זה קאי גם לרש"י לעיל). אמר להם: היד ה' תקצר? (תהילים עח) "הן הפה-צור ויזובו מים וגו' הגם-לחם יוכל-תת". אמרו: פשרה היא זו, אין בו כח למלאות שאלתנו. וזהו שנאמר: "ויצא משה וידבר אל-העם", פיון שלא שמעו לו: ויאסף שבעים איש וגו': (כה) ולא יספו. לא נתנבאו אלא אותו היום לבדו, כך מפרש בספרי. ואונקלוס תרגם: "ולא פסקין", שלא פסקה נבוואה מהם: (כו) וישארו שני-אנשים. (ספרי) מאותן

כט וַיֹּאמֶר לוֹ מֹשֶׁה הַמְקַנָּא אֶתְּהָ לִי וּמִי יִתֵּן
 כָּל־עַם יְהוָה נְבִיאִים כִּי־יִתֵּן יְהוָה אֶת־רוּחוֹ
 עֲלֵיהֶם כִּשִׁי׃ שביעי ל וַיֹּאסֶף מֹשֶׁה אֶל־הַמַּחֲנֶה
 הוּא וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל כִּשִׁי׃ לא וְרוּחַ נָסַע אֶמֶת
 יְהוָה וַיִּגְזוּ שְׁלוֹיִם מִן־הַיָּם וַיִּטֹּשׁ עַל־הַמַּחֲנֶה
 כְּדָרְךְ יוֹם כֹּה וּכְדָרְךְ יוֹם כֹּה סְבִיבוֹת
 הַמַּחֲנֶה וּכְאֲמַתִּים עַל־פְּנֵי הָאָרֶץ כִּשִׁי׃ לב וַיִּקָּם
 הָעָם כָּל־הַיּוֹם הַהוּא וְכָל־הַלַּיְלָה וְכָל א יוֹם
 הַמַּחֲרֹת וַיֹּאסְפוּ אֶת־ כתיב השלו קרי הַשְּׁלִי
 הַמְּמַעִיט אֶסְף עֲשָׂרָה חֲמָרִים וַיִּשְׁטְחוּ לָהֶם
 שְׁטוֹחַ סְבִיבוֹת הַמַּחֲנֶה כִּשִׁי׃ לג הַבָּשָׂר עוֹדְנוּ
 בֵּין שְׁנֵיהֶם טָרֵם יִכְרַת וְאִף יְהוָה חָרָה בְּעַם
 וַיֵּךְ יְהוָה בְּעַם מַכָּה רַבָּה מְאֹד כִּשִׁי׃ לד וַיִּקְרָא
 אֶת־שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא קְבֻרוֹת הַתְּאוּהָ כִּי־
 שָׁם קָבְרוּ אֶת־הָעַם הַמְּתֵאֵוִים׃ לה מְקַבְּרוֹת
 הַתְּאוּהָ נָסְעוּ הָעַם חֲצֹרוֹת וַיְהִי בַחֲצֵרוֹת׃ פ
 יב א וַתְּדַבֵּר מִרְיָם וְאַהֲרֹן בְּמִשְׁהַ עַל־אֲדוֹת

כט ואמר לה משה הקנא אתי את
 מקני לי רענא פון ויהון כל
 עמא דיי נביאן ארי יתן יי ית
 רוחא דנבואתיה עליהון׃
 ל ואתפגש משה למשריתא הוא
 וסבי ישראל׃ לא ורוחא נטל מן
 קדם יי ואפרח שליו מן ימא
 ורמא על משריתא כמהלף יומא
 לכא וכמהלף יומא לכא סחור
 סחור למשריתא וכרום תרתין
 אמין על אפי ארעא׃ לב וקם
 עמא כל יומא ההוא וכל ליליא
 וכל יומא דבתרוהי וכנשו ית
 שליו דאזער פגש עשרא דגורין
 ושטחו להון משטיחין סחור
 סחור למשריתא׃ לג בסרא עד
 פען בין שניהון עד לא פסק
 ורגזא דיי תקיף בעמא וקטל יי
 בעמא קטול סגי לחדא׃
 לד וקרא ית שמא דאתרא ההוא
 קברי דמשאלי ארי תמן קברו ית
 עמא דשאילו׃ לה מקברי
 דמשאלי נטלו עמא לחצרות
 ויהו בחצרות׃ א ומללת מרים

רשׁי

א) "נגוזו ועבר": ויטש. ויפשט, כמו (שמואל א
 ל): "והנה נטשים על-פני כל-הארץ" (יחזקאל כט):
 וינטשתיך המדברה׃: וכאמתיים. פורחות בגבה
 עד שהן כנגד לבו של אדם, כדי שלא יהא טורח
 באסיפתן, לא להגביה ולא לשחות (ספרי):
 לב) הממעט. מי שאסף פחות מכלם, העצלים
 והחגרים, אסף עשרה חמרים: וישטחו. עשו
 אותם משטיחין משטיחין: (לג) טרם יכרת.
 כתרגומו: "עד לא פסק". דבר אחר: אינו מספיק
 לפסקו בשניו, עד שנשמתו יוצאה: (א) ותדבר.
 (ספרי) אין "דבור" בכל מקום אלא לשון קשה. וכן

ישראל לארץ: (כט) המקנא אתה לי. הקנאתי
 אתה מקנא לי. כמו "בשבילי". כל לשון
 "קנאה" - אדם הנותן לב על הדבר, או לנקם או
 לעזר אנפרמנט בלעז, אוחז בעבי המשא:
 ל) ויאסף משה. מפתח אהל מועד: אלה-
 המחנה. נכנסו איש לאהלו: ויאסף. לשון בניסה
 אל הבית, כמו (דברים כב): "ואספתו אל-תוך
 ביתך". ואב לכלם (תהילים לט): "יצבר ולא ידע מי
 אספם". מלמד, שלא הביא עליהם פרענות עד
 שנכנסו הצדיקים איש לאהלו (ספרי): (לא) ויגזו.
 ופריח, וכן (תהילים צ): "כי גז חיש". וכן (נחום

הַאִשָּׁה הַכַּשִּׁית אֲשֶׁר לָקַח כִּי-אִשָּׁה כַּשִּׁית
 לָקַח כִּשׁׁי: ב וַיֹּאמְרוּ הֶרֶק אֶף-בְּמִשָּׁה דְּבַר יְהוָה
 הֲלֹא גַם-בָּנוּ דְּבַר וַיִּשְׁמַע יְהוָה כִּשׁׁי: ג וְהָאִישׁ
 מִשָּׁה כתיב ענו קרי עָנּוּ מֵאֵד מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר
 עַל-פְּנֵי הָאָדָמָה כִּשׁׁי: ד וַיֹּאמֶר יְהוָה פְּתָאם
 אֶל-מִשָּׁה וְאֶל-אֶהְרֹן וְאֶל-מֵרִים צֵאוּ
 שְׁלֹשְׁתֵּכֶם אֶל-אֶהֱל מוֹעֵד וַיֵּצְאוּ שְׁלֹשְׁתָּם כִּשׁׁי:
 ה וַיֵּרֶד יְהוָה בְּעַמּוּד עָנָן וַיַּעֲמֵד פֶּתַח הָאֶהֱל
 וַיִּקְרָא אֶהְרֹן וּמֵרִים וַיֵּצְאוּ שְׁנֵיהֶם כִּשׁׁי: ו וַיֹּאמֶר

וְאֶהְרֹן בְּמִשָּׁה עַל עֶסֶק אֶתְתָּא
 שְׁפָרְתָּא דִּי נָסִיב אָרִי אֶתְתָּא
 שְׁפָרְתָּא דְנָסִיב רְחִיק: ב וַאֲמָרוּ
 הַלְחֹד בְּרַם בְּמִשָּׁה מְלִיל יִי הֲלֹא
 אָף עֲמָנָא מְלִיל וְשְׁמִיעַ קָדָם יִי:
 ג וַגְּבִרָא מִשָּׁה עֲנוּתָן לְחֹדָא מִכָּל
 אֲנָשָׁא דִּי עַל אֶפֶי אֶרְעָא:
 ד וַאֲמַר יִי בְתַפְףָּ לְמִשָּׁה וּלְאֶהְרֹן
 וּלְמֵרִים פּוֹקוּ תְלַתִּיכוֹן לְמִשְׁכַּן
 זְמָנָא וּנְפָקוּ תְלַתִּיהוֹן: ה וְאֶתְגַּלִּי
 יִי בְעַמּוּדָא דְעָנָנָא וְקָם בְּתַרְע
 מִשְׁכַּנָּא וְקָרָא אֶהְרֹן וּמֵרִים וּנְפָקוּ
 תְרוּיהוֹן: ו וַאֲמַר שְׁמַעוּ כְעַן

רשׁׁי

כִּי-אִשָּׁה כַּשִּׁית לָקַח. וְעַתָּה גִרְשָׁה: (ב) הֶרֶק
 אֶף. עֲמוּ לְבַדּוֹ דְּבַר ה': הֲלֹא גַם-בָּנוּ דְּבַר. וְלֹא
 פִּירְשָׁנוּ מִדְּרָף אֶרֶץ: (ג) עָנוּ. שְׁפָל וְסִבְלָן:
 (ד) פְּתָאם. נִגְלָה עֲלֵיהֶם פְּתָאם וְהֵם טְמֵאִים
 בְּדְרָף אֶרֶץ, וְהֵיוּ צוֹעֲקִים: מִים, מִים, לְהוֹדִיעֵם
 שְׁיָפָה עֲשָׂה מִשָּׁה שְׁפִירֵשׁ מִן הָאִשָּׁה, מֵאַחַר
 שְׁנַגְלִית עָלָיו שְׂכִינָה תְדִיר וְאִין עֵת קְבוּעָה לְדְבוּר:
 צֵאוּ שְׁלֹשְׁתֵּכֶם. מְגִיד, שְׁשֻׁלְשֶׁתָן נִקְרָאוּ בְּדְבוּר
 אֶחָד, מֵה שְׂאִי אֶפְשָׁר לְפָה לומר וְלֹאזֵן לְשַׁמַּע:
 (ה) בְּעַמּוּד עָנָן. (שם) יֵצֵא יְחִידִי, שְׁלֹא כְּמִדַּת
 בְּשֶׁר-וְדָם: מְלַף בְּשֶׁר וְדָם כְּשִׁיּוּצָא לְמִלְחָמָה, יוּצֵא
 בְּאוּכְלוּסִין וּכְשִׁיּוּצָא לְשָׁלוֹם יוּצֵא בְּמַעֲטִים. וּמִדַּת
 הַקְּדוּשָׁ-בְּרוּךְ-הוּא יוּצֵא לְמִלְחָמָה יְחִידִי, שְׁנֹאֲמַר
 (שְׁמוֹת טו): "ה' אִישׁ מִלְחָמָה". וַיֵּצֵא לְשָׁלוֹם
 בְּאוּכְלוּסִין, שְׁנֹאֲמַר (תְּהִלִּים סח): "רִכַּב אֱלֹהִים
 רַבְתִּים אֶלְפֵי שְׁנֵאָן": וַיִּקְרָא אֶהְרֹן וּמֵרִים. שִׁיְהִיו
 נִמְשָׁכִין וַיֵּצְאִין מִן הַחֲצַר לְקִרְיַת הַדְּבוּר: וַיֵּצְאוּ
 שְׁנֵיהֶם. וּמִפְּנֵי מָה מְשָׁכֵן וְהִפְרִידֵן מִמִּשָּׁה? לְפִי
 שְׂאוּמֵרִים מְקַצֵּת שְׂבָחוֹ שֶׁל אָדָם בְּפָנָיו וְכֹלוֹ שְׁלֹא
 בְּפָנָיו. וְכֵן מְצִינוּ בְּנַח: שְׁלֹא בְּפָנָיו נֹאמַר (בְּרַאשִׁית
 ז): "אִישׁ צַדִּיק תָּמִים". וּבְפָנָיו נֹאמַר (שם): "כִּי
 אֶתָּךְ רֵאִיתִי צַדִּיק לְפָנָי". דְּבַר אַחַר: שְׁלֹא יִשְׁמַע
 בְּנוֹיפְתּוֹ שֶׁל אֶהְרֹן: (ו) שְׁמַעוּ-נָא דְּבַרִי. אִין

הוּא אוֹמַר (בְּרַאשִׁית מב): "דְּבַר הָאִישׁ אֲדִנִּי הָאֶרֶץ
 אֶתְנוּ קְשׁוֹת". וְאִין "אֶמִירָה" בְּכָל מְקוֹם אֶלָּא לְשׁוֹן
 תְּחִנוּנִים. וְכֵן הוּא אוֹמַר (בְּרַאשִׁית יט): "וַיֹּאמֶר
 אֶל-נָא אַחֵי תְרַעוּ", (בְּמִדְבַר יב): "וַיֹּאמֶר שְׁמַעוּ-נָא
 דְּבַרִי". כָּל "נָא" לְשׁוֹן בְּקִשָּׁה: וְתַדְבַּר מֵרִים
 וְאֶהְרֹן. (סְפָרִי) הִיא פְּתָחָה בְּדְבוּר תְּחִלָּה, לְפִיכֹף
 הַקְּדִימָה הַכְּתוּב תְּחִלָּה. וּמִנִּין הִיְתָה יוֹדַעַת מֵרִים
 שְׁפִירֵשׁ מִשָּׁה מִן הָאִשָּׁה? רַבִּי נְתָן אוֹמַר: מֵרִים
 הִיְתָה בְּצַד צְפוּרָה בְּשַׁעַר שְׁנֹאֲמַר לְמִשָּׁה: "אֶלְדָּד
 וּמִיָּד מִתְּנַבְּאִים בְּמַחְנָה", כִּיּוֹן שְׁשַׁמְעָה צְפוּרָה,
 אֶמְרָה: "אוֹי לְנִשְׁוֹתֵיהֶן שֶׁל אֱלוֹהִים הֵם נִזְקָקִים
 לְנִבּוּאָה, שִׁיְהִיו פּוֹרְשִׁין מִנִּשְׁוֹתֵיהֶן כְּדְרָף שְׁפָרֵשׁ
 בְּעַלֵי מִמְּנִי!". וּמִשָּׁם יִדְעָה מֵרִים וְהִגִּידָה לְאֶהְרֹן.
 וּמֵה מֵרִים שְׁלֹא נִתְפְּוּנָה לְגִנוּתוֹ, כֹּף נְעֻנְשָׁה, קַל
 וְחֹמֶר לְמַסְפַּר בְּגִנוּתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ: הָאִשָּׁה הַכַּשִּׁית.
 (שם) מְגִיד, שֶׁהַכָּל מוֹדִים בְּיָפִיָּה, כָּשֵׁם שֶׁהַכָּל
 מוֹדִים בְּשַׁחְרוּתוֹ שֶׁל כּוֹשֵׁי: כַּשִּׁית. בְּגִימְטְרִיא:
 יִפֹת מֵרָאָה: עַל-אֹדוֹת הָאִשָּׁה. עַל אֹדוֹת גִּירוּשִׁיָּה:
 כִּי-אִשָּׁה כַּשִּׁית לָקַח. מֵה תְּלַמוּד לומר? אֶלָּא יֵשׁ
 לָךְ אִשָּׁה נְאֻה בְּיָפִיָּה וְאִינָה נְאֻה בְּמַעֲשִׂיָּה, בְּמַעֲשִׂיָּה
 וְלֹא בְּיָפִיָּה, אֲבָל זֹאת נְאֻה בְּכָל. הָאִשָּׁה הַכַּשִּׁית.
 עַל שֵׁם נוּיָה נִקְרָאת "כּוֹשִׁית", כְּאָדָם הַקּוֹרָא אֶת
 בְּנוֹ נְאֻה: "כּוֹשִׁי", כְּדִי שְׁלֹא תִשְׁלַט בּוֹ עֵין רַעָה:

פִּתְגָמִי אִם יְהוֹן לְכוּן נְבִיאִין אֲנָא
 יי פְּחֻזִין אֲנָא מִתְגְּלִי לְהוֹן
 בְּחֻלְמִין אֲנָא מְמַלֵּל עִמָּהוֹן:
 ז לא בֵּן עֲבָדֵי מֹשֶׁה בְּכָל בֵּיתִי
 מְהִימֵן הוּא: ח מְמַלֵּל עִם מְמַלֵּל
 מְלֻלְנָא עִמָּה בְּחֻזוֹ וְלֹא בְּחֻדְוֹן
 וְדַמּוּת יִקְרֵא דִּי מִסְתַּפֵּל וְמֵא דִּין
 לֹא דְחֻלְתוֹן לְמַלְלָא בְּעֲבָדֵי
 בְּמֹשֶׁה: ט וְתִקְיָף רְגִזָא דִּי בְּהוֹן
 וְאִסְתַּלַּק: י וְעִנְנָא אִסְתַּלַּק
 מִעֲלֵי מִשְׁכַּנָּא וְהָא מְרִים חוֹרָא
 פְּתֻלְגָא וְאִתְפְּנִי אֶהְרֹן לְוֹת מְרִים
 וְהָא סְגִירָת: יא וְאָמַר אֶהְרֹן
 לְמֹשֶׁה בְּכַעַר רְבוּנֵי לֹא כַעַן תִּשׁוּי
 עֲלֵנָא חוּבָא דְאַטְפִּשְׁנָא וְדִי
 סְרַחֲנָא: יב לֹא כַעַן תִּתְרַחַק דָּא
 מִבִּינָנָא אֲרִי אֶחְתַּנָּא הִיא צְלִי
 כַעַן עַל בְּסָרָא מִיתָא הַדִּין דִּי בַּה

שְׁמַעוּנָא דְבָרֵי אִם־יְהִיָּה נְבִיאֲכֶם יְהוָה
 בְּמִרְאָה אֱלֹו אֶתְוַדַּע בְּחֻלּוֹם אֲדַבְּרֶבּוּ כְּשׁׁי:
 ז לֹא־בֵן עֲבָדֵי מֹשֶׁה בְּכָל־בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא:
 ח פֶּה אֶל־פֶּה אֲדַבְּרֶבּוּ וּמִרְאָה וְלֹא בְּחֻדּוֹת
 וְתִמְנַת יְהוָה יִבִּיט וּמִדּוּעַ לֹא יִרְאֲתֶם לְדַבֵּר
 בְּעֲבָדֵי בְּמֹשֶׁה כְּשׁׁי: ט וַיַּחֲרֵ־אֶף יְהוָה בָּם
 וַיִּלָּךְ כְּשׁׁי: י וְהָעֶנָן סָר מֵעַל הָאֹהֶל וְהִנֵּה מְרִים
 מְצַרְעַת כְּשֻׁלְגַ וַיִּפֹּן אֶהְרֹן אֶל־מְרִים וְהִנֵּה
 מְצַרְעַת כְּשׁׁי: יא וַיֹּאמֶר אֶהְרֹן אֶל־מֹשֶׁה בִּי אֲדֹנָי
 אֶל־נָא תִשֶׁת עָלֵינוּ חֲטָאת אֲשֶׁר נִוְאַלְנוּ
 וְאֲשֶׁר חֲטָאנוּ כְּשׁׁי: יב אֶל־נָא תְהִי כַּמַּת אֲשֶׁר
 בְּצִאתוֹ מִרְחֹם אֱמוֹ וַיֹּאכַל חֲצִי בְּשָׂרוֹ כְּשׁׁי:

רשׁׁי

אינו אומר "בְּעֲבָדֵי מֹשֶׁה", אלא "בְּעֲבָדֵי בְּמֹשֶׁה".
 בְּעֲבָדֵי, אֶף־עַל־פִּי שְׁאִינוּ מֹשֶׁה, בְּמֹשֶׁה, אֶפְלוּ אִינוּ
 עֲבָדֵי, כְּדֹאֵי הֵיִיתֶם לִירָא מִפְּנֵי, וְכָל שְׂכָן שֶׁהוּא
 עֲבָדֵי, וְעַבְדֵי מְלָךְ - מְלָךְ, הֵיָה לְכֶם לֹמַר: אֵין
 הַמְלָךְ אוֹהֵבוֹ חֲנֻם (ספרי תנחומא). וְאִם תִּאמְרוּ:
 אִינוּ מְכִיר בְּמַעֲשָׂיו - זֹו קִשָּׁה מִן הָרֵאשׁוֹנָה:
 (ט) וַיַּחֲרֵ־אֶף ה' בָּם וַיִּלָּךְ. מֵאֲחַר שֶׁהוֹדִיעֶם
 סְרַחֲוֹם, גָּזַר עֲלֵיהֶם נְדוּי, קָל וְחֹמֶר לְבִשְׂר־וֹדֶם,
 שְׁלֹא יִכְעַס עַל חֲבָרוֹ עַד שִׁוְדִיעֵנוּ סְרַחֲוֹנוֹ:
 (י) וְהָעֶנָן סָר. וְאֲחַר כֵּן: וְהִנֵּה מְרִים מְצַרְעַת
 כְּשֻׁלְגַ. מְשַׁל לְמְלָךְ שְׁאֵמַר לְפָדְגוֹג: רְדֵה אֶת בְּנֵי,
 אֲבָל לֹא תִרְדְּנוּ עַד שְׁאֵלְךָ מֵאֲצִלְךָ, שְׂרַחֲמֵי עָלָיו:
 (יא) נִוְאַלְנוּ. כְּתַרְגוּמוֹ, לְשׁוֹן אֲוִיל: (יב) אֶל־נָא
 תְהִי. אֶחְתַּנָּנוּ זֹו: כַּמַּת. שֶׁהִמְצַרַע חָשׁוּב כַּמַּת: מֵה
 מֵת מִטְמֵא בְּבִיאָה, אֶף מְצַרַע מִטְמֵא בְּבִיאָה: אֲשֶׁר
 בְּצִאתוֹ מִרְחֹם אֱמוֹ. אִמְנוּ הֵיָה לוֹ לֹמַר, אֲלֹא
 שְׂכָנָה הַכְּתוּב. וְכֵן חֲצִי בְּשָׂרוֹ, חֲצִי בְּשָׂרְנוּ הֵיָה לוֹ
 לֹמַר, אֲלֹא שְׂכָנָה הַכְּתוּב מֵאֲחַר שִׁיִּצְאָה מִרְחֹם
 אִמְנוּ, הִיא לָנוּ כְּאֵלוֹ נֶאֱכַל חֲצִי בְּשָׂרְנוּ, כְּעִנְיָן

"נָא" אֲלֹא לְשׁוֹן בְּקִשָּׁה: אִם־יְהִיָּה נְבִיאֲכֶם. אִם
 יְהִיוּ לְכֶם נְבִיאִים: ה' בְּמִרְאָה אֱלֹו אֶתְוַדַּע.
 שְׂכִינַת שְׁמִי אֵין נְגִלִית עָלָיו בְּאִסְפַּקְלִיָּא הַמְאִירָה
 אֲלֹא בְּחֻלּוֹם וְחֻזְיוֹן: (ח) פֶּה אֶל־פֶּה. (ספרי)
 אִמְרָתִי לוֹ (הַכְּרַח לְפָרֵשׁ כֵּן, דָּאֵלוֹ כְּפִשׁוּטוֹ שְׁפֵה
 אֶל פֶּה הַזֶּכֶר לְשִׁבְחָה, אִם־כֵּן הֵיָה אִז פֶּה אֶל־פֶּה
 מְשִׁשׁ כְּפִשׁוּטוֹ. וְזֵה אֵי אֶפְשָׁר, דְּהָא כְּתִיב בְּסוֹף
 נְשֵׂא: "מִדְּבַר אֱלֹו", וְעִנְיָן שֵׁם בְּרִשׁׁי, אֲלֹא פֶה
 אֶל־פֶּה פְּרוּשׁוֹ: אִמְרָתִי לוֹ לְפָרֵשׁ כּוּ. וּפֶה אֶל־פֶּה
 לֹאוּ דִּוְקָא אֲלֹא רְצָה לֹמַר בְּהִדְיָא וְדוֹק) לְפָרֵשׁ מִן
 הָאִשָּׁה. וְהִיִּכֵן אִמְרָתִי לוֹ? בְּסִינֵי (דְּבָרִים ה'): "לָךְ
 אִמַּר לְהֶם שׁוּבוּ לְכֶם לְאֶהְלִיכֶם וְאִתְּהָ פֶה עֲמַד
 עֲמַדִּי": וּמִרְאָה וְלֹא בְּחִידוֹת. וּמִרְאָה זֵה מִרְאָה
 דְּבּוּר, שְׁאִנִּי מְפָרֵשׁ לוֹ דְּבּוּרֵי בְּמִרְאִית פְּנִים שְׁבוּ
 וְאִנִּי סוֹתְמוֹ לוֹ בְּחֻדּוֹת, כְּעִנְיָן שְׁנֵאֲמַר לִיחְזַקְאֵל
 (יחזקאל י'): "חֹדֵד חֲדָה וְגו'". יְכוּל מִרְאָה שְׂכִינָה?
 תְּלַמוּד לֹמַר (שְׁמוֹת לֵג): "לֹא תוּכַל לְרִאֵת אֶת־
 פָּנָי": וְתִמְנַת ה' יִבִּיט. זֵה מִרְאָה אֲחֻרִים, כְּעִנְיָן
 שְׁנֵאֲמַר (שֵׁם) "וְרִאֵת אֶת־אֲחֻרָי": בְּעֲבָדֵי בְּמֹשֶׁה.

וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לֵאמֹר אֵל נָא רַפָּא
 נָא לָהּ כִּי: פ מפטיר יד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
 וְאַבְיָה יֶרֶק יֶרֶק בְּפִנְיָהּ הִלֵּא תִכְלֵם שְׁבַעַת
 יָמִים תִּסְגַּר שְׁבַעַת יָמִים מְחוּץ לַמַּחֲנֶה וְאַחַר
 תֵּאָסֵף כִּי: טו וְתִסְגַּר מְרִים מְחוּץ לַמַּחֲנֶה
 שְׁבַעַת יָמִים וְהָעֵם לֹא נָסַע עַד־הָאָסֵף
 מְרִים כִּי: טז וְאַחַר נָסְעוּ הָעַם מִחֲצֵרוֹת וַיַּחֲנוּ
 בְּמִדְבַר פָּאָרָן: פפפ

קל"ו פסוקים מהללא"ל סימן

ויתסי: יג וצלי משה קדם יי
 למימר אלהא בבכוו אסי כען
 יתה: יד ואמר יי למשה ואלו
 אבוהא מנזף נזיף בה הלא
 תתכלם שבועא יומין תסתגר
 שבועא יומין מברא למשריתא
 ובתר פן תתכנש: טו ואסתגרת
 מרים מברא למשריתא שבועא
 יומין ועמא לא נטל עד
 דאתכנשת מרים: טז ובתר פן
 נטלו עמא מחצרות ושרו
 במדברא דפארן: פ פ פ

רש"י

משה אל ה' לאמר יפקד ה' אלהי הרוחות לכל-
 בשר". השיבו: "קח לך". פיוצא בו (דברים ג):
 "ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמר". השיבו:
 "רב-לך": רפא נא לה. מפני מה לא האריך משה
 בתפלה? שלא יהיו ישראל אומרים: אחותו
 עומדת בצרה והוא עומד ומרבה בתפלה! (דבר
 אחר: שלא יאמרו ישראל: בשביל אחותו הוא
 מאריך בתפלה, אבל בשבילנו אינו מאריך
 בתפלה): (יד) ואביה ירק ירק בפניה. ואם
 אביה הראה לה פנים זועפות, הלא תכלם שבועת
 ימים, (ב"ק כ"ה) קל וחמר לשכינה י"ד יום; אלא
 דיו לבא מן הדין להיות פגדון, לפיכך אף בגזיפתי
 תסגר שבועת ימים: ואחר תאסף. אומר אני: כל
 "האסיפות" האמורות במצרעים על שם שהוא
 משלח מחוץ למחנה, וכשהוא נרפא - נאסף אל
 המחנה, כתוב בו אסיפה לשון הכנסה:
 (טו) והעם לא נסע. (סוטה ט) זה הכבוד חלק לה
 המקום בשביל שעה אחת שנתעכבה למשה
 כשהשליח ליאור, שנאמר (שמות ב): "ותתצב אחתו
 מרחק וגו'":

חסלת פרשת בהעלותך

שנאמר (בראשית לו): "כי אחינו בשרנו הוא". ולפי
 משמעו אף הוא נראה פן; אין ראוי לאח להניח
 את אחותו להיות כמת: אשר בצאתו. מאחר
 שיצא זה מרחם אמו של זה, שיש כח בידו לעזר
 ואינו עוזרו, הרי נאכל חצי בשרו - שאחיו בשרו
 הוא. דבר אחר: "אל-נא תהי כמת" - (ספרי) אם
 אינך רופאה בתפלה, מי מסגירה ומי מטהרה? אני
 אי אפשר לראותה, שאני קרוב ואין קרוב רואה
 את הנגעים, וכהן אחר אין בעולם. וזהו: "אשר
 בצאתו מרחם אמו": (יג) אל נא רפא נא לה.
 בא הפתוב ללמדך דרך ארץ, שהשואל דבר מחברו
 צריך לומר שנים או שלשה דברי תחנונים ואחר
 פן יבקש שאלותיו. לאמר. מה תלמוד לומר? אומר
 לו: השיבני אם אתה מרפא אותה אם לאו? עד
 שהשיבו: "ואביה ירק ירק וגו'". רבי אלעזר פן
 עזריה אומר: בארבעה מקומות בקש משה מלפני
 הקדוש-ברוך-הוא להשיבו אם יעשה שאלותיו אם
 לאו. פיוצא בו (שמות ו): "וידבר משה לפני ה'
 לאמר וגו'" (ספרי), מה תלמוד לומר לאמר?
 השיבני אם גואלם אתה אם לאו. עד שהשיבו:
 עתה תראה וגו'. פיוצא בו (במדבר כז): "וידבר

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל:

עֲזַחִיִּים הִיא לַמְחֻזְקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיָּה מֵאֲשֶׁר: דְּרָכֶיהָ דְרָכֵי־נֶעַם וְכָל־נְתִיבֶיהָ שְׁלוֹם: אַרְךָ יָמִים בְּיַמֶּינָה בְּשִׂמְלָה עֶשֶׂר וְכָבוֹד: יְהוֹה חֲפִץ לְמַעַן צְדָקוֹ. וַיְגִדֵּל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחון. * האבנט חוגרים בתחילת שלישי התחתון של הספר תורה. * לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנַבִּיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנֹּאמְרִים בְּאֶמֶת בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הַבוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁנָה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנַבִּיאֵי הָאֱמֶת וְצְדָק:

הפטרת בהעלתך בוכריה פרק ב

ב יי רַנִּי וְשִׂמְחִי בַת־צִיּוֹן כִּי הִנְנִיבָא וְשִׁכְנֵתִי בְּתוֹכָךְ נְאֻם־יְהוָה: טו וְנִלְוֹו גוֹיִם רַבִּים אֶל־יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וְהָיוּ לִי לְעָם וְשִׁכְנֵתִי בְּתוֹכָךְ וַיִּדְעַתְּ כִּי־יְהוָה צְבָאוֹת שְׁלַחְנִי אֵלֶיךָ: טז וְנִחַל יְהוָה אֶת־יְהוּדָה חִלְקוֹ עַל־אֲדַמַּת הַקֹּדֶשׁ וּבָחַר עוֹד בִּירוּשָׁלָיִם: זי הֵם כָּל־בָּשָׂר מִפְּנֵי יְהוָה כִּי נֶעְזַר מִמַּעוֹן קֹדֶשׁוֹ:

ג א וַיִּרְאֵנִי אֶת־יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל עֹמֵד לִפְנֵי מִלְאָךְ יְהוָה וְהַשֹּׁמֵן עֹמֵד עַל־יְמִינִי לְשִׁטְנוֹ: ב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־הַשֹּׁמֵן יַגְעַר יְהוָה בְּךָ הַשֹּׁמֵן וַיַּגְעַר יְהוָה בְּךָ הַבָּחַר בִּירוּשָׁלָיִם הַלֹּא זֶה אֹד מִצֵּל מֵאִשׁ: ג וַיְהוֹשֻׁעַ הָיָה לְבָשׁ בְּגָדִים צוּאִים וְעֹמֵד לִפְנֵי הַמִּלְאָךְ: ד וַיַּעַן וַיֹּאמֶר אֶל־הָעֹמְדִים לִפְנֵי לְאֹמֶר הִסִּירוּ הַבְּגָדִים הַצּוּאִים מֵעַלְיוֹ וַיֹּאמֶר אֵלָיו רְאֵה הֵעֵבַרְתִּי מֵעַלְיֶךָ עוֹנֵךְ וְהִלְבַּשׁ אֶתְךָ מַחֲלָצוֹת: ה וַאֲמֹר יִשְׂיִמוּ צַנִּיף טְהוֹר עַל־רֹאשׁוֹ וַיִּלְבָּשֶׁהוּ בְּגָדִים וּמִלְאָךְ יְהוָה עֹמֵד: ו וַיַּעַד מִלְאָךְ יְהוָה כִּי־יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר: ז כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אִם־בְּדַרְכֵי תִלְךָ וְאַם אֶת־מִשְׁמַרְתִּי תִשְׁמֹר וְגַם־אֶתְּךָ תִּדְרִין אֶת־בֵּיתִי וְגַם תִּשְׁמֹר אֶת־חֻצְרֵי וְנָתַתִּי לְךָ מֵהַלְכִים בֵּין הָעֹמְדִים הָאֵלֶּה: ח שְׁמַע־נָא יְהוֹשֻׁעַ א הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל אֶתְּךָ וְרַעֲיֵךְ הַיֹּשְׁבִים לִפְנֵיךְ כִּי־אֲנִשִּׁי מוֹפֵת הָמָּה כִּי־הִנְנִי מֵבִיא אֶת־עַבְדִּי צִמַח: ט כִּי א הִנֵּה הָאָבֶן אֲשֶׁר נָתַתִּי לִפְנֵי יְהוֹשֻׁעַ עַל־אָבֶן אַחַת שְׂבַעַה עֵינַיִם הִנְנִי מִפְתַּח פֶּתָחָה נְאֻם יְהוָה צְבָאוֹת וּמִשְׁתִּי אֶת־עוֹן

הָאֶרֶץ הָיְתָה בַּיּוֹם אֶחָד: בַּיּוֹם הַהוּא נָאֵם יְהוָה צְבָאוֹת תִּקְרְאוּ אִישׁ לְרֵעֵהוּ אֶל־תַּחַת גִּפְּוֹן
וְאֶל־תַּחַת תְּאַנְנָה:

ד א וַיֵּשֶׁב הַמַּלְאָךְ הַדְּבָר בִּי וַיַּעֲדֵנִי כְּאִישׁ אֲשֶׁר־יַעֲזוֹר מִשְׁנֵתוֹ: וַיֹּאמֶר אֵלַי מָה אַתָּה רֹאֵה
כְּתִיב וַיֹּאמֶר קְרִי וַאֲמַר רֵאִיתִי וְהִנֵּה מְנוֹרַת זָהָב כְּלָה וְגִלְהָה עַל־רֹאשָׁהּ וְשִׁבְעָה נִרְתְּיָה עָלֶיהָ שִׁבְעָה
וְשִׁבְעָה מוֹצְקוֹת לַנְּרוֹת אֲשֶׁר עַל־רֹאשָׁהּ: וּשְׁנַיִם זֵיתִים עָלֶיהָ אֶחָד מִיְמִין הַגְּלִילָה וְאֶחָד
עַל־שְׂמאלָהּ: וַיֹּאמֶר אֵלַי הַמַּלְאָךְ הַדְּבָר בִּי לֵאמֹר מָה־אֵלֶּה אֲדִנִּי: ה וַיַּעַן הַמַּלְאָךְ הַדְּבָר
בִּי וַיֹּאמֶר אֵלַי הֲלוֹא יָדַעַתְּ מָה־הֵמָּה אֵלֶּה וַאֲמַר לֹא אֲדִנִּי: וַיַּעַן וַיֹּאמֶר אֵלַי לֵאמֹר זֶה
דְּבַר־יְהוָה אֶל־זַרְבְּבָל לֵאמֹר לֹא בְחִיל וְלֹא בְכַח בִּי אִם־בְּרוּחִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: וּמִ־אַתָּה
הֲרִ־הַגְּדוּל לִפְנֵי זַרְבְּבָל לְמִישֹׁר וְהוֹצִיא אֶת־הָאֶבֶן הָרִאשֹׁנָה תְּשִׂאוֹת חֵן א חֵן לָהּ:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מְלֶךְ הָעוֹלָם, צוֹר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל
הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁכַל דְּבָרָיו
אַמֶּת וְצַדִּיק:

נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְנְאֻמָּנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר
לֹא יִשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מְלֶךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה,
הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תוֹשִׁיעַ וּתְשַׂמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. מְשַׂמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ:

שְׂמַחֲנוּ, יְהוָה אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדֶךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לְבָנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחְלוּ עוֹד
אַחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְפֹּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, מְגַן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתַּף לָנוּ
יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְקַדְשָׁהּ וּלְמְנוּחָהּ, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֲרָתָהּ. עַל הַכֹּל, יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּכָל חַי תְּמִיד
לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו שרח (אולגה) בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית, שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

FAX: (972) 3 9606108

ת.ד. 373 כפר חב"ד 72915 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 72915 Israel

E-mail: orhachas@netvision.net.il

Internet: www.otzar770.com * www.lahak.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

פקס 08-8502772 E-mail: chazak@015.net.il